

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Mateja Kopač

Islamska država v Iraku

Magistrsko delo

Ljubljana, 2017

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Mateja Kopač
Mentorica: doc. dr. Maja Garb

Islamska država v Iraku
Magistrsko delo

Ljubljana, 2017

Islamska država v Iraku

Islamska država v Iraku predstavlja državo v državi, ki ne priznava mednarodno sprejetih meja. Predstavlja odcepljeno džihadistično milico Al Kajde, ki ji je svojo pomoč in podporo kasneje zavrnila. Islamska država v Iraku si prizadeva za širitev svojega vpliva na sosednje države in vzpostavitev kalifata na območju Bližnjega vzhoda. Gre za ekstremistično in teroristično organizacijo, ki ogroža tako nacionalno varnost Iraka kot mednarodno varnost. Člani Islamske države so jihadisti, ki se držijo skrajne interpretacije sunitskega islama in se imajo za edine prave vernike. Prepričani so, da je ostali svet sestavljen iz nevernikov, ki želijo uničiti islam. So dobro oboroženi, saj so zasegli ogromno količino orožja in opreme, ki so jih v Iraku pustili Američani. Islamska država velja za eno najbogatejših militantnih skupin na svetu, saj je dobila podporo nekaterih zalivskih držav; hkrati je pridobila finančna sredstva od naftnih in plinskih polj, obdavčitev, cestnin, tihotapljenja, ropov bank, izsiljevanja in ugrabitev. Po nekaterih ocenah naj bi bilo v Islamski državi v Iraku in Siriji več kot 31.000 borcev. Precejšen delež borcev ni niti Iračanov, niti Sircev – veliko tujih bojnikov je iz Čečenije, Francije, Velike Britanije in drugih evropskih držav ter Združene države Amerike. Med pripadniki Islamske države naj bi bilo okoli 12.000 tujih državljanov iz vsaj 81 držav, vključno z 2.500 državljanji zahodnih držav. V Iraku je prišlo do zaostrenih varnostnih razmer, zato je iraška vlada zaprosila za pomoč ZDA. V boju zoper Islamsko državo v Iraku so se pridružile tudi posamezne države (ZDA, Velika Britanija, Kanada, Avstralija, Maroko, Belgija, Danska, Francija in Nemčija) in mednarodne organizacije. Cilj njihovega delovanja je zaustavitev širjenja Islamske države, ponovna pridobitev zasedenih ozemelj, nudenje humanitarne pomoči in stabilizacija varnostnih razmer v Iraku.

Ključne besede: Islamska država v Iraku, Irak, Al Kajda, varnost, suverenost.

Islamic State in Iraq

The Islamic State in Iraq constitutes a state within a state that does not recognize the internationally accepted borders. It represents a spin-off jihadist militia Al-Qaeda, which help and support were later rejected. The Islamic State in Iraq seeks to expand its influence on neighboring countries and establish a caliphate in the Middle East. It is an extremist and terrorist organization which threatens the national security of Iraq and international security. Members of Islamic State are jihadists adhering to extreme interpretations of Sunni Islam and consider they the only true believers. They believe that the rest of the world consists of infidels, which want to destroy Islam. They are well armed as they seized a huge quantity of weapons and equipment that Americans left in Iraq. IS considered as one of the richest militant groups in the world; it won the support of some Gulf countries; at the same time it has gained funding from oil and gas fields, taxation, tolls, smuggling, bank robbery, extortion and kidnapping. According to some estimates, in the Islamic State in Iraq and Syria, there are more than 31,000 combatants. A significant proportion of combatants are neither Iraqis nor Syrians – they are foreign fighters from Chechnya, France, Great Britain and other European countries and the United States. Among the members of the Islamic State there is around 12,000 foreign nationals from at least 81 countries, including 2,500 nationals of Western countries. In Iraq, there has been a tightening of the security situation, so the Iraqi government requested for the assistance of the United States. The fight against the Islamic State in Iraq was joined by the individual countries (US, UK, Canada, Australia, Morocco, Belgium, Denmark, France and Germany) and international organizations. The objective of their action is to stop the spread of the Islamic State, the recovery of the occupied territories, providing humanitarian aid and stabilizing the security situation in Iraq.

Keywords: Islamic State in Iraq, Iraq, Al Qaeda, security, sovereignty.

KAZALO VSEBINE

SEZNAM KRATIC.....	6
1 UVOD.....	8
2 METODOLOŠKO-HIPOTETIČNI OKVIR	9
2.1 Opredelitev predmeta in cilj proučevanja	9
2.2 Hipoteze.....	9
2.3 Metode	9
3 KLJUČNI KONCEPTI ZA OBRAVNAVO TEME.....	11
4 IRAK IN NASTANEK AL KAJDE.....	31
4.1 Država Irak	32
4.1.1 Irak – politična situacija.....	38
4.1.2 Iraški Kurdistan	40
4.2 Nastanek Al Kajde.....	44
4.2.1 Delovanje Al Kajde	45
4.2.2 Al Kajda v Iraku	47
5 ISLAMSKA DRŽAVA V IRAKU	50
5.1 Zgodovinski razvoj ISI	52
5.1.1 Nastanek ISI (2006–2013).....	52
5.1.2 Nastanek ISIL (2013–2014).....	56
5.1.3 Nastanek IS (junij 2014–).....	57
5.2 Ključne značilnosti IS	70
5.2.1 Sestava IS.....	70
5.2.2 Cilji in ideologija	71
5.2.3 Način delovanja IS	75
5.3 Financiranje IS	77
6 ANALIZA DELOVANJA IRAŠKE VLADE IN MEDNARODNE SKUPNOSTI PROTI ISI IN NJENIM NASLEDNICAM	82
6.1 Iraška vlada.....	82
6.1.1 Iraška vojska	83
6.1.2 Iraške varnostne sile	89

6.2 Mednarodna skupnost.....	90
6.2.1 Analiza posameznih držav v boju zoper IS	91
6.2.2 Vloga mednarodnih institucij v boju proti IS	99
7 ZAKLJUČEK.....	131

KAZALO TABEL IN SLIK

Tabela 3.1 Primerjava med tradicionalnimi in sodobnejšimi pogledi na koncept varnosti.....	21
Slika 4.1 Geografska umestitev države Irak.....	32

SEZNAM KRATIC

ACTED	Agencija za tehnično sodelovanje in razvoj (Agency for Technical Cooperation and Development)
ANF	Fronta Al Nusra (Al Nusrah Front)
AQI	Al Kajda v Iraku (Al Qaeda in Iraq)
BPC	Program izgradnje partnerskih zmogljivosti (The Building Partner Capacity)
CBI	Centralna banka v Iraku (Central Bank in Iraq)
CPA	Začasna koalicijska vlada (Coalition Provisional Government)
COR	Svet predstavnikov (Council of Representatives)
DFID	Oddelek za mednarodni razvoj (Department for International Development)
DRC	Danski svet za begunce (Danish Refugee Council)
ECHO	Mehanizem Evropske komisije za humanitarno pomoč in civilno zaščito (Humanitarian Aid and Civil Protection)
ERCC	Center za usklajevanje reševanja (Emergency Response Coordination Centre)
EU	Evropska Unija
HIHK	Heidelberg Institute for International Conflict Research
HIP	Načrt izvedbe humanitarnega odziva (Humanitarian Implementation Plan)
HRP	Načrt humanitarnega odziva (Humanitarian Response Plan)
IA	Iraška vojska (Iraqi Army)
IAF	Iraške oborožene sile (Iraqi Armed Forces)
ICRC	Mednarodni odbor Rdečega križa (International Committee of Red Cross)
IDMC	Center za opazovanje notranjih migracij (Internal Displacement Monitoring Centre)
IOM	Mednarodna organizacija za migracije (International Organization for Migration)
IR	Islamic Relief
IRC	Mednarodni odbor za reševanje (International Rescue Committee)
IS	Islamska država (Islamic State)
ISF	Iraške varnostne sile (Iraqi Security Forces)
ISI	Islamska država v Iraku (Islamic State in Iraq)
ISIL	Islamska država Iraka in Levanta (Islamic State in Iraq and Levant)
JAM	Milica JAM (Jaish al-Muhajireen wal-Ansar)
KRG	Kurdska regionalna vlada (Kurdistan Regional Government)

KDP	Kurdska demokratska stranka (Kurdistan Democratic Party)
MANPADS	Prenosno orožje za zračno obrambo (Man Portable Air Defence System)
MoD	Ministrstvo za obrambo (Ministry of Defense)
MoI	Ministrstvo za notranje zadeve (Ministry of Interior)
MRAP	Protiminsko zaščitena oklepna vozila (Mine Resistant Ambush Protected Vehicle)
MSC	Mudžahedinski svet šura (Mujaqhideen Shura Council)
NATO	Severnoatlantski svet (North Atlantic Treaty Organization)
NP	Nacionalna policija (National Police)
NRC	Norveški svet za begunce (Norwegian Refugee Council)
OCHA	Organizacija Združenih narodov za koordinacijo humanitarne pomoči (United Nations Office for Coordination Humanitarian Affairs)
OIR	Operation Inherent Resolve
OZN	Organizacija Združenih narodov
PKK	Kurdsko delavsko gibanje (Kurdistan Workers' Party)
PUK	Kurdska patriotska unija (Patriotic Union of Kurdistan)
SCIRI	Vrhovni svet za islamsko revolucijo v Iraku (Supreme Council for Islamic Revolution in Iraq)
SRP	Načrt strateškega odziva (Strategic Response Plan)
SZ	Sovjetska Zveza
UNAMI	Misija Združenih narodov v Iraku (United Mission in Iraq)
UNHCR	Agencija Združenih narodov za begunce (The United Nations Refugee Agency)
UNICEF	Children's Rights and Emergency Relief Organization
VB	Velika Britanija
VS ZN	Varnostni svet Združenih narodov
ZAE	Združeni Arabski Emirati
ZDA	Združene države Amerike
WHO	Svetovna zdravstvena organizacija (World Health Organization)
WFP	Svetovni program za hrano (World Food Programme)
WTC	World Trade Center

1 UVOD

V magistrskem delu z naslovom »Islamska država v Iraku« (*Islamic State in Iraq – ISI*) je predstavljen zgodovinski razvoj ISI, ki je nastala v začetku druge iraške vojne. Organizacija se je v svojem dosedanjem obstoju večkrat preimenovala, saj je nadzorovala različna območja na Bližnjem vzhodu. V obdobju 2006–2014 je bila organizacija znana pod imenom ISI, v obdobju 2013–2014 se je preimenovala v Islamsko državo Iraka in Levanta (*Islamic State in Iraq and Levant – ISIL* ali *Islamic State in Iraq and Syria – ISIS*) in od junija 2014 dalje je postala znana pod imenom Islamska država (*Islamic State – IS*). Predstavljeni so delovanje ISI, njena struktura, cilji in ideologija ter financiranje organizacije. ISI predstavlja dobro oboroženo in bogato teroristično organizacijo, ki se je odcepila od Al Kajde. Najprej je prevzela nadzor nad ključnim iraškim in sirskim ozemljem, kasneje pa je želela svoj vpliv razširiti še na Libanon, Izrael, Jordanijo, Ciper in južni del Turčije. ISI si prizadeva za vzpostavitev kalifata in uvedbo šeriatskega prava na zasedenih območjih. Dne 29. junija 2014 je uradno razglasila ustanovitev kalifata ali ISIS, katere kalif je postal Abu Bakr al-Bagdadi.

Na območjih pod nadzorom IS je v Iraku prišlo do hudih kršitev človekovih pravic in humanitarnega prava (poboji, ugrabitve, trgovina z ženskami, zasužnjevanje žensk in otrok, spolne in fizične zlorabe in mučenje). Iraški kristjani so bili zaradi svoje vere preganjani, odvzete so jim bile temeljne pravice, prav tako so morali zapustiti svoje domove. Na ozemljih pod nadzorom IS je prišlo do velikega števila notranje razseljenih oseb in ljudi, ki potrebujejo humanitarno pomoč. IS ne ogroža le nacionalne varnosti Iraka, ampak tudi mednarodno varnost, zato je iraška vlada za pomoč zaprosila ZDA. Zaradi zaostrenih varnostnih in humanitarnih razmer so svojo pomoč in podporo zagotovile tudi države članice Evropske unije (EU), številne mednarodne in regionalne organizacije. Za uspešen boj proti IS je pomemben celosten pristop, ki vključuje tako nacionalno kot regionalno in mednarodno raven sodelovanja med akterji.

2 METODOLOŠKO-HIPOTETIČNI OKVIR

2.1 Opredelitev predmeta in cilj proučevanja

Islamska država predstavlja nepriznano državo, katere meje se spreminjajo iz dneva v dan. Kot organizacija je nastala na začetku druge iraške vojne, leta 2004 pa je prisegla zvestobo Al Kajdi. Islamska država je radikalna islamistična skupina, ki je znana po svojih brutalnih taktikah in katere namen je vzpostaviti moderen kalifat na območju Bližnjega vzhoda. Namen magistrskega dela je opredeliti koncepte države, moderne države, varnosti, suverenosti, nacionalne varnosti in mednarodne varnosti na primeru države Irak. Ali lahko rečemo, da pojav Islamske države v Iraku postavlja pod vprašanje državnost Iraka? Cilj magistrskega dela je, predstaviti zgodovinski vidik nastanka in značilnosti Islamske države ter hkrati proučiti odziv mednarodne skupnosti in iraške vlade na njeno delovanje.

2.2 Hipoteze

Krovno vprašanje, ki se nam zastavlja, je, ali pojav Islamske države v Iraku postavlja pod vprašaj državnost Iraka. V okviru pristojnosti države se bomo največ ukvarjali s problematiko varnosti, v zvezi s tem pa zastavljamo naslednji hipotezi.

1. Islamska država s širjenjem svojega vpliva na Bližnjem vzhodu ogroža nacionalno varnost Iraka.
2. Ukrepi proti Islamski državi so predvsem odgovornost iraške vlade, pri čemer naj ji mednarodna skupnost pomaga.

2.3 Metode

Na podlagi opredelitve teme magistrskega dela, pregleda literature in opredelitve hipoteze bom pri svojem proučevanju uporabila naslednje metode družboslovnega raziskovanja. Metodi zbiranja pisnih virov bo sledila metoda analize in interpretacije sekundarnih virov. Temeljne pojme bom konceptualizirala z deskriptivno metodo. Za predstavitev zgodovine in delovanja Islamske države bom uporabila deskriptivno metodo, pri čemer bom informacije pridobila iz monografskih publikacij in internetnih strani. Za ugotavljanje vloge iraške vlade in mednarodne skupnosti v boju proti Islamski državi pa bom uporabila predvsem vsebinsko analizo

dokumentov (European Parliament, White House, Amnesty International) in časopisnih člankov (The New York Times, BBC News, Al Jazeera, Slovenska tiskovna agencija). V zaključku bom predstavila ugotovitve in verificirala postavljene hipoteze.

3 KLJUČNI KONCEPTI ZA OBRAVNAVO TEME

Mednarodne odnose v najsplošnejšem opredelimo kot vejo politične znanosti, ki se ukvarja z odnosi med narodi in predvsem z zunanjo politiko (Merriam Webster 2017). Gre za študijo odnosov med državami samimi, z mednarodnimi organizacijami in nekaterimi podnacionalnimi akterji (npr. politične stranke in interesne skupine). Veda o proučevanju mednarodnih odnosov se je razvila v začetku 20. stoletja. Obstaja veliko paradig in teoretičnih perspektiv, ki so vplivale na spreminjanje mednarodnega sistema. Znanstvena veda o mednarodnih odnosih je povezana z drugimi akademskimi disciplinami kot so: politologija, geografija, zgodovina, ekonomija, pravo, sociologija, psihologija in filozofija (Encyclopaedia Britannica 2017).

Mednarodni odnosi obsegajo več kot odnose med nacionalnimi državami in mednarodnimi organizacijami ter skupinami. Vključujejo različne odnose na različnih ravneh, nad in pod ravno nacionalne države, ki je še vedno glavni akter v mednarodni skupnosti. Gre za odnose med akterji, ki imajo različno stopnjo suverenosti kot so: narodi, države, vlade, regije, zveze, konfederacije, mednarodne organizacije, industrijske organizacije, verske organizacije itd. Zajemajo vse tiste vrste odnosov, ki prečkajo državne meje, ne glede na to ali so ekonomski, pravni, politični ali drugi, pa naj gre za zasebne ali uradne; sem spada tudi človekovo vedenje, ki izvira na eni strani državne meje in vpliva na vedenje ljudi na drugi strani meje. Temeljna značilnost države je suverenost, kar pomeni politično neodvisnost od vseh držav, kar pa ne pomeni, da je država izolirana ali ločena od drugih (Dixit 2013).

Poleg države in suverenosti so v mednarodnih odnosih pomembni tudi drugi koncepti, kot so varnost, nacionalna varnost in mednarodna varnost. V poglavju bom predstavila zgodovinski razvoj posameznih terminov in njihovo razumevanje v sodobnih mednarodnih odnosih.

Država

Beseda država izvira iz latinske besede »status«, ki je označevala stanje neke dežele, njeno pravno ureditev, organizacije in ustavo. Še danes najdemo isti pomen v besedi »statut«. Potem je beseda »status« označevala stanove, tj. tiste družbene razrede ali vladajoče sloje, ki so državo dejansko upravljali (na Nizozemskem in Francoskem) (Pitamic 1996, 21–2). Države v celotni človeški zgodovini obstajajo približno 7000 let in predstavljajo učinkovit način organiziranja prisile in nasilja (Berghe 1992, 1068).

Po mnenju Aristotela je država naravna združitev ljudi, rodbina. Več rodbin se poveže v selo in združitev več sel predstavlja državo. Ugotovil je, da je »človek po naravi družbeno bitje« oz. v svoji globoki naravi politično in socialno bitje. Človek oblikuje svojo zavest le tako, da živi v skupnostih, ki jih po eni strani oblikuje njegova naravna volja, po drugi strani pa je bitje, ki si je sposobno oz. celo prisiljeno oblikovati nove oblike združb na osnovi dogovorov in pogodb. Teorijo o družbeni pogodbi najdemo že pri Platonu in Protagorasu ter kasneje pri sofistih. Bistvo Protagorove teorije je, da ne živijo ljudje po naravi v družbi; šele spoznanje, da je vsak sam zase preslab, jih je napotilo k združitvi. Ljudje se zavežejo, da bodo spoštovali drug drugega pravice in interese. Ta teorija se v srednjem in novem veku kaže v delih sv. Avgušтина, Nikolaja Kuzanskega, Thomasa Hobbesa, Johna Locka in J. J. Rousseauja (Pitamic 1996, 46–8).

»Hobbes v svojem delu »Leviathan« zagovarja sklenitev samo ene pogodbe, ki zanj pomeni ustanovitev družbe. Govori o naravnem stanju, kjer ne obstaja nobena oblast in so vsi ljudje enaki; vsak posameznik si želi ohraniti svojo svobodo, hkrati pa ima željo vladati nad ostalimi. Z namenom ohranitve se posameznik odpove svojim naravnim pravicam, ki jih podeli oblasti, ki jo sam izbere« (Hobbes 1839)¹. »Pogodba, ki jo ljudstvo sklene, ni pogodba med ljudstvom in izbrano avtoriteto kot kasneje pri Locku in Rousseauju, pač pa je pogodba med ljudstvom samim. To pomeni, da ljudstvo iz večine izbere oblastnika, ki se mu bo kasneje pokorilo« (Russell 2003, 560)².

Ideja o osnovanju države s pogodbo ni bila nova. Že v Stari Zavezi je govora o dvojni zavezi – zavezi med Bogom in človekom ter zavezi med kraljem in ljudstvom – kar je teoriji družbene pogodbe v novem veku dalo »svetopisemsko legitimost«. Naravnopravni nauk o državni pogodbi – osnivanje politične skupnosti s sporazumom – se je povezal z religiozno idejo dogovora. Teorija družbene pogodbe govori o dveh ločenih pogodbah. Prvič, v svojem bistvu svobodno in neodvisno ljudstvo sklene s prihodnjim izbranim oblastnikom pogodbo o vladavini, v kateri mu vlada, čeprav

---

¹ Hobbes, Thomas. 1839. *Leviathan*. London: John Bohm. V Wolf (2005, 17).

² Russell, Bertrand. 2003. *Philosophie des Abendlandes: Ihr Zusammenhang mit der politischen und der sozialen Entwicklung*, 6. Izdaja. Munchen, Wien: Europa Verlag. V Wolf (2005, 18).

s pridržki, podeli določene pravice vladanja z namenom vzdrževanja in ohranjanja miru. Drugič, še pred pogodbo o vladavini se posamezniki dogovorijo in sklenejo t.i. družbeno pogodbo, s katero ustanovijo družbo, kajti v naravnem stanju so vsi ljudje enaki in živijo svobodno (Oestreich 1968, 36–7)³.

V 15. stoletju je termin »*stato*« označeval italijanske države, ki so se otrele nemške nadvlade. Machiavelli je leta 1532 v svoji knjigi »*Il Principe*« (Vladar) uporabil izraz »*stato*« za vse države brez razlike. V 17. stoletju se pojavi absolutistična ali policijska država. (Pitamic 1927, 21–2). »Beseda država se je presenetljivo pojavila šele v moderni dobi. Ideje države je implicitno vsebovalo že starodavno pojmovanje mesta (lat. *civitas*), ki je v bistvu pomenilo politično telo, v večji meri jo je vsebovalo rimsko pojmovanje imperija. Kljub temu ni bila v antiki nikoli jasno razvita« (Maritain 2002, 31).

Teorije o izvoru države so bile na območju Evrope oblikovane in razvite kot rezultat politične misli in filozofije od davne preteklosti do obdobja razsvetljenstva. Naravna teorija izhaja iz socialne potrebe človeškega bitja, da se povezuje z drugimi v skupino oz. skupnost. Človek je gledano s sociološkega vidika družbeno bitje. T.i. socialna skupina zagotavlja politični razvoj posameznika in omogoča njegovo delovanje pod skupnimi pravnimi standardi. Iz skupnosti se razvije država. Patriarhalna teorija pravi, da se država razvije iz družine, ki jo nadzorujejo starši ali starejši. Najprej se več družin poveže v plemena, več plemen v kraljestva; nato pa nastane država. Teorija sile izhaja iz tega, da države nastajajo v antičnem času kot posledica nenehnih vojn in invazije velikih bojevnikov. Božanska teorija izhaja iz tega, da so si vladarji v preteklosti prizadevali za politično prevlado na oblasti in moč – imeli so od Boga dano pravico, da zastopajo državo. Božanske pravice kraljev so imele absolutno moč in vpliv nad subjekti. Teorija družbene pogodbe je omogočila ljudem, pravico da so z namerno in prostovoljno pogodbo zaradi korupcije strmoglavili kralja ali vladarja ter organizirali novo vlado, ki je delala v dobro vseh ljudi (Bueno 2012).

Vprašanje o nastanku države se nanaša na to, kako so nastale v človeški zgodovini prve države in kako nastanejo iz obstoječih držav nove države. Nova država lahko nastane tako, da se nova država odcepi od stare države na podlagi pogodbe ali po revoluciji; lahko pa pride tudi do združitve dveh ali več držav. Država preneha obstajati takrat, ko preneha iz katerega koli razloga pravna organizacija ljudi na določenem prostoru biti neposredno podrejena

---

³ Oestreich, Gerhard. 1968. *Geschichte der Menschenrechte und Grundfreiheiten im Umriss*. Berlin: Duncker in Humblot. V Wolf (2005, 16).

meddržavnemu pravu (Pitamic 1996, 44–6). Po razpadu bipolarnega sistema je prišlo do oblikovanja novih držav, kar še vedno poteka. Pogoj za njihov nastanek je formalnopravno priznanje mednarodne skupnosti, natančneje zahoda oz. zahodnih držav. Ko novonastale države izpolnijo zadnji element svoje državnosti, to je priznanje, se nam porodi vprašanje glede njihove dejanskosti kot subjekta, akterja in nosilca moči v mreži meddržavnih odnosov (Simoniti 1999, 12).

Maritain (2002, 28–9) opredeli državo kot del političnega telesa, ki še posebej skrbi za spoštovanje prava, pospeševanje javne blaginje, za javni red in za upravljanje javnih zadev. Država je del, ki je specializiran za interese celote. Po njegovem prepričanju država ni človek ali človeško telo, ampak skupek ustanov, ki združene tvorijo mehanizem na vrhu družbe. Gre za umetni izdelek, ki ga je ustvaril človek. Po mnenju Pitamica (1996, 1–5) je država neka pravna združitev ali pravna organizacija ljudi, ki se od drugih organizacij razlikuje po tem, da ima na razpolago prisilna sredstva. »Podobno razume državo Matteucci (1999, 87–8)⁴ za katerega država predstavlja posebno obliko organizacije za prisilo, ki ima v okvirih lastnega teritorija pod okriljem neko družbeno skupino. Ta organizacija tako loči svojo skupino od drugih družbenih skupin. Takšno državo označujejo naslednji elementi: ljudstvo, lastno ozemlje in suverena oblast nad tem ljudstvom v okviru lastnega ozemlja«.

Moderna država

Država ali nacionalna država kot nosilka suverenosti je relativno nova tvorba, ki je nastala leta 1648 z Vestfalskim mirom (angl. *Peace of Westphalia*), s čimer se je končala tridesetletna vojna, med katoliki in protestanti. Države podpisnice so se strinjale, da bodo spoštovale ozemeljske pravice vseh drugih vpletenih strani in da se ne bodo vmešavale v njihove notranje zadeve (Cavendish 1998).

Takrat so opredelili tudi koncept suverenosti. Bistveno načelo tega sporazuma ali miru je, da vladar ozemlja, ki določa postavo, določa tudi vero tega ozemlja. Iz tega izhaja dejstvo, da je vladar suveren, saj nad njim ni nobene višje oblasti oz. vladar je suveren, saj nad sabo ne priznava nobene višje sile ali oblasti. S tem so bili postavljeni temeljni elementi moderne nacionalne države: ljudstvo, ozemlje in vladar, ki mu bistveno načelo Vestfalskega sporazuma daje legitimnost oblasti, torej legitimnost, da vlada. Od takrat naprej države posedujejo notranjo in zunanjo suverenost. Slednja pomeni neodvisnost od zunanje oblasti. S tem ji je priznana

---

⁴ Matteucci, Nicola. 1999. Novoveška država. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede. V Majcen (2006,11).

pozicija hegemonu. Suverenost je dejansko definirana kot idealni pojem, ki državi daje enak pravni status (Simoniti 1999, 19–28)⁵.

»Vestfalski mir je moderni državi v bistvu prinesel najvišji nadzor nad njenim ozemljem, pravilo neinterveniranja v druge suverene države in vzpostavitev moči oz. oblasti nad svojo družbo. Države so bile spoznane kot primarne politične skupnosti, ki imajo v okvirih lastne legitimne avtoritete pravico izvajati in določati pravila na svojem ozemlju« (Hirst in Thompson 1999, 256–8)⁶.

Podobno definira koncept Answers (2015), ki pravi, da moderna država predstavlja ozemlje, ki je določeno z geografskimi mejami, ki so priznane s strani drugih držav. Ima pravosodni sistem in oblastne strukture. Sodobna nacionalna država je odvisna od lojalnosti državljanov. Cilj sodobne države je, da se ohranita red in sreča njenih državljanov, in sicer z ustanovitvijo uradov, delovanjem sodstva in spoštovanjem zakonov. »Po Webrovi definiciji (1978, 905)⁷ je moderna država politična organizacija, ki na določenem prostoru in nad določenim prebivalstvom izvaja svojo suverenost. To vlogo, ki se v skrajnem smislu kaže kot monopol nad silo, ji priznava njeno telo oz. njeni prebivalci, moderna država pa jo je sposobna izvajati, in sicer zaradi stopnje razvoja upravnega aparata«.

»Prve moderne države so se pojavile v zahodni Evropi v 15. stoletju na temelju angleške, španske in francoske monarhije, ki so delovale kot centralizirajoče strukture, kar pomeni, da so geografski prostor skušale podrežati monarhu. Razvoj moderne države se je začel ravno z razpadom Zahodno-rimskega cesarstva. Ta je povzročil nastanek decentraliziranih fevdalnih političnih enot, ki so naposled z razpadom Svetega rimskega cesarstva, koncem univerzalne avtoritete papeža in razvojem trgovine končale v visoko birokratiziranih absolutističnih imperijih 17. in 18. stoletja. Vestfalski mir je med novimi monarhijami ustvaril relativno avtonomijo« (Wallerstein 2004, 42–3)⁸. »Z razpadom cerkvene avtoritete in centralizacijo vladanja proti plemstvu, s katerimi si je monarh delil oblast, centralnim davčnim sistemom, nacionalno ekonomsko politiko in diplomatskimi odnosi s sosednjimi državami, je bil pogoj za moderno državo izpolnjen« (Held 1989, 12)⁹.

---

⁵ Simoniti, Iztok. 1999. Uvod. V Matteucci, Nicola: *Novoveška država*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede. V Majcen (2006, 10).

⁶ Hirst, Paul in Graham Thompson. 1999. *Globalization in Question*. Cambridge: Polity, Malden: Blackwell. V Majcen (2006, 11).

⁷ Weber, Marx. 1978. *Economy and Society Analysis: An Outline of Interpretative Sociology*. Berkeley California: University of California Press. V Lovec (2008, 29).

⁸ Wallerstein, Immanuel. 2004. *World Systems Analysis: an Introduction*. London: Duke University Press. V Lovec (2008, 29).

⁹ Held, David. 1989. *Political Theory and Modern State*. Stanford: Stanford University Press. V Lovec (2008, 30).

Vilfan (1992, 89–100) pravi, da je ideal sodobne države postal univerzalen, ko je zadnja afriška kolonija leta 1960 postala neodvisna. Po njegovem prepričanju moderno državo opredeljujejo štiri značilnosti: ozemlje, suverenost (zunanja in notranja), legitimnost in birokratski aparat. Berghe (1992, 1070) je kot ključno leto nastanka moderne države označil leto 1789. Po njegovem mnenju ima modernost držav tri pglavitne sestavine: tehnološko sestavino, ideološko sestavino in tretjo, naravno posledico prvih dveh (Berghe 1992, 1070):

- moderne države imajo na voljo industrializirano tehnologijo uničevanja in množičnega terorja;
- moderne države legitimirajo svoj obstoj s trditvijo, da predstavljajo suverenost ljudstva;
- moderne države vse bolj premeščajo svoje smrtonosno nasilje z eksterne v interno uporabo in ga usmerjajo v etnocid (prizadevanja, da bi izkoreninili kulturno, jezikovno in versko raznolikost) ali genocid (ubijanje ljudi zaradi njihove etične ali rasne pripadnosti).

Po francoski revoluciji se je razširila ideja nacionalizma, ko so države svojo legitimnost utemeljevale s suverenostjo ljudstva; oblikovale so se reprezentativne institucije. Ideja nacionalizma je bila starejša kot moderna država (Berghe 1992, 1070). Moderna država je v širšem smislu geografsko-politična tvorba, ki je opredeljena z ozemljem, prebivalstvom in suvereno oblastjo. V ožjem pomenu razumemo samo tretjo prvino: je sistem institucij, ki delujejo v družbi oz. izvajajo oblast. Oblast se običajno deli na zakonodajno, izvršno in sodno, katere se med seboj nadzorujejo. Bistvena značilnost države je suverenost – vrhovnost, neomejenost državne oblasti. Država posega na številna področja družbenega življenja, zato lahko govorimo o socialni državi oz. državi blaginje (Sage Publication 2016).

Funkcionalistična razlaga države pravi, da morajo obstajati institucije, ki zagotavljajo red in zakone. Tako je glavna naloga države, da uveljavlja norme in s tem družbeni red. Nujno je potrebna tudi zato, da načrtuje in usmerja dejavnost v družbi. Bolj, ko je družba kompleksna, težje se je zanašati na običaje in navade, zato država posega tudi na druga področja življenja. Država tudi posreduje med skupinami z različnimi interesi (Encyclopaedia Britannica 2016). Konfliktne razlage države vidijo državo kot sredstvo, s katerim si posamezne skupine zagotavljajo moč nad drugimi, s katerimi uspevajo uveljavljati in ohranjati svoje vrednote in interese. Država mora imeti monopol nad uporabo in izvajanjem nasilja v družbi. Sredstva prisile so bistvena sestavina države. Država predstavlja svoje interese kot splošne družbene interese (Investopedia 2016).

»Moderni koncept države je prepleten z različnimi teoretičnimi tradicijami, ki so utemeljevale moderno državo, in drugimi, ki so izpodbijale njeno funkcionalnost, naravnost in univerzalnost ter nasprotno dokazovale, da je država instrument nesorazmerja partikularnih interesov. Z zgodnjo fazo moderne se pojavi liberalna teoretična tradicija, ki tudi v tem primeru izhaja iz predpostavk o egoistični naravi človeka oz. naravi »za-sebe«. Takšna predpostavka o človeku, ki je človeku volk, je sugerirala potrebo po avtoriteti, ki je lahko edino jamstvo za red in ki mora biti ravno zaradi egoistične narave človeka polna. Ljudje se v državi Thomasa Hobbesa tako odpovejo svobodi, da bi preživeli« (Boucher 1987, 445–50)¹⁰.

»John Locke, drugi v vrsti liberalne tradicije, je tovrstno absolutno avtoriteto zavrnil, češ da ljudje niso tako neumni, da bi se v izogib liscam, prepustili levu. Po Locku mora oblast odgovarjati ljudem, če se proti njim zaroti, pa jo ti lahko zamenjajo. James Stuart Mill in Jeremy Bentham sta med ljudi in avtoriteto vpeljala demokracijo kot sistem izvajanja oblasti, ki naj zagotovi liberalno pravičnost in legitimnost v ljudeh« (Held 1989, 19–27). »Rojena je bila liberalna demokracija. Rousseau je kot branik demokracije napram svobodi zahteval, da mora suverenost vedno ostati med ljudmi (Prav tam). Namesto o individualni je govoril o družbeni naravi, ki ljudi spreminja v sovražnike. Po Rousseauju človeka torej pokvari družba, država pa kot uveljavitev skupne volje oz. volje v skupnem interesu je lahko pot iz tega konflikta« (Boucher 1998, 291)¹¹.

Marksistična teorija države, je poleg liberalne države najbolj znana teorija, ki sta jo zagovarjala Marx in Engels. V Komunističnem manifestu je t.i. politična moč, organizirana na moč enega razreda za zatiranje drugega. V moderni državi ima izvršilna veja oblasti odbor za upravljanje skupnih zadev celotne buržoazije. Hal Draper je državo definiral kot institucijo oz. celoto institucij, ki preko posebnih agencij za prisilo ohranjajo prevlado vladajočega razreda, obstoječe lastninske odnose in vse druge razrede v podložnosti. Lenin je videl državo kot instrument v rokah buržoazije, ki služi za izkoriščanje ljudi. Po njihovem prepričanju je država nastala po tem, ko se je pojavil sistem zasebne lastnine. Na eni strani so bili lastniki premoženja in na drugi ljudje brez premoženja. Med njimi je prišlo do konflikta, saj so si lastniki želeli podjarmiti drug razred. Lastniki so ustvarili državo, s katero so nadzorovali podrejen razred in uresničevali svoje razredne interese. Umetno ustvarjena država je imela dve funkciji: - da zagotavlja varnost za lastnike premoženja ali lastnike proizvodnih sredstev in – zbiranje

---

¹⁰ Boucher, David. 1987. The Two Lewithans: R.G. Collingwood and Thomas Hobbes. *Political Studies*, 3(35): 443–460. V Lovec (2008, 30).

¹¹ Boucher, David. 1998. *Political Theories of International Relations*. Oxford: Oxford University Press. V Lovec (2008, 31).

davkov od članov družbe. Izvor države so analizirali zgolj z materialističnega vidika. Bob Jessop kritizira markistično teorijo in instrumentalistični pristop, saj država po njegovem menju služi kot sredstvo izkoriščanja, vendar pa ga kapitalisti uporabljajo tudi za druge namene. Vloga države je preveč poudarjena, kar ni prav, saj v nekaterih državah kapitalisti niso dominantni razred. Model relativne avtonomije pa državo vidi kot instrument v rokah prevladujočega razreda, kar pomeni, da buržoazija pogosto izvaja svojo moč neodvisno. Vendar pa koncepta ne moremo posploševati na vse kapitalistične države. Pojavi se vprašanje, kateri pristop je dejansko ustrežnejši pri pojmovanju države, saj vsak poudarja določene značilnosti (Political Science Notes 2017).

Koncept moderne države se je razširil zelo počasi in šele pred kratkim. V času Deklaracije o neodvisnosti je bilo približno 35 imperijev, kraljestev in držav po vsem svetu. Do začetka druge svetovne vojne se je to število podvojilo na okoli 70. Po drugi svetovni vojni je veliko nekdanjih evropskih kolonij končno doseglo neodvisnost, hkrati pa so se odločile, da ohranijo svoje kolonialne meje, jezike in sam koncept državnosti kot način izogibanja ozemeljskim in etničnim konfliktom, ki bi ogrozili te neodvisne države. V 60-ih letih (po letu 1945) je bilo 90 afriških in azijskih držav sprejetih v okviru Združenih narodov. Leta 1990 je bilo število neodvisnih držav 180, njihovo število pa se je po razpadu Sovjetske zveze, Jugoslavije in Češkoslovaške, še povečalo. Evropski zemljevid se v 400 letih zelo spremenil, zato se pojavlja tudi vprašanje o njegovi prihodnosti. Kako bo karta v prihodnosti videti? Bo evropski model nacionalnih držav še vedno prevladujoč model politične organizacije po vsem svetu? Se bo število novih držav povečalo, zaradi procesa fragmentacije (npr. Južni Sudan)? Bodo nadnacionalne organizacije kot je EU združile sedanje države v večje regionalne države? Težko je odgovoriti na zastavljena vprašanja, vsekakor pa se bo človeška organizacija na političnem področju še naprej dinamično in nepredvidljivo razvijala (Arroyo Grande High School 2017).

Varnost

»Varnost je temeljna prvina obstoja in razvoja človeka od davne preteklosti do danes. Pojem varnosti zajema tako ohranitev obstoja posameznika kot fizičnega, duhovnega, duševnega, kulturnega in družbenega bitja kot tudi zagotovitev kakovosti njegovega bivanja v družbenem in naravnem okolju« (Grizold in Bučar 2011, 829). »Pojav varnosti je predvsem povezan z eksistencialnimi vprašanji (kakovostjo življenja in smrti) posameznika ter višjimi ravnmi družbenega organiziranja (družba/država, meddržavna skupnost, svet kot celota). Varnost je stanje, v katerem so posamezniku zagotovljeni življenje, zdravje, lastnina, svoboda in hkrati zavestna dejavnost za vzpostavitev stanja varnosti« (Grizold 1998, 109).

»Od Vestfalske pogodbe (1648) je veljalo splošno prepričanje, da so države najpomembnejši akterji v mednarodnih odnosih in imajo legitimno pravico, da si v anarhičnem mednarodnem sistemu zagotavljajo lastno varnost na račun svojih sosedov oz. drugih držav« (Grizold in Bučar 2011, 829). Koncept varnosti se je osredotočil na tri koncepte: suverenost, nedotakljivost in samoodločbo. Hobbes, Machiavelli in Rousseau so razpravljali o tem, kako najbolje doseči varnost, na posledice državne suverenosti pa so gledali precej pesimistično (Baylis in Smith 2001, 256). Wolfers (v Baylis in Smith 2001, 255) razume varnost v objektivnem smislu kot odsotnost groženj pridobljenih vrednot in v subjektivnem smislu kot odsotnost strahu, da bodo te vrednote napadene. Buzan (v Baylis in Smith 2001, 255) trdi, da se razprava o varnosti nanaša na stanje svobode pred grožnjo. V okviru mednarodnega sistema se varnost kaže kot sposobnost držav in družb, da ohranijo svoje neodvisne identitete in funkcionalno integriteto. Booth in Wheeler (v Baylis in Smith 2001, 255) pravita, da je stabilno varnost mogoče doseči le z ljudmi in skupinami ter če je varnost zasnovana kot proces emancipacije.

Teorije varnosti so bile osredotočene na varnost države, stanje v katerem je zaščiteno prebivalstvo oz. je varnost posameznikov odvisna od varnosti države. Država kot taka igra pomembno vlogo pri ustvarjanju in vzdrževanju varnosti posameznikov, združb in države same. Posameznik se pojavlja kot pomemben akter v varnostni dinamiki, zato je ključno proučevati razmerje med posameznikom in državo. V klasični politični teoriji je razmerje med posameznikom in državo temeljnega pomena. Hobbes je videl varnost kot sredstvo za nastanek močne države, v kateri vsi raje živijo v stanju miru in brez vojne. To naj bi dosegli s pomočjo družbene pogodbe, ki je sklenjena med posamezniki samimi ali med posamezniki in vladarji. Varnost je ustvarjena za in s strani posameznikov, ni pomemben samo državni aparat. Priznanje pomembne vloge posameznika se odraža tudi v delu Jeremyja Benthama, kar je eden njegovih največjih prispevkov v teoriji mednarodnih odnosov. Pojasnil je, da so posameznik in njegovi interesi ključnega pomena pri doseganju dobrega življenja in največje sreče za večino ljudi. Njegov cilj je bil zaščititi posameznike pred zlorabo moči s strani državnega aparata, ki ustvarja razmere skupne ali deljene suverenosti – preko ustavne monarhije. Odnos med državo in posameznikom postane precej zapleten, vendar pa kljub temu izraža ideal, da je posameznik na prvem mestu (Hoogensen 2007, 8–12).

Mednarodni sistem je veljal za precej brutalno prizorišče, v katerem države želijo doseči lastno varnost na račun svojih sosedov. Vse države so poskušale uravnovežiti moč drugih držav, da bi se preprečila kakršna koli splošna hegemonija. Tak pogled sta delila E. H. Carr in Hans Morgenthau, ki sta razvila šolo realističnega mišljenja pri odpravljanju posledic druge svetovne

vojne. Gre za pesimističen pogled na mednarodne odnose, ki je skupen številnim sodobnim teoretikom, kot sta Kenneth Waltz in John Mearsheimer (Baylis in Smith 2001, 256).

V obdobju hladne vojne so bila varnostna vprašanja (v teoriji in praksi) omejena zlasti na državo kot odločilnega akterja pri zagotavljanju nacionalne in mednarodne varnosti. Koncepta nacionalne in mednarodne varnosti sta bila usmerjena predvsem k vojaškim in političnim vidikom. Najpomembnejše sredstvo za zagotavljanje varnosti so bile oborožene sile in posledično politična moč države, diplomacija pa je bila bolj pomoč za uravnoteženje različnih interesov držav (Grizold in Bučar 2011, 830).

Klasična politična misel je utemljila spoznanje, da so posamezniki med seboj v anarhičnem razmerju, zato je povečanje njihove svobode mogoče le na račun njihove varnosti (Buzan 1991, 37).

Po koncu hladne vojne se je pojavil širši koncept varnosti, ki poleg države vključuje tudi nedržavne institucionalizirane in neinstitucionalizirane družbene entitete (Svete 2005, 32). Do sprememb v pojmovanju koncepta varnosti je prišlo zaradi pojava novih virov ogrožanja in novih akterjev, ki varnost zagotavljajo (Grizold 1998, 2). Koncept varnosti je dobil nove razsežnosti in presegel okvire posameznih držav (Grizold in Bučar 2011, 828). Malešič (2004) obravnava koncept varnosti kompleksno tako z vidika virov ogrožanja, referenčnih objektov, na katere se varnost nanaša kot mehanizmov za njeno zagotavljanje.

»Na prehodu iz 20. v 21. stoletje se je varnostna paradigma pomembno spremenila. Najširši okvir sprememb predstavlja kompleksno (globalno) varnostno okolje in spremenjena vloga države pri zagotavljanju sodobne varnosti« (Grizold in Bučar 2011, 830). »Na začetku 21. stoletja se pojavi nova celovita definicija varnosti, ki se postopoma in z različnimi težavami vendarle uveljavlja v praksi (politiki) in ki poleg tradicionalnih vojaško-političnih razsežnosti zajema tudi kulturno-civilizacijske razsežnosti varnosti, ki izražajo predvsem skrb za sodobnega človeka kot posameznika in kot člana družbenih skupin« (Grizold in Bučar 2011, 846). Večdimenzionalno pojmovanje varnosti se nanaša na stanje, v katerem je zagotovljen uravnotežen fizični, duševni ter gmotni obstoj in razvoj posameznikov, družbe, države in celotne mednarodne skupnosti. Grožnje varnosti predstavljajo tisti pojavi, ki izdatno zmanjšujejo eksistencialno in razvojno varnost izbranega referenčnega objekta (Prezelj 2001a, 127). Gre za večdimenzionalno pojmovanje varnosti, ki zajema tako vojaške kot nevojaške vidike (Prezelj 2001b, 848).

Tako Edmonds (1988) kot Jelušič obravnavata varnost kot sredstvo za doseganje cilja ali pa cilj sam, ki se nanaša na posameznikovo zavest. Varnost namreč predstavlja »stanje ravnotežja mednarodnih, meddržavnih, medskupinskih, družbenih, interpersonalnih in intrapersonalnih

procesov, zaradi česar se v zavesti posameznika oblikuje občutek stabilnosti, homeostatičnosti, torej tudi zagotovljenih pogojev za življenje in preživetje« (Jelušič 1997, 70)¹². Barry Buzan je v svoji študiji »Ljudje, države in strah« zagovarjal stališče, da koncept varnosti vključuje številne politične, gospodarske, socialne, okoljske in vojaške vidike ter je hkrati opredeljena v širšem mednarodnem merilu (Buzan 1983, 214–42).

Tradicionalni pogledi razlagajo varnost z vidika zaščite nacionalnega teritorija in širših političnih interesov, medtem ko se koncept človekove varnosti povezuje z ranljivostjo mednarodne skupnosti (Rančigaj 2010, 14), kar je prikazano v Tabeli 3.1.

Tabela 3.1: Primerjava med tradicionalnimi in sodobnejšimi pogledi na koncept varnosti.

	Tradicionalna nacionalna varnost	Varnost posameznika
Varnost koga (referenčni objekt)	Primarno države	Primarno posameznikov
Vrednote države (varnost katerih vrednot)	Teritorialna integriteta in nacionalna neodvisnost	Posameznikova varnost in tudi tradicionalne grožnje
Varnost zaradi česa (ogrožanja in tveganja)	Tradicionalne grožnje (vojaške grožnje, nasilje s strani držav)	Netradicionalne in tudi tradicionalne grožnje
Sredstva za doseg varnosti	<ul style="list-style-type: none"> • Sila kot osnovni instrument za zagotavljanje varnosti, ki je uporabljena enostransko za lastno varnost države • Uravnoteženost moči je pomembna, moč je izenačena z vojaškimi sposobnostmi • Sodelovanje med državami je nepomembno v primerjavi z zavezniškimi odnosi • Norme in institucije imajo omejeno vrednost, še posebej v varnostni/obrambni sferi 	<ul style="list-style-type: none"> • Sila kot sekundarni instrument, ki se ga primarno uporablja v splošnih primerih in skupaj s kaznovanjem, osebnim razvojem in človekovim nadzorom kot ključno orodje za k posamezniku usmerjeno varnost • Uravnoteženost moči in omejena korist, blaga moč je vse pomembnejša • Sodelovanje med državami, mednarodnimi in nevladnimi organizacijami je lahko učinkovito in trajno

¹² Jelušič, Ljubica. 1997. *Legitimnost sodobnega vojaštva*. Ljubljana: Fakulteta za državne vede. V Svete (2005, 33).

		<ul style="list-style-type: none"> • Norme in institucije so pomembne, demokratizacija in zaposleni v teh institucijah prispevajo k njihovi učinkovitosti
--	--	--

Vir: Bajpai v Rančigaj (2010, 15).

Nacionalna varnost

Koncept nacionalne varnosti je nastal v 17. stoletju, v času 30-letne vojne v Evropi in državljanske vojne v Angliji. Leta 1648 je bila z Vestfalskim mirom oblikovana nacionalna država, ki je imela suveren nadzor tako nad notranjimi zadevami kot tudi zunanjo varnostjo. Pred tem je mednarodni sistem temeljil na univerzalnem načelu, da za državne zadeve skrbijo kralji, cesarji, papeži in knezi. To je bilo načelo Svetega rimskega cesarstva. Nova ideja o ravnotežju nacionalnih držav je bila veliko boljša, saj so države same skrbele za suverenost in samoobrambo. Immanuel Kant je nasprotoval takšni ureditvi in menil, da je potrebno sistem nacionalnih držav nadomestiti z novim razsvetljenim svetovnim redom. Nacionalne države morajo zato podrediti nacionalne interese v skupno dobro, v sistemu pa naj vlada mednarodno pravo. Danes se taka ureditev kaže z nadnacionalnimi institucijami, ki urejajo mednarodne zadeve (liberalni internacionalizem) in najbolj jasno manifestira v okviru Združenih narodov (ZN). Te ideje se kasneje kažejo v razpravah o nacionalni suverenosti, mednarodnem pravu in vlogi mednarodnih institucij v svetovnih zadevah. Nasprotniki Kanta so liberalisti kot so na primer Thomas Hobbes, Hugo Grotius in drugi filozofi, ki zagovarjajo nadvlado nacionalne države (Holmes 2017). Pred definicijami je potrebno razumeti nekatere pojme, ki jih termin vsebuje:

- koncept moči, ki se kaže v tem, da ima narod nadzor nad svojo suverenostjo in usodo. Pomeni takšno stopnjo nadzora, da zunanje sile ne bi mogle škodovati državi. Vojaška moč je približno pod nadzorom, medtem ko se mehka moč nanaša predvsem na vpliv, prepričevanje in uporabo kratkih vojn. Obstajajo različni instrumenti od uporabe sile do diplomacije in kateri vključujejo oborožene sile, organe pregona in obveščevalne službe ter različne vladne agencije.
- vojaška moč ali uporaba zmogljivosti kazenskega pregona za doseganje določenih ciljev. Izraz se nanaša na vojaške zmogljivosti in zmogljivosti oboroženih sil, katerih se dejansko ne sme uporabljati. Neučinkovita in nespametna uporaba sile lahko zmanjša posameznikovo moč in trdnost, medtem ko jo učinkovita uporaba poveča.

- nacionalna obramba je strogo gledano sposobnost oboroženih sil, da branijo suverenost naroda in življenje njenih prebivalcev. Po terorističnih napadih 11. septembra 2001 je poslanstvo domovinske varnosti, da z uporabo vojaških instrumentov brani narod pred terorističnimi napadi znotraj in zunaj države (Holmes 2017).

Konec 60-ih let se pojavijo bolj kompleksne definicije nacionalne varnosti, ki izhajajo predvsem iz liberalne in konstruktivistične teoretične smeri; razprava se z ravni držav in mednarodne skupnosti premakne tudi na nedržavne akterje. K širšemu razumevanju varnosti je gotovo prispevala tudi sekuritizacija, ki jo je v varnostno teorijo vpeljala Kopenhagenska šola. Gre za proces, v katerem se viri ogrožanja oz. ranljivosti problematizirajo ter vzpostavijo mehanizmi učinkovitega in aktivnega odgovora nanje (Grayson 2003)¹³. Svete (2005, 58) pravi, da je koncept sekuritizacije neločljivo povezan s širjenjem varnostne razprave tako v smislu referenčnih objektov varnosti kot mehanizmov in instrumentov za njihovo zagotavljanje.

»Ne glede na številne teoretične in konceptualne poskuse širitve obravnavanja varnosti, ki se nanašajo tako na varnostne akterje (od mednarodne ravni do posameznika) kakor tudi na področja, na katera se varnost nanaša, ostaja (nacionalna) država še vedno eden izmed najpomembnejših referenčnih varnostnih objektov« (Svete 2005, 66). Knudsen¹⁴ in številni drugi avtorji, ki se ukvarjajo z varnostjo, zato menijo, da bi bilo vsakršno zmanjševanje pozornosti državi, kot varnostnemu objektu škodljivo, hkrati pa bi bistveno zmanjševalo razlagalne sposobnosti sodobnih varnostnih izzivov.

Po koncu hladne vojne se je pokazal problem pri definiranju nacionalne varnosti oz. s prevajanjem angleškega izraza »*nation*«, ki se lahko nanaša tako na državo kot narod. V času propada socialističnih večnacionalnih federacij je bilo namreč še posebej očitno, da ne moremo enačiti nacionalne (državne) varnosti in varnostnih interesov tako posameznih državljanov kot etničnih ali verskih entitet (Svete 2005, 68).

»Nacionalno varnost v najsplošnejšem smislu opredelimo kot varnost državnega naroda oz. nacije« (Grizold 1999, 25)¹⁵. Koncept nacionalne varnosti zajema: varnost državnega ozemlja, varnost življenja ljudi in njihove lastnine, ohranitev in vzdrževanje nacionalne suverenosti ter uresničevanje temeljnih funkcij družbe. Gre za prizadevanje države, da vsem članom družbe zagotovi varnost pred ogrožanjem od zunaj (posegi, napadi, okupacijo, blokado, množičnimi

---

¹³ Grayson, Kyle. 2003. Securitization and the Boomerang Debate: A Rejoinder to Liotta and Smith-Windsor. *Security Dialogue* 34 (3): 337–343. V Svete (2005, 58).

¹⁴ Knudsen, O.F. 2001. Post-Copenhagen Security Studies: Desecuritizing Securization. *Security Dialogue* 32 (3): 355–368. V Svete (2005, 66).

¹⁵ Grizold, Anton. 1999. *Obrambni sistem Republike Slovenije*. Ljubljana: Visoka policijsko-varnostna šola. V Svete (2005, 66).

migracijami idr.) in znotraj družbe (ogrožanjem reda in miru, kriminalom, asocialnim in patološkim ravnanjem idr.) (Grizold v Svete 2005, 66). Po njegovem mnenju nacionalna varnost zajema celoto razmerij med notranjimi in zunanjimi dejavniki, ki vplivajo na ohranitev suverenosti države, zaščito ljudi in premoženja ter na utrditev mednarodnega statusa države. Med notranje dejavnike štejemo tako gospodarske, socialne, kulturne, politične, ekološke, kot vojaško obrambne dejavnike, med zunanje pa mednarodne dejavnike, ki vplivajo predvsem na ohranitev suverenosti države in na mednarodni status države (Grizold 1998, 3)¹⁶.

Ameriški Svet za nacionalno varnost razume koncept nacionalne varnosti z vidika, da so Američani svobodni narod, če so njihove temeljne institucije in vrednote nedotaknjene (White House 2016). ZDA izraz povezujejo tako z nacionalno obrambo kot z zunanjimi odnosi z ZDA, pri čemer se sklicujejo na zaščito naroda pred napadom in drugimi nevarnostmi, in sicer na način z ustreznimi oboroženimi silami in varovanjem državnih skrivnosti. Termin se nanaša na ekonomsko varnost, denarno varnost, energetska varnost, okoljsko varnost, vojaško in politično varnost ter na zanesljivo oskrbo z energijo in naravnimi viri (United States Legal 2015).

Sillis (1968) razume varnost kot sposobnost naroda, da zaščiti svoje notranje vrednote pred zunanjimi grožnjami. Berkowitz in Beck (1965, 19) razumeta nacionalno varnost na enak način. Amos Jordan and William Taylor (1981) pravita, da ima koncept nacionalne varnosti širši pomen kot samo zaščita pred neposredno fizično škodo. Pomeni tudi zaščito (z različnimi sredstvi) vitalnih gospodarskih in političnih interesov (Romm 1993, 5–6).

Buzan (1991, 116) opredeli nacionalno varnost kot sposobnost držav, da varujejo svojo samostojnost in funkcionalno integriteto. Dimitrijević (v Grizold 1998, 24) med temeljne prvine nacionalne varnosti uvršča tudi fizično samoohranitev prebivalstva in kakovost življenja. Tako so temeljne naloge države, kot primarnega elementa nacionalne varnosti, zagotavljanje ozemeljske celovitosti, suverenosti in uresničevanje temeljnih funkcij družbe, ki z različnimi dejavnostmi in ukrepi zaradi zmanjšanja pomena groženj z uporabo vojaške sile rešuje problematiko nevojaških ogrožanj (socialnih, zdravstvenih, okoljskih itd.). Vse pomembnejši člen postaja posameznik, država pa mora z različnimi dejavnostmi in ukrepi zagotavljati čim bolj optimalno raven varnosti posameznikom in jim omogočiti kakovostno raven življenja.

Pri opredelitvi (nacionalne) varnosti sta se v zadnjih desetletjih razvila dva temeljna pristopa: tradicionalni (deterministični) in postmoderni (kompleksni). Tradicionalni pristop razume nacionalno varnost kot odsotnost zunanje vojaške grožnje oz. kot uporabo vojaških sredstev za

---

¹⁶ Grizold, Anton. 1999. *Evropska varnost*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede. V Cuderman (2003, 7).

zaščito pred zunanjimi viri ogrožanja. Nacionalna varnost je z vidika tega pristopa utemeljena na organiziranem nasilju med ali znotraj držav, nikakor pa ne onstran njih (Malešič 2004)¹⁷.

Na današnji stopnji družbenega in tehnološkega razvoja je nacionalna varnost politična in osebna dobrina, ki se v razvitih postindustrijskih državah uresničuje kot temeljna človekova pravica, tako individualna kot kolektivna. Za zagotavljanje te pravice skrbi državni aparat, in sicer ne samo s sprejemanjem ustrezne zakonodaje, ampak tudi z angažiranjem celotne nacionalnovarnostne strukture. Ta izraža sposobnost države, da zavaruje družbene vrednote pred zunanjim in notranjim ogrožanjem ter zagotovi okoliščine za družbeno-gospodarski razvoj ter socialno, zdravstveno, ekološko idr. blagostanje svojih državljanov (Grizold 1999, 3). Zagotavljanje nacionalne varnosti s strani državnega aparata je možno le v predstavniških demokracijah, in sicer v primeru ko narod prenese svoje neodtujive pravice na državno oblast, medtem ko v diktaturah to ni mogoče, saj so interesi državljanov in oblasti kontradiktorni.

Delo Buzana postavlja zanimiva in pomembna vprašanja o tem, ali sta nacionalna in mednarodna varnost združljivi in ali so države sposobne razmišljati o sodelovanju v mednarodnem in svetovnem merilu. Ne osredotočajo se vsi pisci na napetosti med nacionalno in mednarodno varnostjo. Nekateri med njimi trdijo, da s poudarjanjem državnih in meddržavnih odnosov ignorirajo spremembe v svetovni politiki, zlasti v obdobju po hladni vojni. Za sodobni svet sta značilni dve vrsti procesov, in sicer integracije in razdrobljenosti, zato je treba več pozornosti nameniti družbeni varnosti (Baylis in Smith 2001, 254). V skladu s tem pogledom naraščajoči procesi integracije v regijah, kot je Evropa, ogrožajo klasični politični red, ki temelji na nacionalnih državah. Hkrati je razdrobljenost nekaterih držav (kot npr. Sovjetska zveza – SZ in Jugoslavija) povzročila nove težave glede meja, manjšin in ideologij, kar je povzročilo vse večjo nestabilnost v regiji (Waever in drugi 1993, 196). Fokus proučevanja se je z držav preusmeril na etnično-nacionalne skupine.

Drugi komentatorji trdijo, da je pretirano poudarjanje nacionalne in mednarodne varnosti manj primerno, zaradi pojava globalne družbe v 1990-ih. Več pozornosti bi bilo treba posvetiti globalni družbi in ne družbi na etno-nacionalni ravni. Ti teoretiki zagovarjajo, da proces fragmentacije prinaša nova tveganja in nevarnosti, ki se nanašajo na zlom monetarnega sistema, globalno segrevanje in nevarnost jedrske nesreče. Te grožnje varnosti se na planetarni ravni obravnavajo zunaj nadzora nacionalnih držav. Le globalne skupnosti se lahko z njimi ustrezno spopadejo. Hkrati obstajajo tudi drugi pisci o globalizaciji, ki poudarjajo preobrazbo države

---

¹⁷ Malešič, Marjan. 2004. *Environmental Security: A Case of Slovenia*. Seattle: US EPA. V Svete (2005, 56).

(namesto njenega propada) in novega varnostnega načrta na začetku novega stoletja (Baylis in Smith 2001, 254).

Mednarodna varnost

Zgodovina je pokazala, da je varnost (v ožjem ali širšem smislu), redka dobrina. Države poskušajo, pri soočanju z zaznavami groženj, njihova prizadevanja za krepitev lastne varnosti kombinirati z medsebojnim sodelovanjem (Svete 2005, 67). To nas pripelje do konceptov, kot so kolektivna varnost, o katerem se je v varnostni teoriji mednarodnih odnosov veliko razpravljalo, ter skupna varnost in varnostne skupnosti (Ulusoy v Svete 2005, 67).

Da bi razumeli glavne šole mišljenja o mednarodni varnosti, ki so se pojavile po koncu druge svetovne vojne, je potrebno pojasniti kontekst v katerem se pričakuje, da ameriška nacionalna varnost deluje. Te šole mišljenja vključujejo:

- kolektivno obrambo, ki predstavlja uradni dogovor med državami, da ponudijo obrambno podporo drugim članicam, če so te ogrožene. To je osnova klasične obrambne zveze kot je bila Antanta nekoč in je Nato danes. Ne razlikujejo se samo po geografskih omejitvah, ampak tudi na podlagi vojaških obveznosti;
- kolektivno varnost - strogo gledano kolektivna obramba vključuje medsebojne obveznosti držav članic, se lahko šteje za obliko kolektivne varnosti, čeprav je geografsko omejena na vojaško obrambo. Pogosteje se kolektivna obramba razume kot gledano globalno in regionalno v okviru mednarodnih institucij, kot je Liga narodov ali ZN. Taki dogovori so pogosto podprti s koncepti mednarodnega prava in mednarodne pomoči ter upravljanja;
- globalno varnost, ki je skupek idej, ki so jih ZN razvili predvsem od konca hladne vojne, da je varnost na voljo na vsem na svetu. Nobena od držav ni varna, če niso vse varne. Veliko večji poudarek je na poskusu za odpravo sporov z mednarodnim pravom, pomočjo, ukrepi za krepitev zaupanja in globalnega upravljanja. Uporaba sile je potrebno omejiti na mednarodne mirovne operacije in zaščito nedolžnih državljanov pred nasiljem, kar se izvaja v okviru ZN;
- mednarodno pravo predstavlja zavezujoča pravila s strani pravosodnih organov in organov pregona (Holmes 2017).

Proces globalizacije je povzročil, da so danes nacionalne varnosti posameznih držav vse bolj sestavni del mednarodne varnosti (Prezelj 2002, 62)¹⁸. Grizold (1998, 4) pravi, da »mednarodna

---

¹⁸ Prezelj, Iztok. 2002. Konceptualizacija nacionalnih varnostnih interesov. V *Teorija in praksa* 39 (4): 621–637. V Odar (2010, 16).

varnost ni zgolj seštevek posameznih nacionalnih varnosti, ampak je celota ukrepov, norm, vrednot, ki se uresničujejo skozi skupno sprejete mednarodne mehanizme in instrumente, ki zagotavljajo obstoj in razvoj vseh držav na ravni mednarodnega sistema«. Grizold (1992, 66)¹⁹ pravi, da se v mednarodni varnosti kažejo slojevitost in zapletenost mednarodnih odnosov, raven procesov integracije in globalizacije, učinkovitost ali neučinkovitost mehanizmov za zagotavljanje nacionalne in mednarodne varnosti, stanje vojaško-političnih, gospodarskih idr. odnosov med državami.

Mednarodna varnost se je do konca druge svetovne vojne zagotavljala v okviru konfliktnega modela, kasneje pa se je pojavil kooperativni model zagotavljanja varnosti. Bistvo konfliktnega (kompetitivni) modela je bilo, da so se konflikti med državami reševali z uporabo sile. Varnost predstavlja dobrino, za katero države tekmujejo in jo dosegajo ena na račun druge. Po drugi svetovni vojni se je v mednarodni skupnosti uveljavil kooperativni model, ki zagovarja skupno varnost oz. stanje v mednarodni ureditvi, v katerem države uživajo varnost kot skupno dobrino (Grizold 1998, 5–6).

Konfliktni model zagotavljanja varnosti izhaja iz realizma, za katerega so značilni anarhični mednarodni odnosi, kjer ni osrednjega organa. Države so samostojne in avtonomne, odnosi med njimi so redki. Moč je ključna karakteristika, ki državam omogoča, da se branijo in preživijo v nevarnem in negotovem mednarodnem okolju. Kooperativni model temelji na liberalizmu, ki je bolj kompleksne narave. Liberalni teoretiki so poudarili edinstveno vedenje liberalnih držav, kar je v nasprotju z realizmom. Zagovarjali so koncept demokratičnega miru, ki se kaže kot odsotnost vojne med liberalnimi državami. Izpostavili so pomen ne-državnih akterjev (Slaughter 2011). Tretji teoretični pristop pri obravnavanju mednarodnih odnosov in mednarodne varnosti je radikalističen pristop, ki je v odnosu do prvih dveh netradicionalen in nepozitivističen pristop (Svete 2005, 46). Namesto države ali naroda, je v osredju razred. Marx je govoril o razrednem konfliktu, do katerega pride med dominantno kapitalistično buržoazijo in nadzorovanim proletariatom – delavci. Proučeval je razmerje med proizvodnimi sredstvi, družbenimi odnosi in močjo. Drugi liberalni teoretiki so se pri proučevanju ukvarjali s strukturo globalnega sistema (International Relations 2017). Pri obravnavanju mednarodne varnosti je tako nujna uporaba realizma, liberalizma in angleške šole kot teoretičnih podlag za zagotavljanje varnosti. V smislu iskanja pristopov, ne samo razumevanja in razlaganja obstoječih modelov, ampak tudi iskanja alternativ, pa sta zelo dobrodošla marksizem in

---

¹⁹ Grizold, Anton. 1992. Oblikovanje slovenske nacionalne varnosti. V *Razpotja nacionalne varnosti*, ur. Anton Grizold, 59–93. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede. V Odar (2010, 16).

konstruktivizem, ki osvetlujeta določene elemente, ki so za varnost pomembni, a jih prvi trije pristopi izpuščajo (Odar 2010, 19).

Mednarodna varnost je danes sestavljena iz različnih subjektov v mednarodni skupnosti in odnosov med njimi. Tako nanjo vplivajo odnosi med nacionalnimi državami, odnosi med nacionalno državo in mednarodnimi organizacijami ter odnosi med samimi mednarodnimi organizacijami. Mednarodna varnost zajema celoto norm in ukrepov, ki se izražajo in uresničujejo preko sprejetih instrumentov in mehanizmov s strani držav v mednarodni skupnosti, le-ti mehanizmi in instrumenti pa zagotavljajo varen obstoj držav v mednarodni skupnosti (Cuderman 2003, 7).

Suverenost

Izraz suverenost izhaja iz latinske besede »*Superanus*«, kar pomeni vrhovni ali bistvenega pomena. Čeprav govorimo o modernem konceptu pa zamisel o neodvisnosti sega v obdobje Aristotela, ki je govoril o vrhovni moči države (Political Science Notes 2017).

V srednjem veku so se s pojmom ukvarjali rimski pravniki, prvič pa je bil termin uporabljen v delih francoskih pravnikov v 15. stoletju; kasneje pa še v angleški, italijanski in nemški politični literaturi. Sodobna vladavina države in njene suverenosti sta se v Evropi pojavili na začetku moderne dobe. Suverenost je postala temeljna značilnost države, to kar je papežem, cesarjem, kraljem, škofom in plemičem v srednjem veku manjkalo. Nosilec suverenosti ima avtoriteto, s katero lahko povzroči neko dejanje, ki se sicer ne bi zgodilo. Avtoriteta je po Wolffu pravica, da se nekomu ukazuje, drugi pa uboga. Suverenost izhaja iz nekega legitimnega vira – bodisi je to naravno pravo, božanski mandat, dedno pravo, ustava bodisi mednarodno pravo (Stanford Encyclopedia Philosophy 2016).

Izraz neodvisnosti je bil v politični znanosti objavljen v delu Bodina, »*Republika*« iz leta 1576. Roucek in drugi so ugotovili, da se je beseda suverenost pojavila v besedišču politične teorije v času fevdalnega reda, ko so s terminom označevali vse oblike fevdalne oblasti nad subjekti na svojih gospodstvih. Obstajata dva vidka suverenosti: notranja in zunanja. Notranja suverenost pomeni absolutno oblast nad vsemi posamezniki in združenji posameznikov v državi. Zunanja suverenost pa se kaže v tem, da nad državo ni nobenega drugega organa, hkrati pa so države neodvisne od vsakršne prisile s strani drugih držav. Vsaka država v tem primeru določa svojo zunanjo politiko in se po svoji volji lahko pridruži bloku moči, če to želi. Nobena država prav tako nima pravice, da poseže v zunanje zadeve druge neodvisne države. Zunanja suverenost pomeni, da je vsaka država neodvisna od drugih držav. Profesor Laski pravi, da je

sodobna država suverena država, saj je v skupnosti držav neodvisna (Political Science Notes 2017).

Zgodovinski razvoj pojma suverenost lahko razumemo s pomočjo dveh gibanj, kar se kaže praktično v institucijah in teoretično v politični misli. Prvo gibanje se nanaša na razvoj sistema suverenih držav, ki se zaključi z Vestfalskim mirom (1648). Istočasno je suverenost postala izrazitejša v politični misli skozi pisanje Machiavellija, Luthra, Bodina in Hobbesa. Drugo gibanje pa se je začelo po drugi svetovni vojni in nadaljevalo z evropsko integracijo, rastjo in krepitvijo zakonov in praks za zaščito človekovih pravic. Najbolj izrazita politična misel se pojavi v spisih kritikov suverenosti, Bertranda de Jouvenela in Jacquesa Maritaina (Stanford Encyclopedia Philosophy 2016).

Angleški filozof Hobbes je trdil, da se je v monarhijah narod odpovedal svoji suverenosti v korist kralju, ker je z njim sklenil pogodbo, s katero se mu je vsekakor podvrigel. Idejo suverenosti naroda je zagovarjal tudi John Locke, ki je v drugi polovici 18. stoletja zmagala nad idejo kraljeve suverenosti. Jean-Jacques Rousseau je s svojo knjigo »*O Družbeni pogodbi*« zagovarjal stališče, da se z družbeno pogodbo predaje vsak z vsem, kar ima, skupnosti (Pitamic 1996, 30–3). Vse te teorije pripisujejo suverenost neki volji, ali naj bo to volja kralja ali naroda ali države. Tej najvišji volji se mora vse pokoriti. Teokrati so zagovarjali stališče, da je kraljeva volja najvišja, ker ima svojo oblast dano neposredno od Boga. Drugi, ki so zagovarjali suverenost naroda, so iz množice oseb napravili eno osebo, tej osebi pridali posebno voljo, s katero je nadvladala druge ljudi. Nekateri so suverenost razumeli kot najvišjo osebo, za neko absolutno oz. tako kot Hegel, božansko bitje, ki ima proti ljudem suvereno voljo (Pitamic 1996, 33–8).

Suverenost se je popolnoma artikulirala šele v 18. in 19. stoletju, ko je postala temelj koeksistence držav v sistemu držav (Keohane v Majcen 2006, 12). Pomemben mejnik predstavljata francoska in ameriška revolucija, ki sta omogočili nastanek tako neodvisne nacionalne države kot tudi državljanov z osnovnimi družbenimi pravicami. Francoska revolucija je priznala primat ljudske suverenosti, kar je leta 1791 zapisala v francoski ustavi, ZDA pa so pojem ljudske suverenosti vključile v Ameriško deklaracijo neodvisnosti iz leta 1776 (Philpott 1995, 365)²⁰.

Po obeh svetovnih vojnah so začeli pojmu suverenosti pripisovati negativne značilnosti, saj so ga povezovali z nacionalizmom, nacionalističnim ponosom in zavestjo. Ti koncepti so bili

---

²⁰ Philpott, Daniel. 1995. Sovereignty: An Introduction and Brief History. *Journal of International Affairs* 48 (2): 353–68. V Skarelič (2008 20).

gonilna sila politike od druge polovice 19. stoletja. Po obeh svetovnih vojnah se je sistem ravnotežja moči, ki je bil oblikovan z Vestfalskim mirom, porušil. Hkrati je prišlo do vzpostavitve novega modela mednarodne regulacije in sistema, in sicer s podpisom Ustanovne listine ZN. Koncept suverenosti – torej izvajanje najvišje oblasti v mejah svojega lastnega ozemlja, enakopravnost nacionalnih držav in nedotakljivost držav oz. prepovedano vmešavanje v njihovo notranjo jurisdikcijo – se je spremenil, saj nacionalna država ni edini akter, obstajajo deljene avtoritete in različne ravni delovanja (Skarelič 2008, 20).

V modernem času so se pojavile različne oblike suverenosti, saj so nekateri narodi zahtevali svojo neodvisnost od matičnih držav, komunisti so zahtevali svobobodo od kolonialistov, glas ljudstva se je spopadal z nekdanjimi režimi, teokracije so zavračale avtoriteto sekularnih držav itd. To kaže na prožnost in prilagodljivost suverene države, ki se je soočala z različnimi vrstami oblasti (Stanford Encyclopedia of Philosophy 2016).

Koncept državne suverenosti je preživel. Z razpadom kolonialnih imperijev v 20. stoletju je postal univerzalen, čeprav nekatere izjeme še vedno ostajajo. Z oblikovanjem modernega sistema držav, se je pojavila dvojnost v povezavi s konceptom. Država si je prizadevala za nadzor nad svojimi prebivalci in v odnosu z drugimi državami. Zato obstaja razlika med notranjo in zunanjo suverenostjo. Zunanja suverenost se nanša na odnos posamezne zvezne države z drugimi državami. Države so ustavno neodvisne druga od druge in se ne podrejajo nobenemu nadnacionalnemu organu. To je danes poznano kot načelo nevmešavanja, ki je zapisano v Listini Združenih narodov (2.člen). Po hladni vojni je bilo med politikami in teoretiki veliko razprave o tem, kako daleč se načelo o neumešavanju lahko raztegne. V 70-ih in 80-ih letih je pršlo do razprave o posredovanju v drugih državah na podlagi iz humanitarnih razlogov. Nekateri so iskali legitimnost za posredovanje v drugih državah s pomočjo humanitarnih argumentov (npr. kršenje človekovih pravic v Liberiji 1990, Bosni leta 1992, Somaliji leta 1997 in Kosovu leta 1999). Hude kršitve človekovih pravic so nujen pogoj mednarodne intervencije, vendar so prisotni tudi drugi argumenti. Humanitarni argumenti se pogosto potrebujejo za kritje drugih manj idealističnih argumentov (Hoogensen v International Relations 2017).

Posamezne teoretske tradicije različno dojemajo koncept suverenosti. Realisti vidijo načelo suverenosti kot logično posledico mednarodnega anarhičnega sistema. Suverenost ni potrebno razumeti kot sposobnost, da je nadzorovano vse, kar se dogaja znotraj državnih meja. To pomeni, da so države suverene toliko časa kolikor opravljajo svoje naloge in izpolnjujejo svoje obveznosti prostovoljno. Gre za suvereno dejanje, kar pomeni da suverenost ni omejena. Realizem je bil kritiziran, ker ni upošteval individualne ravni. Teoretiki liberalne tradicije ne branijo državne suverenosti na enak način kot realisti, saj na mednarodnem prizorišču nastopa

več akterjev. Rosenau primerja suverenost, ki je vezana na akterje in suverenost, ki je brez akterjev. Suverenost je na eni strani znak moči, na drugi pa vključuje tudi veliko obveznosti, kar lahko omeji njeno delovanje. To se zgodi v primeru, ko se na mednarodnem prizorišču pojavijo novi akterji, za katere je potrebno razviti in začeti novo kapanijo proti vsemu, kar ogroža človekovo varnost (na primer kršenje človekovih pravic). Velikokrat so nevladne organizacije prve, medtem ko se države vključijo kasneje. Konstruktivisti v svojih analizah kritizirajo predpostavko o mednarodni hierarhiji. Vse pojme, ki se uporabljajo za opis družbene realnosti so objekti. Suverenost je konstrukt, ki vključuje človekove pravice in varnost ljudi (Dahl Erikson v *International Relations* 2017).

Hirst in Thompson (1999, 256–58)²¹ sta pojem suverenosti opredelila kot najvišji nadzor moderne države nad njenim ozemljem, pravilo neinterveniranja v druge suverene države in vzpostavitev moči oz. oblasti nad svojo družbo. Held in drugi (1999, 39)²² so pojem suverenosti povezovali z avtonomijo države, ki se kaže kot neodvisnost v svojih odločitvah in akcijah. Države so svoje politike oblikovale same, brez kakršne koli višje avtoritete, ki bi določala njihove akcije in delovanje. Po definiciji Slovarja slovenskega knjižnega jezika se pojem suverenosti nanaša na politično neodvisnost in samostojnost (Slovar slovenskega knjižnega jezika 2016).

Mednarodni komisiji o intervenciji in suverenosti držav (*International Commission on Intervention and State Sovereignty – ICISS*) v nevarnem svetu, zaznamovanem z ogromnimi neenakostmi moči in sredstev, se zdi suverenost za številne države kot njihova najboljša in včasih navidezno edina obrambna linija. Suverenost je več kot le funkcionalno načelo mednarodnih odnosov. Za veliko držav in ljudi je tudi priznanje njihove enakopravne vrednosti in dostojanstva, zaščita njihovih posebnih identitet in nacionalne svobode ter potrditev njihove pravice, da oblikujejo in določajo svojo usodo. Načelo, da so vse države suverene, je po mednarodnem pravu predstavljalo temelj za Ustanovno listino ZN (člen 2.1.). Suverenost pomeni dvojno odgovornost: navzven – naj spoštuje suverenost drugih držav in notranja – spoštovanje dostojanstva in temeljnih pravic vseh ljudi v državi. V mednarodnih zavezah o človekovih pravicah, v praksi OZN in praksi države same, je suverenost postala dvojna odgovornost (*International Commission on Intervention and State Sovereignty* 2001, 7–8).

4 IRAK IN NASTANEK AL KAJDE

---

²¹ Hirst, Paul in Graham Thompson. 1999. *Globalization in Question*. Cambridge: Blackwell. V Majcen (2006, 11).

²² Held, David, Anthony McGrew, David Goldblatt in Jonathan Perraton. 1999. *Global Transformations: Politics, Economics, Culture*. Cambridge: Polity Press. V Skarelič (2008, 14).

V poglavju sta predstavljena geografska umestitev in zgodovinski razvoj države Irak. Za državo je značilna dolga zgodovina konfliktov, saj je bilo njeno ozemlje dolgo časa pod tujo okupacijo. Problematično je bilo območje na severu Iraka, kjer so živeli Kurdi. Do konflikta je prišlo tudi zaradi meje z Iranom. Kasneje se je pojavilo še sektaško nasilje, ki se nadaljuje še danes, in sicer med iraško vlado (šiiti) in suniti. V poglavju so predstavljene ključne značilnosti države Irak, in sicer gospodarski razvoj države (naftni sektor, kmetijstvo in storitvene dejavnosti), verska in demografska sestava prebivalstva. Sledi predstavitev nastanka in delovanja ter ključnih značilnosti Al Kajde in Al Kajde v Iraku.

4.1 Država Irak

Irak je obmorska država na Bližnjem vzhodu in ima pomembno geografsko lego v Jugovzhodni Aziji. Njegova površina znaša 437.072 km² in meji na šest držav: Kuvajt, Arabijo, Savdsko Arabijo, Sirijo, Iran in Turčijo. Država je upravno razdeljena na 18 provinc, med njimi tri kurdske avtonomne province. Glavno mesto Bagdad leži ob reki Tigris (Natek in Natek v Kolednik 2014, 16).

Slika 4.1: Geografska umestitev države Irak.

Vir: Maps of World (2015).

Zgodovinski razvoj Iraka sega v leto 3500 pr. n. št., ko so Sumerci v južnem delu Mezopotamije razvili mestno civilizacijo. Sledile so starobabilonska, asirska in novobabilonska država. Ozemlje je kasneje postalo del Perzijskega cesarstva, pod vodstvom Aleksandra Velikega. Nato so ozemlje zasedli še Rimljani in Perzijci, Parti in Sasanidi. Arabska oblast se je z vpadi Turkov in Mongolov v 13. stoletju končala. Država je bila ozemeljsko zelo heterogena, zato je britanski kralj začel spodbujati arabski nacionalizem kot sredstvo za povezovanje muslimanskega prebivalstva. V državi je prevladovala politična elita izobraženih sunitov, ki je leta 1958 z vojaškim uporom strmoglavila monarhijo (Pernar v *Arabic Media* 2007, 34).

Irak je neodvisnost razglasil leta 1932, čeprav je britanska oblast obstajala do leta 1968, ko je prišlo do vladavine socialistične stranke Baas, ki so jo sestavljali sunitski muslimani. Vlada je oblikovala obsežen varnostni aparat, z namenom zatreti in izgnati opozicijske voditelje iz države. Izgnani šiitski iraški muslimani so v Iranu ustanovili zavezništvo Vrhovni svet za islamsko revolucijo v Iraku (*Supreme Council for the Islamic Revolution in Iraq – SCIRI*), ki je bilo večkrat udeleženo v konfliktu z vlado (Pernar v *Arabic Media* 2007, 35).

Od leta 1946 dalje se je Irak znašel tako v meddržavnem in notranje državnem konfliktu, izvajal pa je tudi enostransko nasilje. V državi so potekali tudi konflikti, zaradi spornega ozemlja Kurdiv na severu države, ki so si prizadevali za avtonomijo. Spori so se pojavili tudi glede meje z Iranom, prišlo je do političnega tekmovanja, ko sta državi skušali destabilizirati svoje režime; to je v letih 1880–1888 pomenilo odprto vojno med Irakom in Iranom. Leta 1990 je Irak napadel Kuvajt, saj naj bi bilo to ozemlje iraško. Kuvajt so v boju proti Iraku podprle zavezniške sile ZDA, VB in Avstralije. Američani so izkazali podporo na novoustanovljeni iraški vladi, ki je v oboroženih spopadih uporabljala enostransko obliko nasilja. Po osvoboditvi Kuvajta je Varnostni svet Združenih narodov (VS ZN) od Iraka zahteval uničenje orožja za množično uničevanje in raket dolgega dosega, dovoliti pa je moral tudi preverjanje s strani inšpekcije ZN (Kolednik 2014, 48).

Zaradi iraške neskladnosti z resolucijami VS ZN je v obdobju 12-ih let leta 2003 prišlo do ameriške invazije na Irak. Ameriške sile so ostale v Iraku na podlagi mandata VS ZN in v okviru dvostranskega sporazuma o varnosti; naloga ameriških sil je bila pomoč pri zagotavljanju varnosti v državi ter usposabljanje in mentoriranje iraških varnostnih sil. Oktobra 2005 so Iračani potrdili sprejetje ustave, na podlagi katere je bil v decembru 2005 izvoljen 275-članski Svet predstavnikov (*Council of Representatives – COR*). COR je v maju 2006 potrdil večino ministrov, s čimer je bila oblikovana prva iraška vlada. Ameriške vojaške operacije so se končale sredi decembra 2011. V mesecu januarju 2009 in aprilu 2013 so v Iraku potekale volitve

pokrajinskih svetov v vseh pokrajinah, razen v treh, na območju Kurdistana in provinci Kirkuk. V marcu 2010 so v Iraku potekale državne volitve v razširjenem COR (325 članov), ki je potrdil novo vlado v decembru 2010. Dne 24. julija 2014 je bil za predsednika države izvoljen Fuad Masum. V aprilu leta 2014 je Nuri al-Maliki tretjič kandidiral za premiera, vendar je bil na to funkcijo 8. septembra 2014 izvoljen Haydar al-Abadi (šii iz Bagdada), ki je septembra 2014 dobil potrditev parlamenta za sestavo svojega kabineta. Od začetka leta 2015 se je Irak ukvarjal z vojaško operacijo proti IS, da bi ponovno zasedel izgubljena območja v zahodnem in severnem delu države (CIA The World Factbook 2016; Uppsala Conflict Data Program Encyclopedia 2013).

Po zadnjih podatkih naj bi v mesecu juliju 2014 v Iraku živelo 32.585.692 prebivalcev. Narodnostna sestava prebivalstva je zelo raznolika, saj družbo sestavljajo: Arabci (75 %–80 %), Kurdi (15 %–20 %), Turkmenci, Iranci in Asirci. Večina prebivalstva (66,5 %) je zgoščenega v mestih ob Evfratu in Tigrisu; največja mesta v Iraku so: Bagdad, Mosul, Erbil, Basra in drugi. Za versko pripadnost ni značilna raznolikost, saj je 99 % prebivalstva muslimanov (od tega 60 %–65 % šiitov, 32 %–37 % sunitov), kristjanov 0.8 % in pripadnikov drugih religij (Index Mundi 2015).

Sektaško nasilje je bilo najhujše po odhodu ameriških vojakov konec leta 2011, pri čemer se kaže nezmožnost iraških politikov, da bi presegli razlike in stabilizirali državo. Napetosti med šiiti, ki vodijo vlado, in suniti, ki se po padcu Sadama Huseina počutijo marginalizirane, se stopnjujejo od leta 2012. Najhujši napadi na šiitske cilje so bili v Bagdadu in Basri, za napadi pa naj bi stali sunitski skrajneži (Rtvslo 2013). Junija 2014 je ISIL z nepričakovano ofenzivo prevzela nadzor nad celotno provinco Ninive na severu, v kateri je tudi drugo največje iraško mesto Mosul, in nadaljevala ofenzivo proti jugu v provinco Saladin, nato zasedla industrijsko mesto Baidži, kjer je največja iraška rafinerija za nafto in elektrarne. Zaradi zaostrenih varnostnih razmer naj bi Iran že napolnil svoje enote Revolucionarne garde (*Revolutionary Guard Corps*) v boje na sever Iraka, ZDA pa naj bi istočasno razmišljale celo o zračni podpori uradni iraški vojski, ki je pod poveljstvom večinoma šiitske vlade (Mekina 2014).

Gospodarski razvoj države je bil do konca 50-ih let 20. stoletja odvisen predvsem od kmetijstva (33 %). Država si danes na tem področju prizadeva za zagotavljanje samooskrbe, saj bi se rešili odvisnosti od uvoza hrane. Po revoluciji leta 1958 je prišlo do hitrega gospodarskega razvoja države, najpomembnejši sektor gospodarstva je postala nafta. Irak je drugi glede na svetovne rezerve nafte (za Savdsko Arabijo). V 70-ih letih je prišlo do težke industrializacije, ki je razvila velike industrijske komplekse za petrokemično, železarsko in jeklarsko industrijo.

Zaradi iransko-iraške vojne je bilo veliko industrije uničene, v ospredje je prišla vojaška (Natek in Natek v Kolednik 2014, 37).

Po iraškem napadu na Kuvajt je mednarodna skupnost prepovedala prodajo nafte in od Iraka zahtevala razorožitev. Ko je na oblast prišla socialistična stranka Baas Sadama Huseina, je prišlo do nacionalizacije in strogega državnega nadzora gospodarstva – predvsem strateško pomembnih področij, kot so naravni viri, težka industrija, finance in trgovina (The New Encyclopedia Britanica 2015). Stranka Baas je bila avtoritativna, zato so bile druge oblike političnih gibanj v državi prepovedane. Edino opozicijo v Iraku so predstavljale kurdske skupine na severu in šiitske skupine na jugu (CIA The World Factbook 2002). Po začetku ameriške invazije v Iraku, 20. marca 2003, je Sadam Husein še nekaj časa vodil odpor proti koalicijskim silam. Dne 13. decembra 2003 oz. osem mesecev po padcu iraškega režima je bil aretiran. Obtožen je bil zaradi množičnih pobojev šiitov, Kurdov in političnih nasprotnikov (CBN News 2016).

Gospodarske sankcije so bile popolnoma odstranjene 24. maja 2003, kar je povzročilo gospodarsko rast za 53 % in s tem je Irak postal ena izmed najhitreje rastočih držav na svetu. ZDA so oblikovale skupek navodil za spremembo iraškega socialističnega gospodarstva v liberalno, konec leta 2005 je bila načrtovana privatizacija okrog 200 državnih podjetij, vendar ji je nasprotovala Iraška zveza naftnih sindikatov (*Federation of Oil Unions in Iraq*). Enega glavnih gospodarskih izzivov je predstavljal ogromen iraški dolg, ki so ga ocenili na 125 milijard \$ (Rebernik 2007, 11).

Iraška proizvodna dejavnost je bila močno povezana z naftno industrijo, ki se je ukvarjala s prečiščevanjem nafte ter proizvodnjo kemikalij in pesticidov. Od leta 2003 dalje omejujejo nastajanje novih podjetij, terorizem in drugi nemiri v Iraku. Izjema je gradbena industrija, ki je ustvarila ogromne dobičke. Sabotaže in tehnične težave na rafinerijah so prisilile Irak, da je začel uvažati goriva (npr. bencin). Proti koncu leta 2004 je redna sabotaža plinovodov in naftnih tovarn zmanjšala izvoz in domačo distribucijo nafte, še posebno v Bagdadu. Posledično se je povečala poraba naravnega plina. Proizvodnja energije je bila tudi v kasnejših letih težavna, predvsem zaradi sabotaž in terorističnih napadov na državne naftne ploščadi. Kljub temu, da je iraška vlada sprejela načrte za gradnjo novih elektrarn in obnovitev obstoječih, starih električnih povezav in plinovodov bo minilo še kar nekaj časa, da bo gospodarstvo Iraka zaživeło v celoti (Rebernik 2007, 12–14).

V letu 2015 je prišlo do poslabšanja varnosti in finančne stabilnosti v celotnem Iraku, saj je prišlo do pojava upornikov, nižanja cen nafte in političnih nemirov; s tem so se zmanjšale možnosti za izboljšanje gospodarskega okolja v državi za tuje naložbe. Gledano dolgoročno je

celoten življenjski standard odvisen od okrevanja svetovnih cen nafte, političnih reform iraške vlade in konflikta z IS. Irak ima večinoma državno vodeno gospodarstvo, kjer prevladuje naftni sektor, ki zagotavlja več kot 90 % javnofinančnih in 80 % deviznih prihodkov. Iraški izvoz nafte se je zmanjšal predvsem zaradi neuspešnega dogovora med iraško vlado in kurdsko regionalno vlado (*Kurdistan Regional Government – KRG*), saj je Irak zaradi nerešenega statusa Kurdistana izgubil izvoz s severnih naftnih polj. Irak je sklenil dogovore z največjimi naftnimi družbami, kar bi lahko pomenilo povečanje izvoza nafte in prihodkov, vendar le v primeru, da bo nadgradil proces pridobivanja nafte, izboljšal transport plina in izvozno infrastrukturo. KRG je v letu 2007 sprejela svoje lastne zakone glede nafte, zato je podpisala okoli 50 pogodb za razvoj svojih energetskih rezerv. Zvezna iraška vlada je nasprotovala KRG, saj naj ta ne bi bila pristojna za sklepanje pogodb, hkrati pa so bile pogodbe sklenjene tudi za območja, kjer so potekali spori glede upravnih meja. V decembru 2014 sta KRG in zvezna vlada soglašala z nadzorovano prodajo nafte in njenim izvozom s kurdskih naftnih polj, vendar v okviru Zveznega ministrstva za nafto (*Ministry of Petroleum*) in v zameno, da osrednja vlada plača 1 milijardo \$ kurdskim silam pešmerge in zagotovi finančna sredstva za iraški Kurdistan. Ta dogovor je leta 2015 propadel. Irak kaže zelo majhen napredek pri sprejemanju zakonov in razvoju institucij, potrebnih za izvajanje gospodarske politike in političnih reform, ki so potrebne za umiritev zaskrbljenosti med vlagatelji glede negotovega poslovnega okolja. Iraška vlada si prizadeva privabiti neposredne tuje vlagatelje, vendar se sooča s številnimi ovirami, kot so neučinkovitost političnega sistema, skrbi glede varnosti in družbene stabilnosti, visoka stopnja korupcije, zastarela infrastruktura, nezadostne storitve, pomanjkanje usposobljene delovne sile in zastareli trgovinski zakoni še naprej ovirajo rast zasebnega, ne-naftnega sektorja. V iraškem Kurdistanu naložbe potekajo v okviru Investicijskega zakona (*Kurdistan Region Investment Law*) iz leta 2006; oblikovan je bil tudi Kurdski odbor za naložbe (*Kurdistan Board of Investment*), ki pomaga pri gospodarskem razvoju na območjih pod nadzorom KRG. Inflacija ostaja pod nadzorom od leta 2006. Iraški voditelji niso sposobni, da bi makroekonomske učinke izkoristili za izboljšanje življenjskega standarda za iraško ljudstvo. Kljub prenatrpanosti javnega sektorja brezposelnost ostaja po vsej državi. Spodbujanje zasebnega podjetništva bi prispevalo k zagonu novih podjetij s strani iraških državljanov in tujih investitorjev. Izkoreninjenje korupcije in implementacija reform – prestrukturiranje bank in razvoj zasebnega sektorja – bi predstavljalo pomemben korak v tej smeri (CIA The World Factbook 2016).

V letu 2014 je bil BDP Iraka na prebivalca ocenjen na 6.147 \$, s čimer se Irak uvršča med države z višjim srednjim dohodkom. Zaradi poslabšanja gospodarskih in varnostnih razmer od sredine leta 2014, se je povečala stopnja revščine, ranljivosti in brezposelnosti. BDP na

prebivalca se je v letu 2015 zmanjšal na 5.000 \$. Gospodarska rast se je v letu 2014 zmanjšala za 2,4 %, medtem ko se je v letu 2015 povečala za 0,5 %. Cene nafte in boj proti IS v kombinaciji s politično nestabilnostjo v letu 2014 so vplivali na potrošnjo in naložbe zasebnega sektorja, država pa je omejila lastne finančne izdatke, zlasti glede investicijskih projektov. Iraška vlada je sprejela načrt proračunske prilagoditve v letu 2015 za odpravo teh razmer in zakon o proračunu 2015, ki vsebuje vrsto ukrepov na strani prihodkov in odhodkov; vlada je napovedala tudi strukturne fiskalne reforme, ki bodo pripomogle k večji fiskalni učinkovitosti. Irak se sooča z resnimi varnostnimi izzivi, predvsem zaradi stalnega konflikta z IS, zaradi česar je bilo v Iraku v letu 2014 ubitih 17.168 civilistov; do konca meseca junija 2015 je njihovo število doseglo 7.899 civilnih žrtev. Ocenjuje se, da je bilo zaradi nasilja v obdobju 2003–2014 ubitih 134.303 civilistov. Prebivalstvo je še vedno občutljivo za obstoječe težave glede varnosti in znižanja cen nafte. Stopnja revščine v letu 2014 je znašala 22,5 %. Do konca leta 2014 naj bi pod pragom revščine živel 2,8 milijona ljudi. Kriza leta 2014 je povzročila še dodatnih 800.000 brezposelnih ljudi (The World Bank 2015).

V preteklosti je bilo v obdelavi samo 50 do 60 % plodne zemlje. Zaradi etnične problematike je bila dragocena plodna zemlja na kurdskem območju zapostavljena in ni prispevala svojega deleža v državnem gospodarstvu. V času Sadama Huseina je bilo v kmetijski politiki veliko nesoglasij, zato je bilo kmetovanje postranska gospodarska dejavnost. Kljub obilni obdelovalni zemlji in vodnim virom, ki jih ima na razpolago, je Irak velik uvoznik hrane. Ameriški vojaški vdor ni prizadel kmetijskega sektorja, zato je proizvodnja žita celo narasla. Po nekaterih ocenah naj bi Irak ostal uvoznik kmetijskih proizvodov tudi v prihodnje. Dolgoročni načrti se nanašajo na investicije v kmetijsko mehanizacijo in material ter raznolikost izdelkov. Država nudi kmetovalcem finančne ugodnosti, načrtujejo pa tudi gradnjo velikih modernih kmetij (Rebernik 2007, 15). Po številnih letih zanemarjanja infrastrukture in namakalnih sistemov je potreba po obnovi nevzdržna. Drugi del potreb obnove sta ponovna vzpostavitvev in razvoj učinkovite distribucijske mreže. Za Irak je s kulturnega in gospodarskega vidika kmetijstvo eno najpomembnejših dejavnosti za povečanje prihodka z uvozom. Pomembne panoge za Irak predstavljajo tudi gozdarstvo, ribištvo in rudarstvo (Allison 2009).

Storitveni sektor je prav tako potreben obnove in reformiranja. Državne banke so se po letu 2003 privatizirale, odstranjene so bile vse omejitve bančnih transakcij, Centralna iraška banka (*Central Iraqi Bank*) pa je bila osvobojena izpod vladnega nadzora. Zaradi nevarnosti, ki jo še vedno predstavljajo iraški uporniki, je varovanje teh bank postalo zelo zajeten in dobičkonosen posel. Varovanje v glavnem izvaja ameriško vojaško osebje, ki je leta 2005 delovalo v 26 različnih varovalnih službah, ki so ponujale osebno in lastninsko zaščito, nadzor in druge

storitve. Po padcu režima Sadama Huseina so začele cveteti tudi trgovine na drobno, ki so ponujale različne vrste blaga na meji med legalnim in ilegalnim prometom, saj so izkoriščale neurejenost davčnega sistema in carinskih kontrol (Rebernik 2007, 16–17).

4.1.1 Irak – politična situacija

Razvoj moderne iraške države sega v leto 1920, ko je v državi, ki je povečini šiitska, prevzela oblast sunitska elita. V času Sadama Huseina se je okrepilo prepričanje o tem, da so vodilni položaji v vladi in vojski rezervirani za sunite. V poznih 1970-ih letih je Sadamov režim vodila majhna skupina sunitskih uradnikov iz mesta Tikrit. Politična moč je bila tesno povezana z versko identiteto, kljub posvetni naravi ideologije nacionalističnega režima. Šiitska islamistična opozicija je leta 1979 začela odkrito nasprotovati Sadamu Huseinu, ne zato, ker je bil sunit, ampak ker je bil njegov režim vladanja sekularne in avtoritarne narave. Njegov odgovor je bil predvidljiv, brutalen. Osredotočil se je na ciljanje šiitskih verskih voditeljev, s čimer je režim odtujil od večine šiitskega prebivalstva v Iraku, s tem pa zasejal seme sovraštva in sektaškega nezaupanja, ki je tako zelo razširjeno še danes (About News 2014).

Republika Irak je parlamentarna demokracija, ki je bila postopoma uvedena po ameriški invaziji leta 2003, s koncem vladavine Sadama Huseina. Proces demokratizacije Iraka je kljub vsem pomanjkljivostim končal štiri desetletja trajajočo diktaturo. Na začetku spopadov so bili šiiti povečini izključeni iz boja za oblast v državi. Uporniške skupine, ki so bile sestavljene iz zagrenjenih sunitov, zavrženih častnikov in podpornikov nekdanjega režima, so začele serijo krvavih bombnih napadov proti civilistom in varnostnim silam. Prenos moči na začasno vlado v juniju 2004 in prve večstrankarske volitve sedem mesecev kasneje so omogočili oblikovanje po večini šiitske koalicije na oblasti; kljub temu pa nasilja ni bilo mogoče zaježiti. Konflikt je prerasel v sektaško nasilje v letih 2006–2007, ko so šiitske militantne skupine odgovorile z množičnimi ugrabitvami in umori (BBC News 2015a). Zunanji dejavniki so pomembno vplivali na nadaljnje prelivanje krvi, saj so se džihadisti iz muslimanskega sveta pridružili Al Kajdi, medtem ko so nekatere šiitske milice imele očitno podporo Irana. Nasilje v državi ni bilo samo sektaške narave, saj je prihajalo do napetosti tudi znotraj šiitskih milic samih in med sunitskimi uporniški skupinami, predvsem za prevlado v državi (About News 2014). Do leta 2008 je prihajalo do nenehnih spopadov med ameriški četami in uporniki, iraški vojski (*Iraqi Army* – IA) je uspelo le malo izboljšati razmere v državi. Junija 2009 so se ameriški vojaki umaknili iz mest v Iraku, zadnje ameriške sile so zapustile državo konec leta 2011. Šiitski vladi pod vodstvom Nour al-Malikija ni uspelo združiti različnih skupnosti v Iraku, zato je do sunitskega upora prišlo v provinci Anbar. Al-Maliki je bil predstavnik šiitov in hkrati najmočnejši politik

v državi ter glavni taktik, saj je imel tesne odnose tako ZDA kot Iranom (About News 2014; BBC News 2015a).

Najmočnejšo politično institucijo v Iraku predstavlja predsednik vlade, ki vodi Svet ministrov (*Council of Ministers*). Premierja imenujejo najmočnejše parlamentarne stranke ali koalicije strank, ki imajo večino sedežev v parlamentu. Volitve v parlament so relativno svobodne in poštene, vendar običajno potekajo v znamenju nasilja. Parlament izbere tudi predsednika republike, ki ima nekaj dejanskih pristojnosti – lahko deluje kot neformalni posrednik med rivalskimi političnimi skupinami. To je v nasprotju z režimom Sadama Huseina, kjer je bila vsa institucionalna moč osredotočena v rokah predsednika. Kasneje je iraška vlada sprejela zakone, s katerimi je nekdanjim članom stranke Baas onemogočila dostop do državnih služb in ugodnosti. V času Sadama so na najvišjih vojaških in vladnih položajih bili suniti, ki so poskušali monopolizirati vso moč v novem Iraku. Nekdanji člani sunitske stranke Baas, plemenske skupine, islamisti in teroristi, povezani z Al Kajdo, so vzeli orožje v svoje roke in se začeli boriti proti tujim silam in novim nacionalnim varnostnim silam (About News 2014).

Sektaško nasilje je še vedno eno od glavnih ovir za stabilno demokratično vlado. Nekaj ključnih značilnosti političnega sistema v Iraku: 1. KRG: kurdske regije na severu Iraka uživajo visoko stopnjo avtonomije, s svojo vlado, parlamentom in varnostnimi silami. Območja pod nadzorom Kurdov so bogata z nafto, zato je delitev dobička od izvoza nafte glavni kamen spotike v odnosih med KRG in centralno vlado v Bagdadu; 2. koalicijske vlade: od prvih volitev leta 2005 nobeni od strank ni uspelo vzpostaviti dovolj trdne večine za oblikovanje vlade. Kot rezultat tega je v Iraku vladala koalicija različnih strank – vključno s šiiti, suniti in Kurdi, kar je povzročilo veliko napetosti in politične nestabilnosti; 3. pokrajinski organi: Irak je upravno razdeljen na 18 provinc, vsaka od njih ima svojega guvernerja in pokrajinski svet. Federalisti si na jugu države (šiiti) želijo večji delež pri delitvi dohodkov iz lokalnih virov, medtem ko se na severozahodu (suniti) ne strinjajo s povečini šiitsko vlado v Bagdadu. Sistem vladanja v Iraku je veliko bolj pluralističen in odprt, vendar je oteženo predvsem zaradi medsebojnega nezaupanja med rivalskimi političnimi skupinami (About News 2016).

Al-Maliki je bil za premierja izvoljen 20. maja 2006, na oblasti je bil do leta 2014. Pomagal je pri oblikovanju nove iraške ustave, hkrati pa je postal član komisije, ki so jo ZDA ustanovile, da bi zmanjšale vpliv nekdanje stranke Baas v državi. Al-Maliki je oblikoval šibko vlado, njen podpredsednik Tariq al-Hashemi je bil obtožen financiranja napadov na vladne in varnostne uradnike. Bil je obsojen na smrt, vendar je septembra 2012 zbežal v Turčijo. Al-Maliki je zanikal, da so bile obtožbe proti Al-Hashemiju politično motivirane (BBC News 2014c). Do leta 2009 je vladi premiera al-Malikija uspelo obvladati sunitske upornike in šiitske milice do

te mere, da ni prišlo do popolne degradacije države. Etnično mešana območja so bila opustošena. Kljub temu, da je samo manjšina sunitov in šiitov aktivno sodelovala v spopadih, je bila škoda za družbo že storjena. Velik del bojevanja se je končal, vendar je Irak še vedno nestabilna država. Čeprav sunitiski, šiitski in kurdski politiki sodelujejo v centralni vladi, pa ni pravega soglasja o prihodnji usmeritvi države. Proizvodnja nafte je v razcvetu, vendar država ne more ustvariti dovolj delovnih mest in spodbujati razvoja. Sunitske province v državi so prepričane, da jih vlada v Bagdadu diskriminira, nekateri sunitiski voditelji si želijo enakopravnega sodelovanja. Drugi si želijo, da bi po večini sunitska območja postala samostojne enote v Iraku. Manjšina skrajnežev hoče totalno vojno proti šiitom. Vendar je ta manjšina zelo dobro financirana in organizirana, pri čemer obstaja veliko brezposelnih mladih moških, ki so pripravljeni prevzeti orožje (About News 2014). Al-Maliki se je osredotočil predvsem na boj proti IS, ki je izgnala iraške vladne sile iz več mest na severu in vzhodu države. Za večino nemirov je obtožil Savdsko Arabijo. Številni Iranci so obtožili al-Malikija nepotizma in slabega upravljanja iraškega naftnega bogastva, nekateri deli Iraka pa so v času njegove vladavine ostali slabo razviti. Kljub tem težavam je njegova koalicija na zadnjih parlamentarnih volitvah aprila 2014 dobila največ glasov; Maliki je imel jasno željo, da opravlja tretji mandat predsednika vlade. Po več mesečnih političnih obračunavanjih je parlament zavrnil opravljanje tretjega mandata, hkrati pa je izgubil tudi podporo ZDA. V avgustu 2014 ga je nasledil je Haider al-Abadi, ki je dobil podporo tako sunitov kot tudi Kurdov – to, kar je predhodni al-Malikijevi vladi manjkalo (BBC News 2014c).

Iraška kurdska manjšina ima na severu države veliko avtonomije, saj ima svoje lastne vladne in varnostne sile. Kurdi se ne strinjajo s centralno vlado o delitvi dobička od nafte in končnem statusu mešanih kurdsko-arabskih območij. Še vedno ni soglasja o tem, kako naj bi Irak bil videti po koncu vladavine Huseina. Večina Kurdov se zavzema za ustanovitev zvezne države. Pridružili so se jim tudi suniti, ki si želijo neodvisnost od šiitskega vodstva centralne vlade. Izboljšanje odnosov med centralno vlado in polavtonomno KRG (*semi-autonomos Kurdistan Regional Government* – KRG) je v mesecu decembru 2014 pripeljalo do dogovora o delitvi naftnega bogastva in vojaških sredstev Iraka. Upali so, da se bo Irak s podpisom sporazuma soočil s skupno grožnjo IS, ki je od konca leta 2014 napredovala v severni in osrednji del Iraka. Zaradi trajnega nezadovoljstva glede vladanja al-Abadija je ta poleti 2015 začel program reform. Parlament je soglasno sprejel ukrepe za racionalizacijo uprave, boj proti korupciji in uvedbo sektaških kvot (About News 2014; BBC News 2015č).

4.1.2 Iraški Kurdistan

Kurdistan ali Veliki Kurdistan je grobo definirana geografsko kulturna pokrajina, kjer Kurdi predstavljajo večinsko prebivalstvo – gre za ozemlje, kjer imajo njihova kultura, jezik in narodna identiteta svojo zgodovinsko osnovo. Danes Kurdistan tvorijo štirje deli velikega Kurdistan, v katerega so vključeni deli jugovzhodne Turčije (Severni Kurdistan), severne Sirije (Zahodni Kurdistan), severnega Iraka (Južni Kurdistan) in zahodnega Irana (Vzhodni Kurdistan) (Wikipedia 2016a). Kurdi veljajo za enega najbolj tragičnih narodov v zgodovini, ki mu zaradi strateškega položaja in interesa velesil nikoli ni bila priznana pravica do samoodločbe, čeprav so leta 1920 v mirovni pogodbi po 1. svetovni vojni celo zarisali meje samostojne kurdske države (Čuček 2003). »Največjo krivico so Kurdom naredile kolonialne delitve z začetka 20. stoletja, ko so zahodni imperiji zarisali umetne nacionalne meje na Bližnjem in Srednjem vzhodu« (Valenčič 2007). Kurdi, ki po definiciji naroda izpolnjujejo vse pogoje, v Siriji, Iraku, Iranu in Turčiji doživljajo diskriminacijo in represijo (Prav tam). Skupno število Kurdov, ki so razdeljeni med več držav, naj bi bilo med 30 in 40 milijonov. V Iraku je več kot 6 milijonov Kurdov, kar predstavlja med 17 % in 20 % celotnega iraškega prebivalstva (BBC News 2016).

Kurdi v Iraku so prišli pod britansko kolonialno oblast, in sicer po porazu Otomanskega cesarstva leta 1918, s čimer so bili pokopani vsi upi o neodvisnosti. Kurdski voditelji so začeli serijo uporov proti britanski in kasneje iraški oblasti. Iraški Kurdistan je prvi dobil avtonomijo leta 1970 s sporazumom s takratno iraško vlado. Podpisan je bil mirovni sporazum, ki je Kurdom podelil avtonomijo. V avgustu leta 1971 so se odnosi med stranema poslabšali, zato je Barzani zaprosil ZDA za pomoč. Iraška vlada je leta 1974 oblikovala osnutek sporazuma o avtonomiji, vendar je Barzani le-tega zavrnil, ker je bilo v njem določeno, da Kirkuk pride pod nadzor iraške vlade; hkrati je pozval Kurde k novim uporom. Najbolj krvavi spopadi so bili v času vladavine Huseina, in sicer v poznih 1980-ih letih, ko je ta napadel Kurde z množičnimi oboroženimi silami v akciji »Anfal«. Pri tem je šlo za namerno ciljanje civilistov s kemičnim orožjem, najbolj krvavi napadi so bili v mestu Halabja leta 1988. Na deset tisoče kurdskih civilistov in borcev je bilo ubitih in na sto tisoče prisiljenih zapustiti državo. Iraške sile so sistematično želele zlomiti kurdsko odporniško gibanje. Kurdski voditelji in njihove oborožene sile borci pešmerge so okrepili svoj položaj, zato so se iraške sile umaknile iz območja. Kurdska vlada je po koncu vladavine Huseina uspešno obnovila infrastrukturo, oblikovala administracijo in ponovno združila ljudi, ki so bili razseljeni zaradi posledic vojne. Prizadevanja so presegla vsa pričakovanja, zgradili so parlamentarno demokracijo z rastočim gospodarstvom (Hale 2014)

Kljub temu ostajajo večje težave. Kurdska regija je obkrožena z državami, ki so nenaklonjene kurdskim željam, kot sta Turčija in Iran, ter državami, ki se približujejo propadu, kot sta Sirija in Irak. Sporov z iraško vlado glede ozemelj je več, še posebno glede zgodovinskega mesta Kirkuk. Glede Kirkuka ni bil dosežen noben dogovor, poleti 2014 je bilo mesto v nevarnosti zaradi širjenja IS, vendar so kurdske sile pešmerge zasedle to območje same. Napetosti so se pojavile tudi med glavnimi političnimi strankami, Kurdsko patriotsko unijo (*Patriotic Union of Kurdistan – PUK*) in Kurdsko demokratsko stranko (*Kurdistan Democratic Party – KDP*), kar je v letih 1994–1997 izbruhnilo v državljansko vojno, ki je skoraj uničila avtonomno vlado; razlike še vedno ostajajo. V marcu 2003 sta se KDP in PUK povezali pod skupnim vodstvom obeh voditeljev strank Masoud Barzanijem in Jalal Talabanijem. V aprilu 2003 so ameriški vojaki in kurdski borci prevzeli nadzor nad severnimi deli Mosula in Kirkuka. Dne 1. februarja 2004 je prišlo do dvojnega samomorilskega bombnega napada na sedežu glavnih kurdskih političnih strank v severnem delu mesta Irbil; ubitih je bilo najmanj 56 ljudi, več kot 200 jih je bilo ranjenih. V juniju 2005 je v mestu Irbil potekala prva seja kurdskega parlamenta, predsednik avtonomne regije je postal Masoud Barzani. Odnosi med kurdsкими oblastmi in iraškimi sunitskimi voditelji so se poslabšali decembra 2005, ko je tuje podjetje na severu iraškega Kurdistanu začelo z vrtnanjem nafte. V maju 2007 je KRG od ZDA prevzela odgovornost za zagotavljanje varnosti v treh kurdskih provincah. Human Rights Watch je opozorila na pojav mučenja in zlorabe v zaporih, do katerih je prišlo na kurdskem območju severnega Iraka (Prav tam).

V oktobru 2007 je turški parlament dal zeleno luč za vojaške operacije v Iraku proti kurdskim upornikom. Novembra 2007 so odložili referendum o tem, ali naj provinca Kirkuk postane del iraškega Kurdistanu. Meseca decembra 2007 je Turčija v Iraku začela zračne napade na borce iz Kurdskega delavskega gibanja (*Kurdistan Workers' Party – PKK*), februarja 2008 je začela še s kopensko ofenzivo. Septembra 2008 so v Iraku potekale lokalne volitve, vendar je bil Kirkuk izključen iz glasovanja, in sicer za čas, dokler se ne razreši njegov status. V mesecu aprilu 2009 so turška bombna letala napadla uporniške položaje PKK v severnem Iraku, saj naj bi odporniška skupina v dveh napadih ubila turške vojake. Junija 2009 je kurdska vlada začela izvažati surovo nafto na tuje trge. Osrednja vlada je dovolila uporabo svojega plinovoda, v zameno za delež od prihodkov. Dne 29. junija je bil Masoud Barzani ponovno izvoljen za predsednika kurdske avtonomne regije. Med aprilom in majem 2012 se je ustavil izvoz nafte iz iraškega Kurdistanu, ker tuja naftna podjetja niso podpisala pogodbe s centralno iraško vlado. Iraški Kurdistan je zato izrazil namero, da bo nafto do turške meje izvažal po novem plinovodu, in sicer v letu 2013. Junija 2013 so iraški ministri sklicali sestanek v iraškem Kurdistanu kot

simbol prizadevanj za zmanjšanje političnih in gospodarskih napetosti. Septembra 2013 so bile organizirane regionalne parlamentarne volitve, ko je KDP z Barzanijem na čelu dobila največ glasov. Iraška vlada je v mesecu marcu 2014 blokirala prenos prihodkov do kurdskih oblasti, zaradi česar regionalni voditelji niso mogli plačati svojih uradnikov. Maja 2014 je Kurdistan, kljub nasprotovanju vlade v Bagdadu, začel tržiti svoj prvi naftovod. V juniju 2014 je IS prevzela nadzor nad veliko provinco Anbar in se začela nevarno približevati Bagdadu; kurdske sile pešmerge so zajele Kirkuk – mesto bogato z iraško nafto zunaj iraškega Kurdistana, ki je dolgo časa veljalo za njihovo prestolnico (Cockburn 2015; Slovenska tiskovna agencija 2016)

V juliju 2014 je predsednik Barzani napovedal izvedbo referendum o neodvisnosti, saj naj bi bila neodvisnost naravna pravica. Avgusta 2014 je IS osvojila več mest, ki so bila pod kurdskim nadzorom, hkrati pa so ZDA in iraška vlada podprle kurdske borce pešmerge v boju zoper IS. V mesecu septembru so se kurdski voditelji soglasno odločili, da dajo referendum o neodvisnosti na čakanje, saj je bila trenutna prioriteta boj proti IS. V decembru 2014 so iraška vlada in kurdski voditelji podpisali dogovor o delitvi naftnega bogastva in vojaških virov Iraka, kar naj bi prispevalo k skupnemu boju zoper IS. Borci pešmerge so s pomočjo sirskih kurdskih borcev zavzeli gorovje Sinjar, ki je bilo pod nadzorom IS (BBC News 2015č; BBC News 2016).

Spor med KRG in iraško vlado v Bagdadu glede odcepitve in naravnih virov je bil v letu 2014 na najnižji stopnji intenzivnosti (1), kar pomeni, da gre za nenasilen konflikt. Tako kot v prejšnjih letih je bilo obdobje opazovanja v znamenju sporov glede delitve prihodkov od nafte. Dne 8. januarja 2014 je KRG začela, brez soglasja turške vlade, izvažati svojo surovo nafto preko novega plinovoda med mestom Kirkuk in turškim mestom Cejhan (provinca Adana). KRG in iraška vlada sta se po večmesečnih pogajanjih in pregovarjanjih dogovorili o razdelitvi kurdskih naftnih prihodkov med KRG in vlado. Kljub temu so kurdske sile pešmerge in iraška vlada vojaško sodelovali, da bi skupaj zaježili napredovanje IS. V začetku meseca julija je predsednik KRG Masud Barzani poudaril, da sta cilj in pravica Kurdov, da oblikujejo neodvisni Kurdistan, zato je pozval k ustanovitvi komisije, ki bo izvedla referendum za neodvisnost (Heidelberg Institute for International Conflict Research 2014, 156–7).

Maja 2015 je parlament iraškega Kurdistana imenoval odbor, ki naj bi nadziral revizijo ustave. Glavni predsednik Barzani je napovedal izvedbo predsedniških volitev za 20. avgust 2015, dan po tem, ko mu je prenehal mandat. V juliju 2015 se je Turčija pridružila vojaškemu zavezništvu pod vodstvom ZDA, in sicer v boju proti IS. Ankara je začela bombardirati položaje PKK na severu Iraka. Iraško kurdsko vodstvo je turško vlado opozorilo, naj se vzdrži napadov, hkrati pa pozvala PKK, naj premakne svoje baze stran od naseljenih območij, da bi s tem zmanjšali tveganje za civilne žrtve (BBC News 2015č).

V mesecu septembru 2015 je v iraškem Kurdistanu potekala javna razprava med štirimi udeleženci, pripadniki različnih političnih strank. Namesto, da bi razprava potekala o neodvisnosti in stabilnosti Kurdistanu, so se politični voditelji pogovarjali o političnih in gospodarskih trendih v regiji. Razprava je bila medijsko zelo odmevna, lokalno prebivalstvo je kritiziralo KRG zaradi nenadzorovanega izvoza nafte, korupcije in neplačevanja plač javnih uslužbencev, kar je postavilo pod vprašaj legitimnost predsedovanja Masuda Barzanija. Politične in geografske razlike so se povečale in zaradi tega bi lahko prišlo posledično do nenadzorovane delitve regije in/ali ustvarjanja civilnih nemirov (Rtvslo 2015č; Al Monitor 2016).

V začetku februarja 2016 je vodja iraških Kurdov Masud Barzani zatrdil, da je prišel čas, da Kurdi v Iraku izvedejo referendum o državnosti. Iraška vlada je izrazila nasprotovanje glede izvedbe referenduma o neodvisnosti v iraškem Kurdistanu. Največja ovira za kurdsko neodvisnost bodo verjetno gospodarski izzivi (Slovenska tiskovna agencija 2016).

Kurdska odvisnost od Bagdada je Kurdom prinesla le trpljenje. Na začetku leta 2016 se je iraški Kurdistan soočil z resnimi gospodarskimi težavami, bili so prepričani, da bo neodvisnost rešila vse težave, s katerimi se regija sooča. KRG je tista, ki bi se morala odločiti in razglasiti neodvisnost. Ločitev od Bagdada je nujna. Kurdski predsednik Masoud Barzani je bil prepričan, da bi ljudje v samostojni kurdski regiji bolje živeli. Drugi prebivalci so bili skeptični glede samostojnosti. Kurdski voditelji so videli možnost za rešitev svojih težav v neizkoriščenih rezervah nafte in plina v regiji, s čimer bi postali uspešen narod (The Economist 2015).

4.2 Nastanek Al Kajde

Ustanovitelj Al Kajde je bil Osama bin Laden, ki se je rodil julija leta 1957. Kot mlad je prevzel konservativne in vojaško islamistične poglede. Na njegov razvoj sta vplivala tudi ideologija muslimanske bratovščine in Abdullah Azzam – voditelj jordanske veje muslimanske bratovščine. Al Kajda je bila oblikovana leta 1988 na srečanju med Bin Ladnom, Zawahirijem in Dr Fadlom v Pešavarju, v Pakistanu – in sicer v obdobju sovjetske invazije v Afganistanu; predstavljala je vmesno postajo za urjenje prostovoljcev džihada, ki so se kasneje pridružili afganistanskim upornikom, za boj proti sovjetskemu okupatorju na političnem in organizacijskem področju (Atwan 2008,44; Wander 2008).

Proti koncu sovjetske okupacije se je pojavilo vprašanje o tem, kako naj bi se mreža islamskih prostovoljcev uporabila tudi v prihodnje. Po ocenah ZDA je bilo število njenih

pripadnikov med 10.000 in 20.000. Azzam se je zavzemal, da bi to postala enota za hitro posredovanje – torej za posredovanje v primerih, ko bi se muslimani počutili ogrožene. Bin Laden je želel aktiviste Al Kajde poslati v domovino, kjer naj bi poskušali spreobrniti posvetne, prozahodne arabske voditelje, kot so v Egiptu in Savdski Arabiji (CNN News 2011). Mnogi Arabci so se naveličali svojih podkupljivih, nesposobnih in diktatorskih vlad, zato je Al Kajda odigrala pomembno vlogo tudi v času Arabske pomladi, ko se je borila proti ZDA in njenim zaveznicam (Byman 2011).

4.2.1 Delovanje Al Kajde

Al Kajdo in njene teroristične skupine povezujemo z najbolj grozljivimi napadi na Bali, Madrid, London in Alžirijo. Al Zarkavi – najbolj aktiven terorist v zadnjih letih – se je Al Kajdi uradno pridružil v letih, ko se je začela njegova vladavina terorja. Al Kajda si je pripisala zasluge za številne bombne napade, pri čemer je svoje skupine predvsem motivirala, ni pa jim nudila neposredne podpore. Al Kajda je v svetu spodbujala svoj ugled kot o veliki globalni mreži, pri čemer so strokovnjaki nasprotnega mnenja, da obstaja le majhno jedro njenih privrženecv in bolj služi kot navdih za številne glasne nasilne islamske skrajneže (The Atlantic 2012).

Al Kajda predstavlja ohlapno združenje skupin, ki izkazujejo svojo pripadnost organizaciji ali njenim ciljem svetovnega džihada. Nekateri analitiki uporabljajo metaforo mreženja za opis Al Kajde kot mreže terorističnih organizacij in franšize za opis njenih celic; gre za proces decentralizacije predvsem v smislu, da je osrednja skupina organizacije obkrožena s podružnicami. Decentralizacija je posledica strategije organizacije, ki poteka vse od invazije na Afganistan. Gre za to, da imajo posamezne celice in ohlapno povezane skupine le šibko povezavo s hierarhično podružnico bin Ladna. Mrežo Al Kajde sestavljajo naslednje skupine (McCormick 2014):

- prvotna organizacija Al Kajda: pod vodstvom Osame bin Ladna in kasneje Ajmana al-Zavahirija;
- Al Kajda v Iraku: organizacija, ustanovljena po invaziji na Irak;
- Egiptovski islamski džihad: ustanovljena leta 1970, znana pa je po atentatu na egiptovskega predsednika Sadata leta 1981.

Al Kajda od invazije na Irak vzpostavlja sistem mreženja in uporablja podružnice za razširitev svojega globalnega dosega. Model franšiz je bil bistvenega pomena za preživetje skupine, tudi če so bili njeni somišljeniki pogosto prepuščeni sami sebi in bolj osredotočeni na

lokalne boje kot napad na Zahod. Nekateri analitiki menijo, da je potrebno ločevati med Al Kajdo, ki je usmerjena proti Zahodu in Al Kajdo, ki deluje lokalno. Največ skrbi je povezanih z Al Kajdo na Arabskem polotoku, katera je večkrat poskušala napasti ZDA. Veliko večjo grožnjo predstavljajo podružnice Al Kajde, ki so se zoperstavile svojim vladam v Severni Afriki oz. Boko Haram v severni Nigeriji. Njene skupine v Somaliji in Alžiriji so sprva delovale lokalno, kasneje pa so postale simbol globalnega terorizma z nekaj odmevnimi napadi. Al Kajda ni nikoli delovala samo lokalno, vedno je prečkala meje in postala regionalna teroristična organizacija tako z vidika terorističnih napadov, pri zbiranju sredstev in rekrutiranju. Tudi skupine, ki niso neposredno povezane z Al Kajdo izkoristijo njeno znamko za napad na ameriške cilje (Hubbard 2014).

Doslej se je strategija ZDA v Iraku in drugod osredotočala na uničenje franšiznih organizacij. Takšna strategija je pomembna v kontekstu vojne v Iraku, vendar ne zavira globalnih zmogljivosti teroristične organizacije. Ameriške protiteroristične operacije po 11. septembru 2001 so ohromile prvotno organizacijo Al Kajde, saj so eliminirale njene vrhovne voditelje, ovirale komunikacijo s podružnicami in ubile karizmatičnega vodjo Bin Ladna (Hubbard 2014).

Podružnice se zavežejo, da so z Al Kajdo v ideološkem sorodstvu, imajo skupno ime in izražajo javno naklonjenost osrednjim voditeljem Al Kajde. Franšize se pogosto razlikujejo od svoje matične organizacije, tako ideološko kot operativno. Npr. nekatere franšize ne sprejemajo v celoti idej Al Kajde o svetovni vojni in se navadno združujejo na ravni idej, ki so bolj ozke in regionalne narave (Hayes in drugi 2007). Regionalne podružnice Al Kajde imajo zato lokalne programe, katerih skupni cilj je ustanovitev kalifata oz. ene države za vse muslimane. Med najbolj uspešnimi podružnicami Al Kajde so se znašle tiste, ki delujejo v Jemnu, Iraku in Severni Afriki, ki imajo določene skupne značilnosti (Stewart 2012):

- obveza zvestobe: novi voditelji lokalnih podružnic prisežejo zvestobo Al Kajdi, ki svojim poveljnikom zagotavlja strateške usmeritve, ideološko podporo in materialno pomoč.
- avtonomija: za razliko od običajne vojske osrednja oblast ne posega v vsakodnevne aktivnosti svojih podružnic, ki so odgovorne za večji del financiranja. S ciljem pridobitve finančnih sredstev tekmujejo za koristi in prestiž z drugimi skupinami.
- decentralizirano vodstvo: rezultat je ohlapno povezana organizacija, ki je hierarhična in decentralizirana. Kljub temu, da obstaja jasna delitev ukazov, pa imajo lokalni poveljniki veliko svobodo delovanja.

Ključni cilji Al Kajde se osredotočajo na Američane in njihov vpliv v muslimanskih državah – zlasti v Savdski Arabiji, uničenje Izraela in rušenje vseh prozahodnih diktatur v državah Bližnjega vzhoda. Končni cilj teroristične skupine je upravljanje države, zato si vodstvo Al Kajde prizadeva predstaviti organizacijo (s pomočjo propagande) kot legitimno politično organizacijo, ki naj bi predstavljala legitimno alternativo zakoniti, pravilno izvoljeni iraški vladi. Njihov glavni cilj je diskreditirati iraško vlado in izgnati Američane iz Iraka, da bi se lahko Al Kajda uveljavila kot močna organizacija. Pri tem rekrutira tuje borce in teroriste, z izključnim namenom ubijanja nedolžnih Iračanov. V Iraku spodbuja spopade med šiiti in suniti, ker naj bi sektaška razdeljenost prisilila ZDA v nevtralnost in odhod iz države (Hayes in drugi 2016).

4.2.2 Al Kajda v Iraku

Al Kajda v Iraku (*Al Qaeda in Iraq* – AQI) je poimenovana tudi kot Al Kajda v Mezopotamiji in predstavlja sunitsko organizacijo, ki jo sestavljajo iraški in tuji borci. V Iraku je dejavna od konca ameriške invazije leta 2003 in kot taka nasprotuje ameriški okupaciji in povečini šiitski iraški vladi. AQI se je prvič pojavila v Iraku leta 2004, ko je pod vodstvom al-Zarkavija izvajala uporniške napade v Iraku in sklenila zaveznitvo z Al Kajdo, v zameno za potrditev bin Ladna kot vodje franšize AQI. Al Zarkavi je postal eden izmed najbolj uničujočih skrajnežev v državi, saj je organizacija pod njegovim vodstvom izvedla val samomorilskih bombnih napadov na varnostne sile, vladne ustanove in iraške civiliste. Z napadi na iraške šiite, njihove mošeje in svetišča se je poglobil verski konflikt v državi. AQI je ostala aktivna tudi potem, ko je bil al Zarkavi leta 2006 ubit s strani ameriških sil. Leta 2007 je bila organizacija močno oslABLJENA, saj so ZDA financirale sunitske milice poimenovane »Svet prebujenja« (*Awakening Council*), s ciljem, da bi izgnale AQI iz zasedenih območij. ZDA in iraške sile so si prizadevale, da bi ubile voditelje AQI in s tem zmanjšale moč organizacije, kljub temu pa je mreža še naprej delovala - vendar v pomanjšanjem merilu - ciljala šiite, kristjane, člane Sveta prebujenja in predstavnike iraške vlade (Encyclopaedia Britannica 2015).

Čeprav AQI predstavlja najmanjšo frakcijo sunitske organizacije, je ena izmed najbolj smrtonosnejših, saj je bombardirala šiitske cilje – vključno z mošejo v Al-Askari v Samari leta 2006. Čeprav je skupina predvsem sestavljena iz Iračanov, pa obstajajo tuji pripadniki pri vodenju in na operativni ravni. Trenutno AQI vodi al-Masri, ki se je v začetku leta znašel pod hudim pritiskom operacij s strani koalicijskih sil v pokrajini Ninewa in Dijala. Poleti leta 2005 je potekala sektaška vojna med milicami v Bagdadu, Anbarju in Dijala. V januarju 2006 je AQI vzpostavila t.i. Svet mudžahedinov Shura (*Mujahedin Shura Council* – MSC), s ciljem

vključitve drugih uporniških frakcij in usklajevanje dejavnosti. Nekaj mesecev po smrti Zarkavija (junij 2006) je Al Kajda v oktobru 2006 ustanovila ISI, ki je imela le nekaj verskih sodišč, nikoli pa ni razvila klasičnega uporniškega političnega programa. Plemenska gibanja in nacionalistične sunitske uporniške frakcije so se v provinci Anbar začele obračati proti AQI in nasprotovale njenemu verskemu programu ter uporabi nasilja. Plemenska gibanja in sunitski uporniki ter ameriške sile so AQI uspešno izgnale iz province Anbar pozimi leta 2007; kasneje pa še iz pokrajin Dijala, Salah ad-Din, Bagdad in Babil. V okviru operacije »Phantom Thunder« in »Phantom Strike« sta bili ovirani komunikacija in oskrba AQI v Bagdadu. Posebne operacije ZDA so vplivale na operativno in logistično infrastrukturo organizacije, vključno z njenimi pripadniki, operativci in poveljniki, predvsem na območju severno od Mosula. Nekateri ameriški poveljniki so Al Kajdo razglasili za poraženo, medtem ko so drugi menili, da je bila samo pregnana. V začetku leta 2009 so koalicijske sile še naprej izvajale pritisk na Al Kajdo v provincah Dijala in Ninewa. Spomladi leta 2009 pa naj bi nasilje vplivalo na obe skupini na dolgi rok (Institute for Study of War 2017).

V letih 2009 in 2010 je prišlo še do nekaterih odmevnih napadov, organizacija je zaradi smrti Abu Ajub al-Masrija in Abu Umar al-Bagdadija aprila 2010 utrpela pomembno izgubo. Odmevni napadi v Iraku so se nadaljevali, ko je vodja postal Abu Bakr al-Bagdadi in je Al Kajda zopet postala del svetovnega nasilnega ekstremizma (National Counterterrorism Center 2015; International Terrorist Symbols Database 2015).

Na začetku leta 2011 so se na trgu Tahir v Bagdadu začeli protesti, ki so se razširili po vsej državi. Demonstracije so bile podobne tistim iz Arabske pomladi, ko so protestniki zahtevali višjo stopnjo zaposlenosti, zmanjšanje korupcije in neprekinjeno oskrbo z viri – predvsem električno energijo. Aktualni iraški predsednik Nouri al-Maliki se je na proteste odzval tako, da je postavil 100-dnevni skrajni rok, do katerega so morali ministri in guvernerji predstaviti ukrepe za izboljšanje stanja v državi ali pa v nasprotnem primeru odstopiti s svojih položajev. Ta načrt se je izkazal kot neučinkovit. V tem letu je prišlo tudi do političnega konflikta, in sicer zaradi notranjepolitičnih razmer, saj je več ministrstev bilo brez ministrov. Spori so se pojavili tudi znotraj političnih strank (Ramzy 2011).

ZDA so od leta 2003 dalje vodile napad na Irak, zrušile režim nekdanjega iraškega voditelja Sadama Huseina in tesno sodelovale pri obnovi ter upravljanju države. Analitiki so ugotovili, da je bilo v samomorilskih napadih ubitih več civilistov kot koalicijskih vojakov. V obdobju 2003–2010 je bilo med vsemi napadi kar ena petina tistih, ki so s samomorilskimi bombami ubili iraške civiliste. Kljub temu se je situacija nekoliko izboljšala, saj je prišlo do podpisa nekaterih sporazumov – npr. glede dolgoročnih gospodarskih vezi med Irakom in Jordanijo, s

korejsko vlado o dobavi nafte, dogovorov s turškimi, korejskimi in kuvajtskimi podjetji glede razvoja iraške naftne proizvodnje in dogovora s Francozi o gradnji železniške povezave med Bagdadom in Basro (Ramzy 2011). Ameriška vojaška podpora se je sredi decembra leta 2011 končala, saj je okoli 47.000 ameriških vojakov zapustilo državo (Heidelberg Institute for International Conflict Research 2012, 97–8). Po poročanjih so Američani za seboj pustili uničeno državo, neusposobljene in neučinkovite varnostne sile, nedelujoč parlament, odprta vprašanja glede delitve naftnega bogastva in še vedno delujoče oz. speče celice islamskih skrajnežev (Ramzy 2011).

Dne 21. julija 2012 so borci ISIS napadli dva zapora; iz Abu Graib v Bagdadu so osvobodili 500 zapornikov, med katerimi so bili tudi višji voditelji Al Kajde. Iz drugega zapora v Taji so jim policisti to preprečili. Ubitih je bilo 16 vojakov in šest skrajnežev. Iraška vlada je v povračilnih ukrepih ubila 130 domnevno sunitskih upornikov, vključno z lokalnimi voditelji Al Kajde. V juliju je bilo aretiranih več kot 800 skrajnežev. V okviru operacije je vlada dne 5. avgusta 2012 napotila na tisoče vojakov in helikopterjev v Sulaiman Pek (Salah ad Din). Ubitih je bilo 11 upornikov in na desetine aretiranih. Da bi preprečili prečkanje upornikov čez sirsko-iraško mejo, so se na obmejnem območju izvajale operacije. Konec maja se je začela zračna vojaška operacija, ki je vključevala okoli 8.000 vojakov. 21. decembra 2012 je bilo v zasedi ubitih najmanj 16 iraških vojaških častnikov, vključno s poveljnikom. Napadi so bili posledica maščevanja za napade varnostnih sil na sunitske proteste v aprilu v Haviji. Dva dni pozneje je vojska napadla tabore skupin, ki so bili povezani z Al Kajdo, in sicer s pomočjo letal, bojnih helikopterjev in visoko preciznih raket. Uničili so dva tabora, ubitih je bilo najmanj 20 upornikov. Poleg napadov na šiite so se povečali tudi napadi na sunite; vendar pa je ostalo nejasno, kdo je bil odgovoren za napade (Prav tam).

Po klasifikaciji Heidelberg Institute for International Conflict Research (HIIK) je konflikt na začetku leta 2013 dosegel stopnjo intenzitete 4, na koncu leta 2013 pa se je konflikt odvijal med 4. in 5. stopnjo intenzivnosti. Leta 2013 so se spopadi za nacionalno oblast in usmeritev političnega sistema nadaljevali; v celotnem letu je bilo ubitih na tisoče civilistov in okoli 1.000 pripadnikov varnostnih sil. Sunitske militantne skupine so dnevno vršile napade v provincah Bagdad, Salah ad Din, Anbar, Ninava, Dijala, Kirkuk in Babil. Skrajneži so skozi celotno leto izvrševali napade in pri tem uporabljali samomorilske napadalce, nastavljali avtomobil-bo mbe in obcestne bombe, predvsem v šiitskih okrožjih, v bližini vladnih poslopij in proti varnostnim silam po vsej državi. Odgovornost za napade je prevzela ISI (Heidelberg Institute for International Conflict Research 2013, 135–6).

Dne 10. avgusta 2013, ko so muslimani praznovali konec ramadana, je ISIS začela serijo bombnih napadov po vsej državi, in sicer na trge, kavarne in restavracije; med napadi je bilo 74 ranjenih in 300 ubitih ljudi. Dne 4. septembra 2013 so skrajneži v provinci Babil ustrelili 16 članov šiitskih družin. V dveh samomorilskih napadih je bilo 5. oktobra 2013 v Bagdadu ubitih najmanj 60 šiitskih romarjev. Tri eksplozije avtomobil-bombe so ubile najmanj 34 kristjanov. Cilje skrajnežev so predstavljale tudi politične institucije, javna mesta in novinarji (Prav tam).

5 ISLAMSKA DRŽAVA V IRAKU

V poglavju je najprej predstavljen zgodovinski razvoj IS, ki se nanaša na obdobje od leta 2006 do leta 2013. Predstavljeni so ključni dogodki, ki so zaznamovali dogajanje v državi Irak. Sledi predstavitev nastanka ISIL, in sicer v obdobju od leta 2013 pa do leta 2014, in nazadnje še zgodovinski razvoj IS, ki poteka od meseca junija leta 2014 pa do danes. Hkrati so opisane različne značilnosti IS, in sicer njena sestava, cilji in ideologija, način delovanja in financiranje organizacije. Različni avtorji, ki proučujejo IS, niso enotni pri definiciji termina, zato je v magistrskem delu IS razumljena s časovnega in geografskega vidika. Težko je opredeliti pojem IS, saj se njene meje nenehno spreminjajo. V literaturi se pojmi med seboj prekrivajo, zato težko govorimo o enotni definiciji.

Nastanek IS sega v čas 2. iraške vojne oz. zalivske vojne (1980–1988), ki velja za eno izmed najbolj krvavih konfliktov 20. stoletja (Global Security 2015). Kljub temu, da je bila iraško-

iranska vojna za premoč v Perzijskem zalivu, pa vzroki spora ležijo nekaj stoletij v preteklosti, in sicer v sporih med Mezopotamijo (današnje območje Iraka) in Perzijo (današnje območje Irana) (Wikipedia 2016b). Povod za vojno med državama predstavlja spor zaradi z nafto bogate province Kuzestan in želje Iraka po oblasti nad mejno reko Shatt Al-Arab (BBC News 2015c). Shatt Al-Arab je mejna reka med Iranom in Irakom, ki ima velik pomen za obe državi, in sicer zaradi svoje plovne poti, ki poteka vse do Perzijskega zaliva. Leta 1847 je Iran (takrat Perzija) pod pritiskom Osmanskega cesarstva, pod katerim je bil tudi današnji Irak, podpisal pogodbo, s katero je suverenost nad celotno reko pripadla Osmanskemu cesarstvu. Zaradi poraza Turkov v prvi svetovni vojni in razpada Osmanskega cesarstva je Društvo narodov dodelilo mandat VB. V času kraljevine Iraka je ta zahteval suverenost nad reko Shatt Al-Arab, ki je prej pripadala celotnemu Osmanskemu cesarstvu. Leta 1937 sta se Irak in Iran sporazumela za neoviran dostop Irana do njegovih rafinerij v Abadanu in pristanišča Khorramshahrpo ob reki Shattal-Arab; Iran je kasneje sporazum enostransko razveljavil. Leta 1975 sta Irak in Iran podpisala sporazum o mednarodnih mejah in dobrososedskih odnosih, ki je veljal do leta 1979, ko je v ospredje zopet prišlo vprašanje glede spornega območja ob reki Shatt Al-Arab (Čufer Mujakič 2012, 22–3).

Ranljivost Kuzestana, njegove ogromne količine nafte in nezadovoljna populacija arabskega in perzijskega porekla so zavedle Sadama Huseina, da je napadel to provinco leta 1980. Vojna se je začela, ko so iraške sile 22. septembra 1980 prečkale reko Shatt Al-Arab in vdrle na iransko ozemlje, naseljeno z arabskim prebivalstvom, ki ga je Irak imel za svoje suvereno območje. Husein je po napadu pričakoval podporo iranskih Arabcev, ki jih je osvobodil, ko je napadel Irak preko Kuzestana – vendar te podpore ni dobil (Čufer Mujakič 2012, 21–2). »Z invazijo na Irak se je Sadam Husein želel uveljaviti kot zaščitnik Arabcev in zamenjati Irak kot glavno državo v Perzijskem zalivu. Husein se je zbal, da bi novo revolucionarno vodstvo v šiitskem Iraku ogrozilo etnično razmerje v Iraku, kjer je večina prebivalstva šiitov, medtem ko je bila vladajoča iraška stranka Baas sestavljena pretežno iz sunitov« (Rtvslo 2013).

V začetku vojne je bil Irak uspešnejši, kasneje pa se je okrepil tudi Iran in vojna se je sprevrgla v obojestransko izčrpavanje. Irak je v spopadih proti Iraku uporabil biokemično orožje (BBC News 2015c). Po začetnem uspehu Iraka je prišlo do preobrata, saj je oktobra prodiranje iraških sil ustavila iranska vojska, ki je leta 1982 znova zasedla svoje ozemlje, kar je vodilo do še hujših spopadov, ki so se končali leta 1988 s podpisom dogovora o premirju, ki ga je predlagala OZN. Premirje je začelo veljati 20. avgusta 1988, njegovo spoštovanje pa so nadzirale mirovne sile OZN (Rtvslo 2010; BBC News 2015c). Žrtve so poleg iranskih vojakov in prostovoljcev predstavljali tudi Kurdi, ki so se v iraško-iranski vojni borili na strani Irana.

Obe udeleženi državi sta utrpeli ogromno človeško in gospodarsko ceno. Osemletna vojna je terjala 400.000 življenj, 750.000 ljudi je bilo ranjenih. Državi sta utrpeli tudi hude finančne posledice, predvsem zaradi izpada naftnega dobička in velikanske gmotne škode – po nekaterih ocenah po 400 milijard \$ (BBC News 2015d).

5.1 Zgodovinski razvoj ISI

5.1.1 Nastanek ISI (2006–2013)

IS se je razvila iz nekdanje Organizacije monoteizma in džihada (*The Organisation of Monotheism and Jihad*), ki jo je leta 1999 ustanovil Abu Musa al-Zarkavi. Leta 2004 je al-Zarkavi prisegel zvestobo vodji Al Kajde Osama bin Ladnu, skupina pa se je preimenovala v AQI oz. Jama'at al-Tawhid wal-Jihad (JTJ). AQI je predstavljala uporniško skupino v Iraku, ki je napadala tako koalicijske sile kot tudi civiliste. V času iraške vojne se je AQI leta 2006 povezala z drugimi upornišskimi skupinami v MSC, ki si je prizadeval za osvoboditev sunitov izpod šiitske in tuje represije. Oktobra 2006 je MSC naznanil ustanovitev ISI, katere najvidnejši član je bil Abu Abdul al Raši al-Bagdadi, kljub temu da je organizacijo vodil iz ozadja Egipčan Abu Adžub al-Masri. Oba sta aprila 2010 umrla v ameriško-iraški operaciji, zato je voditelj postal Abu Bakr al-Bagdadi. Ko se je leta 2013 ISI razširila na Sirijo, se je organizacija preimenovala v ISIL (Rtvslo 2014b). ISIL se je preimenovala v IS in je z Al Kajdo prekinila vse stike v februarju 2014, saj so v Al Kajdi menili, da je IS pretirano okrutna in neobvladljiva pri svojem delovanju (Humud in Katzman 2015, 2–3; Slovenska tiskovna agencija 2015).

Gre za dve rivalski džihadski skupini, zato je pomembno razumeti razlike v njunem načinu delovanja. Za razliko od Al Kajde, ki je teroristična skupina in katere končni cilj je vzpostaviti islamski emirat na Bližnjem vzhodu v nedoločeni prihodnosti, IS predstavlja jasen projekt – to je takojšnja vzpostavitev kalifata. Al Kajda je vedno namenjena za demontažo obstoječe ureditve moči (zahodnih držav, sirskega režima), IS pa gre še korak dlje in ponuja vizijo državnega sistema, ki nadomešča obstoječe stanje. Pri uresničevanju tega političnega projekta se zanaša na svoje simpatizerje na Bližnjem vzhodu in zunaj regije, gre za oprijemljiv cilj, ki si ga prizadeva doseči (Khatib 2015).

Na začetku leta 2007 je ISI pomembno okrepila svojo moč in vojaško prisotnost v provincah Anbar, Dijala in Bagdad, zato je ameriška vojska povečala število svojih pripadnikov za operacije proti ISI. Sunitske skupine v več iraških provincah so se odločile, da se pridružijo ZDA, v zameno za ameriško orožje, strelivo, gotovino, tovarnjake, gorivo in zaloge. Dogovorili

so se, da bodo opozarjali ameriške vojake na lokacije obcestnih bomb in mine presenečenja. Tako prakso pogajanj z orožjem in sunitskimi uporniki je odobrilo Vrhovno poveljstvo ZDA v juniju 2007. Med julijem in oktobrom 2007 je ISI poročala, da je izgubila svoje varne vojaške baze v provinci Anbar in na območju Bagdada (BBC News 2015a; Global Security 2015; Stanford University 2015).

Dne 16. februarja in 27. marca 2007 je prišlo do smrtonosnih napadov na sunitske iraške cilje, zahodne države so obtožile ISI. Dne 23. marca 2007 je prišlo do poskusa atentata na sunitskega podpredsednika iraške vlade Salam al-Zaubai. 12. aprila 2007 je ISI bombardirala iraški parlament. V maju 2007 je IS prevzela odgovornost za napade na ameriško vojaško mesto, v katerih je bilo ubitih sedem Američanov. 31. maja 2007 je prišlo v Bagdadu, v okrožju Amarijah, do spopada med okoliškimi prebivalci in ZDA na eni strani ter borci ISI na drugi. Med marcem in avgustom 2007 so se ZDA in iraške vladne sile borile proti ISI v mestu Baqubah, provinci Dijala, s ciljem da bi odpravile teroriste iz Iraka. V spopadih je bilo ubitih 227 borcev ISI, 100 med njimi je bilo aretiranih, medtem ko je na strani ZDA umrlo 31 vojakov, na strani iraških vladnih sil pa 12. V bitki se je borilo 7.000 ameriških in 2.500 iraških vojakov. Ameriška vojska je trdila, da je 80 % voditeljev ISI pobegnilo z območja spopadov. 25. junija 2007 je prišlo do samomorilskega bombardiranja v mestu Anbar, in sicer na srečanju plemenskih voditeljev in uradnikov v hotelu Mansour. Napad je terjal 13 smrtnih žrtev in je bil izveden kot povračilni ukrep za posilstvo dekleta, ki ga je izvedel pripadnik policije v Anbarju (Prav tam).

V mesecu juniju 2007 je ameriška vojska dobila več delovne sile za operacije proti ISI. Dne 4. julija 2007 so ameriške sile za posebne operacije (*U.S. Special Operations Forces*) dosegle pomembno zmago proti ISI, saj so ujele Khalid Abdul Fatah Da'ud Mahmud Al-Mashadani, poveljnika ISI. Mashadani je bil ujet v Mosulu in je veljal za najbolj nadarjenega vodjo ISI, preko katerega je potekala komunikacija med vodjo ISI al-Masrijem, Osama bin Ladnom in Ajmanom al-Zavahirijem (Roggio 2007). V juliju je bilo s strani ameriške vojske in iraških varnostnih sil ubitih ali ujetih 19 voditeljev ISI; v avgustu 25; septembra 29 in oktobra 45. Ameriška vojska je bila prepričana, da je ISI zadala uničujoče udarce, vendar so jim višji uradniki odsvetovali razglasitev zmage nad skupino, saj bi lahko še vedno prišlo do presenečenja in katastrofalnih napadov s strani ISI (BBC News 2015a).

V avgustu 2007 je prišlo do bombardiranja jazidske skupnosti, v katerem je umrlo približno 800 ljudi. Po poročanju vojaških in vladnih virov iz ZDA naj bi za glavnega osumljenca bila odgovorna ISI, ki pa ni prevzela odgovornosti za napade (Gordon 2007). Decembra 2007 je t. i. Gibanje Prebujenje, ki so ga sestavljale sunitske arabske sile in je bilo plačano s strani

ameriške vojske za boj proti Al Kajdi v Mezopotamiji, naraslo na 65.000–80.000 borcev. Iraška vlada in nekateri šiiti so izrazili zaskrbljenost, ker bi to lahko vodilo do državljanske vojne (Stanford University 2015).

V operaciji »*Phantom Phoenix*« (januar 2008–julij 2008) so multinacionalne sile v Iraku skušale izslediti zadnjih 200 skrajnežev ISI v vzhodnem delu province Dijala, kar je povzročilo 900 ubitih upornikov, 2.500 jih je bilo zajetih. Na strani ZDA je bilo ubitih 59 vojakov, na iraški 776, trije gruzijski vojaki in en britanski vojak. Ameriško-iraška ofenziva je povzročila, da so se pripadniki ISI iz provinc Anbar in Dijala preselili v severni del mesta Mosul. ISI je leta 2008 doživela stanje izredne krize, do katere je prišlo zaradi protiudarca sunitških Iračanov in drugih uporniških skupin ter začasnega upada članstva. V obdobju med junijem 2007 in januarjem 2009 je bil cilj ameriške vojske in sunitških skupin boj proti ISI, pri čemer so se osredotočili na ubijanje in zajetje voditeljev ISI (Institute for the Study of War 2015).

3. januarja 2009 je prišlo do samomorilskega bombnega napada v mestu Yusufijah, 25 milj oddaljenem od Bagdada, v katerem je bilo ubitih 23 civilistov (Karim 2014). Po iraških deželnihih volitvah je ISI ponudila roko sprave sunitškim ekstremističnim skupinam, ki so se borile na ameriški strani; nekatere med njimi so se pozitivno odzvale na ta poziv. V začetku aprila 2009 so sunitške uporniške skupine opozorile, da bodo okrepile napade proti ameriški vojski in šiitski vladi. Med 7. in 22. aprilom je bilo v desetih bombnih napadih ubitih 74 ljudi. Dne 23. aprila je bilo v dveh samomorilskih napadih 76 smrtnih žrtev. V tem mesecu se je število mrtvih Iračanov povzpelo na 350. Dne 20. junija 2009 je bilo v bližini mošeje v Tazi ubitih 73 šiitov (Dhiman 2015, 57).

Dne 19. avgusta 2009 so tri avtomobil-bombe eksplodirale v Bagdadu. Cilji napadov so bili iraško ministrstvo za finance, ministrstvo za zunanje zadeve, hotel in javne površine. Ubita je bila 101 oseba in ranjenih 563 ljudi. Dne 25. oktobra 2009 je bilo v dveh bombnih napadih na iraške vladne stavbe v Bagdadu ubitih 155 in ranjenih 721 ljudi. V novembru 2009 je ISI prek interneta pozvala sunite, naj jo podprejo pri končnem cilju. Iraški (šiitski) premier Nouri al-Maliki (ki je bil imenovan v decembru 2006) je v novembru 2009 trdil, da skušajo ISI in nekdanji člani stranke Baas skupaj ogroziti varnost v času volitev januarja 2010. 8. decembra 2009 je ISI izvedla pet bombnih napadov na vladne stavbe in policijsko patroljo v Bagdadu, ki so terjali 127 smrtnih žrtev in 448 ranjencev (BBC News 2015a).

ZDA so konec leta 2009 ugotovile, da se je ISI bistveno preoblikovala, saj so med njihovimi člani začeli prevladovati Iračani. 18. aprila 2010 sta bila v ameriško-iraški operaciji, v bližini Tikrita, ubita dva ključna voditelja ISI, in sicer Abu Ayyub al-Masri in Abu Omar al-Bagdadi. Maja 2010 je bil novi vodja organizacije Abu Bakr al-Bagdadi, ki je v organizacijo privabil

veliko vohunov in vojakov iz Sadamove administracije. Skupni vojaški poveljnik je postal Samir al-Khliwawi, poznan tudi pod imenom Haji Bakr. Z njegovim imenovanjem je IS doživela preporod (Stanford University 2015).

Al-Bagdadi je zgradil upravljavsko strukturo ISI, ki so jo sestavljali nekdanji iraški policisti iz obdobja Huseina in ki so prevzeli nadzor nad oddelki in skupinami – npr. za finance, orožje, lokalno upravljanje, vojaške operacije in upravljanje. Ti voditelji so združili teroristične tehnike, pridobljene v večletnih bojih z ameriški vojniki in njihovo tradicionalno vojaško spretnostjo, zato je ISI postala hibrid teroristov in vojske (Hubbard in Schmitt 2014). 13. junija 2010 so samomorilski napadalci prikrito, v vojaških uniformah, napadli Centralno banko Iraka – umrlo je 18 ljudi, ranjenih je bilo 55 (BBC News 2010b). Konec junija 2010 so ZDA poročale, da je bilo od 42 voditeljev ISI, vključno z naborniki in finančniki, ubitih in zajetih 80 % pripadnikov ISI. ISI je bila s tem odrezana od vodstva Al Kajde v Pakistanu (The Independent 2014). Dne 17. avgusta 2010 je ISI izvedla samomorilski bombni napad na vojaške rekrute v okolici centra za usposabljanje v Bagdadu, kjer je bilo ubitih 60 ljudi, več kot 100 jih je bilo ranjenih (BBC News 2010a). 19. ali 20. avgusta je ISI izvedla napad na šiitsko skupino in odpadnike, ki prodajajo svojo vero za denar. 31. oktobra 2010 so člani ISI napadli sirsko katoliško cerkev (*Salvation Church*) v Bagdadu kot maščevanje za ameriško sežiganje Korana, ki se dejansko ni zgodilo; 58 vernikov, duhovnikov, policistov in drugih navzočih oseb je bilo ubitih, številni so bili ranjeni. Ta napad je prizadel iraško prebivalstvo bolj kot vse vojne, okupacije in pomanjkanje. Številni iraški Judje in kristjani so se izselili, z napadom je bila ranjena duša Iraka (Shadid 2010a).

Po izbruhu nemirov v Siriji leta 2011 je vodja ISI Abu Bakr al-Bagdadi zadolžil Muhammad al-Jawlanija, da vzpostavi stike s Fronto Al Nusrah (*Al Nusrah Front* – ANF) v Siriji, s ciljem, da bi se borili proti Asadovi vladi. ISI je zagotovil Jawlaniju finančno podporo, delovno silo in vodstvo, vendar ANF ni hotela javno priznati svoje povezave z Al Kajdo (BBC News 2013). V juliju 2012 je al-Bagdadi napovedal začetek nove ofenzive v Iraku, imenovane »*Breaking the Walls*«, katere cilj je bila osvoboditev članov ISI iz zaporov Taji in Abu Ghraib (Spillius 2013). Nasilje v Iraku se je stopnjevalo, IS je uporabljala avtomobil-bombe. Julija 2013 je število smrtnih žrtev v mesecu preseglo število 1000, kar je bilo prvič od aprila 2008 (The Independent 2014).

V aprilu 2013 je Bagdadi enostransko napovedal združitev ISI in ANF, in sicer pod imenom ISIL ali ISIS. Vodstvo ANF in Al Kajde je zavrnilo združitev, vodja Al Kajde Ajman al-Zawahiri pa je Bagdadiju naročil, naj omeji svoje delovanje na Irak. Bagdadi je to zavrnil in ISI je začela spopade v Siriji pod imenom ISIL, ki je kasneje prišla v konfrontacijo z ANF in

drugimi sirskimi opozicijskimi silami. V februarju 2014 je Zawahiri uradno pretrgal vezi z ISIL, v juniju je Bagdadi razglasil ustanovitev islamskega kalifata in spremenil ime ISIL v IS. IS deluje predvsem v severovzhodni Siriji in severozahodnem delu Iraka. Skupina je z obširnimi vojaškimi operacijami proti obema vladama in opozicijskimi skupinami postopno pridobila nadzor nad območjem vzdolž Evfrata in Tigrisa. V februarju 2015 naj bi po ocenah ameriških obveščevalnih služb število pripadnikov organizacije bilo med 20.000 in 30.000, vendar je prišlo do občutnega zmanjšanja članov, zato je IS bila primorana vpoklicati nove člane (Humud in drugi 2015, 2–3).

5.1.2 Nastanek ISIL (2013–2014)

Ime organizacije v arabskem jeziku je »*al-Dawla al-islamiya fil-Iraq wa al-Sham*«, kar naj bi pomenilo Islamistična država Iraka in Šama. V anglosaksonskih medijih je to sprva pomenilo Sirijo, zato je nastala kratica ISIS. Šam v arabščini pomeni Damask, vendar označuje tudi ozemlje med Sredozemljem in Evfratom, med arabsko puščavo in turškim gorovjem Taurus. Območje zajema današnjo Sirijo, Jordanijo, Libanon, Palestino in južne dele Turčije ter Irak (Encyclopaedia Britannica 2015). »Junija 2013 se je skupina preimenovala v IS, kar je izzvalo kritične reakcije s strani muslimanov po vsem svetu. Raba imena IS namreč implicira, da skupina deluje v imenu vseh muslimanov in da uživa status mednarodno priznane države – ne eno ne drugo ne drži« (Kajtažović 2014).

ISIL je nastala leta 2003 po ameriški invaziji na Irak, iz AQI, ki je bila odgovorna za večino sunitskih uporov proti iraški vladi in tujim okupacijskim silam. Leta 2006 je bila močna organizacija, ki je na začetku leta 2007 izgubila svoj vpliv v Iraku; šele leta 2011 se je organizacija zopet okrepila. Cilj ISIL je bila najprej ustanovitev kalifata v Iraku, kasneje pa vzpostavitev enotne islamske države, v kateri bi vladalo strogo šeriatsko pravo (Rtvslo 2014a). Skupina skrajnežev je od aprila 2013 zavzela zahodni del Iraka in vzhodni del Sirije (Kajtažović 2014). Junija 2014 je bil razglašen kalifat, ki predstavlja obliko vladavine, na čelu katere je vrhovni verski in politični voditelj z nazivom kalif, naslednik islamskega preroka Mohameda (Global Security 2015). Glavna naloga kalifata v zgodovini je bila uveljaviti islamsko pravo in ga širiti. Za vodjo kalifata in vodjo vseh muslimanov po svetu so 8. aprila 2013 imenovali dosedanjega vodjo Abu Bakr al-Bagdadija (Slovenska tiskovna agencija 2014; Rtvslo 2015a). Oktobra 2011 ga je ameriško zunanje ministrstvo uvrstilo na seznam najbolj iskanih teroristov, na njegovo glavo je bila razpisana tudi denarna nagrada (The Middle East Media Research Institute 2016).

ISIL je 11. junija 2014 je zasedla Tikrit in kasneje še Mosul; zavzela je še največjo rafinerijo nafte v državi Baidži, v kateri je kar tretjina vse nafte v državi, ter mejna prehoda med Sirijo in Jordanijo. ISIL se je borila tudi z drugimi islamskimi uporniki in posvetnimi uporniški skupinami, predvsem za oblast in ozemlje, zato so posvetne in islamistične skupine v januarju 2014 napovedale kampanjo proti ISIL (Global Security 2015). ISIL je imela vse do februarja 2014 tesne povezave z Al Kajdo oz. njenim voditeljem Ajmanom al-Zavahirijem, ki je kasneje podporo organizaciji odklonila, predvsem zaradi načina njenega delovanja (Rtvslo 2014). 3. februarja 2014 je bila na spletnih straneh objavljena izjava, v kateri je Al Kajda napovedala prekinitev vezi z ISIL; vendar verodostojnosti objave ni bilo mogoče preveriti (Times 2014; Global Security 2015). Povezava z Al Kajdo je bila pozabljena, ISIL se s približno 10.000 borci kaže kot njena ideološko superiorna alternativa znotraj džihadističnega gibanja in javno izpodbija legitimnost al-Zavahirija (Wood 2015).

Na območjih, ki jih je ISIL zasedla, je prišlo do uvedbe stroge različice islamskega prava. S pomočjo propagande je ISIL poudarila svoje uspehe v brutalnem boju zoper sovražnike in kršitelje islamskega prava, s čimer je pritegnila v svoje vrste številne radikalne rekrute zunaj Iraka in Sirije. Na zasedenih območjih je prevzela nekatere funkcije, kot sta pobiranje davkov in organiziranje osnovnih storitev (policija, zdravstvo in izobraževanje), kar je potekalo v skladu s strogo interpretacijo islamskega prava (Encyclopaedia Britannica 2015). V letu 2014 je še vedno izvajala nasilje proti civilnemu prebivalstvu, kot opozorilo proti neposlušnosti pa je izvajala javne usmrčitve, bičanja in amputacije. ISIL je izvajala spolno nasilje (prisilne poroke in spolno suženjstvo) in bila odgovorna za številne kršitve človekovih pravic in vojne zločine ter etnično čiščenje (Prav tam).

5.1.3 Nastanek IS (junij 2014–)

V letu 2014 je konflikt v Iraku dosegel najvišjo, 5 stopnjo intenzivnosti. Vojna je v letu 2014 še vedno potekala med sunitskimi militantnimi skupinami, predvsem ISIS, iraško islamistično vojsko in sunitskimi borci na eni strani in iraško vlado na drugi strani. Slednje so kasneje podprle šiitske milice, Kurdi, provladna sunitska plemena, Iran in koalicija držav pod vodstvom ZDA. ISIS je pridobila precejšna ozemlja v zahodnem in severnem Iraku, in sicer v provincah al Anbar, Babil, Ninava in Salah ad Din. Po podatkih ZN je bilo ubitih 12.282 civilistov in 23.126 ranjenih, zato je bilo leto 2014 najbolj usodno leto za civiliste od leta 2008. Poleg tega so ZN ocenili, da je bilo več kot 2,75 milijona ljudi notranje razseljenih (Heidelberg Institute for International Conflict Research 2014, 156–7).

Ustanovitev kalifata je pomenila versko, politično in vojaško oblast nad vsemi muslimani po svetu; IS so zavrnilo različne vlade in muslimanski voditelji po vsem svetu. V juniju in juliju 2014 sta Savdska Arabija in Jordanija preselili svoje vojake na mejo z Irakom, in sicer po tem, ko je Irak izgubil nadzor nad strateškimi mejnimi prehodi, ki so prišli pod okrilje IS in njenih podpornikov. Po hitrem napredovanju IS v juniju 2014 je iraški zunanji minister Hoshyar Zebari pozval ZDA na pomoč in zračno podporo v boju zoper IS (BBC News 2015a).

Med 1. in 3. januarjem 2014 je bilo v bojih ubitih najmanj 40 skrajnežev. V Faludži so se provladna sunitska plemena in skrajneži borili proti IS, ki je poskušala ponovno zasesti mesto. V mesecu januarju so vladne sile izvedle zračne napade na Ramadi. 11.000 družin je moralo zapustiti svoje domove. Medtem ko so varnostne sile trdile, da so ponovno zavzele Ramadi, je Faludža ostala v rokah skrajnežev. Sredi maja je vojska začela z operacijo ciljanja Faludže, ki je vključevala zračne napade in topništvo; posledično se je iz mesta odselilo najmanj 6.000 ljudi. Operacija naj bi obsegala 42.000 pripadnikov varnostnega osebja. V prvem polletju je iz Ramadija in Faludže pobegnilo več kot 400.000 prebivalcev (Roggio in Weiss 2015). IS je še vedno nadzirala velika ozemlja v Anbar in se hkrati ozemeljsko okrepila z zavzetjem mest al Qaim, Kubaisa, al Wafa in Hit (Heidelberg Institute for International Conflict Research 2014, 156–7).

V mesecu juniju 2014 je IS začela z veliko ofenzivo, kar je povzročilo precejšnje ozemeljsko širitev. Dne 5. junija 2014 so vladne sile sprožile protiofenzivo za ponovno zavzetje mesta Samara. Dne 10. junija 2014 je IS po štiridnevnih spopadih z varnostnimi silami zavzela drugo največje iraško mesto, Mosul. Po ocenah varnostnih virov je umrlo več tisoč vojakov, ki so želeli preprečiti zasedbo mesta. Iz zaporov je bilo izpuščenih okoli 1.200 zapornikov, večinoma skrajnežev. IS je prevzela nadzor nad vojaško bazo Ghuzlani, južno od Mosula. Na sto tisoče ljudi je zbežalo iz Mosula, večinoma iz kurdskih območij. Dne 12. junija 2014 je KRG v sodelovanju z ZN napovedala ustanovitev begunskega taborišča v bližini mesta province Erbil. Provinca Dijala je bila prav tako prizorišče spopadov med IS in njenimi nasprotniki. Dan po prevzemu Mosula so skrajneži IS zajeli dele Tikrita, s pomočjo več kot 60 oklepnih vozil. Nato se je na stotine kadetov iz kampa (Camp Speicher) blizu Tikrita umaknilo v Bagdad. Po odhodu so jih borci IS ujeli in usmrtili. Organizacije za zaščito človekovih pravic so ocenile, da je bilo med 560 in 770 kadetov ustreljenih. Dne 26. junija 2014 je vojska začela obsežno operacijo za ponovno zavzetje Tikrita in Salah ad Din. Operacijo so podprla sunitska plemena in šiitski prostovoljci, ki so sodelovali v zračnih napadih. 16. julija so sunitski skrajneži napadli mesto Amerli, s pretežno šiitsko-turkmenskimi prebivalstvom in začelo se je dvomesečno obleganje s strani IS (CNN News 2016).

V juliju 2014 je IS zaposlila več kot 6.300 borcev, med katerimi so bili tudi nekdanji pripadniki svobodne sirske vojske. 3. avgusta 2014 je IS zavzela mesta Zumar, Sinjar in Wana v severnem delu Iraka. Od začetka avgusta je koalicija pod vodstvom ZDA izvedla na stotine zračnih napadov na cilje IS, predvsem so ciljale na območje okoli Faludže, Ramadija, Hit, al Qaim in Haditha Dam (Morris 2014). Dne 11. avgusta 2014 je več zahodnih držav v koordinaciji z iraško vlado oborožilo tudi kurdske varnostne sile. Skrajneži IS so obglavili ameriške in britanske državljane kot povračilne ukrepe za zračne napade in oboroževanje Kurdiv s strani mednarodne koalicije pod vodstvom ZDA. Iran je na zahtevo iraške vlade podprl Irak pri usposabljanju varnostnih sil, ki naj bi zagotovile strateško in operativno pomoč pri zračnih napadih na položaje IS. Obdobje opazovanja se je začelo, ko so skrajneži zavzeli mesto Faludža in Ramadi, v provinci al Anbar. Sunitski skrajneži so preplavili Ramadi s pomočjo policijskih bojnih vozil, na katerih so bile nameščene brzostrelke in protiletalski topovi. Sunitska plemena so podprla iraško vojsko v boju proti upornikom v Ramadiju (Sly 2014; Whitman 2015).

Na začetku avgusta je IS napadla okrožje Sinjar v Ninava, ki je bil dom manjšinske skupnosti Jazidov. S tega območja je zbežalo več kot 10.000 ljudi. Med ofenzivo IS v Sinjar so skrajneži ubili najmanj 500 Jazidov in ugrabili 300 njihovih žensk. Kurdske sile so želele pomagati beguncem, ki so bežali iz Sinjara proti Kurdistanu. Številni Jazidi, večinoma otroci, so umrli zaradi žeje in lakote, v gorah, ki jih je od decembra 2013 nadzorovala IS. Dne 18. avgusta 2014 so kurdske in vladne sile po nekajdnevnih zračnih napadih prevzele nadzor nad jezom v Mosulu (Prav tam). Dne 31. avgusta 2014 je bilo v zračnih napadih s strani ZDA, iraških varnostnih sil in šiitske milice ubitih 40 skrajnežev. Dan kasneje je bilo v mestu Salah ad Din ubitih okoli 22 upornikov. Med ofenzivo v juniju so borci IS prevzeli nadzor nad najpomembnejšimi deli mesta Baiji, in sicer lokalno rafinerijo, ki je predstavljala največji vir goriva za domačo porabo. Konec oktobra 2014 so iraške varnostne sile s podporo šiitskih milic in zračnimi napadi s strani mednarodne koalicije držav začele napredovati proti Baiji in oblegani rafineriji. Tri tedne kasneje so varnostne sile vstopile v rafinerijo in končale petmesečno obleganje, vendar pa se s tem ni končal boj med skrajneži in varnostnimi silami v Baiji. IS je nadaljevala napade na ozemlja pod nadzorom vlade in njenih zaveznikov (Heidelberg Institute for International Conflict Research 2014, 156–7).

Dne 21. septembra 2014 so skrajneži IS vdrli v vojaško bazo v mestu Saqlavija, kjer so ubili in ugrabili na stotine vojakov. 30. oktobra sta bili odkriti dve množični grobišči z okoli 220 usmrčenimi člani sunitskega plemena Albu Nimr, v bližini mest Hit in Ramadi. Do konca leta je IS ubila na stotine članov sunitskih plemen (Morris 2014). Dne 11. oktobra 2014 je IS

vpoklicala 10.000 upornikov iz Sirije in Iraka, da bi zasedli glavno iraško mesto Bagdad. Dne 13. oktobra 2014 so sile IS napredovale, od letališča v Bagdadu so bile oddaljene le 15 kilometrov (Palmer 2014).

Kot odgovor na koalicijske zračne napade so se 2. novembra 2014 srečali predstavniki al-Nusra fronte, skupine Khorosan, IS in Jund Al-Aqsa – s ciljem, da bi se združili v boju zoper ZDA in zaveznike, vendar so bila pogajanja neuspešna. 10. novembra 2014 je IS svojo podporo ponudila egiptovska militantna skupina Ansar Baġ al-Maqdis. IS pogosto uporablja vodo kot orožje v vojni; aprila 2014 je zavzela jez Nuaimiyah v Faludži, kar je povzročilo poplavljanje okoliških regij. Posledice so se kazale na vsakem koraku, saj je 12.000 družin izgubilo svoje domove, 200 km² vasi in polj je bilo poplavljenih; gospodarstvo je utrpelo posledice, zaradi uničenih kmetijskih zemljišč in pomanjkanja električne energije (Hawramy in drugi 2014).

Skrajneži so pogosto ciljali javne osebnosti, politične institucije in javna mesta, predvsem v šiitskih območjih. V Bagdadu je prišlo do eksplozij avtomobilskih bomb, obcestnih bomb in samomorilskih bombnih napadov. 5. februarja 2015 so v zeleni coni (*Green Zone*) in na trgu v središču Bagdada eksplodirale štiri avtomobilske bombe in terjale vsaj 23 mrtvih. Dne 7. junija je bilo v glavnih šiitskih območjih v eksploziji več avtomobilov-bomb ubitih skupno 60 ljudi. Prizadete so bile tudi druge pokrajine. 18. februarja 2015 je v eksploziji sedmih avtomobilov-bomb v Babilu bilo ubitih vsaj 35 ljudi. V provinci Karbala je bilo v eksploziji petih avtomobilov-bomb ubitih najmanj 15 in ranjenih 48 ljudi.

Novembra 2015 je bila IS omejena na Sirijo in Irak, vendar je zagrozila, da bo prestopila meje Jordanije, Libanona in Palestine. Skupina je razglasila versko avtoriteto nad vsemi muslimani sveta, v svoj kalifat pa hočejo poleg omenjenih držav vključiti tudi Izrael, Ciper in del južne Turčije. IS je v svoje vrste pritegnila muslimane iz vsega sveta, ki morajo obljubiti zvestobo vodji skupine al-Bagdadiju, ki ima dva namestnika (Slovenska tiskovna agencija 2015). V Iraku je njegov namestnik Abu Muslim al-Turkmani, v Siriji pa Abu Ali al-Anbari. Obema so podrejeni guvernerji, v Iraku sedem in v Siriji pet. Poleg tega ima IS še devet svetov, poleg vodstvenega sveta še posvetovalni svet, pravni svet, varnostni svet, svet za pomoč borcem, vojaški svet, obveščevalni svet, svet za medije in finančni svet (Slovenska tiskovna agencija 2014). Po nekaterih ocenah IS in njeni zavezniki nadzorujejo okoli 40.000 km² ozemlja v Iraku in Siriji, nekateri trdijo, da je v njihovih rokah celo 90.000 km². Pod delnim ali popolnim nadzorom IS naj bi živelo 8 milijonov ljudi, ki se morajo držati stroge razlage šeriatskega prava. Ženske si morajo zakrivati obraze, nemuslimani morajo plačati davek ali se spreobrniti, uvedli so strogo kaznovanje, kot so bičanje in usmrčitve. Po ameriških ocenah se v vrstah IS bojuje do 31.000 borcev; pri tem naj bi se jih tretjina pridružila iz prepričanja, preostali pa iz strahu ali

pod prisilo. Precej borcev prihaja iz tujine, po nekaterih ocenah naj bi jih bilo več kot 12.000 iz najmanj 81 držav, od tega 2.500 iz zahodnih držav (Prav tam).

Obseg kalifata IS se je med 1. januarjem in 14. decembrom 2015 z 78.000 km² zmanjšal na 12.800 km², kar je pomenilo izgubo ozemlja za 40 %. IS je v Iraku izgubila nadzor nad mestom Tikrit, spornim območjem Baiji in avtocestno povezavo med Raqqa in Mosulom, kar je otežilo transport blaga in borcev med obema mestoma (Strack 2015). Oddelek za obrambo je v mesecu decembru 2015 sporočil, da je IS v Iraku izgubila približno 15.000–20.000 km², kar je približno 30–37 % tega, kar je imela pod svojim nadzorom v mesecu avgustu 2014. Analitiki so ugotovili, da podatki, pridobljeni s strani ZDA, ne odražajo dejanskega stanja na terenu. Skrajneži IS v resnici izvajajo popolni nadzor nad le majhnim delom tega območja, ki vključuje mesta, glavne ceste, naftna polja in vojaške objekte. Prav tako ni jasno, koliko ljudi v Iraku živi pod delnim ali popolnim nadzorom s strani IS. Marca 2015 je predsednik Rdečega križa izjavil, da več kot 10 milijonov (CNN News 2016).

Ameriška vojaška ofenziva v Iraku

Zračna ofenziva

V juniju 2014 je predsednik Obama sklical sestanek s Svetom za nacionalno varnost (*National Security Council*), da bi razpravljali o razmerah v Iraku, vključno z zajetjem mesta Mosul in največjega jez v Iraku, Mosul dam. Ameriška vojaška intervencija se je začela 15. junija 2014 na povabilo iraške vlade, s ciljem, da se ocenita pripravljenost ISF in stopnja nevarnosti, ki jo je predstavljala ISIL. Dne 19. junija 2014 je ameriški predsednik Obama – v okviru predhodne strategije – v Irak poslal 300 ameriških vojaških svetovalcev, ki naj bi pomagali pri načrtovanju zračnih napadov; njihova naloga je bila, da bi čim bolje usposobili in opremili pripadnike ISF.

Ustanovitev IS je naletela na vrsto kritik s strani ZDA, različnih vlad in glavnih muslimanskih skupin. V juniju in juliju 2014 so se številne države odločile sodelovati v državljanski vojni v Siriji in Iraku, saj se je IS teritorialno zelo okrepila (Encyclopaedia Britannica 2015). Tako je IS v juniju 2014 zavzela mesto Mosul v Iraku, ki je drugo največje mesto v državi; iraški vojaki so mesto zapustili, manjšinske skupine (npr. Jazidi in kristjani) so poročale o vojnih pokolih in grozotah. IS je bila s strani številnih držav (ZDA, VB, EU, Avstralija, Kanada in druge) razglašena za teroristično organizacijo – več kot 60 držav je bilo posredno in neposredno vključenih v vojskovanje z IS (Logiurato 2014).

V juniju 2014 so ameriške sile začele izvajati izvidniške misije preko severnega Iraka, da bi zaščitile ameriške državljane, manjšinske skupine in ustavile napredovanje IS v Erbilu – glavno mesto kurdske avtonomne regije. Ameriška vojska je 8. avgusta 2014 izvedla zračne napade na položaje sunitških skrajnežev na severu Iraka – dve bojni letali F/A-18 sta odvrgli 225-kilogramske lasersko vodene bombe na mobilno topništvo v bližini Erbila (The History Guy 2015). Na začetku avgusta 2014 so ZDA oblikovale koalicijo partnerskih držav za boj proti IS, ki so prispevale letala, vojaško pomoč lokalnim kopenskim silam in vojaške svetovalce za usposabljanje lokalnih sil znotraj države. Napadi so zaustavili napredovanje IS, vendar je z zasedenih ozemelj niso pregnale. S ciljem, da bi strle odpor IS, so ZDA 5. avgusta začele dobavo orožja iraškim Kurdom – pridružile so se tudi zavezniške države, vključno s članicami NATO in bližnjevzhodnimi partnerji, ki so ali bodo v prihodnje oskrbovali iraške in kurdske sile s težko vojaško bojno opremo, lahkim orožjem, strelivom (lahke protitankovske rakete) in nesmrtonosno opremo (radii, pripomočki za nočno opazovanje, neprebojnimi jopiči) ter vozili (Knights 2014).

Dne 10. avgusta 2014 so Američani ponovno pridobili nadzor nad mestoma Mahmoud in Gvejr. Dodatni zračni napadi so potekali tudi v mestu Sinjar, kjer je bilo 45 borcev IS ubitih, ranjenih pa je bilo še dodatnih 60 upornikov. Dne 13. avgusta 2014 so ZDA poslale v severni Irak več kot 130 vojaških svetovalcev. 16. avgusta 2014 je predsednik Obama naznanil, da se lahko ameriška vojaška moč uporablja tudi za zaščito iraške infrastrukture in za pregon IS. ZDA so v okolici Mosula izvedle najtežje bombardiranje ciljev IS od vsega začetka operacije. Konec avgusta 2014 je ameriško ministrstvo za obrambo poročalo, da je bilo proti IS v Iraku izpeljanih 123 zračnih napadov (Aljazeera 2014; The History Guy 2015).

IS je še naprej nadaljevala z rekrutiranjem novincev v svojih vrstah in izvajala provokativno propagando. Kot povračilen ukrep zoper ameriške zračne napade je IS v avgustu in septembru 2014 objavila vrsto videoposnetkov, kjer so njeni borci obglavili zahodne novinarje in humanitarne delavce. V zameno za zajete talce je IS od tujih vlad zahtevala plačilo odkupnine in druge vrste koncesij. ZDA so operacijo proti IS označile za dolgoročen projekt, ki še nima jasno oblikovane strategije. Med 16. in 19. avgustom so kurdske in iraške sile s pomočjo zračnih napadov Američanov pridobile nazaj izpod nadzora IS največji jez v Iraku (Mosul Dam) (BBC News 2014a).

Dne 3. septembra 2014 so ZDA povečale število svojih vojakov, v Bagdadu se je njihovo število povečalo na 820 pripadnikov, v Iraku pa na 1.213 vojakov. Kanada je 5. septembra dovolila razporeditev 69 pripadnikov posebnih sil, ki so opravljali vlogo svetovalcev. Dne 8. septembra je IA s podporo ameriških zračnih sil osvobodila mesto Barvana; v spopadih je bilo

ubitih 15 pripadnikov IS. Predsednik Obama je 10. septembra 2014 napovedal razširitev Strategije boja proti terorizmu (*Counterterrorism Strategy*), saj IS ne predstavlja grožnje le za Irak, ampak tudi za regijo, ZDA in njene partnerje. ZDA so v enem mesecu od začetka spopadov izvedle okoli 200 zračnih napadov na cilje ISIL v severnem delu Iraka in v bližini Bagdada. Število ameriških vojakov pa se je s 1.600 povečalo še za dodatnih 450. Ameriška mornarica je imela v Perzijskem zalivu stacionirano tudi floto vojaških ladij z letalonosilko (Office of Inspector General 2014, 20–1; The History Guy 2015).

Oblikovanje koalicije držav

ZDA so si prizadevale za oblikovanje široke mednarodne koalicije za boj proti islamskim skrajnežem v Siriji in Iraku, čeprav še ni bilo povsem jasno, kako bo ta delovala. Na začetku septembra 2014 so ZDA napovedale oblikovanje 10-članskega jedra koalicije, ki vključuje devet članic zveze NATO in Avstralijo, k sodelovanju pa so povabile tudi številne arabske države v Perzijskem zalivu (Knific 2014a). Na srečanju vrha NATA 4–5. septembra 2014 v Walesu je ameriški državni sekretar John Kerry povabil ministre VB, Francije, Nemčije, Kanade, Avstralije, Turčije, Italije, Poljske in Danske na ločen sestanek, v katerem jih je »prisilil«, da podprejo boj proti IS tako vojaško kot finančno (Cooper 2014).

Dne 15. septembra 2014 so se na Mednarodni konferenci o vojni in miru v Iraku (*International Conference on Peace and Security in Iraq*) koaliciji držav pridružile še: Bahrajn, Egipt, Irak, Jordanija, Kuvajt, Libanon, Oman, Katar, Savdska Arabija, Združeni arabski emirati, Belgija, Kitajska, Češka republika, Japonska, Nizozemska, Norveška, Rusija in Španija. Države so se zavezale, da bodo iraški vladi nudile vojaško pomoč v boju zoper IS, hkrati pa so ponovno potrdile svojo zavezanost k Resoluciji VS ZN 2170 (*Resolution 2170*), z dne 15. avgusta 2014, v kateri so se dogovorile, da bodo preprečile vse finančne donacije IS in plačila odkupnin (France Diplomatie 2015). Oblikovana je bila t. i. Globalna koalicija za boj proti ISIL (*Global Coalition to Counter ISIL*), s katero so države izrazile podporo diplomatskim, gospodarskim in vojaškim prizadevanjem v boju zoper ISIL. Strategija vključuje tako vojaške kot nevojaške cilje globalne mednarodne koalicije, ki jo sestavljajo ameriška vlada, organi pregona, obveščevalne službe, agencije, ministrstva in druge relevantne institucije (npr. Ministrstvo za finance, USAID, Ministrstvo za domovinsko varnost, Center za boj proti terorizmu) (Lead Inspector General for Overseas Contingency Operations 2014, 11–13).

VS ZN je v svojem poročilu 19. avgusta 2014 pozdravil prizadevanje iraške vlade in mednarodne skupnosti pri krepitvi demokratičnih institucij, ohranjanju varnosti in boju proti

terorizmu ter ustvarjanju varne in stabilne prihodnosti za Iračane. Hkrati je poudaril potrebo po vključenosti vseh Iračanov v političnem procesu in političnem dialogu. Strogo je obsodil napade teroristične organizacije ISIL in njenih pridruženih oboroženih skupin v Iraku (Security Council Report 2015).

2. oktobra 2014 so zavezniške sile pod vodstvom ZDA izvajale zračne napade v zasedenih mestih v Iraku – Bagdad, Mosul, Faludža, Ramadi in Kirkuk. V spopadih je bilo uničenih več prevoznih sredstev in objektov IS. Zračni napadi so bili izvedeni kot del celovite ameriške strategije, katere cilj sta bila oslabitev in uničenje IS (United States Department of Defense 2015). Ključna pomanjkljivost ameriške strategije izhaja iz tega, da se osredotoča na IS, ki je simptom, in ne na Iran, ki je bil vzrok. Z umikom ameriških sil v Iraku se je Iran pojavil v vlogi glavnega pokrovitelja šiitske vlade v Bagdadu (Global Security 2015).

Za razliko od prejšnjih bojnih operacij se je ameriška vlada odločila, da intervencije v Iraku sprva ne bo poimenovala, kar je sprožilo začudenje držav zaveznic in precejšno kritiko medijev. Tako je šele dne 15. oktobra 2014 Centralno poveljstvo ZDA (*U.N. Central Command*) svoje zračne ofenzive proti ISIL v Iraku in Siriji poimenovalo »*Operation Inherent Resolve*« (OIR). Novo poimenovanje čezmorskih operacij ZDA proti IS naj bi odražalo odločnost in zavezanost ZDA ter partnerskih narodov v regiji in po svetu pri poskusu eliminiranja teroristične skupine ISIL in zmanjšanja ogroženosti Iraka, regije in širše mednarodne skupnosti. Prav tako naj bi predstavljala pripravljenost in predanost koalicijskih držav, da uporabijo vsa diplomatska, informacijska, vojaška in gospodarska sredstva, ki so jim na voljo. V teku izvajanja so bili številni programi, ki so se nanašali na izgradnjo zmogljivosti iraške vlade, demokracijo in upravljanje, uveljavljanje varnosti in prava, ekonomske in politične reforme ter človekove pravice. Med najvišjimi prioritetami celotne mednarodne skupnosti je bila tudi zaježitev dotoka tujih teroristov v ISIL (United States Department of Defense 2015).

7. novembra 2014 so ZDA v Irak napotile dodatnih 1.500 vojakov, pri čemer je Obrambno ministrstvo ZDA (*U.N. Ministry of Defence*) poudarilo, da bodo vojaške sile opravljale nebojne naloge – kot sta vzpostavljanje centrov za usposabljanje in svetovanje zunaj Bagdada in Erbila. V novembru je predsednik Obama Kongresu predložil 5,6 milijarde \$ težak proračun za leto 2015, in sicer za financiranje OIR in izvedbo dodatnih programov ZDA, s ciljem regionalne stabilizacije. Finančna sredstva naj bi bila namenjena izvajanju zračnih napadov, usposabljanju in opremljanju ISF ter humanitarni pomoči v okviru USAID. Do decembra 2014 so ZDA izvedle 1.361 zračnih napadov na cilje ISIL (The Global Security 2015; History Guy 2015).

3. decembra 2014 so se na sedežu Nata v Bruslju zbrali diplomati in zunanji ministri iz 59 držav, da bi načrtali potek boja proti ISIL. V mednarodno koalicijo so se priključile še: Albanija,

Avstrija, Bosna in Hercegovina, Bolgarija, Hrvaška, Ciper, Estonija, Finska, Gruzija, Grčija, Madžarska, Islandija, Irska, Kosovo, Latvija, Litva, Luksemburg, Makedonija, Moldavija, Črna gora, Maroko, Nova Zelandija, Portugalska, Južna Koreja, Romunija, Srbija, Singapur, Slovaška, Slovenija, Somalija, Švedska, Tajvan in Ukrajina. Sprejeli so strategijo, v kateri so izpostavili resnično naravo ISIL, se zavzeli za preprečevanje dotoka tujih borcev, preprečevanje financiranja ISIL in izkazali podporo vojaškim operacijam držav partneric (Security Council Report 2015). Predvsem evropske in bližnjevzhodne države so se zavezale, da bodo vojaško pomagale in zagotovile orožje, opremo, usposabljanje in podporo za izvajanje zračnih napadov na cilje ISIL. Članice so poudarile, da je za ohranjanje regionalne stabilnosti enako pomembna tudi humanitarna pomoč tistim, ki jih je prizadel konflikt. Potrebe ranljivih civilistov naraščajo, zato je nujno potrebno, da mednarodna skupnost zagotovi zavetje, hrano, vodo, zdravstveno oskrbo in izobraževanje (U.S. Department of State 2015). ZDA, VB in Avstralija so s podporo zavezniških držav sprožile veliko humanitarno akcijo za podporo beguncem, ki so ostali v severnem Iraku. Brezpilotna letala ZDA so odvrгла humanitarno pomoč mestu Amerli (provinca Saladin), ki so ga oblegali sunitski skrajneži. Države so zagotovile več 10.000 obrokov in na tisoče litrov pitne vode beguncem Jazidi, ki so obtičali v gorovju Sinjar, ki so ga med 7. in 14. avgustom 2014 okupirale sile ISIL. Na stotine moških, žensk in otrok je bilo ugrabljenih in ubitih. Države so imele predvsem težavo s transportom in dostavo humanitarne pomoči, zaradi možnosti zračnih napadov ISIL (Vovk 2014).

Organizacija za človekove pravice »*Human Rights Watch*« je v svojem letnem poročilu zapisala, da vojaškega posredovanja sil koalicije v Iraku ne moremo označiti za humanitarno intervencijo, saj v času napada ali neposredno pred njim v državi ni prihajalo do kršitev človekovih pravic (Slovenska tiskovna agencija 2015). Posebne agencije, organizacije in partnerji se soočajo s humanitarno krizo v Iraku že od leta 2012, zato so ZDA zagotovile dodatna finančna sredstva za pomoč ljudem v stiski. Leta 2014 je bila višina finančnih sredstev ocenjena na 407 milijonov \$, Aprila 2015 pa je bilo za tovrstne dejavnosti s strani ZDA namenjenih še dodatnih 205 milijonov \$ (Office of Inspector General 2014, 14). Posamezne države koalicije (The History Guy 2015; Knific 2014):

Velika Britanija: Britanska vojska se sprva ni vključila v napade na cilje ISIL, poslala pa je lovske bombnike tornado GR4, opremljene z izvidniško opremo raptor, v Norfolku pa naj bi se že pripravljali na morebitno sodelovanje. Kraljeve letalske sile so že nekaj tednov oskrbovale kurdske begunce s humanitarno pomočjo. 26. septembra se je boju zoper ISIL priključila še Velika Britanija, ki je 29. septembra izvedla prve zračne napade na cilje ISIL.

Francija: V petek 19. septembra 2014 so francoska vojaška letala začela z zračnimi napadi na cilje ISIL.

Avstralija: Avstralska letala so cel mesec sodelovala pri odmetavanju humanitarne pomoči iz zraka, potrdila je sodelovanje v zračnih napadih, zavrnila pa je morebitno sodelovanje v bojih na kopnem.

Nemčija se je vključila v vojaški konflikt s pošiljko orožja kurdske vojske na severu Iraka. Usmerila se je predvsem na omejevanje propagande in novačenje ISIL.

Poljska je pomagala pri dostavi humanitarne pomoči v Irak, medtem ko je njena vloga v koaliciji držav bila še neznan.

Kanada se je odločila, da bo poslala v Irak okoli 50 pripadnikov za posebne operacije, ki naj bi svetovali iraškemu vojakom, medtem ko je zavrnila morebitno vojaško posredovanje. Kanadska vojska je kurdskim vojakom prispevala orožje malega kalibra, čelade in neprebojne jopiče.

Nizozemska si je prizadevala za zaježitev dotoka novih pripadnikov ISIL v Irak in Sirijo ter se hkrati zavzela za spremembo nacionalne zakonodaje, ki bi razveljavila državljanstva tistim, ki sodelujejo s teroristi.

Belgija je predvidela tri možne načine sodelovanja v Iraku. Prvič, napotitev šestih belgijskih lovcev F-16 za omejeno časovno obdobje, drugič, napotitev dveh transportnih letal C-130, skupaj s 30 vojaki, ki bi skrbeli za prevoz ljudi in opreme. Tretja možnost je napotitev 35-ih pripadnikov specialnih sil, ki bi usposabljali in svetovali iraškim in kurdskim vojakom.

Italija: Italijanska vojska je sodelovala v začetnih akcijah humanitarnega reševanja beguncev v severnem Iraku v avgustu. Italijanske oblasti so se pridružile ameriški koaliciji, vendar še ni bilo povsem jasno, kakšna bo njihova vloga.

Danska je s svojimi letali sodelovala pri dobavi humanitarne pomoči in orožja v severnem Iraku.

Turčija: Turške oblasti so sprejele ukrepe za zmanjšanje dotoka denarja v ISIL in zavrnilo vstop ali izgon več tisoč tujih borcev v smeri proti Siriji, da se pridružijo sunitskim skrajnjem. ISIL je v tem času zajela okoli 40 turških uradnikov in humanitarnih delavcev, kar omejuje njeno pripravljenost, da igra pomembno vlogo v boju zoper ISIL. ZDA so jim očitale tudi, da od ISIL odkupujejo nafto po zelo nizki ceni.

Predstavniki State Departmenta so ponovno pozvali Italijo, Dansko, Poljsko, Albanijo in Hrvaško, naj zagotovijo vojaško opremo in strelivo za boj proti ISIL. Nova Zelandija, Romunija in Južna Koreja so že napovedale pošiljanje humanitarne pomoči.

Države Bližnjega vzhoda:

Savska Arabija naj bi sodelovala pri usposabljanju in opremljanju (oboroževanju) iraške vojske, dobavi humanitarne pomoči, hkrati pa naj bi pomembno prispevala tako pri antipropagandi ISIL v medijih v arabskem svetu kot tudi zaježitvi pretoka denarja in novih borcev. Zahodnim državam je ponudila v uporabo svoje letalske baze.

Kuvajt naj bi prav tako sodeloval pri antipropagandi ISIL v medijih, pomagal s humanitarno pomočjo in usposabljanjem iraških vojakov. V Kuvajtu so že bili stacionirani pripadniki ameriške vojske, prav tako pa ameriške letalske sile koristijo njihova letalska oporišča.

Egipt bi lahko imel ključno vlogo v boju proti ideologiji ISIL.

Jordanija: Jordanska vojska naj bi pomembno prispevala predvsem z zagotavljanjem obveščevalnih informacij. Ne želi pa vojaško posredovati v Iraku.

Bahrajn nudi ameriški mornarici stalno namestitev in podporo, hkrati pa tudi svoja letališča ameriškim letalskim silam.

Katar: Katarska vojska z letali nudi iraškim beguncem humanitarno pomoč. V Katarju imajo ZDA dve pomembni bazi (letalsko in poveljstvo).

Združeni arabski emirati nudijo ameriški in avstralski vojski svoje letalske baze in pristanišča.

Iran je zavrnil možnost sodelovanja z ZDA in jih obtožil, da želijo uporabiti vojaško ukrepanje proti ISIL za prevlado v regiji.

Arabska liga se je odločila soočiti z ISIL vojaško in politično, vendar ni povedala kako, na kakšen način (Knific 2014).

ZDA so 21. januarja 2015 začele usklajevanje zračnih napadov s kurdsko ofenzivo, da bi ponovno zavzeli mesto Mosul. Na začetku leta 2015 je ISIL na zavzetem območju izvajala kampanjo kulturnega čiščenja, kjer je uničila šiitske in krščanske verske objekte, kasneje pa še antične artefakte v zasedenih mestih (Encyclopaedia Britannica 2015). Do 15. januarja 2015 so koalicijske sile izvedle več kot 16.000 zračnih napadov, medtem ko so jih samo ZDA izvedle 60 odstotkov od vseh napadov. Preostalih 40 odstotkov napadov so izvedle ameriška mornarica in zavezniške države. Dne 20. januarja naj bi bil v zračnih napadih ranjen vodja ISIL, al-Bagdadi, ki je pobegnil v Sirijo. 1. februarja 2015 je iraški premier vojno proti ISIL označil kot tretjo svetovno vojno, zaradi izjave, da ISIL predstavlja svetovni kalifat, ki skuša zavzeti svet in razširiti svoj vpliv izven regije Levanta. Dne 21. julija 2015 je bilo sporočeno, da je bilo od meseca avgusta 2014 izvedenih 44.000 zračnih napadov (The History Guy 2015).

ZDA že veliko časa pomagajo drugim državam, da razvijajo in izboljšujejo svoje vojaške in druge varnostne sile. V okviru takšnih programov ZDA izboljšujejo odnose z državami, varnost in stabilnost partnerskih držav ter izpolnjujejo ameriško politiko in varnostne cilje po vsem

svetu. Meseca maja 2015 so se nekatere države (Avstralija, Belgija, Danska, Francija, Nemčija, Italija, Nizozemska, Nova Zelandija, Norveška, Španija, VB in ZDA) zavezale k Programu izgradnje partnerskih zmogljivosti (*The Building Partner Capacity – BPC*), ki je bil namenjen pomoči iraški vladi, da pripravi sile za protinapade proti ISIL in ponovni pridobitvi ozemlja. V okviru BPC je bilo usposobljenih 6.500 pripadnikov iraških sil (Christopher in drugi 2015). Varnostne sile držav podpisnic bodo delovale kot primarni inštruktorji iraških vojakov, usposabljanje pa bo obsegalo: pehotno taktiko, inženirske postopke, tehnike gibanja, postopke bojevanja, odstranjevanje neeksplozivnih ubojnih sredstev, minometov in vodenje pehote. Iraški vojaki so kljub jezikovnim oviram pokazali visoko motiviranost za tovrstno usposabljanje. Inštruktorji pa so dobili možnost, da se naučijo arabskega jezika in spoznajo iraško kulturo (Borden 2015).

Od začetka spopadov so v OIR do 25. avgusta 2015 ZDA in zavezniške države izvedle 3.991 zračnih napadov v Iraku, od tega so jih ZDA izvedle 2.710 in zavezniške sile 1.281. Države, ki so izvedle zračne napade v Iraku, so bile: Avstralija, Kanada, Danska, Francija, Jordanija, Nizozemska in VB. Stroški operacije so bili ocenjeni od njenega začetka (8. avgust 2014) pa do 15. avgusta 2015 in so znašali 3,7 milijard \$ oz. povprečno na dan 9,9 milijona \$ za 373 dni operacije (United States Department of Defense 2015).

Kopenska ofenziva

Dosedanja prizadevanja ZDA in koalicije držav so ustavila napredovanje ISIL in oslabila njene zmogljivosti, vendar organizacije kot take niso uničila. Američani so na terenu dobili podporo ISF, kurdske milice pešmerg, šiitskih in sumitskih odporniških gibanj in Iranske revolucionarne garde (*Revolutionary Guard Corps*). ISF se je zavedala pomembnosti sodelovanja z Američani, saj so bili sami v boju zoper ISIL nemočni. Ameriške sile so leta 2004 po težkih mestnih bojih prevzele nadzor nad Faludžo, leta 2008 pa so z zmago nad milico Jaysh al-Mahdi (*Jaish al-Muhajireen wal-Ansar – JAM*) zasedle še Sadr City; vloga ISF je bila v obeh primerih neznatna. Tudi prevzem oblasti v Basri leta 2008 so ISF izpeljale z veliko pomočjo ZDA. Ameriške vojaške sile so bile v primerjavi z ISF boljše usposobljene in profesionalne ter so bile sposobne izpeljati skupno operacijo (Johnson 2015).

V juliju 2014 je ameriški predsednik Obama napovedal nadaljevanje operacije proti ISIL v Iraku, zato je okoli 800 ameriških vojakov poslal, da zavarujejo ključne ameriške zgradbe v državi – kot so veleposlaništvo ZDA v Bagdadu, konzulat v Erbilu in druge strateške lokacije –, in sicer v sodelovanju z iraškimi vojaki. V septembru 2014 se je predsednik Obama zavzel za podporo nove iraške vlade v prizadevanjih za sprejetje konkretnih ukrepov pri odpravi krivic

in zadovoljevanju potreb vseh Iračanov. Na oblast je pred enim letom prišel Haider al-Abadi, ki si je prizadeval za političen napredek in reforme. Strategija ZDA je zagovarjala model federalizma kot obliko državne ureditve, kjer so pristojnosti na ravni pokrajine, ki morajo delovati v skladu z ustavo ter imajo večjo vlogo pri odločanju o varnosti in blaginji. V aprilu 2015 se je al-Abadi v svoji strategiji zavzel za decentralizacijo oblasti in vrnitev oblasti uradnikom v provincah, in sicer takoj po osvoboditvi izpod IS (Lead Inspector General for Overseas Contingency Operations 2014, 24).

Na začetku novembra je Obama napovedal podvojitev števila vojakov v Iraku na okoli 3.000 pripadnikov. V decembru se je kopenskim silam pridružilo še dodatnih 100 vojakov. 9. decembra 2014 je Ameriški senat – Odbor za zunanje odnose (*United States Senate Committee on Foreign Relations*) avtoriziral uporabo ameriške vojaške sile proti ISIL in dovolil uporabo ameriških bojnih vojakov le v primeru zaščite in reševanja ameriških vojakov ter za obveščevalno dejavnost (Dinan 2014).

Konec leta 2014 je bila le polovica IA primerne za bojevanje z IS. ZDA so ugotovile, da so iraške vojaške sile šibkejše, kot je bilo to navedeno po uradnih ocenah, zato bi jih bilo treba razpustiti ali v celoti reorganizirati – več let pa bi bilo potrebnih za zgraditev učinkovitih bojnih enot. ZDA skupaj s koalicijskimi partnerji nudijo materialno podporo in izvajajo zračne napade na ISIL, s tem zagotavljajo čas in prostor za iraške vladne reforme. ZDA, koalicija držav in iraška vlada skupaj preprečujejo nadaljnje širjenje obsežnih humanitarnih katastrof in množičnih grozodejstev. Do konca leta 2014 so si ISF in kurdske varnostne sile prizadevale za zaustavitev in končanje napredovanja ISIL v Bagdadu. Iraške in kurdske varnostne sile so s pomočjo ZDA in zračnih napadov koalicijskih sil začele ponovno pridobivati ozemlje, ki je bilo ogroženo ali ga je zavzela ISIL. Začetni zastoji in izgube so ISF prisilile v obnovitev lastnih zmogljivosti. Za preprečevanje širjenja ISIL je potrebna dovolj oborožena, opremljena in usposobljena IA; ZDA in koalicijske države bi s tem dokazale zavezanost k ohranitvi ozemeljske celovitosti Iraka in potrebo po mednarodni pomoči ter enotnost prizadevanj v boju zoper ISIL. V primeru, da AI ne prejme opreme in ni ustrezno usposobljena za pravočasno in učinkovito izvedbo ofenzivnih ukrepov, je malo verjetnosti, da doseže uspeh. To lahko ogrozi iraške načrte v boju zoper ISIL, poveča sektaško delitev (med šiiti in suniti), razširi ekstremizem ter zaostri humanitarne in gospodarske učinke konflikta v Iraku. V primeru ne podpore ISF bi prišlo do oslabitve ameriških strateških interesov v regiji in ZDA bi imele manj možnosti za vplivanje na iraško vlado (Global Security 2015).

22. januarja 2015 se je v Londonu prvič sestala koalicija držav, kjer so se dogovorili za oblikovanje posvetovalnih delovnih skupin, ki vključujejo vse koalicijske partnerje, s ciljem

izboljšanja koordinacije, mobilizacije sredstev in izmenjave najboljših praks (Lead Inspector General for Overseas Contingency Operations 2014, 24). Konec februarja 2015 je bilo v Irak napotenih še 1.300 ameriških vojakov, zato se je njihovo število povečalo na 4.400. Do 22. januarja 2015 je bilo po ocenah ZDA ubitih več kot 6.000 borcev ISIS, kar kaže na zmanjšanje vpliva ISIS. ZDA so v Irak poslale okoli 2.000 svetovalcev in pripadnikov varnostnih sil, ki so se osredotočile na tri lokacije: mednarodno letališče v Bagdadu; vojaško bazo v Ain al Asa, v provinci Anbar in Erbil (glavno mesto kurdske regije in skupni poveljniški center) (Starr 2015).

5.2 Ključne značilnosti IS

5.2.1 Sestava IS

IS je junija 2014 zasedla Mosul v Iraku, njeno ozemlje je bilo večje od obsega Združenega kraljestva. Od maja 2010 je bil njen vodja Abu Bakr al-Bagdadi, po tem ko je med okupacijo Iraka več let preživel v ujetništvu, v ameriškem Camp Bucca. 5. junija 2014 je imel govor v prižnici Velike mošeje v Al-Nuri v Mosulu, kjer je pridigal o ramadanu kot prvi kalif in poveljnik vseh muslimanov (Wood 2015).

IS imenujejo tudi puščavsko kraljestvo. Organizacija deluje kot geografsko razpršeno omrežje avtonomnih celic. IS zahteva ozemlja, da ostane legitimna, in strukturo delovanja od zgoraj navzdol; birokracija je razdeljena na vojaški in civilni del, ozemlje pa na province. Naravo IS se napačno razume iz vsaj dveh razlogov. Težava se kaže v tem, da se džihad vidi kot monolitno, na IS pa se gleda z vidika Al Kajde, čeprav jo je IS popolnoma zasenčila. Džihadizem se je razvil v času razcveta Al Kajde, to je v obdobju 1998–2003, številni džihadisti so prezirali prednostne naloge skupine in trenutno vodstvo. Osama bin Laden je bil predstavnik modernega sekularnega sveta, ki je uvedel teror in franšize ter zahteval posebne politične koncesije, kot npr. za umik ameriške vojske iz Savdske Arabije (Prav tam).

13. in 15. oktobra 2006 je bilo v imenu iraškega MSC na svetovnem spletu objavljeno, da IS sestavlja AQI in pet manjših uporniških skupin, ki naj bi prihajale iz provinc: Bagdad, Anbar, Dijala, Kirkuk, Salaheddin, Niniveh, Babel in Wasit. Gre za območja osrednjega in zahodnega Iraka, kjer po večini živijo sunitiski Arabci (Saltman in Winter 2014).

IS je v svojem obstoju doživela več vodstvenih sprememb, v zadnjem desetletju so prevladovali trije ključni voditelji. Ustanovni vodja AQI je bil Abu Musab al-Zarkavi, ki je v času svojega vodenja in s pomočjo svojih privrženecv izpeljal več odmevnih napadov. Igral je pomembno vlogo v zgodovini ISIL, saj je bil javno razvpit vodja. Bil je karizmatičen voditelj,

ki je pokazal izredno visoko stopnjo zmogljivosti v kratkem času, uspešnost AQI se je po njegovi smrti zmanjšala (Lister 2014, 1–5; Stanford University 2015).

Po letu 2006 je zaradi pomanjkanja izmenjave informacij in težav pri imenovanju njegovega naslednika prišlo do zatona organizacije. Kasnejša voditelja, Abu Ayyub al-Masri in Abu Bakr al-Bagdadi, sta bila bolj socializirana, saj sta se bolj osredotočala na rast organizacije same in nista v ospredje postavljala pridobivanje lastne moči. Al-Masri je bil bolj ideološko orientiran (avtoritativen, poudarek je na tradiciji in normah), medtem ko je bil al-Bagdadi bolj pragmatično usmerjen (analitičen, prilagodljiv, postopno doseganje poslanstva organizacije). Pod njunim vodstvom je bila ISIL veliko bolj stabilna pri uresničevanju ciljev. Masri je potem, ko je prišel na oblast, potreboval skoraj leto dni časa, da je ISIL postala enako uspešna, kot je bila v času al-Zarkavija. Kot socializiran ideološki vodja je imel pomembno vlogo pri pridobivanju novih članov, v času njegovega vladanja pa se je ISIL preimenovala v ISI – s tem se je ISI dokončno rešila povezave z osrednjo organizacijo Al Kajde, kljub temu, da sta si delili iste cilje (Stanford University 2015). Al-Masri in al-Bagdadi sta bila oba ubita 18. aprila 2010 v napadu ameriških in iraških sil. Novi vodja IS je postal Abu Abdallah al-Husseini al-Quarashi, minister za vojno pa Abu Suleiman al-Naser (Shadid 2010b).

5.2.2 Cilji in ideologija

ISIL je sunitska ekstremistična organizacija, ki zagovarja antizahodnjaško razlago islama in versko nasilje, vse nemuslimane pa označuje za verske odpadnike. Njena filozofija je najbolj vidna v simbolizmu črne zastave, ki jo je uporabljala že Al Kajda, na kateri piše, da ni drugega boga razen Alaha. ISIL naj bi ideje črpala iz ideologije Muslimanske bratovščine, ki je bila ustanovljena v Egiptu v dvajsetih letih 20. stoletja. Nekateri trdijo, da je ISIL bližje ideologiji vahabizma, ultra-konservativne ločine islama, ki zagovarja dobesedno tolmačenje Korana in širjenje islama (Bunzel 2015, 17).

Ideologija je tista, ki IS danes ločuje od Al Kajde. »*Jihadi-Salafism*« oz. na kratko džihad je tisti, ki ga zagovarja IS. Gre za ekstremistično obravnavanje islamske vere, ki je stroga. Člani IS so izvedli razširjeno etnično in versko čiščenje, saj je usmerjena proti Kristjanom, Turkmenom, Šabakom (*Shabaks*) in Jazidom (*Yazidis*) (Berger 2014). Vpliv in model IS se širita. Tudi v številnih muslimanskih državah, kjer IS ni močno prisotna, je njena rast posledica radikalizacije prebivalstva, sektaštva in nemirne regije. Zaradi uspehov IS so se ZDA po dolgih letih obotavljanja odločile, da se bolj vojaško vključijo v Iraku. Širjenje IS je še bolj zastrašujoče zaradi njenega voditelja Ayman al-Zavahirija, ki je ustvaril močno džihadistično skupino, ki se navdušuje nad obglavljanjem Američanov (Fox News 2015).

Vzpon IS na eni strani je pomenil propad Al Kajde na drugi strani. Ko je voditelj IS Abu Bakr al-Bagdadi zavrnil avtoriteto Al Kajde in kasneje razglasil kalifat, je s tem razdelil džihadistično gibanje na dva dela, ki sta si vsak posamično prizadevala za prevlado v državi. Kdo bo zmagal, ni jasno, posledice zmage ene ali druge strani bodo vplivale na muslimanski svet in ZDA, oblikovanje ciljev džihadističnega gibanja, sposobnosti za doseg teh ciljev in splošno stabilnost Bližnjega vzhoda. ZDA lahko to izkoristijo tako, da se zmanjša nevarnost in oslabi gibanje kot celota. Al Kajda in njene podružnice ostajajo grožnja domovini ZDA, medtem ko IS predstavlja nevarnost za interese Bližnjega vzhoda in čezmorske interese ZDA. Pri preučevanju IS se je treba osredotočiti predvsem na Irak in Sirijo ter v manjši meri na države v muslimanskem svetu (predvsem Libija). Pri proučevanju obeh se je treba osredotočiti na njun nastanek, način ogrožanja (strategija in taktika) in tekmovanje z drugimi skupinami v muslimanskem svetu ter na politične posledice in priporočila ZDA (Byman 2015; The Conversation 2015).

Al Kajda se je pojavila v času anti-sovjetskega džihada v Afganistanu leta 1980. Ko so se Sovjeti bili pripravljene umakniti, so Osama Bin Laden in nekaj njegovih tesnih sodelavcev izkoristili zmago nad SZ in začeli širiti idejo globalnega džihada. Osama Bin Laden je ustvaril elitne borce, ki bi lahko uresničili projekt globalnega džihada in združili več džihadističnih skupin pod skupno organizacijo, ki naj bi se borila proti lastnim režimom v državi. Do sredine leta 1990 je želel preusmeriti gibanje kot celoto proti skorumpiranim lokalnim režimom, kjer so največjega sovražnika predstavljale ZDA. Lokalni džihadisti, ki so izkazali svojo podporo Osama Bin Ladnu in sprejeli »blagovno znamko« Al Kajde, so imeli širok dostop do sredstev: denarja, orožja, logistične podpore, strokovnega znanja, usposabljanja in izobraževanja. Al Kajda je pridobila na svoji veljavi leta 1998, ko je napadla dve ameriški ambasadi v Afriki in 11. septembra 2001 z napadom na WTC. Omenjeni napadi so pokazali na moč, zmogljivosti, doseg in pogum organizacije (BBC News 2015a).

Smrt Osama bin Ladna in vzpon veliko manj prepričljivega al-Zavahirija na vrh organizacije sta še dodatno zmanjšala moč »blagovne znamke« Al Kajde. IS se je začela kot iraška organizacija in ta zapuščina spremlja gibanje še danes. Džihadistične skupine so se razpasle v Iraku po ameriški invaziji leta 2003 in številne med njimi so se zbrale okoli Abu Musab al-Zarkavija – jordanskega džihadista, ki je v 90-ih letih prejšnjega stoletja nekaj časa preživel v Afganistanu in ponovno leta 2001. Bin Laden je Zarkaviju ponudil denar, da ustanovi lastno organizacijo, vendar je Zarkavi sprva zavrnil zvestobo in združitev z Al Kajdo. Kljub temu, da je imel nekaj skupnih ciljev z Bin Ladnom, pa je hotel ostati neodvisen. Po večmesečnih pogajanjih je al-Zarkavi obljubil svojo zvestobo in njegova skupina je prevzela ime AQI. Bin

Laden je s tem dobil podružnico v najpomembnejšem obdobju džihada, al-Zarkavi pa ugled in stike z Al Kajdo, s čimer je okreplil svojo legitimnost. Novoustanovljena skupina se je že na začetku svojega delovanja sprla z vodstvom Al Kajde. Al-Zavahiri in Bin Laden sta se osredotočila na cilje v ZDA, medtem ko so al-Zarkavi in njegovi nasledniki poudarjali sektaško vojno in napade na sunitske muslimane. Al-Zarkavi in njegovi privrženci so bili znani po neverjetni brutalnosti, svojo publiciteto pa si je organizacija pridobila z objavljanjem posnetkov obglavljanja nasprotnikov v medijih. Al-Zarkavi se je osredotočil na Irak in njegovo bližnjo okolico. Kljub strahovom ameriških in evropskih varnostnih uradnikov se Irak ne more primerjati z Afganistanom, ki predstavlja inkubator za napade na domovino ZDA in za Zahod. AQI in njeni privrženci so sinonim za vsesplošno nasilje v državi, ki je doživela protiudarec leta 2006, ko so sunitska plemena in ameriška vojska napadli njene cilje. Al Kajda je javno izjavila, da bo pretrgala vse stike z AQI zaradi njenega sektaškega nasilja (Weaver 2006).

Z 11. septembrom 2001 je džihadsko gibanje postalo globalno prepoznano na svetovnem odru, zato so se ZDA odzvale na nevarnost s protiterorističnimi ukrepi, kar je oslabilo tako Al Kajdo samo kot tudi širše gibanje. V naslednjem desetletju so ZDA neusmiljeno sledile Al Kajdi, ciljale na njeno vodstvo, preprečevale njeno financiranje, uničevale njene tabore za urjenje, se infiltrirale v njena komunikacijska omrežja in na koncu ohromile njeno sposobnost, da deluje. Al Kajda je ostala simbol globalnega džihadističnega gibanja, vendar ni bila sposobna izvesti še enega velikega napada na ZDA, kar pomeni, da je ta simbol postajal vse šibkejši (Johnson 2015). Al Kajda je po 11. septembru 2001 začela ustvarjati podružnice in sklepati zaveznitva z obstoječimi skupinami, s ciljem, da bi razširila svoj doseg. V primerjavi z IS je Al Kajda okrepila pripadnost in vzpostavila odnose s skupinami na Kavkazu, v Tuniziji in Indiji. IS je dobila več podpore drugih džihadističnih skupin v Afganistanu, Alžiriji, Libiji, Pakistanu, na Sinaju, v Jemnu in drugih muslimanskih državah. Al Kajda je bila, gledano zgodovinsko, dokaj mirna teroristična organizacija, ko govorimo o njenih napadih, medtem ko IS pogosto pretirava glede svoje hrabrosti, njena vloga pa je celo absurdne narave (Byman 2015).

Spor med IS in Al Kajdo je več kot le boj za oblast znotraj džihadističnega gibanja. Obe organizaciji se razlikujeta glede na različne sovražnike, strategije, taktike in druga temeljna vprašanja. Grožnja, ki jo predstavljata za ZDA, se razlikuje. IS ne upošteva strategije »daleč od sovražnika«, kot to počne Al Kajda, ampak se osredotoča na strategijo »blizu sovražnika«, na regionalni ravni. IS ima dolg seznam sovražnikov: iraški šiiti, libanonski Hezbolah, Jazidi (kurdska etično-verska manjšina, ki je v Iraku) in konkurenčne opozicijske skupine v Siriji (vključno z Jabhat al Nusra – uradno podružnico Al Kajde v Siriji). Kot odgovor na intervencijo

ZDA in drugih v konfliktu so zahodni civilisti (novinarji in humanitarni delavci) postali tarče, čeprav jih je IS videla kot sovražne že pred ameriškim posredovanjem. Ameriški vojaški svetovalci so na terenu v Iraku in podpirajo IA, zato je ameriška vojska postala primarni cilj IS, vendar se zaradi pomanjkanja vojakov ta nevarnost zmanjšuje. Al Kajda že dolgo uporablja kombinacijo strategij za doseganje svojih ciljev. IS je sprejela nekatere izmed teh ciljev, vendar je njen pristop popolnoma drugačen. Strategija IS je, da nadzira ozemlje, utrjuje in širi svojo pozicijo. En del strategije je tudi ideološki, saj si želi ustvariti vlado, kjer bodo muslimani lahko živeli v skladu z islamskim pravom. Osnova strategije se nanaša na to, da je z nadzorovanjem ozemlja mogoče graditi vojsko in s pomočjo svoje vojske je mogoče povečati nadzor nad ozemljem. Skupini uporabljata različne taktike, kar se kaže tudi v strateških razlikah. Al Kajda že dolgo izvaja obsežne in dramatične napade na strateške ali simbolne cilje (WTC, Pentagon, veleposlaništva ZDA in drugi). IS se je razvila iz državljanskih vojn v Siriji in Iraku, njena taktika pa je odraz tega. Tako se razvijejo topništvo, množične sile in celo tanki ter prenosno orožje za zračno obrambo (*Man Portable Air Defence System* – MANPADS), kar IS omogoča, da zaseda nova območja ali brani obstoječe dele ozemelj. Na ozemlju, ki ga nadzoruje IS, prihaja do množičnih usmrtitev, javnega obglavljanja, posilstev in simboličnih križanj, s ciljem ustrahovanja civilnega prebivalstva in »očiščenja« skupnosti. S tem dobi skupina podporo in privolitev populacije iz strahu. Al Kajda v primerjavi z IS uporablja mehkejši pristop in se bolj osredotoča na kakovost napadov, IS pa na količino napadov. IS se je na primeru Iraka naučila, da ni bila dovolj brutalna pri svojem delovanju (Byman 2015; Schmitt 2015).

IS vidi Al Kajdo kot neučinkovito, ker ni vzpostavila države. IS je v primerjavi z Al Kajdo oblikovala program za izgradnjo organizacijskih struktur v več državah, kar pomeni, da pod njenim nadzorom živi 8 milijonov ljudi – pri tem pa se vztrajno zavzema za svoj cilj, in sicer formalno ustanovitev nadsionalne IS, ki temelji na šeriatskem pravu. IS je ustanovila tudi svojo vojsko, ki je bolj konvencionalne narave. Njena vojska je hierarhično organizirana z enotami, razdeljenimi na brigade, polke in oddelke. Al Kajda ima celično strukturo in njeno delovanje je bolj ali manj tajno. Al Kajda tudi ni v javnosti govorila o svojih ciljeh in dosežkih. IS na drugi strani nenehno išče medijsko pozornost in pretirava pri poudarjanju njene vloge pri napadih. Razkol med IS in Al Kajdo bi lahko oslabil obe skupini, če se bosta srečali, bosta ubili druga drugo (The Conversation 2015).

Trenutno je zagon na strani IS, v nasprotju z Al Kajdo je videti kot zmagovalka. Zmagoslavje v Iraku in Siriji nad šiitskimi odpadniki in tudi nad Američani na lokalni ravni ter predstavitev vizije islamskega upravljanja se ne ujemata s predstavami Al Kajde. IS je dejansko država, s tem ko nadzira ozemlje in vlada na njem. Njena vojaška prisotnost je vznemirila Irak in Sirijo,

grožnjo predstavlja tudi za Jordanijo, Savdsko Arabijo, Egipt, Libijo, Jemen in predvsem Libanon. Zaradi na tisoče borcev pod njeno zastavo se je povečalo tveganje za regionalno nestabilnost, ameriški uradniki pa se bojijo, da predstavljajo protiteroristično težavo za Zahod. Ideološko gledano je sektaštvo še poslabšalo šiitsko-sunitske napetosti v celotni regiji. IS je torej večja grožnja za stabilnost Bližnjega vzhoda kot kdajkoli prej. ZDA in njeni zavezniki bi morali izkoristiti boj med IS in Al Kajdo ter v najbolj idealnem primeru zmanjšati vpliv obeh. Spopad med IS in Al Kajdo se bo nadaljeval tudi v prihodnje. ZDA bi morale soočiti nasprotnika (Byman 2015).

Konflikti v Siriji in Iraku so pritegnili na tisoče tujih borcev. Bližnjevzhodne in zahodne obveščevalne službe so izrazile zaskrbljenost, da se bodo njihovi državljani pridružili spopadam v Siriji in Iraku, postali radikalizirani in nato izvedli napade v njihovih domovinah. Po ocenah ameriških obveščevalnih služb v februarju 2015 naj bi se več kot 13.000 tujih borcev pridružilo sunitsko-arabskim antivladnim ekstremističnim skupinam, vključno z IS in več kot 3.400 od skupno 20.000 tujih sunitskih skrajnežev naj bi prišlo iz zahodnih držav. Med zahodnoevropskimi državami prednjači Francija (1.200), sledi Nemčija (500–600), nato Belgija (440), Nizozemska (200–250) in druge. Veliko število tujih borcev naj bi prišlo tudi iz Rusije (800–1.500), Kitajske (300), Avstralije (250), Kanade (100) in ZDA (100). Na območju Bližnjega vzhoda je prva država po številu tujih borcev Tunizija (1.500–3.000), sledijo Savdska Arabija (1.500–2.500), Jordanija (1.500), Libanon (900), Libija (600) in druge. Zaradi novačenja tujih borcev v IS so številne vlade po svetu zaskrbljene, da bodo povratniki napadli v njihovih matičnih državah (The Telegraph 2015). Po ocenah Mednarodnega centra za proučevanje radikalizacije (*International Centre for the Study of Radicalisation*) naj bi število mednarodnih rekrutov predstavljalo manj kot 10 odstotkov od sedanjih 100.000 borcev IS. V času trajanja konflikta naj bi bilo skupno število tujih borcev 20.730, in sicer vključno s tistimi, ki so se nato vrnili domov, so bili ubiti v spopadih ali pa so jih aretirali (Cocco 2015). Na Twitterju ima sorodna skupina kar 21.000 privrženecv iz vsega sveta, veliko izmed njih bi jih lahko bilo ameriških državljanov. FBI je aretirala veliko število ljudi. V ZDA je priprotovalo na desetine Američanov, starih od 18 do 62 let, ki so potovali v Sirijo ali Irak, da bi se borili na strani IS (Fox News 2015).

5.2.3 Način delovanja IS

Pripadniki IS so dobro oboroženi, saj so zasegli ogromno opreme in orožja, ki so jih v Iraku pustili Američani. Uporniki so oblečeni v ameriške uniforme in oklepe, uporabljajo nočno opremo, streljajo z ameriški puškami (M16, M60, M240 in raketometalci). Vozijo se s

humveeji, oklepniki in tanki T-55, v iraški vojaški bazi pa so zasegli havbice, brzostrelke in protiletalsko orožje; v svojo last so dobili še helikopterje UH-60 Blackhawk in tovorna letala (Renton 2014).

Delovanje IS je opredeljeno z naslednjimi značilnostmi: hierarhično strukturo, verigo poveljevanja (način odločanja), delitvijo dela (funkcije in procesi), stopnjo formalizacije (različne ravni vodenja imajo posebne odgovornosti), stopnjo centralizacije (načrtovanje je lahko lokalizirano s strani centralnega vodstva ali poveljniške ekipe) in komunikacijo (med ravnmi znotraj divizij). IS je visoko hierarhično organizirana organizacija, s specifičnim načinom vodenja operacij v Siriji in Iraku. Poleg svetovalnega kabineta je Bagdadi imenoval 24 guvernerjev, ki upravljajo določene regije, ki so pod nadzorom ISIL. Vsak guverner ima osem svetov, ki so odgovorni za posebne operacije: financiranje (prodajo nafte), vodenje (zakone in regionalno politiko), vojsko in obrambo, pravne zadeve (zunanjo politiko), operativno podporo borcev, varnost (notranjo politiko), obveščevalno dejavnost in odnose z mediji. Vsak od teh svetov ima svojega vodjo, ki je odgovoren za sprejemanje operativnih odločitev in poroča posameznemu guvernerju. Njihova struktura je podobna strukturi vojaške organizacije ali vlade, ki imajo številne kabinete, svete in pododdelke. Nižje rangirani organi ISIL opravijo obsežno usposabljanje, da lahko avtonomno sprejemajo vsakodnevne odločitve, brez nenehnega odobranja višjega vodstva. To omogoča ISIL izvajanje različnih operacij in hkrati izvrševanje splošnega poslanstva organizacije. Hierarhična in formalizirana struktura omogoča ISIL nemoteno delovanje in načrt glede nasledstva pri vodenju, v primeru, če bi voditelj bil zajet ali ubit. Naslednik postane nekdo iz nižje vrste – gre za prakso, ki prispeva k učinkovitosti in trajnemu razvoju organizacije. Za IS je značilna visoka struktura poveljevanja, ki poteka od zgoraj navzdol, torej od Bagdadija do Sveta Šura, nižjih voditeljev in do operativcev. Svet Šura je prvi člen v verigi poveljevanja, ki prenese direktive od Bagdadija ustreznim pododdelkom in zagotovi, da potekata komunikacija in sodelovanje med Svetom Šura in drugimi sveti (National Consortium for the Study of Terrorism and Responses to Terrorism 2014, 26–9; Al Monitor 2016).

Bagdadi, njegovi svetovalci in dva poslanca sestavljajo izvršilno vejo oblasti, ki je znana pod imenom »*Al Imara*«. IS je razdelil upravljanje organizacije na dva dela, in sicer na IS v Siriji in IS v Iraku, da bi izboljšali delovanje. Poslanec Abu Ali al-Anbari nadzira Sirijo in Abu Muslim al-Turkmani nadzira Irak; oba sta bila vojaška veterana – uradnika, ki sta služila pod Sadamom Huseinom. Kalifat predstavlja eno državo, vendar pa obstajata dve različni vladi. Ta razcep je v tem trenutku zgolj administrativne narave. Dva poslanca sta zadolžena za prenos sporočil guvernerjem, kateri jih posredujejo različnim podskupinam – v tem primeru lokalnim

svetom, ki izvajajo odloke izvršilne veje oblasti; ti se ukvarjajo z vsemi zadevami, povezanimi z odnosi z mediji, rekrutiranjem in financami. Svet Šura, ki poroča neposredno izvršilni veji oblasti, je zadolžen za preverjanje tega, ali vsi lokalni sveti in guvernerji upoštevajo islamsko pravo, kot ga tolmači IS. Prav tako lahko izreče nezaupnico Bagdadiju, če se ta ne drži verskih standardov IS. IS se razvija v vlado, katere politične odločitve ne smejo biti ločene od vojaških zmogljivosti (Thompson in Shubert 2015).

Al-Bagdadi je bil vodja iz ozadja, ki je v ISIS privabil na tisoče novih rekrutov – organizacija je postala ena najbolj povezanih milic na Bližnjem vzhodu. Bagdadi je bil rojen leta 1971 v mestu Samarra, severno od Bagdada. V času ameriške invazije leta 2003 je bil duhovnik v mošeji. Nekateri so prepričani, da je bil militantni džihadist že v času vladavine Sadama Huseina. Drugi so mnenja, da se je radikaliziral v štirih letih na Camp Bucca – objekt ZDA na jugu Iraka, kjer so bili priprti številni poveljniki Al Kajde. Pojavil se je kot vodja Al Kajde, ene izmed skupin, ki je kasneje postala ISIS; na veljavi je pridobil s poskusom združitve s Fronto al-Nusra v Siriji leta 2010. Sam ni prisegel zvestobe vodji mreže Al Kajde al-Zavahiriju, ki je ISIS pozval, naj se raje osredotoči na Irak in pusti Sirijo Fronti al-Nusra. Bagdadi in njegovi borci so se odkrito uprli poglavarju Al Kajde, zaradi česar so postali še bolj cenjeni med številnimi islamskimi skrajneži. Bagdadi je slovel kot visoko organiziran in neusmiljen taktik na bojišču, zaradi česar je ISIS bila bolj atraktivna za mlade džihadiste. V oktobru 2011 je bil uradno razglašen za terorista, za kakršne koli informacije o njem pa so ponudili denarno nagrado (BBC News 2015j). Leta 2014 je bil na 54. mestu na Forbsovi lestvici (*Forbes Lists*) najbolj vplivnih ljudi, saj je ISIS v izredno kratkem času zasedla pomembne dele ozemelj vzhodne Sirije in zahodnega Iraka. Svojo pozornost je pridobil z nizom barbarskih obglavljanj in pridobljenimi finančnimi sredstvi, v veliki meri s pomočjo prodane nafte na črnem trgu (Forbes 2015).

Na začetku leta 2015 so se pojavile govorice, da so marca koalijske sile Abu Bakr al-Bagdadija hudo ranile v zračnem napadu. Pentagon je izjavil, da njegova usoda ostaja nejasna. V juniju 2016 je turški časnik *Yenis Safak* poročal, da naj bi bil vodja IS v Siriji (Raka) ubit v ameriškem zračnem napadu, vendar pa smrti ni potrdila še nobena od koalijskih držav z ZDA na čelu. Pentagonov predstavnik za stike z javnostjo je dejal, da nimajo informacij o tem, da bi bila v nedavnih zračnih napadih ubita katera od zelo pomembnih tarč (Spencer 2016).

5.3 Financiranje IS

Pred letom 2008 je AQI zbirala denar preko ugrabitev bogatih Iračanov za odkupnino, krajami avtomobilov, ugrabitvami tovornjakov z gorivom, ponarejanjem; oskrbovala se je tudi s strelivom IA in s krajo nafte v regiji Bayji (med Bagdadom in Mosulom) za prodajo na črnem trgu. ISIL si je v dobrem letu nakopičila ogromno bogastvo – s črpanjem naftnih polj na vzhodu Sirije, s tihotapljenjem (surovin, starin in arheoloških artefaktov) in ropanjem bank (po zasedbi mesta Mosul). Organizacija se financira tudi iz prostovoljnih prispevkov bogatih donatorjev iz zalivskih držav – Katarja, Savdske Arabije in Kuvajta, ki kljub opozorilom ZDA še naprej financirajo skrajne skupine (BBC News 2014a; Times 2014).

Trenutno njeno premoženje presega 2 bilijona \$, z njenim letnim dohodkom v višini 2,9 milijarde \$. Kot teroristična organizacija potrebuje sredstva za organizacijo strukture in načrtovanje operacij. IS deluje z nekaterimi podobnimi pravili, ki veljajo v konvencionalni ekonomiji – to je diverzifikacija njenih virov financiranja (predpogoji) za doseganje strateških ciljev. IS uporablja bolj nenavadne načine zbiranja finančnih sredstev. Najbolj učinkovita metoda financiranja teroristične skupine je praksa terorja proti lokalnim prebivalstvom in mednarodnim potnikom. Od svoje ustanovitve se sklicuje na ugrabitve in plačilo odkupnin ter kriminalno dejavnost za financiranje svoje dejavnosti, ki so usmerjene predvsem proti poslovnem, lokalnim politikom, duhovščini in tujim državljanom. IS dobi od odkupnin mesečno 10 milijonov \$ (Frangos 2015). Prizadeva si za vzpostavitev upravnega in civilnega nadzora nad zasedenim ozemljem, zato pobira davke od različnih gospodarskih dejavnosti. V Mosulu je mesečni prihodek IS od davkov 8 milijonov \$, in sicer: davek na vse blago, davek na telekomunikacijska podjetja, davek na dvig gotovine z bančnih računov, 5-odstotni davek zbirajo za socialno varstvo in druge javne namene od vseh plač, cestna taksa (200 \$ v severnem Iraku), davek na tovornjake (ki vstopajo v Irak; 800 \$), davek na ropanje arheoloških najdišč in davek za zaščito ne-muslimanske skupnosti. Davčni sistem in izsiljevanje na območjih pod nadzorom IS ustvari 30 milijonov \$ na mesec ali 360 milijonov \$ na leto. IS je izredno iznajdljiva pri uvedbi novih davkov (Paraszczuk 2015).

Teroristična skupina je zasedla banke in finančne institucije, kar predstavlja temelj za njeno delovanje. V juniju 2014 je IS zavzela drugo največje mesto v Iraku in prevzela nadzor nad različnimi zasebnimi in javnimi bankami. Guverner province Ninive je sredi junija 2014 poročal, da je IS ukradla 425 milijonov \$ v gotovini iz Centralne banke v Iraku (*Central Bank in Iraq* – CBI). Glede na računovodske izkaze bank, ki delujejo v provinci Ninive, je 31. decembra 2013 bila v trezorjih in na tekočih računih več kot 1 milijarda \$ (Brisard in Martinez 2014, 3–6). Po ocenah Ministrstva za finance ZDA (*U.S. Treasury Department*) je IS v letu

2014 pridobila dostop do vsaj pol milijarde \$ v gotovini, in sicer z nadzorovanjem podružnic bank v državni lasti v provincah Ninevah, Anbar, Salah Din in Kirkuk.

Irak je četri največji izvoznik nafte na svetu in ima 40 % vseh svetovnih rezerv. IS si je zagotovila nadzor nad več naftnimi polji v Iraku, in sicer provincah: Nineveh, Anbar, Salaheddin in Kirkuk s proizvodno zmogljivostjo 600.000 sodčkov na dan. Boji še vedno potekajo za nadzor nad rafinerijo Baji, ki predstavlja eno tretjino proizvodnje. Naftni trgovci, posredniki in lastniki podjetij za ladijski promet kupujejo nafto z območja pod nadzorom IS po močno znižani ceni, kar je 25 \$ na sodček. IS pokriva svoje potrebe s tem, ko prodaja nafto na črnem trgu in z izvozom surove nafte in/ali naftnih derivatov v Jordanijo, Iran, Kurdistan in Turčijo. IS v Iraku nadzoruje manj kot 10 % zmogljivosti proizvodnje nafte. Zračni napadi ZDA so bistveno zmanjšali možnosti za proizvodnjo, tihotapljenje in prečiščevanje nafte na okoli 20.000 sodčkov na dan. Poleg tega so vlade Turčije in Kurdistanu domnevno zatrle tihotapljenje surove nafte (Brisard in Martinez 2014; Hawramy in drugi 2014).

Zemeljski plin je drugo ranljivo področje energetskega sektorja. IS je pridobila nadzor nad več polji v Iraku, vključno z največjo rezervo zemeljskega plina na območju Akkas v provinci Anbar. IS ima monopol nad ozemlji, ki so bogata z naravnimi viri (fosfat, cement in žveplo), hkrati nadzoruje tudi ključne objekte in cementarne. IS je prevzela nadzor nad rudnikom fosfata, t. i. Akashat Fosfat Mine, ki je v bližini Rutba, v provinci Anbar. Letno rudnik ustvari vsaj 50 milijonov \$. Poleg tega je IS prevzela nadzor nad podobnim podjetjem blizu Al-Qaim, ki proizvaja žveplovo in fosforno kislino; letni prihodki naj bi znašali okoli 620 milijonov \$. Proizvodnja cementa IS prinese letno 583 milijonov \$. IS si lasti tudi žveplarno Mishraq Sulphur v provinci Ninive (Brisard in Martinez 2014, 7–9).

Irak predstavlja državo, ki ima izredno plodna tla za pridelavo zrnja. Najbolj rodovitni sta provinci Ninive in Salaheddine, kar predstavlja 30 % nacionalne pridelave pšenice in 40 % nacionalne proizvodnje ječmena. Skupaj s provinco Anbar te pokrajine predstavljajo 40 % letne proizvodnje pšenice in 53,3 % proizvodnje ječmena. IS je prevzela nadzor nad silosi pšenice v Ninive in Anbar; skuša jo prodati na črnem trgu po nižji tržni ceni. Trgovanje z ječmenom in pšenico na črnem trgu bi IS lahko na letni ravni prineslo 200 milijonov \$ (Prav tam).

Nenadna rast IS je bila predvidljiva, zaradi pomanjkanja učinkovitih vladnih struktur in varnostnega aparata v Iraku. IS se zaradi strukture financiranja uvršča med najbolj nasilne teroristične skupine na svetu, prav tako gre po ocenah analitikov za najbogatejšo teroristično organizacijo na svetu (Macias 2014). Kombinacija plenjenja naravnih virov na zasedenih območjih in bolj netradicionalne metode financiranja (ugrabitve in izsiljevanja) so IS prinesle prihodke v višini 2,9 bilijona \$. Mednarodna finančna skupnost je sprejela ukrepe s ciljem, da

bi IS odrezali od njenih kanalov financiranja. Uradni proračun za območja, ki jih IS nadzira v Iraku, znaša 2,6 milijarde \$, kar je posledica izjemnega kopičenja bogastva in virov. IS bi lahko postala virtualna država. Delovanje celotne administracije, plačevanje civilnih in vojaških uslužbencev, vzdrževanje in gradnja cest, šol, bolnišnic, električno omrežje in vodovod so še daleč od trenutnega dosega IS (Brisard in Martinez 2014, 9–10).

19. februarja 2015 je svetovno javnost pretresla novica, da naj bi pripadniki IS shranjevali organe ubitih civilistov in jih preprodajali na črnem trgu. Iraški veleposlanik pri ZN Mohamed Alkim je VS pozval, naj preišče smrt 12 zdravnikov, ki jih je ubila in iznakazila IS. Evropa naj bi tako postala trg za ukradene organe. VS se je odločil zadevo raziskati (Rtvslo 2015).

ISIS predstavlja edinstven izziv za boj proti financiranju terorizma. V začetku leta 2015 je bila oblikovana Globalna koalicija proti ISIL (*Global Coalition to Counter ISIL*), kjer so ZDA poudarile, da ne morejo same z vojaškimi prizadevanji premagati ISIL, ampak je treba preprečiti dostop ISIL do njenih finančnih virov. Ameriška politika se je osredotočila na tri cilje v boju zoper ISIL, in sicer:

- omejitev dostopa do glavnih virov financiranja organizacije,
- preprečevanje dostopa do mednarodnega finančnega sistema in
- uvedbo sankcij proti višjemu vodstvu.

ZDA so si prizadevale za sodelovanje z mednarodnimi partnerji, vključno s sodelovanjem pri zbiranju in analizi. Vojaški napadi na naftno infrastrukturo in omrežja za oskrbo pod nadzorom ISIL so spremenili finančni profil organizacije, medtem ko se protiteroristična politika šele razvija. Oblikovalci politik se še naprej soočajo s težavo, kako razviti hitre in učinkovite mehanizme za boj proti financiranju IS. V okviru Mednarodne koalicije boja proti ISIL (*International Counter-ISIL Coalition*) so ZDA, Italija in Savdska Arabija oblikovale Finančno skupino za boj zoper ISIL (*Finance Group Counter-ISIL*), ki se je prvič sestala v marcu 2015. Mednarodni ukrepi proti financiranju ISIL so bili vključeni tudi v več resolucij VS ZN (npr. Resolucija 2199) in v pobudi pod vodstvom ZDA in Turčije, kjer je Projektna skupina za finančno ukrepanje (*Financial Action Task Force*) februarja 2015 izdala poročilo, v katerem so opisani načini financiranja IS. Ukrepe za boj proti financiranju ISIL je treba izpopolniti, a malo verjetno je, da bodo povzročili takojšen uspeh (Humud in drugi 2015, 1–2).

Nekateri analitiki trdijo, da drugi največji vir prihodkov za IS predstavlja prodaja starin, izropanih na območjih pod nadzorom IS. To vključuje predmete, ukradene iz nacionalnih muzejev, skladišč ali zasebnih zbirk ter tudi izkapanine na arheoloških najdiščih na tem območju. Po oceni iraške vlade naj bi bila okoli tretjina iraških arheoloških najdišč pod

nadzorom IS. Predmeti s teh območij se prodajajo v sosednje države ali se pretihotapijo v Evropo. Nekateri trdijo, da IS pobira davek na starine, izkopane in pretihotapljene iz njenega ozemlja. Artefakte prodajajo dilerji IS, transakcije pa potekajo v ameriških \$. V nekaterih primerih IS nalaga davek v višini 20–50 % na izkop osebja, ki dobijo le majhen odstotek od končne tržne cene. Po ocenah ZDA naj bi skupna nedovoljena trgovina s starinami prinesla več kot 100 milijonov \$ na leto (Humud in drugi 2015, 6–7).

IS se financira tudi z uvedbo carin in pristojbin, saj ima nadzor nad določenimi mejnimi prehodi, kjer je treba za prevoz blaga na ali z njenega ozemlja plačati pristojbino. Vozniki iz Jordanije morajo pri vstopu na IS območje skozi dve kontroli, s strani IS in s strani IA. Vozniki so poročali, da plačujejo od 200 \$ do 1000 \$ za pristojbine in podkupnine, da se blago z območja IS transportira v Irak. Podoben postopek poteka pri tihotapljenju oseb čez mejo v Turčijo in Sirijo. IS je uvedla tudi davek od zaslužka, ki ga morajo plačati posamezniki, ki poslujejo na njenem ozemlju. Lekarne v Mosulu so obdavčene, od 10 % do 30 % od prodajne cene gre IS. Poleti 2014 je IS zahtevala plačilo davka od mobilnih operaterjev v Mosulu. Prav tako so obdavčeni kmeti in trgovci ter študenti. Na ozemljih pod nadzorom IS je potrebno plačilo davka za komunalne storitve in telekomunikacije. Pripadniki IS so uvedli tudi verski davek za nekatere krščanske skupnosti. Kristjani v Iraku so poročali, da so jim grozili s smrtjo, če se ne spreobrnejo v islam ali ne plačajo davka (Humud in drugi 2015, 10–11).

IS se financira tudi z ugrabitvami za odkupnino. Po ocenah ZDA naj bi IS v letu 2014 zbrala med 35 in 45 milijonov \$. Žrtve ugrabitev so večinoma lokalni prebivalci, tuji humanitarni delavci in novinarji. Prihodki IS od ugrabitev se razlikujejo. Za ugrabljenega ameriškega novinarja Jamesa Foleyja, ki ga je IS kasneje ubila, je zahtevala odkupnino v vrednosti 132,5 milijona \$; enak znesek je zahtevala še za dva ameriška ujetnika. V nasprotju s tem pa je Francija plačala 18 milijonov \$ za štiri ugrabljene novinarje v aprilu 2014 (Humud in drugi 2015, 10–11). Zahodni mediji za IS trdijo, da je najbogatejša skrajna skupina na svetu, saj naj bi imela 2 milijardi \$ v gotovini in drugih sredstvih. Sprva je večji del finančnih sredstev prihajal od posameznikov iz zalivskih držav, danes pa se večinoma financira sama (Slovenska tiskovna agencija 2015).

6 ANALIZA DELOVANJA IRAŠKE VLADE IN MEDNARODNE SKUPNOSTI PROTI ISI IN NJENIM NASLEDNICAM

6.1 Iraška vlada

Poleti leta 2015 se je Irak soočal z izzivom IS, ki je delovala na območjih pod vladnim nadzorom. Po mnenju opazovalcev se je grožnja s strani IS zmanjšala, zaradi nekaterih sprejetih ukrepov, kljub temu je v Bagdadu in drugod prišlo do velikih demonstracij. Vlada se je soočala s problemom zagotavljanja ključnih dobrin, kot je npr. električna energija, ki je bila pomembna zaradi vročega poletja. V odgovor za nastalo situacijo je Abadi predlagal sveženj reform za odpravo vsesplošnega nezadovoljstva prebivalcev, zaradi korupcije in neučinkovitosti javnih služb (Humud in Katzman 2015, 28). Abadi si je prizadeval za bolj učinkovito in odgovorno iraško vlado. V oktobru 2015 je prišlo do 20 % znižanja plačila za zaposlene v javnem sektorju, s ciljem zmanjšanja javne porabe. Dne 2. novembra 2015 je COR (parlament) zahteval, da se glede odprave odvečnih ministrskih mest (ali zmanjšanja števila poslancev) glasuje na ravni regij (Prav tam).

EU je podprla prizadevanja iraške vlade za reforme, ki so ključnega pomena za politični, gospodarski in družben napredek celotnega Iraka, hkrati bo to pripomoglo k izboljšanju življenja vseh Iračanov. EU se je v svoji izjavi za javnost zavezala, da bo še naprej uveljavljala vse instrumente, ki jih ima na voljo in tesno sodelovala z iraškimi partnerji. To vključuje podporo EU pri stabilizaciji območij, osvobojenih izpod nadzora IS, podporo izboljšavam na področju pravne države, sodelovanje pri boju proti terorizmu, spravo in ukrepe za vzpostavljanje miru. EU in njene članice ostajajo zavezane čim učinkovitejšemu izvajanju Sporazuma o partnerstvu in sodelovanju med EU in Irakom (*Partnership and Cooperation Agreement between the EU and the Iraq*), da bi zagotovili dolgoročno pomoč, izboljšali upravljanje v Iraku ter spodbudili njegov gospodarski in družbeni razvoj (Svet Evropske unije 2015). Svet EU je 23. marca 2006 pooblastil Komisijo EU za pogajanja o sporazumu o trgovini in sodelovanju z Irakom, v okviru, katerega je bil ustanovljen Svet za sodelovanje (*Cooperation Council between the EU and the Iraq*), ki se redno sestaja na ministrski ravni. Sporazum je bil sklenjen za obdobje 10 let, z možnostjo podaljšanja. Letna srečanja potekajo na ministrski ravni in ravni visokih uradnikov o miru, zunanji in varnostni politiki, nacionalnem dialogu in spravi, demokraciji, pravni državi, človekovih pravicah, dobrem upravljanju ter regionalni stabilnosti

in povezovanju. V sporazum so vključene določbe o boju proti terorizmu, boju proti širjenju orožja za množično uničevanje ter boju proti nezakoniti trgovini z osebnim in lahkim orožjem. EU posebej izpostavlja spoštovanje človekovih pravic in temeljnih svoboščin, vključno s spoštovanjem verskih in etničnih manjšin ter ranljivih skupin iraške družbe (ženske, otroci in razseljene osebe). Najpomembnejša izziva bosta varnost in stabilnost države. ISF na terenu dobivajo vse več pristojnosti, vendar jim ob tem manjka notranja kohezija, prav tako ni pravnega ali demokratičnega nadzora (European Union External Action Service 2016). EU poziva vse države v regiji, naj podpirajo iraško vlado pri njenih prizadevanjih za spodbujanje sprave in ponovno vzpostavitev dolgotrajnega miru in stabilnosti v Iraku (European Union External Action Service 2015).

Poročilo o človekovih pravicah (*Human Rights Report*) Ministrstva za zunanje zadeve (*U.S. Department of State*) za leto 2014 je razkrilo hude kršitve človekovih pravic v Iraku, ki jih je izvajala IS. V državi je prišlo do nezakonitih pobojev, mučenja in drugih krutih kazni; slabih razmer v zaporih; samovoljnih aretacij; posegov v zasebnost, omejitve svobode govora, zbiranja in združevanja zaradi sektaštva in ekstremizma; pomanjkljive zaščite oseb brez državljanstva; vladne korupcije; trgovine z ljudmi in omejitve pravice do dela. Do podobnih ugotovitev so prišli tudi v organizaciji Human Rights Watch. Po ocenah ZDA je v Iraku v letu 2015 prišlo do pomembnih prizadevanj glede izpolnjevanja minimalnih standardov za odpravo trgovine z ljudmi. V Iraku na območjih, ki so zunaj nadzora iraške vlade, prihaja predvsem do trgovine z ženskami in dekleti (prisilne poroke), spolnega suženjstva in posilstev. Aktivisti za človekove pravice so kritizirali zakon, ki ga je avgusta 2011 sprejel COR, t. i. Zakon o novinarskih pravicah, in sicer za zaščito novinarjev. Po poročilu Ministrstva za zunanje zadeve se še vedno pojavljajo primeri nadlegovanja in zastraševanja novinarjev ter izvajanje racij v medijskih hišah, ki pišejo o korupciji in pomanjkljivostih vladnih služb. V državi ni očitne omejitve dostopa do interneta. V začetku leta 2014 je COR sprejel Zakon o informacijskih zlorabah, ki ureja uporabo informacijskih omrežij, računalnikov ter drugih elektronskih naprav in sistemov. Human Rights Watch in druge skupine so zakon kritizirale, saj naj bi bil v nasprotju z mednarodnimi standardi varstva sodnega postopka, svobode govora in svobode združevanja; COR je v februarju 2015 zakon preklical (Humud in Katzman 2015, 31).

6.1.1 Iraška vojska

IA predstavlja vojaško silo iraške vlade, ki je sestavljena iz kopenskih in zračnih sil ter mornarice. Prvotno so bile ustanovljene leta 1920. IA je v letih 1936–1941 izvedla šest državnih udarov, prvič so bile v boju uporabljene v anglo-iraški vojni leta 1941. Leta 1948 so se borile proti Izraelu v arabsko-izraelski vojni, v šest dnevni vojni leta 1967 in leta 1973 v Jomkipurski vojni. IA se je v letih 1961–1971 in 1974–1975 borila proti Kurdom. Veliko večji konflikt predstavlja iransko-iraška vojna, ki so jo Iračani začeli leta 1980 in je trajala do leta 1988. Nato je Irak začel invazijo na Kuvajt, kar je privedlo do perzijske zalivske vojne leta 1991. Nazadnje je IA sodelovala v vojni v Iraku od leta 2003. Irak je imel eno največjih in najmočnejših vojsk na svetu leta 1990, pred perzijsko zalivsko vojno leta 1991. Oborožene sile upravlja Ministrstvo za obrambo (*Ministry of Defence – MoD*). Od invazije v Iraku leta 2003, ki je zrušila režim Sadama Huseina, je IA bila obnovljena z veliko pomočjo ameriških oboroženih sil. Z implementacijo sporazuma med Irakom in ZDA 1. januarja 2009, so IA in sile Ministrstva za notranje zadeve (*Ministry of Interior – MoI*) postale odgovorne za zagotavljanje varnosti in vzdrževanje javnega reda in miru v celotnem Iraku. IA je eden od najbolj zaupanja vrednih nacionalnih institucij v Iraku. Pomanjkljivosti so se pokazale na področju logistike in vojaške obveščevalne dejavnosti. V visoko konvencionalnih operacijah so iraške zmogljivosti omejene, zaradi pomanjkanja topništva in zračnih sil. Obstajajo pomisleki glede pojava korupcije (Center for Strategic and International Development 2008, 4–7; Global Security 2016).

Pravno podlago za delovanje iraških oboroženih sil predstavlja 9. člen Ustave Iraka (*Iraqi Constitution*), ki določa, da so iraške oborožene sile in varnostne službe sestavljene iz Iračanov, brez diskriminacije ali izključevanja. Biti morajo predmet nadzora s strani civilne oblasti in morajo braniti Irak, vendar se ne smejo uporabljati kot instrument za zatiranje iraškega ljudstva, ne smejo posegati v politične zadeve in nimajo vloge pri prenosu oblasti. Iraška vlada se je zavezala k spoštovanju načel mednarodnih obveznosti, glede ne-širjenja in ne-uporabe jedrskega, kemičnega in biološkega orožja. Dne 23. maja 2003 je Začasna koalicijska vlada (*Coalition Provisional Authority – CPA*) formalno razpustila iraške obrambne sile. Dne 25. junija 2003 se je začelo usposabljanje prvih devetih bataljonov ali 9.000 rekrutov nove iraške vojske pod vodstvom Paula Eatona. CPA je novo IA poimenovala Iraške oborožene sile (*Iraqi Armed Forces – IAF*), ki so bile sestavljene iz kopenskih sil, zračnih sil, mornarice, rezervnih sil in drugih elementov (Knights 2016, 1–2). Od leta 2003 je bilo veliko obrambne politike določene s strani ZDA, katera se je nanašala na to, da Irak zavrne možnost zatočišča za teroriste na svojem ozemlju. V primeru, da bo to storil, bodo ZDA usposobile in opremile varnostne sile v Iraku (United States Department of Defense 2008).

Aprila 2004 je iraški bataljon zavrnil boj proti upornikom v Faludži. Ustanovljene so bile multi-nacionalne sile Iraka, katerim je poveljeval general David Petraeus. Sprejet je bil načrt o oblikovanju IA in drugih varnostnih sil, kot je zvezna policija, skupine za boj proti terorizmu in druge. Cilj IA je bil ohraniti svojo prisotnost, ubraniti državo pred zunanjo grožnjo in zaščititi svoje meje. Dne 22. aprila 2004 so bili v okviru CPA vsi objekti, osebje in oprema iraške civilne obrambe prenesene na MoD. Junija 2004 je CPA ostala v Iraku na zahtevo iraške vlade in pod mandatom ZN, s ciljem, da vlada razvije lastne varnostne sile za boj proti vstaji. Konec leta 2004 je general Casey od koalicijskih sil zahteval, da se ne borijo proti upornikom, ampak usposobijo Iračane. Po nacionalnih volitvah leta 2005 se je iraški upor proti tuji okupaciji usmeril na sektaške konflikte. V februarju 2006 se je sektaško nasilje dramatično povečalo in varnostne razmere so se poslabšale. V Bagdadu je Al Kajda s sunitskimi uporniki napadla šiitska okrožja in šiitske milice so se maščevale s poboji v sunitških območjih. Čeprav so iraške varnostne sile prejele začetno usposabljanje in opremo se je izkazalo, da IA ni bila sposobna zaščititi prebivalstva. Ni razvila svojih zmogljivosti za načrtovanje, vodenje in vzdrževanje operacije boja proti upornikom. V okviru MoD in MoI je prišlo do težav pri logistiki, obveščevalni dejavnosti, komunikaciji in javnih naročilih (Knights 2016, 4–5).

Od septembra 2006 do oktobra 2008 je IA postopno prevzela nadzor nad provincami. IA je prvič sama načrtovala in izvedla odmevno delovanje v bitki pri Basri (2008), od koalicije držav je prejela le zračno podporo, logistiko in svetovanje. Dne 1. januarja 2009 je bila vsa odgovornost prenesena iz provinc na iraško vlado. V letu 2010 so bile vsaj tri glavne obrambne naloge: zatiranje upora, reševanje statusa kurdskih pešmerg sil v odnosu do IA same in dolgoročnejša rast oboroženih sil, ki bodo sposobne braniti Irak pred zunanjimi grožnjami. Po dogodku v juniju 2014, s padcem Mosula s strani IS, je bilo potrebno poiskati in razviti ustrezne rešitve ter ponovno preučiti strukturo vojske, ali je ustrezna glede na situacijo, v kateri je Irak. Obstaja potreba po ponovni uveljavitvi vojaškega kodeksa in varnostnih institucij, kar ima za posledico prestrukturiranje različnih varnostnih in vojaških sil, s ciljem, da bi zgradili močno kvalitetno vojsko za zaščito civilistov, boj proti terorizmu v vseh regijah in zaščito svojih meja (Rtvslo 2015b).

Načrt oblikovanja sil od novembra 2009 je obsegal 14 oddelkov, vsak oddelek je sestavljen iz 4 brigad. IA je opisana kot najpomembnejši element boja proti upornikom, ki jih bodo premagali, ko bodo ti izgubili aktivno in pasivno podporo lokalnega prebivalstva. Pehotne brigade so opremljene z lahkim orožjem, mitraljezi, neprebojnimi jopiči in lahкими oklepnimi vozili. Mehanizirane pehotne brigade so opremljene z bojnimi tanki T-54/55 in pehotnimi bojnimi vozili BMP-1. Madžarska vojska je iz svojega arzenala ponudila 77 sovjetskih tankov

T-72, ki so jih madžarski strokovnjaki prenovili in pripravili na bojevanje (Defense Industry Daily 2005).

IA je januarju 2015 dobila prvo serijo 250 Ameriških protiminsko zaščitnih oklepnih vozil (*Mine Resistant Ambush Protected vehicle* – MRAP), s katerimi naj bi okrepila svoje sile v boju s pripadniki militantne skupine IS. Sicer so ZDA že po svojem odhodu iz Iraka leta 2011 IA opremile z večjim številom rabljenih ameriških MRAPov, vendar je IS številne zasedla med ofenzivo v severnem Iraku junija 2014, nato so jih veliko uničili med kasnejšimi napadi koalicijskih sil. Največja grožnja ISF so obcestne bombe in avtomobili bombe, prav z MRAP-i bi lahko zaščitili življenja iraških vojakov in prinesli zmago v boju proti IS. ZDA so v letu 2014 Iraku v obliki vojaške pomoči prispevale za 300 milijonov \$ orožja, opreme in usposabljanja. Pomoč je vključevala 12.000 neprebojnih jopičev, čelade iz kevlarja in medicinske komplete, opremo za boj proti eksplozivnim telesom, kot tudi vzdrževanje vojaških vozil, usposabljanje za vzdrževanje tankov in helikopterjev; ZDA so v začetku leta 2015 načrtovale še dobavo 10.000 jurišnih pušk (Knific 2015b).

Konec decembra 2015 je namestnik iraškega premierja in finančni minister Hošjar Zebari dejal, da bo osvojitvev Mosula zahtevna in mogoča le ob podpori kurdskih borcev. Osvoboditev Mosula naj bi bila strateško zelo pomembna in naj bi pomenila konec kalifata IS. Gre za drugo največje mesto v Iraku, ki leži približno 400 km severno od Bagdada in je pod nadzorom IS. Junija 2014 je prišlo do kolapsa IA - več kot 10.000 iraških vojakov je zapustilo vrste IA. Do začetka leta 2015 je IA bila v zelo slabem stanju, njena operativna zmogljivost je bila okoli 48.000 vojakov, v primerjavi s skoraj 210.000 vojakov na vrhuncu njene učinkovitosti leta 2009. IA je sredi junija opustila bitko za Mosul, vojaško osebje je zapustilo svoja vozila, odvrгло orožje in uniforme so zamenjali za civilne obleke. Do 14. junija 2014 je prišlo v sunitskem severozahodnem delu Iraka do razpada sil vojske in zvezne policije. Cesta med Bagdadom in Mosulom je bila prekinjena, skrajneži IS so sprožili ofenzivo in osvojili upravno središče Tikrit kot tudi Sulejman Bek, Baji (skupaj z velikimi rafinerijami). Dne 16. avgusta 2015 je iraška parlamentarna komisija ugotovila, da je nekdanji premier Nouri al-Maliki in 35 varnostnih ter političnih uradnikov, odgovornih za padeč v severnem delu Mosula, zato so primer že predali tožilcem (Politiks 2014b; Global Security 2016).

Zavzetje Ramadija je predstavljalo največjo zmago IA, ki so ji na pomoč priskočili kurdski borci in šiitske milice. Pešmerge so oborožene sile v Kurdistanu, ki so od septembra 2009 ločene od oboroženih sil in so zveste KRG. Po sestavi so zelo obsežne. Od januarja 2010 naj bi KDP in PUK imele skupaj okoli 100.000 pešmerg (od celotnih 200.000). Regionalna in centralna vlada se ne strinjata, ali so pod nadzorom Bagdada in v kakšnem obsegu. Kurdske

oborožene sile nadzirajo položaje vzhodno, severno in zahodno od Mosula, ISF pa so južno od mesta (Rtvslo 2015b).

Od 30. junija 2011 je bilo usposobljenih 200.000 vojakov sil USF-I (*United States Force - Iraq*), ki so bile sposobne vzdrževati domačo varnost, vendar z omejeno podporo ameriške vojske. IP je povečala svojo velikost in sposobnosti ter je nasledila enote IA v nekaterih iraških provincah. V januarju 2012 je prišlo do dodatnega usposabljanja glede uporabe orožja v operacijah. Ameriški vojaški svetovalci naj bi začeli v juliju 2012 uriti iraške mehanizirane pehotne enote v taktičnem delovanju, vključno s pravilno uporabo 1.100 novih oklepnih vozil 140 M1 Abrams – glavnih bojnih tankov. IA se je zmanjšala na 10 (iz prejšnjih 14) oddelkov, zato si je iraška vlada prizadevala za zaposlitev in usposabljanje novih vojakov, vendar ni imela na voljo dovolj strokovnega znanja in opreme za njihovo urjenje, zato je za pomoč zaprosila ZDA in koalicijo držav. Irak ni bil sposoben zavzeti ozemlja, ki je bilo pod nadzorom IS in zaščititi svojega prebivalstva ter kritične infrastrukture. Za uspešno izvajanje protiofenzivnih operacij je Irak potreboval usposobljene in opremljene 3 iraške oddelke (9 brigad), 3 kurdske brigade in iraško narodno gardo. Opremljanje različnih vojaških sil je odvisno od zmožnosti Iraka na lokalni, pokrajinski in nacionalni ravni. Ta program spodbuja prizadevanja iraških sil za boj proti IS in gradi temelje za preoblikovano prihodnjo IA ter okvir za oblikovanje iraške narodne garde. V poročilu iz aprila 2015 naj bi Irak zaprosil ZDA za finančno pomoč za boj proti IS, pri čemer naj bi kurdske in sunitske države dobile najmanj 25 % od skupno 715 milijonov \$ finančne pomoči s strani ZDA (Global Security 2016).

V avgustu 2014 je hrvaška vlada sklenila, da bo na zahtevo ZDA podarila orožje IA in kurdskim borcem v Iraku, ki se borijo proti IS. Šlo je za pehotno orožje in strelivo neperspektivnih presežkov v skladiščih. ZDA so od vseh držav članic zveze Nato zahtevale pomoč v oborožitvi, ki bi jo potem ZDA prepustile IA in Kurdom na severu Iraka. Pomoč je prav tako obljubila tudi Nemčija. Do sedaj so bili kurdski borci, opremljeni z orožjem iz nekdanje SZ (Cvjetović 2014). Poleg Hrvaške so pomoč v orožju ponudile tudi druge evropske države. Madžarska naj bi ISF namenila strelivo, Danska naj bi iraškim Kurdom dostavila lahko orožje in strelivo (Politikis 2014c). V juniju 2015 je češko podjetje Excalibur Army začelo IA dobavljati posodobljene glavne bojne tanke T-72M1 in pehotna vozila BMP-1, vrednost nakupa naj bi znašala več 100 milijonov \$ (Knific 2015c).

IA je konec meseca avgusta 2014 ob pomoči ameriškega vojaškega letalstva prodrla do mesta Amerli na severu države, ki so ga dva meseca oblegali skrajneži IS. Proti skrajnežem okrog mesta so se skupaj borile iraške sile, na tisoče pripadnikov šiitskih milic in kurdske pešmerge (Aljazeera 2014b). IA in kurdske pešmerge so se začele pripravljati na ponovno

zavzetje strateško pomembnega mesta Mosul, odpravilo se je med 20.000 in 25.000 za to posebej izurjenih vojakov. Njihov cilj je, da osvojijo mesto, v katerem je od 1.000 do 2.000 pripadnikov IS. Načrt ofenzive, ki so ga sestavile iraške oblasti, v katerem naj bi sodelovali pripadniki ISF in tri brigade kurdske vojske pešmerg. Na ponoven prevzem mesta so se pripravljale tudi ISF, predvsem policisti in borci tamkajšnjih plemenskih skupnosti, ki naj bi na koncu ofenzive prevzeli nadzor (Delo 2015). Načrt so podprle ameriške zračne sile, ki naj bi spomladi 2015 pomagale IA, vendar je bila ofenziva preložena na junij 2016. IA je v Mosulu izgubila 2.300 vojaških terenskih oklepnih vozil humvee, ki jih je dobila v okviru pomoči s strani ZDA. ZDA so IA v zadnjem desetletju prodale in podarile več kot 10.000 lahkih terenskih oklepnikov humvee (HMMW), poleg tega še tanke M1A1 abrams (skupaj 146), neznano število protiminsko zaščitene oklepnih vozil (MRAP) različnih tipov, topove M198 (skupaj 128), samovoznih havbic (skupaj 49), gosenična bojna vozila (več kot 1.000) itd. (Knific 2015č). Pripadniki IS so s strani IA zasegli za 219 milijonov \$ opreme, vozil in orožja (Mekina 2014).

Dne 7. marca 2015 je IA iz strateško pomembnega mesta Dur pregnala bojavnike IS, ki so ga zasedli poleti 2014. Mesto Dur leži med Samaro, ki ga nadzorujejo vladne sile in 25 kilometrov oddaljenim Tikritom, ki ga sicer še nadzorujejo džihadisti. Iraški borci, ki so jim pomagale šiitske in sunitske milice, so ubili več deset džihadistov IS. Inženirske enote so uspešno očistile območje, na katerem je IS postavil več sto min, da bi preprečili napredovanje iraških sil. Napredek so dosegli v mestu Al Bagadadi, ki leži približno 120 kilometrov zahodno od Bagdada. Pri osvoboditvi Al Bagdadija so iraškim vladnim silam pomagala ameriška letala. IA je ob pomoči plemenskih milic sprožila ofenzivo za zavzetje Tikrita, s čimer bi pripravili teren za zavzetje Mosula (Rtvslo 2015c).

Po poročanju Global Firepower je IA v letu 2015 zasedla 112. mesto od skupno 126-ih držav, ki so vključene v raziskavo glede vojaške moči posamezne države. Pri ocenjevanju moči IA so upoštevali številne indikatorje, kot so število pripadnikov IA, kopenske sile (število vozil, orožja in opreme), zračne sile (število letal, helikopterjev, transporterjev) in pomorske zmogljivosti (število podmornic, fregat ...) vire financiranja (nafta), logistiko (pristanišča, cestne povezave, letališča) (Global Firepower 2016).

Irak se je v marcu 2016 soočal s težavo, saj mu je začelo primanjkovati denarja za oborožitev IA. Cene nafte na svetovnih trgih so padle, zaradi odločitve Savdske Arabije, da začne cenovno vojno s svojimi geopolitičnimi sovražniki Iranu in Rusijo, zato se je posledično zmanjšal tudi proračun iraške vlade. Okoli 90 % prihodkov Iraka prihaja iz nafte, ki je na svojem vrhuncu dosegla ceno 140 \$, danes pa je njena cena 40 \$. To je vplivalo na celotno vlado in MoD, zaradi

česar so bili brez orožja tudi iraški policisti. Za pomoč naj bi zaprosili MoI. Iraška vlada je že bila prisiljena zmanjšati plače v javnem sektorju, kar je povzročilo ogorčenje med prebivalstvom. Število protivladnih podpornikov se je povečalo, od iraške vlade so zahtevali reforme (Spencer 2016).

6.1.2 Iraške varnostne sile

Iraške varnostne sile (*Iraqi Security Forces – ISF*) so sestavavni del MoD (iraške oborožene sile – iraška vojska, mornarica in zračne sile) in MoI (lokalna iraška policija in nacionalna policija). Dne 30. julija 2004 so članice Nata po dogovoru ZDA in Francije dosegle soglasje o urjenju ISF. Odločitev o nujenju pomoči pri usposabljanju ISF je sledila sprejetju resolucije VS OZN in uradnemu zaprosilu iraške prehodne vlade (Revija Nato 2004). Nujna pomoč mednarodne skupnosti naj bi bila namenjena usposabljanju, opremljanju in drugih oblikah tehnične podpore, saj je bila iraška vlada prepričana, da je potrebno njihove nastajajoče varnostne institucije usposobiti za premagovanje groženj terorizma in pri tem zmanjšati zanašanje na tuje sile. Natova misija za usposabljanje v Iraku je bila sprva namenjena vzpostavitvi stikov z več nacionalnimi silami in z iraško vlado za razvijanje učinkovitih varnostnih struktur, s posebnim poudarkom na MoD in generalštabu oboroženih sil (Spechard v Rojko 2008, 57).

Dne 25. maja 2007 je bila v okviru ameriškega kongresa ustanovljena Neodvisna komisija za nadzor ISF v Iraku, katere namen je bil oceniti zmogljivosti Iraka pri zagotavljanju teritorialne integritete, sposobnost Iraka, da ne postane zatočišče za teroriste in uspešnost zagotavljanja varnosti v 18. iraških provincah v naslednjih 12 do 18 mesecih ter sposobnost Iraka, glede narodne sprave. Komisija je bila sestavljena iz 20 komisarjev z več letnimi vojaškimi in pravnimi izkušnjami. Komisija je pri svojem delu preživela 3 mesece na terenu v Iraku, obiskali so več kot 70 mest in opravili več kot 150 intervjujev s pripadniki ISF, strokovnjaki ter vojaškimi in civilnimi voditelji. V Iraku so bile oblikovane več nacionalne sile (*Multi-national Force-Iraq – MNF-I*), večnacionalni korpus (*Multi-National Corps-Iraq – MNC-I*) in več nacionalno poveljstvo (*Multi-National Security Transition Command-Iraq – MNSTC-I*). Komisija je imela nalogo oceniti zmogljivosti ISF v Iraku, in sicer na naslednjih področjih: usposabljanje, opremljanje, poveljevanje, nadzor, obveščevalna dejavnost in logistika (Center for Strategic and International Studies 2007, 4–7).

MoD je bilo ocenjeno kot eno boljših institucij iraške vlade, saj je zgradilo potrebne institucije in izboljšalo delovanje IA. Ustanovljen je bil osnovni administrativni sistem in ustrezen sistem urjenja. Zaradi pomanjkanja birokratskih izkušenj in pretirane centralizacije so

bile njegove zmogljivosti omejene. V okviru MoD je bilo v juniju 2007 zaposlenih 152.000 osebja, v MoI pa 194.000 ljudi. IA in posebne sile (*Special Forces* – SF) so postale sposobnejše za boj proti vstajam in protiterorističnim operacijam. Bile so obsežne in močne, zato so bile odgovorne za iraško varnost. Operativna učinkovitost AI se je povečala, kljub temu pa je potrebovala pomoč pri poveljevanju in nadziranju, opremljenosti, ognjeni podpori, logistiki, obveščevalni dejavnosti in transportu. Soočala se je s pomanjkanjem ustreznega vodstva, disciplinskih standardov in logističnim deficitom. Prav novi vojaški voditelji naj bi pripomogli k boljši učinkovitosti IA. Zračne sile so bile oblikovane relativno pozno, vendar so služile kot podpora operacijam na kopnem. Mornarica je majhna in nesposobna za izvajanje operacij. Kljub temu je bil sprejet načrt o razvoju, ki se uspešno izvaja. MoD pa posveča preveč pozornosti kopenskim silam, zato se bo iraška mornarica tudi v prihodnje zanašala na koalicijske sile. MoI je disfunkcionalen in podvržen sektaštvu ter trpi zaradi slabega vodstva. To predstavlja oviro za izvajanje učinkovite notranje politike, ki je potrebna za notranjo varnost in stabilnost Iraka. IP je šibka. V nekaterih predelih Iraka je bolje usposobljena kot pred nekaj leti, vendar je pri svojem delovanju ovirana predvsem zaradi milic in sektaške infiltracije. Gledano dolgoročno mora biti IP boljše usposobljena in opremljena. Komisija se zaveda, da lahko IP hitro napreduje, hkrati pa, da lahko MoI postane bolj funkcionalna institucija. Nacionalna policija (*National Police* – NP) je operativno neučinkovita in sektaštvo spodjeda njeno sposobnost zagotavljanja varnosti. V Iraku obstajajo sile za nadzor meja (*Iraq's border security forces*), ki so v splošnem neučinkovite in potrebujejo več opreme, usposabljanja in infrastrukture, da bi igrale odločilno vlogo pri varovanju meja Iraka (Center for Strategic and International Studies 2008, 10–11).

Od začetka leta 2009 so bile ISF sestavljena iz več kot 550.000 članov. Sčasoma so se taktične in operativne zmogljivosti ISF povečale. Po oceni učinka so IA najbolj sposobna veja ISF, medtem ko se IP sooča s pomembnimi izzivi, ki so posledica sektaštva in trenutnih varnostnih razmer. ISF je imela težave z infiltracijo v svojih vrstah, predvsem IP, v kateri je bilo veliko šiitskih članov. To še zlasti velja za šiitske in kurdske milice. V ISF je premalo zastopana sunitska arabska populacija v državi, zato naj bi uvedli 20 % kvoto, ki naj bi popravila razmerje med šiiti in suniti. Ta integracija je pomembna zaradi nacionalne sprave med različnimi skupinami (Institute for Study of War 2017).

6.2 Mednarodna skupnost

6.2.1 Analiza posameznih držav v boju zoper IS

Po napredovanju IS v severnem Iraku poleti 2014, je Iran ponudil vojaško pomoč za boj proti napredovanju militantov. Zagotovil je tehnične svetovalce za iraško vlado in orožje kurdskim silam pešmerg. Po nekaterih virih naj bi bile iranske bojne enote v Iraku že od sredine junija 2014, kar je Iran zanikal. Iraški šiitski milici - Hezbolah in League of the Righteous, ki naj bi ju financiral Iran, se borita skupaj z IA in kurdsкими pešmergami, da bi ponovno zavzeli območja pod nadzorom IS. Vključenost Irana v boju zoper IS je sprožila - s strani ZDA, Kanade, Kitajske, Izraela, Indije, Francije in drugih - številne kritike, pomisleke in nestrinjanja, predvsem glede njegove vloge na Bližnjem vzhodu. V februarju 2015 je Iran ponovno poslal vojake za boj v Iraku. V marcu 2015 so ZDA dovolile, da Iran poveča svoj vpliv in prisotnost v Iraku. V maju 2015 je bil Iran edini, ki se je dejansko boril proti IS (BBC News 2015e).

Zračne sile ZDA so opravile večino zračnih napadov na cilje, in sicer od avgusta 2014, ko je prišlo do oblikovanja koalicije zahodnih in regionalnih sil. Število ameriških vojakov za usposabljanje ISF se je v Iraku gibalo okoli 3.500. ZDA so izrazile pripravljenost za neposredno delovanje na terenu. Maliki je zahteval od ZDA, da Američani izvedejo zračne napade na cilje IS. Obama je dejal, da je dodatna vojaška pomoč odvisna predvsem od novo nastale vlade. V septembru 2014 je Maliki odstopil iz svojega položaja in nova iraška vlada je bila imenovana. Naslednja faza pomoči s strani ZDA se je nanašala na usposabljanje, svetovanje in opremljanje iraške vojske, kurdskih pešmerg in sunitskih plemen, s ciljem, da bi skupaj nastopili proti IS (BBC News 2015e; Bender in Kelley 2015).

Dne 10. septembra 2014 je ameriški predsednik Obama napovedal oblikovanje celovite in trajne strategije boja proti terorizmu, še posebej je poudaril nevarnost, ki jo predstavlja IS. IS je potrebno razgraditi in uničiti, zato se v strategiji zavzema za razširitev zračnih napadov ter podporo iraškim in kurdskim silam na terenu. Poudaril je, da je potrebno zagotoviti usposabljanje, opremo in podporo mednarodnim silam, ki se borijo proti IS. ZDA bodo pomagale tudi nedolžnim civilistom na bojnih območjih in naredile vse, kar je v njihovi moči, da se prepreči financiranje IS. ZDA so do sedaj povečini izvajale zračne napade na cilje IS, vendar brez podpore kopenskih sil, Zahod je s tem izgubljal bitko. Obama je v tajnem pismu zaprosil Iran za pomoč, njuno sodelovanje je sprožilo vrsto polemik. ZDA so izrazile resnično zainteresiranost za vzpostavitev vzajemno koristnih odnosov z Iranom glede nadaljnega sodelovanja, ob predpostavki, da je jedrsko vprašanje urejeno (The Jewish Virtual Library 2016).

V septembru 2014 je vodja islamskega gibanja v Izraelu izrazil ogorčenost in verbalno napadel arabske države, ki so podprle ukrepe ZDA proti IS. Koalicija držav pod vodstvom ZDA vključuje številne arabske države, ki jih je poimenoval kot »koalicijo zla«, katerih cilj je uničenje tega, kar je še ostalo od Sirije in Iraka. Po mnenju ameriških diplomatov je Izrael podprl ZDA pri izvajanju zračnih napadov na IS, z zagotavljanjem obveščevalnih podatkov za ameriške sile, ki delujejo v regiji. Izraelski sateliti nad Irakom so zagotovili anti-islamskim silam pomembne informacije pri oblikovanju njihove strategije. Izraelska obveščevalna skupnost je na podlagi podatkovnih baz imela seznam zahodnih državljanov, ki so domnevno potovali v Irak, s ciljem, da se pridružijo IS. Dne 7. novembra 2014 je Obama podvojil število ameriških vojakov na 3.100, kateri bodo opravljali ne-bojne naloge. Bela hiša je prosila Kongres, da za leto 2015 zagotovi dodatnih 5.6 milijard \$ sredstev (The Jewish Virtual Library 2016).

Francija je del mednarodne koalicije pod vodstvom ZDA, ki se v Iraku bori proti IS od septembra 2014. Dne 15. septembra 2014 se je na Mednarodni konferenci o miru in varnosti v Iraku, koalicija držav z ZDA na čelu dogovorila o oblikovanju koalicije držav v boju proti IS. Države so se zavezale, da bodo zagotovile humanitarno pomoč (npr. vračanje beguncev) in pomagale Iraku pri rekonstrukciji, z ustreznimi finančnimi sredstvi. Po njihovem prepričanju Arabska liga in EU predstavljata ključna dolgoročna strateška partnerja v Iraku (BBC News 2015f; France Diplomatie 2015). V odgovor na napade na sedež revije Charlie Hebdo v Franciji, v katerih je bilo 12 smrtnih žrtev, je francoski parlament 13. januarja 2015 z veliko večino potrdil nadaljevanje zračnih napadov v Iraku (The Jewish Virtual Library 2016).

Dne 14. decembra 2014 je 34 držav sklenilo oblikovanje islamskega vojaškega zavezništva, s ciljem boja proti islamskemu ekstremizmu. Države iz Azije, Afrike in arabskega sveta so vključene v zavezništvo, glavni regionalni tekmeč Savdske Arabije, Iran, pa ne. To so: Savdska Arabija, Bahrajn, Bangladeš, Benin, Čad, Komori, Slonokoščena obala, Džibuti, Egipt, Gabon, Gvineja, Jordanija, Kuvajt, Libanon, Libija, Maldivi, Mali, Malezija, Maroko, Mavretanija, Niger, Nigerija, Pakistan, Palestina, Katar, Senegal, Sierra Leone, Somalija, Turčija, Togo, Tunizija, ZAE in Jemen. Sodelovanje med državami je posledica pritiska za zalivske arabske države, da storijo več v boju proti IS. Amnesty International je imela pomisleke, da bi se ta nova koalicija uporabljala za nadaljnje omejevanje človekovih pravic. Trenutno se vsaka muslimanska država posebej bori proti terorizmu, zato je usklajevanje njihovih prizadevanj zelo pomembno (BBC News 2015g).

Dne 22. januarja 2015 so se v Londonu predstavniki 21 držav sestali na srečanju, na katerem so razpravljali o tem, kako premagati IS in kako se soočiti s pojavom domačih džihadistov po

vsem svetu. Glavni poudarek srečanja je bila razprava o tem, kako ustaviti dotok tujih borcev v Siriji in Iraku. Dne 10. februarja 2015 je predsednik Obama predložil zakonodajni oblasti osnutek dovoljenja za uporabo vojaških sil, v katerem je zapisal, da IS predstavlja resno nevarnost za ljudi, ozemeljsko celovitost Iraka, regionalno stabilnost in nacionalne varnostne interese ZDA in njihovih zaveznikov ter partnerjev. Hkrati določa trajanje dovoljenja in podrobnosti glede pristojnosti predsednika za zbiranje oboroženih sil v državi (The Jewish Virtual Library 2016).

Savdska Arabija je izrazila zaskrbljenost, da IS navdihuje Savdske džihadiste, kar predstavlja izziv za legitimnost njene monarhije in poskus za prevrat v državi. Zaradi zagotavljanja varnosti v državi je bilo 30.000 vojakov nameščenih vzdolž meje z Irakom. Čez mesec dni sta se regionalna tekmeča dogovorila za sodelovanje. Pred zračnimi napadi na IS je Jordanija podvojila svojo vojaško prisotnost vzdolž meje z Irakom. Jordanska vojska je izvedla agresivne in uničujoče zračne napade na IS kot povračilne ukrepe za brutalno usmrtitev ujetega jordanskega pilota Moaza al Kasasbeh v začetku februarja 2015. Jordanski uradniki so obljubili hitro maščevanje za umor, zato so izvedli več kot 56 zračnih napadov na cilje IS (Prav tam).

Iranci so v Iraku odigrali ključno vlogo pri zoperstavljanju IS. Revolucionarna garda je svetovala ISF, iranski piloti so izvajali zračne napade, mobilizirana je bila iransko-šištska milica. Iran je v Iraku uporabil brezpilotna letala, iranski vojaki so se borili proti IS. V juliju je po poročanju Mednarodnega inštituta za strateške študije (*International Institute for Strategic Studies*), Iran poslal v Irak več letal Su-25, ki so bila podprta s strani iransko-iraških kopenskih sil in katere so se urile v Iranu. Na začetku avgusta so se začeli zračni napadi na cilje IS. Po nepotrjenih informacijah naj bi iranski borci s F-4 Phantom bombardirali cilje IS na severovzhodu Iraka (Daily News 2015).

ZAE so ponudili na razpolago posadko reaktivnega letala F-16, da bi pomagali pri vojaških naporih. ZAE so izjavili, da ponovno potrjujejo neomajno in stalno solidarnost z Jordanijo. Katar je moral večkrat zanikati obtožbe iraških šiitskih voditeljev, glede tega, da finančno podpira IS (The Jewish Virtual Library 2016).

Turčija je napadla IS v januarju 2014. Mediji so Turčijo obsodili, da podpira IS, potem ko je leta 2014 dovolila pretok članov IS in orožja preko njenih meja. Kasneje sta se obtožbam pridružila še Rusija in Izrael, vendar brez jasnih dokazov (The Jewish Virtual Library 2016). Turčija se je v septembru 2014 pridružila koaliciji držav pod vodstvom ZDA za boj proti IS. Bila je prepričana, da je IS odgovorna, za smrtonosne bombne napade v obmejnem mestu Suruc julija 2015, v katerih je umrlo 32 mladih aktivistov; v oktobru 2015 je prišlo do napada v Ankari, v katerem je umrlo skoraj 100 ljudi (BBC News 2015f). Dne 23. julija 2015 je Turčija

dovolila ZDA uporabo zračnih baz na jugu Turčije, za zračne napade na IS. Dne 12. januarja 2016 je prišlo do bombnega napada v Istanbulu, zato je Turčija dva tedna pozneje začela bombardirati cilje IS, zaradi česar je umrlo 200 upornikov in veliko jih je bilo priprtih (Solmaz 2016). Rusija je uvedla ekonomske sankcije proti Turčiji, po incidentu 24. novembra 2015, ko je turško reaktivno letalo uničilo rusko vojaško letalo Su-24 na sirske meji, in sicer na podlagi kršitve dogovora o zračnem prostoru. V decembru 2015 je Rusija izrazila svojo pripravljenost za tesno sodelovanje s Kurdi v boju zoper IS (The Jewish Virtual Library 2016).

Egipt, Kuvajt, Oman in pridružene države Savdska Arabija, ZAE, Katar, Bahrajn, Irak, Jordanija in Libanon so na srečanju v Jeddah izrazili svojo pripravljenost za sodelovanje v boju zoper grožnjo, ki jo predstavlja terorizem. Zavezali so se, da bodo zagotovili vojaško podporo in humanitarno pomoč ter ustavili dotok sredstev in tujih borcev v IS (BBC News 2015g).

Dne 23. februarja 2015 je Nova Zelandija uradno vstopila v koalicijo za boj proti IS, pri čemer je odobrila ukrepe, glede pošiljanja svojih kopenskih sil. V Iraku je bila vojaško prisotna od novembra 2014, kar je dokaj pozno. Zamude so nastale zaradi težav pri vzpostavitvi pravnega okvira za delovanje avstralskih sil v Iraku. Avstralija je zahtevala podpis Sporazuma o statusu sil (*Status of Forces Agreement*), ki bi zaščitil avstralske sile pred civilnim pregonom in formaliziral njeno vojaško prisotnost v Iraku. Kasneje je prišlo do dogovora z iraško vlado. Dne 17. januarja 2015 so bile Specialne enote (*Special Forces*) v Bagdadu, kjer so svetovale in pomagale lokalnim silam. Poleg 200 pripadnikov posebnih enot so avstralske kraljeve zračne sile (*Royal Australian Air Force*) nudile podporo misiji in zračnim napadom. Avstralija je pokazala svojo zavezanost v boju proti IS, saj je zagotovila 5 milijonov \$ humanitarne pomoči; od junija 2014 je to pomenilo skupno 22 milijonov \$. Avstralski uradniki so ocenili, da se je 17. januarja 2014 proti IS borilo 60 njenih državljanov, po nekaterih drugih ocenah pa okoli 250 (Pollman 2015).

Dne 23. februarja 2015 so ZDA poslale v Irak vojaški material v vrednosti 17.900.000 \$, za oborožitev njegovih varnostnih sil v boju zoper IS. Ta dobava je vključevala: 10.000 M-16 pušk, 250 oklepnih in podpornih vozil, na tisoče čelad in neprebojnih jopičev ter rakete Hellfire 232. Za sredino leta 2015 so ZDA načrtovale usposabljanje 20.000-25.000 pripadnikov ISF, za uporabo te opreme. Oblikovale so posebne programe opremljanja in usposabljanja različnih uporniških skupin, ki se borijo proti IS v Iraku. V začetku marca je Obama od Kongresa zahteval dovoljenje za boj proti IS, vendar je prišlo do nesoglasij med demokrati in republikanci. Predsednik je že imel zakonsko pooblastilo, da deluje proti IS, vendar bi s formalno podporo Kongresa odpravil dvome in poenotil Američane, glede boja na Bližnjem vzhodu (The Jewish Virtual Library 2016).

Dne 8. aprila 2015 je Švedska sporočila, da je nujna večja vojaška podpora in da se bo pridružila koaliciji držav, ki se borijo proti IS. Da bi bolje pomagala pripraviti IA, bo Švedska v severni Irak poslala do 120 vojakov, katerih naloga bo usposabljanje iraške pehote (The Jewish Virtual Library 2016).

Iraški premier Haider al-Abadi je prvič v svojem mandatu v aprilu 2015 obiskal Washington, da bi raziskal možnosti finančne in vojaške podpore za pomoč svoje države v boju zoper IS. Zaradi padanja prihodkov od nafte je iraški proračun v letu 2015 utrpel izgubo v višini 22 milijonov \$. Al-Abadi je zaprosil za humanitarno pomoč na območjih pod nadzorom IS in mednarodno skupnost pozval, da zagotovi orožje in strelivo za iraške sile. Predsednik Obama je napovedal 200 milijonov \$ vreden paket humanitarne pomoči za Irak. Med svojim obiskom se je al-Abadi srečal s 14 iraškimi piloti, ki so se usposabljali v ZDA za letenje F-16 in kateri bodo v septembru 2015 pripravljeni za boj proti IS. Avstralska zunanja ministrica Julie Bishop je v aprilu 2015 odpotovala v Iran, kjer je z iranskimi uradniki podpisala sporazum o izmenjavi obveščevalnih podatkov za boj proti širjenju IS. Dne 28. aprila 2015 je Savdska Arabija sporočila, da je v preteklih mesecih aretirala 93 ljudi, ki so bili obtoženi terorističnih napadov ali so bili povezani z IS. Z aretacijo teh posameznikov so preprečili več napadov, vključno z načrtovanim napadom na ameriško veleposlaništvo v prestolnici Savdske Arabije (Prav tam).

ZDA so na začetku maja 2015 priznale, da so zračni napadi, ki so jih vodile proti IS, ubili najmanj dva civilista. Globalne skupine za človekove pravice so trdile, da je bilo od začetka vojaške operacije, ubitih več sto civilistov – vendar na tem območju ni bilo strokovnjakov za oceno stanja. Airwars je projekt, ki ga je vodila skupina neodvisnih novinarjev in v okviru katerega je v začetku avgusta 2015 izdala poročilo, ki vsebuje podatke o približno 52 zračnih napadih, ki so jih izvedle koalijske sile. V teh napadih je bilo najmanj 459 smrtnih žrtev, vključno s 100 otroki. Sirski observatorij za človekove pravice je v poročilu zapisal, da je bilo zaradi ameriških napadov ubitih najmanj 200 civilistov. Ameriška vojska je Iraku v juniju 2015 odobrila dodelitev približno 450 vojaškega osebja, ki bodo pomagali IA v boju zoper IS in zagotovili njihovo usposobljenost ter strateško usklajenost. Sredi julija 2015 se je ameriška vojska pogovarjala z več severnoafriškimi državami o preletu brezpilotnih letal čez njihovo ozemlje, da bi lahko bolje spremljala dejavnosti IS (The Jewish Virtual Library 2016).

V maju 2015 je bil v okviru koalicije desetih držav oblikovan BPC, ki je bil namenjen za pomoč iraški vladi, da pripravi sile za protinapade proti IS in prevzame nadzor nad njenim ozemljem. V okviru tega programa je bilo usposobljenih 6.500 pripadnikov iraških sil, 5.000 se jih še usposablja. V BPC so bile vključene naslednje države: Avstralija, Belgija, Danska, Francija, Nemčija, Italija, Nizozemska, Nova Zelandija, Norveška, Španija, Velika Britanija in

ZDA. Avstralski parlament je v okviru BPC poslal v Irak 300 vojakov, ki bodo operativno sodelovali s 110 vojaki z Nove Zelandije. Gre za nebojno misijo na severozahodu Bagdada, v okviru katere poteka usposabljanje ter razvoj spretnosti in kompetenc ISF v boju zoper IS. Iraške vojaške zmogljivosti se nanašajo na individualno učenje mladih častnikov in podčastnikov ter kolektivno usposabljanje na ravni brigad, ki zajema: manevriranje, upravljanje in nadzor njihovih sil, podporo za protinapade, sposobnost preživetja in izvidniške spretnosti, boj proti improviziranim bojnim napravam, premagovanje ovir in izboljšanje vojaškega obnašanja (npr. poznavanje prava oboroženih spopadov, pravila o uporabi oboroženih sil) (Johnston 2015).

Turčija je 15. julija 2015 blokirala dostop do spletnih strani, ki jih simpatizerji IS uporabljajo za novačenje novih članov. Dne 23. julija 2015 so turški uradniki objavili namero, da bodo ZDA v bojih proti IS omogočili uporabo njihove strateške lokacije letalske baze Incirlik v južni Turčiji. Dogovor med turško in ameriško vlado bo omogočil uporabo letalske baze za izstrelitev pilotnih in brezpilotnih letal ter bombardiranje ciljev IS. Odobritev s strani Turčije je prišla po smrtonosnem samomorilskem napadu podpornikov IS, v katerem je bilo 32 mrtvih in več kot 100 ranjenih. Kot del tega dogovora sta Turčija in ZDA začeli pogajanja o vzpostavitvi varnega območja na meji med Sirijo in Turčijo. ZDA in Turčija sta želeli izriniti IS z območja med rekama Tigris in Aleppo, s čimer bi koalicijske sile dobile strateško prednost in izboljšale svoje zračne zmogljivosti. To območje bo lahko služilo kot varno območje za sirske in turške begunce, razseljene zaradi konflikta. V začetku avgusta 2015 so ameriški zračni napadi prvič potekali iz turške letalske baze Incirlik. Po tem dogodku so turške oblasti napovedale obsežen boj z ZDA proti IS. Kasneje je prispelo še 6 ameriških letal F-16 (The Jewish Library 2016).

Dne 24. avgusta 2015 so Turčija, ZDA, Savdska Arabija, Katar in Jordanija po dolgotrajnih in podrobnih diplomatskih pogovorih oblikovale celovit načrt boja proti IS. Sporazum je stopil v veljavo 28. avgusta 2015. Dne 1. septembra 2015 je izšlo posebno poročilo glede skrivnega programa ubijanja pripadnikov IS s strani CIE in ameriških specialnih enot, ki je potekalo ločeno od zavezniških napadov. Kljub večmesečnim prizadevanjem in usposabljanjem upornikov v Iraku, jih je bilo le 4–5 dejansko usposobljenih. Medtem ko se jih je okoli 100 usposabljal v Turčiji. Preostalih 60, ki so se šolali v začetku leta 2015, je bilo ujetih ali ubitih s strani IS. ZDA so 9. oktobra 2015 program usposabljanja upornikov zaradi neuspeha opustile. Po podatkih naj bi ZDA porabile 2 milijona \$ za usposabljanje vsakega borca (Prav tam).

VB je bila do 7. septembra 2015 vpletena samo v bombne misije v Iraku, napadi so bili po njihovem prepričanju potrebni in upravičeni (The Jewish Virtual Library 2016). Britanski parlament je 26. septembra 2014 odobril uporabo Zračnih enot britanske vojske (*Royal Air*

Force), pod vodstvom ZDA za vojaško posredovanje s takojšnjim učinkom. Britanski premier David Cameron je pred začetkom zračnih napadov želel pridobiti formalno prošnjo s strani iraške vlade. IS predstavlja teroristično grožnjo na obalah Sredozemlja in na mejah držav članic Nata, katera namerava napasti VB in njene prebivalce. VB je omejila zagotavljanje pomoči, izvajanje nadzora in oboroževanje kurdskih sil, ki se borijo proti IS. Obglavljanje britanskih državljanov predstavlja grožnjo notranji varnosti VB (Gulf Times 2014). V decembru 2015 je britanski parlament glasoval, da se razširi bombardiranje proti IS v Iraku. Britanska vojska je bila vključena v program za izgradnjo zmogljivosti ISF in kurdskih pešmerg. Vojaška kampanija predstavlja samo en vidik širše strategije, ki vključuje ukrepe, kot so prekinitev dotoka tujih borcev, prenehanje financiranja IS in zagotavljanje humanitarne pomoči (British Parliament 2015).

Septembra 2015 je potekalo zasedanje ZN v New Yorku, kjer so se ZDA, Irak, Rusija, Iran in Sirija dogovorile, da bodo okrepile sodelovanje v boju zoper ekstremistično skupino IS. Iraško obrambno ministrstvo je podpisalo sporazum o obveščevalnem in varnostnem sodelovanju z Rusijo, Iranom in s Sirijo, katere so se zavezale, da bodo sodelovale pri zbiranju informacij o IS. Dogovor bi lahko predstavljal zблиževanje ruskih in ameriških interesov v boju zoper IS. Sporazum je naletel tudi na kritike, saj naj bi zaveznitvo vključevalo iransko revolucionarno gardo in libanonsko milico Hezbolah, ki za ZDA predstavlja teroristično organizacijo. Rusija je leta 2014 Iraku prodala reaktivna letala, ker je dobava orožja s strani ZDA zamujala. Bagdad se trenutno pogaja z Moskvo o tem, kje kupiti bolj napredno orožje (Bradley in Lee 2015). Vzpon IS je privedel do argumentov v prid sodelovanju med ZDA in Iranom v boju proti IS, saj so njuni interesi zelo podobni. Obe državi vidita IS in širše sunitsko džihadistično gibanje kot veliko nevarnost za svoje nacionalne interese. Ameriške in iranske vojaške sile se borijo proti istemu sovražniku zunaj ZDA. Zdi se, da ameriške zračne sile dopolnjujejo iranske kopenske sile v Iraku, medtem ko se v končni fazi državi razlikujeta med seboj (Nader 2015, 1).

Dne 21. oktobra 2015 so ameriški komandosi in kurdske pešmerga sile izvedle skrivno misijo za reševanje posameznikov, ki so bili talci IS. Rešili so več kot 70 zajetih talcev; več kot 20 borcev IS je bilo ubitih, 6 jih je bilo zajetih. Po prepričanju ameriških oblasti naj bi taka vrsta operacije v prihodnje postala bolj pogosta. Konec oktobra 2015 so ameriški voditelji razmišljali, da bi povečali aktivnosti ameriških vojakov v boju zoper IS. Dne 16. novembra 2015 (dva dni po terorističnem napadu v Parizu, 13. november 2015) je predsednik Obama obljubil, da bo okrepil vse vidike ameriške vojaške strategije, s ciljem, da se porazi IS. Želel je uničiti vire financiranja IS, zato je v začetku novembra 2015 napadel 3 rafinerije in 116

tankerjev IS, ki so bili parkirani blizu iraške meje. Dne 20. novembra 2015 so zračni napadi koalijskih sil uničili 283 tovornjakov – cistern za gorivo v lasti IS, njeni prihodki od nafte naj bi se zmanjšali za 30 %. Ameriška predsedniška kandidatka Hillary Clinton je v novembru 2015 pozvala k povečanju udeležbe ZDA v boju proti IS. Predsednik Obama naj bi prepočasi oboroževal zmerne upornike. Obama je 6. decembra 2015 v svojem govoru sporočil, da velik premik v strategiji ali politiki ni tisti, ampak so zračni napadi koalijskih sil tisti, ki bodo premagali džihadiste. Konec novembra 2015 je bil v zračnih napadih ZDA ubit finančni minister IS – Abu Saleh, ki je bil eden vodilnih članov in vodja tega finančnega omrežja (The Jewish Virtual Library 2016).

Kanada je oktobra 2015 potrdila namero, da bo sodelovala pri zračnih napadih na cilje IS. Nova kanadska vlada je potrdila namero o prenehanju izvajanja svojih bojnih operacij v Iraku, vendar ni določila jasnega datuma. ZDA, Kanada in številne druge koalijske države so prispevale vojaško osebje na terenu v Iraku, in sicer za usposabljanje iraških in kurdskih varnostnih sil. Gre torej za nebojne enote, ki ne bodo igrale ofenzivne vloge (British Parliament 2015).

Iraška vojska je v mesecu oktobru 2015 napovedala, da bodo v prihodnjem letu potrebovali dodatnih 10.000 vojakov za pomoč v boju proti IS. Iraški uradniki so odločili, da v letu 2016 porabijo manj sredstev za oborožitvene posle in namesto tega raje najamejo tisoč novih borcev, ki bi jih opremili z najnovejšim orožjem in s tehnologijo (Prav tam).

Francozi so v novembru 2015 v vzhodnem delu Sredozemlja stacionirali letalonosilko Charles de Gaulle, s čimer so pokazali svojo pripravljenost na največje zračne napade proti džihadistom IS. Dne 23. novembra 2015 je Francija več kot podvojila svojo prisotnost v regiji. Nemčija je napovedala načrte za zagotovitev zračne podpore, zato je v Irak in Sirijo konec novembra 2015 poslala 1.200 vojakov kopenske vojske – kar bi pomenilo trenutno največjo čezmorsko razporeditev nemških vojakov. Dne 4. decembra 2015 je nemški parlament potrdil načrte, da se Nemčija pridruži v boju proti IS, kar je bilo tri tedne po napadih v Parizu novembra 2015. Nemčija je poprej zagotovila orožje za kurdske borce, vendar je bila izključena iz zračnih napadov (BBC News 2015f). Nemški parlament je v začetku decembra 2015 odobril načrte za napotitev izvidniških letal Tornado, pomorske fregate in 1.200 pripadnikov nemške vojske, čeprav te sile ne bodo sodelovale v ofenzivnih operacijah (British Parliament 2015). Dne 15. decembra 2015 je nemško letalo prvič sodelovalo v zračnih napadih (The Jewish Virtual Library 2016).

V decembru 2015 je anketa med prebivalci Mosula privedla do presenetljivih rezultatov, saj se je podpora IS povečala na 39 % (z 10 % meseca junija 2014). Civilisti, ki živijo v Mosulu, vidijo zračne napade koalijskih sil kot večjo nevarnost (45.8 %) za varnost in zaščito njihovih družin kot so džihadisti (37.5 %). 60 % prebivalcev Mosula verjame, da gre za zaroto ameriške vlade, ki podpira IS (The Jewish Virtual Library 2016).

Dne 8. februarja 2016 so kanadski uradniki napovedali, da kanadske zračne sile od 22. februarja dalje ne bodo več sodelovale pri zračnih napadih na cilje IS. V okviru strategije boja proti IS, bodo iraškim vladnim silam v roku 2 let zagotovili usposabljanje in opremo. Kanada naj bi potrojila število kanadskih vojakov, namenjenih za usposabljanje lokalnih iraških vojakov. Koaliciji držav pa bodo še naprej pomagali z letaloma CC-150 Polaris in CP-140 A za nadzor iz zraka. Dne 10. februarja 2016 je Poljska potrdila svojo namero, da bo sodelovala v boju proti IS. Njeno delovanje se bo nanašalo na izvidovanje, obveščevalno dejavnost in usposabljanje kopenskih sil. Motivacija za priključitev Poljske, da se pridruži boju proti IS, je prepričati sorodne narode za prehod Natovih sil na vzhodu, boj proti priključitvi Krimskega polotoka k Rusiji in podpora separatističnih skupin v regiji. Dne 11. februarja 2016 so se Savdska Arabija in ZAE zvezali, da se bolj aktivno vključijo v zračne napade in da izpeljejo posebne operacije sil na bojišču. Arabci niso imeli podatka o številu specialnih enot, ki bi bile razporejene, niti časovnice (Prav tam).

Vlada Republike Slovenije je na seji 3. februarja 2016 sprejela sklep o okrepljenem sodelovanju Republike Slovenije v Globalni protiteroristični koaliciji zoper Daesh (ISIL), in sicer s prevzemom častniške dolžnosti v poveljstvu globalne koalicije, vzpostavljenem pri Osrednjem vojaškem poveljstvu ZDA v Tampa, z donacijo oborožitve in opreme (1.262 kosov avtomatskih pušk, 8 minometov in strelivo) ter s sodelovanjem z do 15 pripadniki Slovenske vojske pri usposabljanju pripadnikov oboroženih sil iraškega Kurdistan (Pešmerga). Namen celotne operacije je, da se Kurdi oborožijo in usposobijo za zavzetje Mosula, največjega mesta v Iraku pod nadzorom IS (Karba 2016; Repovž 2016).

6.2.2 Vloga mednarodnih institucij v boju proti IS

Evropska Unija

EU meni, da je Irak pomemben partner zaradi svojega geopolitičnega položaja, bližine EU in varnostnih izzivov, povezanih s širjenjem terorizma v tej regiji. Unija podpira stabilnost Iraka in njegovo politično vključevanje. Hkrati je Irak pomemben trgovinski partner na Bližnjem vzhodu in ključni energetski partner EU. EU meni, da tesnejše trgovinske vezi z Irakom

pomembno prispevajo k obnovi in razvoju Iraka. Naložbe iz EU bi pomembno vplivale na razvoj Iraka. Leta 2004 je Evropska komisija (v nadaljevanju Komisija) oblikovala strategijo, ki je predstavljala okvir za sodelovanje in leta 2006 izdala priporočila, glede prenovljenega sodelovanja z Irakom. Cilj obeh dokumentov je bila podpora politični tranziciji Iraka v demokracijo in vzpostavitev tržnega gospodarstva. Prav tako podpirajo vključevanje Iraka v mednarodno skupnost v regiji. Evropski parlament je leta 2009 sprejel več resolucij o razmerah v Iraku, med drugim ofenzivi IS, sektaškem nasilju in preganjanju manjšin. Januarja 2010 sta EU in Irak podpisala memorandum o soglasju za sodelovanje na področju energije, ki omogoča sodelovanje na področju zanesljive oskrbe z energijo, energije iz obnovljivih virov in energetske učinkovitosti (Evropski parlament 2016).

V maju leta 2012 sta EU in Irak podpisala sporazum o partnerstvu in sodelovanju (*Partnership and Cooperation Agreement*), ki zagotavlja okvir za pospeševanje dialoga in sodelovanje pri zadevah, vključno s področji: politične in socialne zadeve, človekove pravice, vladavina prava, migracije, okolje, trgovina, kultura, energija, transport in varnost. Strokovnjaki z obeh strani se redno srečujejo v okviru tehničnih delovnih skupin, v okviru katerih razpravljajo o sodelovanju na teh področjih, medtem ko se vsako leto srečujejo na ministrski ravni. Najnovejši ministrski dialog med Irakom in EU je potekal v januarju 2014 (European Union External Action 2016).

EU je zelo dejavna pri okrevanju in obnovi Iraka, saj prispeva več kot 1 milijardo € – vključno s humanitarno pomočjo. Od leta 2003 dalje razvojna pomoč EU podpira demokracijo, dobro upravljanje, človekove pravice, gospodarsko rast in zmanjšanje revščine s krepitvijo zmogljivosti in institucij na področju kazenskega prava, zagotavljanje osnovnih storitev, izvedba volitev in sodelovanje z organizacijami civilne družbe. Za obdobje 2014–2020 je EU namenila 75 milijonov € za krepitev človekovih pravic in pravne države, za izboljšanje osnovnošolskega in srednješolskega izobraževanja ter zagotavljanje dostopa do trajnostne energije za vse. Sredstva so namenjena za pomoč notranje razseljenim osebam v Iraku in iraškim beguncem v Jordaniji in Libanonu. Ustanovitev Energetskega centra med Irakom in EU bo potrebna za uvajanje novih tehnologij in pospešitev političnih reform v gospodarstvu Iraka (Prav tam).

IS predstavlja nov izziv za zahodno skupnost narodov. Za spopadanje z nastalo situacijo, se morajo voditelji EU osredotočiti na pet ključnih področij: boj proti terorizmu, sodelovanje, prekinitev finančnih tokov IS, humanitarna pomoč in politični dialog ter reforma dolgoročne politike. Trenutna vojaška strategija, vključno s financiranjem, opremo, delovno silo in

operativnimi zmogljivosti IS, je veliko bolj zapletena, v primerjavi s podobnimi skupinami, s katerimi se sooča Zahod (Pierini 2014).

28 držav EU ima skupno populacijo 505 milijonov, pri čemer je muslimanske populacije približno 20 milijonov. Medtem ko se med 2.600 in 3.000 mladih žensk in moških aktivno vključuje v džihadiska gibanja, kar ni ravno zanemarljiva številka, saj se ta iz dneva v dan povečuje. Kombinacija rekrutiranja, mreženja simpatizerjev in povratnikov z Bližnjega vzhoda, z nalogo, da pridobijo čim več džihadistov ima velik potencial za socialno destabilizacijo, zlasti radikalne muslimanske skupnosti, ki si prizadeva biti geografsko skoncentrirana. Cilj za evropske vlade mora biti omejitev zaposlovanja evropskih džihadistov s strani IS, preprečitev tranzita novincev v Sirijo in Irak ter uvedba strogega nadzora nad povratnimi uporniki. Preprečevanje džihadistom, da bi zapustili Evropo je prav tako ključnega pomena. Nekatere evropske države so že prenovile postopke in uvedle nove oblike sodelovanja za reševanje teh nalog, vendar pa je potrebno storiti še več. Temeljna področja delovanja so: svoboda gibanja znotraj EU, koordinacija protiterorističnih dejavnosti, protiteroristična zakonodaja, ureditev političnih dejavnosti in tudi svoboda izražanja. Da bi dosegli cilje, se morajo oblikovalci zunanje politike EU osredotočiti na pet posebnih prednostnih nalog. Prvič: EU si prizadeva za mednarodno sodelovanje proti terorizmu; to se že kaže med posameznimi evropskimi državami ter med EU in ZDA. Potrebno je zagotoviti nadzor na mejah in mednarodnih letališčih, pospešiti izmenjavo informacij ter prijetje in izročitev sodnih postopkov. Druga prednostna naloga se nanaša na prekinitev proizvodnje nafte s strani IS, kot tudi konec tihotapljenja nafte iz njenih oporišč v Turčiji in drugje. Pomembno je tudi, da se trgovcem EU prepreči nakup kateregakoli od prethotapljenih naftnih derivatov. Tretjič: EU se mora osredotočiti na humanitarno pomoč, sektor, kjer ima močne zmogljivosti. Humanitarne operacije bodo potrebne tudi v prihodnje, saj se bo najverjetneje število razseljenih Sircev in Iračanov kratkoročno in srednjeročno povečalo. Sirski begunci so se doslej zatekli v Libanon, Turčijo in Jordanijo, sedaj je pod pritiskom tudi iraški Kurdistan, kamor večinoma bežijo kristjani in Jazidi. Na udaru je tudi Turčija, kar kaže na novo razsežnost mednarodnega humanitarnega napora. Vprašanja glede beguncev predstavljajo velike izzive za države v regiji, EU, donatorsko skupnost in Agencijo ZN za begunce. Kaže se potreba po vključujočem dialogu in procesu načrtovanja za vprašanja beguncev. EU je za razseljene osebe in begunce namenila 2.8 milijard €, pri čemer Turčija ni dobila svojega deleža, ker bo prejela samo denarne donacije. Četrta prednostna naloga EU je politični dialog z državami v regiji. Resolucija VS ZN 2178 z dne 24. septembra 2014 določa okvir za razpravo na mednarodni ravni, medtem ko je koalicija voljnih bistro vojaškega načrtovanja. EU bi se morala osredotočiti predvsem na dialog z Jordanijo in Libanom ter s

Turčijo, torej z državami, ki so nestabilne zaradi pretresov v Siriji in Iraku. Nazadnje mora biti prioriteta EU dolgoročna revizija politike. Voditelji držav članic bodo morali spremeniti evropsko sosedsko politiko – vključiti morajo številne vidike, kot so: humanitarna pomoč, protiteroristično sodelovanje, upravljanje meja, pristopna pogajanja, trgovinski sporazumi in vojaško sodelovanje nekaterih držav (Pierini 2014).

Evropski parlament je 9. februarja 2015 oblikoval Resolucijo Evropskega parlamenta o humanitarni krizi v Iraku in Siriji, zlasti v zvezi z IS, kjer najostreje obsoja sistematčne kršitve človekovih pravic in zlorabe ter kršitve mednarodnega prava zaradi dejanj IS in z njo povezanih terorističnih skupin, ki pomenijo vojne zločine in zločine zoper človečnost; poziva iraško vlado, naj ratificira Rimski statut in s tem Mednarodnemu kazenskemu sodišču omogoči kazenski pregon odgovornih za vojne zločine in zločine zoper človečnost, ki jih je zagrešila IS. Evropski parlament je pozval iraške oblasti, naj sprejmejo ustrezne ukrepe, da bi otroke in njihove družine rešile iz primeža IS, kazensko preganjajo zločince ter zagotovijo varnost in zaščito prebivalcev (Evropski parlament 2015).

V letu 2016 naj bi EU oblikovala še en pravilnik za reševanje problemov v regiji, ki je trenutno v fazi preoblikovanja. Pojav IS je od EU zahteval, da sprejme bolj nujne ukrepe. Vzpon IS, ki je posledica dogodkov v Siriji in Iraku, grozi, da bo izničil načelo ozemeljske celovitosti in nacionalnih meja v regiji – načelo, ki predstavlja temelj mednarodnega reda. Ali je IS primerljiva z drugimi terorističnimi organizacijami, ki delujejo na Bližnjem vzhodu, lahko uporabimo običajna sredstva, ki se uporabljajo v takih situacijah – neposredno vojaško akcijo, proti njej. IS predstavlja fenomen, ki zapleta vse poskuse – EU je pogodbenica teh prizadevanj – za reševanje notranjih konfliktov v Iraku in Siriji. Problematična je tudi ustanovitev podružnic IS v vse več arabskih državah, ki so zelo pomembne za evropske interese (Egipt, Libanon in Jordanija). IS je v letu 2014 in 2015 napadla v več evropskih prestolnicah, medtem ko so države članice EU podcenjevale ali ignorirale njen potencial in nevarnost. Ekstremno nasilje (sektaški boj v Iraku in državljanska vojna v Siriji) je privedlo do najhujše globalne humanitarne krize po drugi svetovni vojni. Doslej je EU povečala humanitarno pomoč za begunce, in sicer za približno 3.7 milijarde €, med letoma 2015–2016 pa namerava dodeliti še 1 milijardo €. S tem se je EU uvrstila na sam vrh med organizacijami, ki nudijo pomoč beguncem (Stein 2016, 245–251).

EU je razvila strategijo boja proti terorizmu za prijetje tujih borcev (teroristi, ki jih je rekrutirala IS) ter oblikovala dva dokumenta, ki predstavljata podroben delovni načrt za rešitev krize in preprečitev njenega širjenja. V dokumentu je zapisano, da rešitev krize v Siriji in Iraku

sama po sebi ne spodbuja politične stabilnosti ali gospodarske blaginje v regiji. EU je pozdravila odločitev različnih držav članic, da prispevajo svoj delež k boju, sama pa kot organizacija ne bo sodelovala. Dejstvo je, da je večina držav članic EU razširila svojo pomoč v boju zoper IS, nekatere med njimi so ponudile pomoč pri usposabljanju IA in kurdskih pešmerg. Manjše število držav (VB, Francija, Belgija, Nizozemska in Danska) je aktivno sodelovalo v zračnih napadih proti IS pod vodstvom ZDA. Do konca leta 2015 nobena od držav ni izrazila namena, da pošlje svoje kopenske sile v Irak ali Sirijo; mnoge med njimi temu bistveno nasprotujejo. Tak pristop se bi spremenil v primeru množičnega terorističnega napada s strani IS ali znatnega povečanja ogroženosti političnih in gospodarskih interesov evropskih držav. Evropske države z velikimi koncentracijami državljanov iz muslimanskih držav morajo nujno sprejeti aktivne ekonomske, socialne in vzgojne ukrepe za vključitev muslimanov v lokalno družbo. Gre za boj, ki bo trajal več generacij. Glede na vedno večji val beguncev in prosilcev za azil celina ni pripravljena, da sprejme te množice in se ukvarja s pojavom na kratki, kaj šele na dolgi rok. V zvezi s tem so se pojavili tudi nerealni predlogi o tem, da je potrebno reševati korenine problema, to je politične in gospodarske razmere v državah izvora. Nemoč EU se je pokazala v odločitvi držav članic, in sicer po dolgih razpravah, da se 40.000 prosilcev za azil porazdeli med različne narode. Največje breme so utrpeli v Nemčiji, na Švedskem, v Franciji, Italiji, Grčiji in na Madžarskem. Medijsko poročanje o obsegu krize je prisililo evropske voditelje, da morajo sprejeti kratkoročno odločitev. Dolgoročne odločitve, ki bi zmanjšala število prosilcev za azil, ni nikjer na obzorju (Prav tam).

ECHO

Na podlagi mednarodnih humanitarnih načel, in kot je določeno v Evropskem soglasju o humanitarni pomoči, EU zagotavlja osnovne potrebe in humanitarno pomoč s posebnim poudarkom na najbolj ranljivih žrtvah. Pomoč je nepristransko namenjena prizadetemu prebivalstvu, ne glede na njihovo raso, etično skupino, vero, spol, starost, narodnost ali politično pripadnost. EU prav tako igra ključno vlogo pri medijsko pozabljenih krizah in nimajo pozornosti s strani mednarodne skupnosti. Humanitarna pomoč EU pokriva področja, kot so: hrana in prehrana, bivališče, zdravstveno varstvo, voda in sanitarije idr. Pomoč, ki jo financira EU, se izvaja v sodelovanju z mednarodnimi in s humanitarnimi nevladnimi organizacijami (European Commission 2014).

EU ima na voljo mehanizem za civilno zaščito, ki je bil ustanovljen leta 2001 za spodbujanje sodelovanja med nacionalnimi organi civilne zaščite po vsej Evropi. To omogoča bolj hitro in učinkovito odzivanje na izredne razmere z usklajevanjem ekip in sredstev civilne zaščite v

prizadeto državo in prebivalstvo. Katerakoli država lahko pokliče, na mehanizem EU za civilno zaščito, za pomoč. Center za usklajevanje reševanja (*Emergency Response Coordination Centre – ERCC*) koordinira zagotavljanje pomoči civilne zaščite, strokovnega znanja, intervencijske ekipe in posebno opremo. Za izboljšanje evropske pripravljenosti na nesreče so evropske države leta 2014 oblikovale mehanizem za Evropsko odzivanje v izrednih razmerah (*European Emergency Response Capacity – EERC*). EERC združuje vrsto pomoči ekip, strokovnjakov in opreme ter ohranja stanje pripravljenosti za misije civilne zaščite EU po vsem svetu (European Commission 2016).

V okviru Komisije je bil v decembru 2015 oblikovan Projekt za humanitarno pomoč in civilno zaščito. Po ocenah ECHO naj bi do konca leta 2015 10 milijonov ljudi, kar je skoraj tretjina prebivalstva Iraka, potrebovalo humanitarno pomoč. Več kot 8.7 milijona ljudi naj bi potrebovala pomoč takoj. 3.2 milijona ljudi je notranje razseljenih in v Iraku je tudi skoraj 250.000 sirskih beguncev. Dostop do varnih območij je potrebno zagotoviti za vse civiliste, ki bežijo iz konflikta. Dostava humanitarne pomoči na težko dostopnih in konfliktnih območjih je prednostna naloga v Iraku. Od aprila 2015 je bilo več kot 500.000 ljudi razseljenih, iraška vlada je napovedala začetek velike vojaške operacije, da bi prevzela nadzor nad provinco Al-Anbar. Zaradi stalnega zaostrovanja konflikta je bil omejen dostop do civilistov, ki so potrebovali osnovne storitve in reševalno pomoč. ZN so poročali o sistematičnem odvzemu človekovih pravic v Iraku, ki se nanašajo na ciljne poboje, prisilne spreobrnitve, ugrabitve, trgovino, suženjstvo in spolne zlorabe. V nekaterih primerih lahko govorimo tudi o vojnih zločinih in zločinih proti človeštvu. Dne 15. novembra 2015 je bilo potrjenih 2.000 primerov kolere, zato je iraško ministrstvo za zdravje razglasilo izbruh kolere v številnih iraških provincah (European Commission 2015). EU sodeluje pri zagotavljanju humanitarne pomoči za vse civiliste v stiski, na način, ki je skladen s humanitarnimi načeli neodvisnosti, nepristranskosti in nevtralnosti. Komisija ima sedež v Erbilu, kjer spremlja situacijo na terenu in usklajuje humanitarni odziv. Leta 2015 je Komisija pospešila razvoj sistemov in obstoječih struktur za usklajevanje humanitarne pomoči, da bi maksimizirala pomen agencij ZN, nevladnih in vladnih organizacij. Hkrati si prizadeva za povečanje virov financiranja EU, s prispevki držav članic ter z vladnimi programi zaščite in socialne varnosti. Poleg tega Komisija aktivno sodeluje z mednarodno humanitarno skupnostjo in iraško vlado (Prav tam).

ECHO je dne 2. oktobra 2015 sprejel Načrt izvedbe humanitarnega odziva (*Humanitarian Implementation Plan – HIP*) zaradi stopnjevanja spopadov in krepitev vojaške akcije proti IS. Iraška kriza ostaja ena od najhujših humanitarnih kriz na svetu, dodatno pa situacijo slabšajo že tako omejena humanitarna sredstva. Iraški načrt humanitarnega odziva (*The Iraq Humanitarian*

Response Plan – HRP) ima na voljo samo 40 % finančnih sredstev, zato se operacije že končujejo. Več humanitarnih partnerjev je že napovedalo znižanje humanitarne pomoči v vseh sektorjih. ECHO še naprej podpira humanitarne partnerje (agencije ZN, mednarodne organizacije in mednarodne nevladne organizacije), da skupaj opravijo nalogo varovanja in zagotavljanja usklajenega odziva v nujnih primerih za vse žrtve iraške krize. ECHO je dodatna sredstva v višini 40 milijonov € dodelil za zagotavljanje nujne pomoči (vode in sanitarije za prihajajoče zimsko obdobje, zdravje, hrana in zavetje) in izboljšanje dostopa (do pomoči in varnih območij). Hkrati je sprejel Iraški plan strateškega odziva (*Iraq Strategic Response Plan* – SRP) za leto 2015, ki je ocenjen na 1.12 milijard €, pri čemer je zagotovljenih le 13 % sredstev. Za izvajanje HRP za obdobje junij–december 2015 bi bilo potrebnih 500 milijonov €. Kljub izrednim razmeram v državi bodo morali skrajšati operacije, če dodatna finančna sredstva ne bodo zagotovljena (European Commission 2015, 1–4).

V Iraku gre za obsežno politično in varnostno krizo z lokalnimi, nacionalnimi in regionalnimi posledicami. Po kriznem indeksu ECHO je Irak v obdobju 2011–2012 spadal v najvišjo 3 kategorijo in v 2 kategorijo po indeksu ranljivosti. ECHO je za Irak za obdobje 2013–2014 napovedal zmerne humanitarne potrebe. Visoka stopnja nasilja in politične nestabilnosti v celotnem letu 2013 ter povečanje oboroženih spopadov v prvi polovici leta 2014, je privedla do razširjenih humanitarnih posledic v skoraj vseh iraških provincah. Politične in sektaške napetosti so pomembno vplivale na poslabšanje varnosti in v letu 2013 terjale več kot 8.000 življenj, kar je najvišja raven od leta 2008. Število notranje razseljenih ljudi se je postopoma povečalo iz 55.000–60.000 na 480.000 v januarju 2014. V Al-Anbarju ni bilo konec krize in političnih napetosti, nasilje in vojaške ofenzive so se preselile tudi v druge pokrajine, predvsem v Salah al-Din, Dijala in Bagdad. V juniju 2014 je IS zavzela Mosul, nato so se konflikti hitro razširili na območju Kirkuka ter južno od iraškega Kurdistan. Zaradi poslabšanja varnostnih razmer v severnem Iraku in spopadi med IS in privrženci na eni strani in borci Pešmerg na drugi strani, je bilo v mesecu avgustu prisilno razseljenih 850.000 moških, žensk in otrok. Skoraj 200.000 ljudi je bilo prisilno razseljenih iz Sinjara v iraški Kurdistan. Po ocenah ZN naj bi bilo od začetka leta 2014 1.8 milijona Iračanov razseljenih. Iraka niso prizadeli le notranje sektaški konflikti, ampak tudi dogajanje v Siriji, ki je imelo pomemben vpliv na državo. Najbolj viden učinek je bil dotok sirskih beguncev predvsem na severu države, njihovo število pa se je gibalo okoli 217.800. Mejni prehod Peshkhabour je bil od aprila 2014 zaprt, ponovno pa so ga odprli v avgustu 2014, ko je prišlo do množice prosilcev za azil. Od januarja 2014 se je nazaj v Sirijo vrnilo povprečno 300 sirskih beguncev na dan (Prav tam).

Po najnovjših podatkih Misije ZN v Iraku (*United Mission in Iraq – UNAMI*) je bilo v mesecu avgustu 2014 več kot 1.260 civilistov ubitih in 1.198 ranjenih. Te številke ne vključujejo Al-Anbarja, kjer so lokalni zdravstveni organi ocenili, da je bilo 268 civilistov ubitih in 796 ranjenih v istem obdobju. Prebivalci, ki so prizadeti zaradi spopadov, so zelo občutljivi na že tako slabe življenjske razmere, slabo delujočo infrastrukturo, izgubo dohodka gospodinjstev in premoženja ter občutka negotovosti. ECHO se bo pri svojem delu osredotočil na zaščito beguncev in notranje razseljenih ljudi na območjih z visokim tveganjem (European Commission 2015, 4–6).

Za severni in osrednji del Iraka so značilne razširjene in hude kršitve mednarodnega humanitarne prava in mednarodnega prava človekovih pravic ter temeljnih svoboščin. Verske in etnične manjšine so diskriminirane in pogosto tarča napadov. Celotno civilno prebivalstvo na konfliktnih območjih se sooča z omejitvami svobode (dejanske ali zaznane) in nadaljnjimi omejitvami dostopa do osnovnih storitev in možnosti za večji zaslužek. Na podlagi pridobljenih izkušenj je nujno potrebno sedanje načine pomoči prilagoditi in okrepiti zmogljivosti za ukrepanje v kriznih razmerah, ob tem pa je potrebno spoštovati mednarodne standarde. Množični premik notranje razseljenih oseb na varnejša območja v Iraku je privedel do prevelikega bremena na obstoječ primarni sistem zdravstvenega varstva in sekundarnih/terciarnih zdravstvenih struktur. Varnostne omejitve so močno ovirale dostop do zdravil in zalog kot tudi nujno oskrbo. Ranljive skupine v Iraku so bile dodatno izpostavljene nalezljivim in kroničnim boleznim. Dostop do sekundarnega in terciarnega zdravstvenega varstva je zaskrbljujoč, sistem je slab, zato je potrebna okrepitev. Načeloma zdravstvene ustanove opravljajo storitve za begunce in notranje razseljene ljudi, vendar pa ni jasno, v kolikšni meri. Potrebno je izboljšati razumevanje o dostopu do specializirane oskrbe v bolnišnicah med begunci in notranje razseljenimi osebami. Zaradi hitro spreminjajočih se razmer so danes še vedno nasprotujoči podatki o številu zdravstvenih ustanov, ki dejansko delujejo v posameznih provincah. Podpora za obnovo dostopa do zdravstvenih storitev je nujna prednostna naloga (European Commission 2015, 6–8).

Iraška vlada in njena ministrstva, pristojna za osnovne storitve, kot so zdravje, kmetijstvo in vode, so uradno prejela vsebinska sredstva z nacionalnega javnega proračuna za obdobje 2012–2013. Ministrstvo za preseljevanje in migracije, ki je odgovorno za spodbujanje in pospeševanje pomoči notranje razseljenim osebam, nima ustreznih zmogljivosti za pravočasno upravljanje proračunskih sredstev, ki jih je prejel za ponovno integracijo notranje razseljenih ljudi v družbo. KRG je ustanovila medresorski organ Visoki komisariat (*High Commission*) in

Skupni krizni center (*Joint Crisis Centre*) za upravljanje krize. Prezgodaj je reči, da bo to spodbudilo načrtovanje in usklajevanje med KRG in humanitarno skupnostjo. KRG se sooča s proračunsko krizo, saj od centralne vlade ni dobila sredstev že 7 mesecev, zato so iraške oblasti za obvladovanje krize zaprosile mednarodno skupnost. Do septembra 2014 je bilo za odziv na humanitarne potrebe Iračanov v Iraku namenjenih več kot 750 milijonov \$ (European Commission 2015, 8–9). ECHO je zaradi naraščajočih potreb prizadetega prebivalstva v Iraku – v marcu 2014 povečala svoj prispevek za humanitarne programe iz 4 milijonov € na 7 milijonov € in okrepila svojo prisotnost v državi z odprtjem terenskega urada v Erbilu. Do avgusta 2014 je skupni prispevek ECHO znašal 17 milijonov €.

Pomoč ECHO ne bo zadoščala za pokritje vseh najbolj nujnih potreb v Iraku, zato je pomembno podpirati Strategijo Iraka (*All-of-Iraq strategy*), spodbujati sodelovanje z vsemi partnerji in uskladiti delo različnih agencij. Zaradi omejenosti in preobremenjenosti zdravstvene infrastrukture je ECHO pozval partnerje, da osnovno zdravstveno komponento vključijo v obstoječe mehanizme hitrega odzivanja na geografskih območjih pod njihovo pristojnostjo. ECHO podpira Stalni medinstitucionalni odbor (*Standing Committee's Transformative Agenda* – ITA) in spodbuja sodelovanje s partnerji pri uresničevanju njihovih ciljev ter sodeluje pri usklajevanju mehanizmov za dodelitev sredstev. V okviru EERC je več kot 45 tovornih letal prispelo v Erbil in pripeljalo 6.700 ton pomoči. Pomoč so prispevale Avstrija, Belgija, Danska, Francija, Italija, Nemčija, Nizozemska, Švedska in VB. Komisija je prejela 14 zahtevkov za financiranje transporta, skupni znesek sofinanciranja naj bi tako znašal 1.3 milijona €. ECHO si prizadeva za tesno sodelovanje z Evropsko službo za zunanje delovanje (*European Union External Action*) in Generalnim direktoratom Evropske komisije za razvoj in sodelovanje (*European Commission's Directorate-General for Development and cooperation*) s ciljem, da razvojni programi dejansko vključujejo potrebe prizadetega prebivalstva, vključno z notranje razseljenimi, najbolj ranljivimi na konfliktnih območjih in begunci. V okviru sodelovanja z EU je bila sprejeta strategija, ki si prizadeva za izboljšanje operativnih zmogljivosti ministrstev in centralne vlade ter KRG na področju upravljanja migracij. EU podpira tudi Službo ZN za projektno sodelovanje (*United Nations Office for Project Services*), in sicer za ustvarjanje partnerstva med iraško civilno družbo in javnimi organi. Program si bo tudi v prihodnje prizadeval za razvoj učinkovitih, preglednih, konstruktivnih in vzajemno koristnih odnosov med civilno družbo in javnimi organi, ki so še posebej potrebni v času krize. V Iraku je razglašena najvišja stopnja (3) humanitarne krize, zato je pomembno ohraniti aktiven pristop za ponovno sodelovanje s pristojnimi državnimi organi, takoj ko se oblikuje nova iraška vlada. Zagotoviti je potrebno stalno usklajenost z instrumenti EU in raziskati široko paleto

mehanizmov, ki bi lahko bili na voljo za Irak v prihodnjem obdobju (European Commission 2015, 10–13).

Oddelek za mednarodni razvoj

Oddelek za mednarodni razvoj (*Department for International Development* – DFID) je bil ustanovljen leta 1997 in zaposluje okoli 2.700 ljudi. Prizadeva si za odpravo skrajne revščine in hkrati za spoštovanje mednarodnih obveznosti v VB, za doseganje globalnih ciljev ZN, za gospodarsko rast in ustvarjanje bogastva, izboljšanje skladnosti in učinkovitosti britanske mednarodne razvojne politike na konfliktnih območjih, izboljšanje življenja deklet in žensk z boljšim sistemom izobraževanja in večjo izbiro za načrtovanje družine, preprečevanja nasilja nad dekleti in ženskami v državah v razvoju in prispeva k preprečevanju podnebnih sprememb (Department for International Development 2016).

DFID je vodilna britanska humanitarna organizacija, ki se ukvarja z reševanjem življenj ljudi, ki so ogroženi zaradi širjenja IS. V mesecu decembru 2015 je izdala poročilo o kriznem odzivanju v Iraku, v katerem je zapisala svoje ključne ugotovitve. Po podatkih Mednarodne organizacije za migracije je 83 % notranje razseljenih oseb skoncentriranih na območjih severnega, zahodnega in osrednjega Iraka. Potrebe po vsem Iraku so obsežne in se razlikujejo. VB je napovedala 79.500.000 £ podpore pomoči za tiste ljudi, ki potrebujejo humanitarno pomoč, ki vključuje:

- 23 milijonov £ za nujno reševalno pomoč v poletnih mesecih leta 2014 in sicer v okviru sodelovanja med partnerji ZN in nevladnimi organizacijami. Prav tako s tesnim sodelovanjem z Ministrstvom za obrambo, ki je pomagalo pri reševanju ujetih skupnosti na Mount Sinjar in v Amerli.
- 16.5 milijona £ za pomoč ljudem v zimskih mesecih leta 2014, pri čemer poziva partnerje, da namenijo sredstva za zimsko oskrbo in prepotrebno finančno pomoč za ranljive skupine ljudi.
- 20 milijonov £ humanitarne pomoči je napovedala v juniju 2015, in sicer v okviru sodelovanja s Skupnim humanitarnim skladom ZN, s ciljem, da se sredstva razpršijo na tista območja, ki so najbolj prizadeta. Za bolj učinkovit odziv je pomembna tudi krepitev odnosov in usklajevanje regionalnih mehanizmov med iraško vlado in KRG.
- 20 milijonov £ je 29. junija 2015 namenila za povečanje humanitarne pomoči.

DFID si prizadeva prek ZN in zaupanja vrednih partnerjev za zagotavljanje zdravstvene oskrbe, čisto vodo in sanitarije, zatočišča, denarno pomoč in druge bistvene potrebe Iračanov. Hkrati

sodeluje v okviru Sklada za stabilnost konfliktov in varnost, za katerega je za Irak namenila 10 milijonov £, kar bo prispevalo k stabilizaciji na območjih osvobojenih izpod nadzora IS, in pomagalo zagotoviti varno okolje za razseljene osebe, da se vrnejo domov (Department for International Development 2015, 1–2).

Združeni narodi

Dne 28. septembra 2001 je VS ZN sprejel široko protiteroristično Resolucijo 1373, v kateri države članice poziva k preprečevanju financiranja terorizma in izboljšanju mednarodnega sodelovanja. Sredstva, finančno premoženje in gospodarske vire, ki omogočajo izvajanje terorističnih dejanj ali sodelujejo pri njih, ter objekte in subjekte, ki delujejo v imenu teroristov, je potrebno zamrzniti brez odlašanja. Potrebno je, da se teroristična dejanja obravnava kot huda kazniva dejanja, ki so regulirana z nacionalno zakonodajo in s predpisi. Države morajo pospešiti izmenjavo informacij o terorističnih dejanjih in gibanjih; ponarejenih dokumentih; prometu z orožjem in občutljivim materialom; uporabi komunikacij in tehnologije s strani terorističnih skupin in posedovanje orožja za množično uničevanje. V okviru tega je potrebno uskladiti nacionalna, subregionalna in mednarodna prizadevanja za krepitev globalnega odziva na to grožnjo mednarodne varnosti (Security Council 2001).

Dne 4. avgusta 2005 je VS ZN sprejel Resolucijo 1618, ki se nanaša na teroristične napade v Iraku. Terorizem moti proces tranzicije v državi, zato si morajo države članice prizadevati za preprečevanje tranzita teroristov v in iz Iraka. Predlog resolucije sta predložili VB in ZDA, in sicer po grozljivih napadih, ki so terjali več kot 100 smrtnih žrtev, vključno z 32 otroki, zaposlenimi v neodvisni volilni komisiji v Iraku in svetovalkami zadolženimi za pripravo nove ustave v Iraku. VS ZN je z zaskrbljenostjo ugotovil, da se je povečalo število napadov na tuje diplomate (umori in ugrabitve) (Security Council 2005). Dne 14. septembra 2005 je VS ZN sprejel Resolucijo 1624, v kateri je države članice pozval k boju proti terorizmu z vsemi sredstvi in v vseh njegovih oblikah in manifestacijah. Države članice morajo zagotoviti, da so vsi sprejeti ukrepi za boj proti terorizmu v skladu z mednarodnim pravom, zlasti pravom človekovih pravic, pravom beguncev in humanitarnim pravom (United States Department of State 2005).

Dne 17. decembra 2013 je VS ZN sprejel Resolucijo 2129, kjer se države članice strinjajo, da terorizem predstavlja eno izmed najhujših groženj mednarodnemu miru in varnosti. Potrebno je povečati učinkovitost skupnih prizadevanj za boj proti tej nadlogi na globalni ravni. Terorizma ne bo porazila vojaška sila, izvršilni pravni ukrepi ali obveščevalna dejavnost sama, potrebno je okrepiti prizadevanja za uspešno preprečevanje in mirno reševanje dolgotrajnega

konflikta in potrebo po spodbujanju pravne države, varstvo človekovih pravic in temeljnih svoboščin, dobro upravljanje itd. kot je zapisano v Strategiji ZN za globalni boj proti terorizmu (United Nations Security Council 2013).

Dne 14. avgusta 2015 so ZN razglasili najvišjo stopnjo izrednih razmer v Iraku. Konec avgusta 2014 so brezpilotna letala ZDA odvrгла humanitarno pomoč mestu Amerli na severu Iraka, ki so ga od junija 2014 oblegali islamski skrajneži. Pri tem so jim pomagala letala iz Avstralije, Francije in VB. Proti skrajnejšem okrog mesta naj bi se skupaj borile iraške sile, na tisoče pripadnikov šiitskih milic in kurdske pešmerge. Po podatkih časnika Time ameriška akcija v Iraku ameriške davkoplačevalce dnevno stane več kot 5.7 milijona €. ZDA naj bi pomagale tudi iraškim Kurdom z dobavo orožja, pri čemer naj bi sodelovale še Kanada, Italija, Francija in VB; podporo pa je napovedala tudi Avstralija (BBC News 2014b).

Dne 15. avgusta 2014 je VS ZN sprejel Resolucijo 2170, v kateri je obsodil zelo razširjene zlorabe človekovih pravic s strani ekstremističnih skupin v Iraku in Siriji. Pozval je vse države članice, da sprejmejo ukrepe za prekinitev toka tujih borcev, financiranja in druge oblike podpore islamskih skrajnih skupin v Siriji in Iraku. V skladu s VII. poglavjem UL ZN je nasilje s strani IS najostreje obsodil kot kruto, sistematično in razširjeno zlorabo človekovih pravic. Resolucija ponavlja obveznosti držav iz prejšnjih resolucij boja proti terorizmu, da se prepreči pretok teroristov kot tudi njihova oskrba z orožjem ali finančna podpora. VS ZN je zahteval, da IS, fronta Al-Nusra in drugi subjekti povezani z Al Kajdo prenehajo z nasiljem in s terorističnimi dejanji, se takoj razorožijo in razpustijo. Opozoril je, da bi napadi na civiliste na podlagi etničnih ali verskih identitet predstavljali zločine proti človeštvu, zato je storilce potrebno privedi pred sodišče. Sprejetje dokumenta so pozdravili predstavniki VB, ZDA, Ruske Federacije, Avstralije, Jordanije, Kitajske, Francije, Čada in Čila skupaj s predstavniki Iraka in Sirije. Vsi so se strinjali, da je za boj proti nevarnosti, ki jo predstavlja IS, potrebno večje regionalno in mednarodno sodelovanje (Security Council 2014).

Konec septembra 2015 je Obama na srečanju svetovnih voditeljev javno obljubil, da bodo uporabili vsa možna orodja – vojaška, obveščevalna in gospodarska – za poraz IS. Gre za ekstremistično skupino v Siriji in Iraku, ki se še naprej širi. Poudaril je, da gre za dolgoročno kampanijo, ne samo proti njeni mreži, ampak njeni ideologiji. Iraški voditelji so na srečanju zahtevali več pomoči proti IS v Iraku. H koaliciji držav pod vodstvom ZDA so se priključile še Nigerija, Tunizija in Malezija (Chicago Tribune 2015).

Resolucije ZN so del širših prizadevanj za boj proti financiranju IS. VS ZN je v mesecu novembru 2015 sprejel resolucijo, ki jo je pripravila Francija, v kateri je pozval države po vsem svetu, da sprejmejo vse ustrezne ukrepe za boj proti IS. Glasovanje je potekalo teden dni po

terorističnih napadih v Parizu, za katere je IS prevzela odgovornost, in potem, ko so islamski skrajneži oblegali hotel Bamako – v glavnem mestu Malija. Rusija je glasovala za ukrep, kar kaže na redko diplomatsko konvergenco (The New York Times 2015). V decembru 2015 je VS soglasno podprl resolucijo o dohodkih IS in blokiranju njene uporabe globalnega finančnega sistema. Resolucija, ki jo ZDA in Rusija propagirata, postavi IS na isto raven kot je Al Kajda. Hkrati poudarja, da vsakega posameznika, skupino, podjetje ali subjekt, ki podpira IS ali Al Kajdo, veljajo sankcije ZN, vključno z zamrznitvijo sredstev, s prepovedjo potovanj in z embargom na orožje. Resolucija poziva države, da si izmenjujejo informacije o skrajnih skupinah in se zavzemajo za oblikovanje poročil o tem, kaj vsaka država počne za boj proti financiranju IS in Al Kajde (The Guardian 2015).

V Resoluciji 2253 VS ZN izrazi zaskrbljenost zaradi obstoja nasilne ekstremistične ideologije in delovanja IS, Al Kajde in njenih podružnic na Bližnjem vzhodu, severni Afriki in drugod. Poudaril je, da lahko terorizem premagajo le s trajnim in celovitim pristopom, ki vključuje aktivno udeležbo vseh držav ter mednarodnih in regionalnih organizacij. VS ZN je izrazil globoko zaskrbljenost glede povezave med IS, Al Kajdo in z njimi povezanimi posamezniki, skupinami, podjetji, subjekti ter mednarodnim organiziranim kriminalom v nekaterih regijah (trgovina z orožjem, ljudmi, drogami in s predmeti; nedovoljena trgovina z naravnimi viri – zlato, kamni, minerali; ropi bank; izsiljevanje in ugrabitev za odkupnino). Opozoril je na naraščajočo uporabo novih informacijskih in komunikacijskih tehnologij, zlasti interneta, s katerim se olajša izvajanje terorističnih dejanj (Security Council 2015).

Po poročanju medijev v januarju leta 2016 je IS v Iraku zajela 3.500 žensk in otrok za sužnje. ZN so opozorili IS glede izvajanja neverjetnega nasilja nad civilisti, saj so za skupino značilne javne usmrtnice in brutalne kazni, vključno s kamenjanjem, z obglavljanjem in zažiganjem živih ljudi. Misija ZN za pomoč Iraku in Urad visokega komisarja za človekove pravice sta izdala poročilo, ki temelji predvsem na pričevanjih, pridobljenih neposredno od žrtev, preživelih ali prič nasilja. Med 1. januarjem 2014 in 31. oktobrom 2015 je bilo po poročanju ZN ubitih 18.802 civilistov in 36.245 je bilo ranjenih. Med žrtvami so bili ljudje povezani z vlado, s policisti, nekdanji javni uslužbenci, strokovnjaki, kot so zdravniki in odvetniki, novinarji ter plemenski in verski voditelji. Obstajajo tudi poročila o umoru otrok vojakov, ki so pobegnili iz spopadov. Med 800 in 900 otrok je IS ugrabil v Mosulu za versko in vojaško usposabljanje. V Mosulu je prišlo do množičnega umora, usmrtnice 19 žensk, ki so zavrnille spolne odnose z borci IS. IS je izjavila, da bo še naprej izvajala sistematično in razširjeno nasilje ter zlorabe mednarodnega prava človekovih pravic in humanitarnega prava. Ta dejanja se lahko v nekaterih primerih nanašajo na vojne zločine, zločine proti človeštvu in morda celo genocid (ITV News 2016).

OCHA

Agencija ZN za koordinacijo humanitarne pomoči (*United Nations Office for Coordination Humanitarian Affairs* – OCHA) je del Sekretariata ZN za povezovanje humanitarnih akterjev, s ciljem, da se zagotovi usklajen odziv na izredne razmere. Poslanstvo OCHA je mobilizacija in koordinacija učinkovite humanitarne akcije v sodelovanju z nacionalnimi in mednarodnimi akterji, da bi ublažili trpljenje ljudi v nesrečah in izrednih razmerah. OCHA je v okviru svojih pristojnosti sprejela Strateški načrt, ki predstavlja vizijo ter splošne in strateške cilje organizacije. Strateški načrt 2014–2017 se osredotoča na dva cilja: izboljšanje humanitarne akcije sedanjih kriz po svetu in povečanje učinkovitosti prizadevanj, ki se ukvarjajo z novimi partnerji ter s spodbujanjem novih tehnologij in idej (*United Nations Office for Coordination of Humanitarian Affairs* 2016). OCHA igra ključno vlogo pri operativnem usklajevanju v kriznih razmerah. To vključuje: oceno potreb in razmer, dogovor o skupnih prednostnih nalogah, razvoj skupnih strategij za reševanje vprašanj, zbiranje finančnih sredstev in drugih virov ter dosledno javno sporočanje. OCHA spodbuja pripravljenost na zmanjševanje posledic nesreč na ranljive skupnosti, zlasti v državah, ki so izpostavljene nesrečam. OCHA upravlja z združenimi sredstvi pri zagotavljanju reševalne pomoči. Vsa finančna sredstva omogočajo OCHA, da zagotovi najbolj nujno potrebno pomoč in osnovne življenjske potrebščine za ljudi, ki se borijo za preživetje (*United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs* 2016).

OCHA je v decembru 2015 oblikovala poročilo HRP za leto 2016. Organizacija je opozorila na redno kršenje človekovih pravic in mednarodnega humanitarnega prava (zajetje ter zaslužnjevanje žensk in otrok, neselektivno bombardiranje, ugrabitve, posilstva, ropanje idr.). Družine po vsem Iraku se borijo, da bi našle nova delovna mesta, stanovanja, imele dostop do zdravstvenega varstva, hrane in pitne vode. Revščina v Iraku po kazalnikih človekovega razvoja hitro in strmo narašča. Irak je po letih nasilja in spopadov opustošena država, ki doživlja trojno krizo – humanitarna katastrofa, davčni propad in pojav negotovosti. Obup med Iranci se povečuje, mnogi med njimi nimajo druge izbire, kot da zapustijo državo. Potrebe so bile ocenjene in stroški določeni, mednarodna pomoč bo stala 4.5 milijarde \$. Glede na omejitve varnosti, dostopa, zmogljivosti in financiranja, so partnerji ocenili, da bo za HRP 2016 potrebnih 861 milijonov \$. Pomembno je, da se iraškemu prebivalstvu zagotovi vsaj minimalna pomoč, da preživijo krizo (*Humanitarian Response Plan* 2016, 4).

NATO

Severnoatlantski svet (*North Atlantic Treaty Organization* – NATO) je pokazal svojo zavezanost, da pomaga Iraku ustvariti učinkovite oborožene sile in nenazadnje zagotoviti lastno varnost z vzpostavitev »*Nato Training Mission-iraq*« (NTM-I), ki je potekalo od leta 2004 do leta 2011, in v katerem ni bilo mogoče doseči pravnega statusa Natovih sil, ki delujejo v državi. V okviru programa je bilo usposobljenih več kot 5.000 vojaškega osebja in več kot 10.000 policijskega osebja v Iraku. Od ameriške invazije leta 2003 so sicer v Iraku uspeli oblikovati varnostne sile, ki štejejo več kot 900.000 mož. Po zatrijevanju oblasti so sposobne zagotoviti varnost v državi, kar pa ne velja za obrambo iraških meja, zračnega prostora in teritorialnih voda. V okviru misije je IA dobila opremo vredno več kot 115 milijonov € in več kot 17.5 milijonov € donacij s strani držav članic Nata za usposabljanje in izobraževanje. Nato in Irak sta ustanovila okvir za strukturirano sodelovanje za razvoj dolgoročnega partnerstva med zavezništvom in Irakom (*Alliance's long-term partnership with Iraq*). Misija je bila ustanovljena v skladu z Resolucijo VS ZN 1546 in s ciljem ustvariti učinkovite oborožene sile v državi ter na zahtevo začasne iraške vlade. Dne 22. septembra 2004 je Nato razširil misijo in v Iraku ustanovil Center za usposabljanje, izobraževanje in doktrino. V novembru 2004 so zunanji ministri odobrili vrhovnega poveljnika zavezniških sil v Evropi, ki je v okviru misije v decembru 2004 odobril 300 dodatnega osebja, vključno s trenerji in podpornim osebjem, ki je sodelovalo pri usposabljanju in mentoriranju varnostnih sil Iraka. Do februarja 2005 je bila misija polno zasedena s kadrom in sredstvi. Novembra 2006 se je usposabljanje razširilo na žandarmerijo (nacionalna policija); v decembru 2008 pa tudi na druga področja, ki so vključevala usposabljanje mornarice in letalskih sil, obrambne reforme, vzpostavljanje obrambnih institucij ter izobraževanje in usposabljanje častnikov. Dne 26. julija 2009 sta Nato in iraška vlada podpisala pogodbo o usposabljanju ISF. V aprilu 2011 je Irak dobil status države partnerice. Misija se je končala 31. decembra 2011, vendar je Nato tudi po tem datumu razvijal dolgoročne odnose z Irakom v okviru strukturnega sodelovanja. V maju 2012 je Irak uradno predložil osnutek za individualno partnersko sodelovanje, ki predstavlja okvir za reden dialog in sodelovanje pri usposabljanju na področjih, kot so boj proti terorizmu, čezmejni organiziran kriminal in varovanje kritične energetske infrastrukture. Misija je bila uspešna, kljub temu pa po večtedenskih pogajanjih ni bilo mogoče doseči dogovora o njenem podaljšanju (Revija Nato 2004; Dnevnik 2014; North Atlantic Treaty Organization 2015).

Nato je v juniju 2014 objavil, da zavezništvo ne bo prevzelo nikakršne vloge v Iraku, kjer so skrajneži prevzeli nadzor nad obsežnimi območji na severu države in prodirajo proti Bagdadu. Hkrati je zahteval takojšno izpustitev 48 turških državljanov, ki so jih ugrabili skrajneži. Nato

je kljub temu pozorno spremljal razmere in pozival vse vpletene strani, naj ustavijo nasilje (Slovenska tiskovna agencija 2014).

Dne 1. marca 2016 je prišlo do srečanja med premierom Al-Abadijem in generalnim sekretarjem Nata Jensom Stoltenbergom, ki je pohvalil pogum ISF in izpostavil podporo Nata. Pozdravil je sedanja vladna prizadevanja za izgradnjo zaupanja med različnimi skupnostmi v Iraku, kar je bistvenega pomena za dolgoročno stabilnost Iraka. Nato je v mesecu marcu 2016 začel z usposabljanjem iraških častnikov, v okviru projekta »*Nato's Defence Capacity Building Package for Irak*«. Iraški policisti bodo prejeli usposabljanje na prednostnih področjih, vključno z bojem proti improviziranim eksplozivnim napravam, vojaško medicino in s civilnim vojaškim načrtovanjem. Natovi strokovnjaki bodo svetovali tudi glede reform varnostnega sektorja v Iraku (North Atlantic Treaty Organization 2016).

Mednarodni odbor Rdečega križa

Mednarodni odbor Rdečega križa (*International Committee of Red Cross – ICRC*) je največja humanitarna organizacija na svetu. Njegova naloga je, da lajša trpljenje ljudi, zaščiti življenja in zdravje ter podpira človekovo dostojanstvo, zlasti v oboroženih spopadih in drugih nujnih primerih (epidemije, poplave in potresi). Sestavljen je iz Mednarodnega odbora rdečega križa, Mednarodne federacije rdečega križa in Rdečega polmeseca ter 189 posameznih nacionalnih društev. Vsak ima svojo pravno identiteto in vlogo, vendar so vsi združeni v sedmih temeljnih načelih: humanost, nepristranskost, nevtralnost, neodvisnost, prostovoljno delo, enotnost in univerzalnost. ICRC izvaja izključno humanitarno misijo, katere namen je zaščititi življenja in dostojanstvo žrtev oboroženih spopadov in drugih nasilnih dejanj in da se jim zagotovi pomoč (International Committee of the Red Cross 2013).

ICRC je bil v Iraku prisoten med vojno in po vojni. Do sedaj je zagotavljal pitno vodo, oskrboval bolnišnice in ranjence, vzpostavil namakalni sistem in centralno električno napeljavo ter omogočal stike med ločenimi družinskimi člani in obiskovanje vojnih ujetnikov. ICRC intenzivno ocenjuje razmere in potrebe v Iraku in išče možne rešitve o tem, kaj lahko na območju naredijo, potem pa bodo izdelali predloge za pomoč iraškemu prebivalstvu, za podporo katerih bodo prosili vlade posameznih držav in nacionalne odbore Rdečega križa (STA 2003). Dne 6. maja 2004 je v javnost prišla novica, da je ICRC že prej vedel za mučenje iraških zapornikov in opozarjal na njihove zlorabe. ICRC je v zaporu Abu Graib opravil več nenapovedanih obiskov, o izsledkih pa je obvestil ameriške in britanske oblasti. Neprimerno ravnanje ameriških vojakov so obsodile ZDA, VB in Poljska (Rtvslo 2004).

Humanitarna operacija v Iraku se sooča z resnimi težavami. Leta 2014, ko se je kriza začela, je Savdska Arabija ZN za pomoč notranje razseljenim osebam namenila 500 milijonov \$, vendar je denarja zmanjkalo že v marcu 2015, zato so agencije zahtevale zmanjšanje programov; revidiran strateški načrt ZN za Irak je za obdobje 2014–2015 zahteval 2.2 milijarde \$. Do sedaj je bilo za program zagotovljenih samo 15 % sredstev. Irak je na najvišji tretji stopnji humanitarne krize, lahko se zgodi, da bo v prihodnosti zmanjkalo finančnih sredstev. Prihaja tudi do razlik med zagotavljanjem pomoči beguncem in notranje razseljenim osebam, saj se je več pozornosti namenilo beguncem, zaradi česar prihaja do napetosti – to je zadnja stvar, ki jo Irak potrebuje. Obstaja možnost, da se bo humanitarna kriza v Iraku leta 2015 še poslabšala. Če bi se spopadi začeli v Mosulu, bi iz domov lahko pobegnilo več kot 500.000 ljudi. Težava se pojavlja, ker ni jasno, kam bodo migrirali in ali bodo prejeli pomoč, ki jo potrebujejo (Ferris in Teff 2015).

UNICEF

UNICEF (*Children's Rights and Emergency Relief Organization*) je vodilna humanitarna in razvojna agencija na svetu, ki se zavzema za pravice vsakega otroka. Otrokove pravice se začnejo z varnim zavetjem, s prehrano, z zaščito pred nesrečo in s konfliktom ter nemotenim življenjskim ciklom (skrb za rojstvo otrok, čisto vodo, sanitarije, zdravstveno varstvo in izobraževanje). UNICEF si že 70 let prizadeva za izboljšanje življenja otrok in njihovih družin. Delo z in za otroke je ključno vodilo njegovega delovanja. UNICEF si skupaj z lobiji, s partnerji, z voditelji, misleci in oblikovalci politik prizadeva, da se vsi otroci zavedajo svojih pravic – še posebej v najbolj neugodnem položaju (*Children's Rights and Emergency Relief Organization* 2016).

UNICEF za izpeljavo svojega HRP 2016 potrebuje 101 milijonov \$, da zagotovi za 2 milijona prizadetim ljudem vodo, sanitarije, higieno, izobraževanje, psihosocialno podporo in zdravstvene storitve. V letu 2016 naj bi bilo število ljudi v stiski med 11 in 13 milijonov (Reliefweb 2016). UNICEF se zaveda nevarnosti, ki jo predstavlja IS, saj so ljudje podvrženi množičnim usmrtitvam, sistematičnim posilstvom in nasilnim dejanjem, vključno z mučenjem. Otroci so bili uporabljeni kot samomorilci in živi ščit ter so bili prodani na trgu. Ženske in dekleta so bile zasušene in podvržene spolnemu nasilju. Preživeli so zaradi grozodejstev doživljali travme in depresijo. Civilisti, ki so ostali na območjih IS, so deležni maščevanja in povračilnih ukrepov s strani IS. Ljudje, ki so se vrnil na območja pod nadzorom vlade, so pogosto žrtve diskriminacije, samovoljnih pridržanj, uničena je njihova lastnina ali pa nimajo dostopa do svojih domov. Dostop do dokumentacije in osebnih identifikacijskih dokumentov

je izjemno težak za razseljene osebe, ki so izgubile identifikacijske dokumente. Na nekaterih območjih več kot 80 % otrok nima dostopa do dokumentov in rojstnih listov, kar jih postavlja v položaj oseb brez državljanstva in povečuje njihovo izpostavljenost za zlorabe in izkoriščanja (Prav tam).

USAID

Organizacija ZN za mednarodni razvoj (*United States Agency for International Development* – USAID) je vodilna vladna agencija v ZDA, ki si prizadeva za končanje skrajne revščine in omogoča demokratičnim družbam, da uresničijo svoj potencial. Zunanja pomoč USAID ima dvojni namen: pospeševanje ameriških interesov ob hkratnem izboljšanju življenja v državah v razvoju. V okviru svoje zunanje politike spodbuja človeški napredek, hkrati pa širi stabilne, svobodne družbe, ustvarja trge in trgovinske partnerje ZDA. Porabi manj kot 1 % celotnega zveznega proračuna in deluje v več kot 100 državah. Skrbi za:

- spodbujanje splošne skupne gospodarske blaginje,
- krepitev demokracije in dobrega upravljanja,
- varovanje človekovih pravic,
- izboljšanje svetovnega zdravja,
- pospeševanje varnosti preskrbe s hrano in kmetijstva,
- pomoč družbam pri preprečevanju in reševanju konfliktov in
- zagotavljanje humanitarne pomoči po naravnih in drugih nesrečah (United States Agency for International Development 2016).

USAID igra ključno vlogo v aktivnih spopadih, kjer si prizadeva za stabilizacijo države in izgradnjo odziva lokalnega upravljanja. Ukvarja se z enakimi problemi kot vojska, le da uporablja drugačen nabor orodij. Omogoča lažji prehod med konfliktom in dolgoročnim razvojem, z vlaganjem v kmetijstvo, zdravstveni sistem in demokratične institucije. Medtem ko lahko USAID aktivno deluje v konfliktu, ali pomaga državam v prehodu iz nasilja, je na prvem mestu preprečevanje sporov. To je pametnejše, varnejše in cenejše kot pošiljanje vojakov. Njena pomoč je namenjena najrevnejšim in najbolj ranljivim po vsem svetu. USAID vlaga v ideje, ki izboljšujejo življenja na milijone moških, žensk in otrok:

- investiranje v kmetijsko produktivnost, da države lahko nahranijo svoje ljudi,
- boj proti umrljivosti mater in otrok in smrtonosne bolezni, kot so AIDS, malarija in tuberkuloza,
- zagotavljanje reševalne pomoči, ki je posledica nesreče,

- spodbujanje demokracije, človekovih pravic in dobrega upravljanja po vsem svetu,
- spodbujanje razvoja zasebnega sektorja in trajnostna gospodarska rast,
- pomoč skupnosti prilagoditi se spreminjajočemu se okolju in
- dvig vloge žensk in otrok (Prav tam).

Sredi septembra 2015 je v Iraku izbruhnila kolera, zato je USAID odreagirala s projektno skupino »Iraq Cholera Task Force« pod vodstvom iraške vlade. 3. decembra 2015 je USAID izdala poročilo o stanju v državi, prišlo je do konstantnega upada števila potrjenih primerov. Indonezijska vlada in njeni humanitarni partnerji so usklajeno nadzirali izbruh bolezni in dejavnosti, vključno z akcijo cepljenja ljudi. Dne 7. decembra 2015 so ZN izdali poročilo – Globalni humanitarni pregled 2016 (*Global Humanitarian Overview 2016*), v katerem so zajeli vse humanitarne krize po svetu. Ocenjeno je bilo, da se za podporo najbolj kritične humanitarne pomoči potrebuje 861 milijonov \$, saj je v Iraku med 7.3 in 11 milijonov ljudi v stiski. V zadnjih mesecih je ameriška vlada prispevala skoraj 70 milijonov \$ dodatne humanitarne pomoči za v konfliktu prizadete Iračane. Med prebivalce so razdelili sezonsko ustrezne predmete, kot so zimska oblačila za 550.000 otrok in pomoč prizadeti populaciji pri pripravi na zimske mesece; ta pomoč vključuje tudi higienske pripomočke, posode za shranjevanje vode in svetilke za razseljene in druge skupine prebivalstva v Iraku. Ameriška vlada še naprej financira druge oblike pomoči, vključno z reševalno pomočjo za skoraj 3.2 milijona razseljenih ljudi znotraj Iraka, kot tudi tiste, ki so pobegnili v sosednje države (Prav tam).

UNHCR

Agencija ZN za begunce (*The United Nation Refugee Agency – UNHCR*) je bila ustanovljena 14. decembra 1950 s strani Generalne skupščine ZN. Agencija je pooblaščen, da vodi in usklajuje mednarodno ukrepanje za zaščito beguncev in reševanje problemov beguncev po vsem svetu. Prizadeva si zagotoviti, da vsakdo lahko uveljavi pravico do azila in najde varno zatočišče v drugi državi, z možnostjo, da se prostovoljno vrne domov, se integrira v lokalno skupnost in ponovno naseli v tretji državi. Prav tako ima nalogo, da pomaga ljudem brez državljanstva. Od ustanovitve dalje je agencija pomagala več 10 milijonov ljudem, da so ponovno začeli živeti (The United Nations Refugee Agency 2016).

UNHCR je v svojem poročilu zapisala, da je v letu 2015 prišlo do stopnjevanja oboroženih spopadov v osrednjih provincah Iraka, kar je povzročilo novo in sekundarno gibanje notranje razseljenih oseb v osrednjem Iraku in iraškem Kurdistanu. UNHCR ima omejen dostop do nekaterih notranje razseljenih ljudi in beguncev v Iraku. Centralna vlada in kurdske oblasti so

prispevale za notranje razseljene osebe in begunce pomoč pri registraciji, denarni podpori, osnovnih storitvah v zbirnih centrih in pripravi spletne strani za taborišča. Glavne skupine ljudi, s katerimi se bodo ukvarjali v letu 2015, so: begunci in prosilci za azil, povečini sirske, palestinske, iranske in turške narodnosti, ki se nahajajo v taboriščih, naseljih in urbanih območjih po vsej državi, predvsem v iraškem Kurdistanu in tudi Bagdadu ter drugih centralnih provincah. Strategija UNHCR v Iraku se bo tudi v prihodnje osredotočala na delo skupaj z vlado in drugimi humanitarnimi interesnimi skupinami ter donatorji za zagotavljanje zaščite in ljudi, ki vzbujajo skrb. Posebno pozornost bo namenila posegom v pravno zaščito, osnovno pomoč in podporo notranje razseljenim osebam in dolgotrajno razseljenim osebam, kakor tudi za izgradnjo zmogljivosti vladnih in nacionalnih nevladnih partnerjev (The United Nations Refugee Agency 2016).

Od leta 2014 je bil za sodelovanje med posameznimi agencijami zadolžen Urad ZN za koordinacijo humanitarne pomoči (*United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs* – OCHA), ki si je prizadeval za sodelovanje med KRG in iraško vlado, ki je bila zastopana s strani Ministrstva za migracije in razseljevanje (*Iraqi Ministry of Migration and Displacement*) oz. Oddelka za migracije in razseljevanje (*Department of Migration and Displacement*). V odgovor na sirsko begunsko krizo je bil leta 2013 formaliziran Regionalni načrt odzivanja (*Regional Response Plan*), v katerem je prišlo do sodelovanja mednarodnih nevladnih organizacij. V iraškem Kurdistanu je bil ta dogovor podlaga za odziv na potrebe notranje razseljenih ljudi. S takšnim pristopom se bomo izognili podvajanju prizadevanj in zagotovili učinkovito usklajevanje. Rebalans proračuna za operacijo v Iraku 2013 je znašal 294 milijonov \$, glede na naraščajoče potrebe sirskih beguncem. Leta 2014 je bilo odobrenih 216 milijonov \$, kar je pomenilo manj sredstev za pomoč notranje razseljenim ljudem in beguncem. UNHCR je zaradi zaostrenih razmer v Anbarju in iraškem Kurdistanu za leto 2014 zahteval več kot 500 milijonov \$. Za leto 2015 je UNHCR dobil 230.5 milijonov \$, kar je vsekakor premalo sredstev glede na naraščajoče potrebe v Iraku (Prav tam).

IOM

Mednarodna organizacija za migracije (*International Organization for Migration* – IOM) je bila ustanovljena leta 1951 in je vodilna medvladna organizacija na področju migracij, ki tesno sodeluje z vladnimi, medvladnimi in nevladnimi partnerji. Njeno delo se nanaša na spodbujanje mednarodnega sodelovanja na področju migracij, pomoč pri iskanju praktičnih rešitev za težave in migracije, zagotavljanje humanitarne pomoči migrantom, vključno z begunci in notranje razseljenimi osebami. V svojem ustanovnem aktu priznava povezavo med migracijami in

ekonomskim, socialnim in kulturnim razvojem, vključno s pravico do svobode gibanja (International Organization for Migration 2016).

IOM je dne 6. septembra 2015 v sporočilu za javnost objavila, da potrebuje 80 milijonov \$ za nemoteno nujno podporo razseljenim družinam po vsem Iraku, in sicer za obdobje od julija do decembra 2015. Prednostna sredstva predstavljajo 35 milijonov \$ in bodo namenjena za najnujnejše kritične aktivnosti, ki rešujejo življenja. IOM je bila vključena v načrt ZN HRP 2015, za katerega potrebujejo sredstva v višini približno 498 milijonov \$ za nujno pomoč in zaščito za 5.6 milijonov ljudi v Iraku za naslednjih 6 mesecev. IOM si želi podpore s strani donatorjev, da bi lahko še naprej nudila humanitarno reševalno pomoč in se učinkovito odzvala na problem razseljenosti z zagotavljanjem: neživilskih stvari, zatočišča, denarne pomoči, osnovnega zdravstvenega varstva, psihosocialne pomoči, sredstev za preživetje, usposabljanje, komunikacije itd. IOM bo tudi v prihodnje sodelovala s svojimi donatorji, humanitarnimi partnerji in z lokalnimi organi, s ciljem, da se zagotovi reševalna pomoč za razseljene ljudi, ki so v stiski in potrebujejo podporo (International Organization for Migration 2015).

WFP

Svetovni program za hrano (*World Food Programme – WFP*) je bila ustanovljena leta 1961 in je največja svetovna humanitarna agencija za boj proti lakoti po svetu. V nujnih primerih dostavlja hrano tja, kjer je to potrebno, rešuje življenja žrtev vojn, državljanskih vojn in naravnih nesreč. Je del ZN, ki se financira s prostovoljnimi sredstvi. Njena vizija izhaja iz tega, da ima vsak moški, ženska in otrok ves čas dostop do hrane, ki je potrebna za aktivno in zdravo življenje. WFP doseže s pomočjo v hrani več kot 80 milijonov ljudi v 75 državah vsako leto. Strateški plan WFP določa štiri cilje organizacije:

- reševanje življenj in zaščita preživetja v nujnih primerih,
- podpora varnosti preskrbe s hrano in prehranjevanja ter preživetje v nestabilnih okoljih in drugih nesrečah,
- zmanjšati tveganje in omogočiti ljudem, skupnostim in državam, da izpolnjujejo svoje potrebe po hrani in
- zmanjšanje podhranjenosti in odpravljanje medgeneracijskega cikla lakote (World Food Programme 2016).

WFP je v januarju 2016 objavila poročilo o tem, da WFP in humanitarni skupnosti ni uspelo oceniti humanitarnih potreb zaradi nadaljevanja negotovosti v Ramadiju. WFP in njeni partnerji

so se zavezali, da bodo zagotovili pomoč za vse tiste družine, ki so pobegnile iz Ramadija in tiste, ki so tam ostale do osvoboditve. WFP je zmanjšala število ljudi, ki prejemajo pomoč iz 2.2 milijonov na 1.5 milijonov posameznikov. Njeno delovanje je usmerjeno na notranje razseljene osebe, povratnike in ljudi, ujetе na obleganih območjih. Prav tako z denarno pomočjo pomaga 73.500 sirskim beguncem, ki prebivajo v devetih taboriščih po Iraku. Za mesec januar 2016 je načrtovala preskrbo s hrano za 1.3 milijonov ljudi, pri čemer je morala znižati število obrokov na mesec, zaradi omejenih finančnih sredstev. Želela je zagotoviti kupone za 400.000 posameznikov v severnih provincah Erbila, Dohuka in Sulajmanijah. Vrednost posameznega kupona je 10 \$, dodeljeni pa so glede na velikost družine, ki jih lahko uporabijo za nakup v izbranih lokalnih trgovinah; s tem naj bi prišlo do krepitev lokalnega gospodarstva za okoli 4 milijone \$. WFP naj bi v okviru svojega delovanja zagotovila tudi denarno pomoč, ki bo izplačana prek že uveljavljenih mehanizmov zasebnega sektorja. WFP je v sodelovanju z UNICEF, UNFPA in nevladnimi partnerji zagotovila takojšne obroke v okviru Mehanizma za hitro odzivanje (*Rapid Response Mechanism*). Predvsem so bili obroki namenjeni razseljenim in družinam povratnikov, ki so na novo prispeli v Anbar, Dijala, Nineva in Salah al-Din. Še posebej veliko število obrokov so zagotovili za 1.650 ljudi, ki so zapustili Ramadi (World Food Programme 2016a, 1–2).

V januarju 2016 je prišlo do več bombnih napadov v Iraku, v katerih je bilo veliko smrtnih žrtev, povečala se je zaskrbljenost zaradi sektaškega nasilja v vzhodnem Iraku. Kljub temu da je ISF pridobila nadzor nad Ramadijem, pa je v zadnjem tednu leta 2015 prišlo do napadov s strani opozicijskih oboroženih skupin. Varnostne razmere so bile še vedno nestabilne. ISF je obkolila Faludžo v provinci Anbar, kjer so ujeti civilisti trpeli zaradi poslabšanja humanitarnih razmer. Vojaško obleganje se je zaostrilo v zadnjih mesecih, zato ni bilo mogoče dostaviti hrane in medicinske opreme v mesto. Po ocenah naj bi v mestu, ki je bilo pod nadzorom oboroženih opozicijskih skupin, ostalo 30.000–60.000 ljudi za več kot dve leti (World Food Programme 2016b).

Zadnja revizija proračuna za operacije, ki podpira razseljene in v konfliktu prizadete Iračane, je bil podaljšan do decembra 2016. Cilj njenega delovanja je zagotoviti varno preskrbo s hrano posameznikov po vsej državi in sicer v obliki hrane, bonov in prenosnih denarnih sredstev. Da bi zagotovila ključno pomoč Iračanom, ki jih je trenutna kriza prizadela, WFP zahteva 30.2 milijona \$ do junija 2016; še dodatnih 9.6 milijonov \$ za sirske begunce v Iraku (Prav tam).

WHO

Svetovna zdravstvena organizacija (*World Health Organization* – WHO) je usmerjevalno-usklajevalni organ na področju zdravja v sistemu ZN. Dejavnosti organizacije so:

- vodenje zadev, pomembnih za zdravje in sodelovanje v partnerstvih, kjer je potrebno skupno ukrepanje,
- oblikovanje raziskovalnega programa in spodbujanje nastajanja, prevajanja in širjenja znanja,
- določanje normativov in standardov ter spremljanje njihovega izvajanja,
- zagotavljanje tehnične podpore, spodbujanje sprememb in izgradnja trajnostnih institucionalnih zmogljivosti in
- spremljanje zdravstvenega stanja in ocenjevanje zdravstvenih trendov.

Organizacija deluje na naslednjih področjih:

- Zdravstveni sistemi: prednostna naloga WHO se giblje v smeri univerzalne zdravstvene pokritosti. Organizacija sodeluje z oblikovalci politike, s svetovnimi zdravstvenimi partnerji, civilno družbo, z akademiki in zasebnim sektorjem; nudi podporo za razvoj držav, izvaja in spremlja trdne nacionalne zdravstvene načrte. WHO podpira države, da se zagotovi ljudem dostop do zdravstvenih storitev po dostopnih cenah (zdravstvena tehnologija). Krepi zdravstvene informacijske sisteme in oblikuje politiko na podlagi dokazov.
- Nenalezljive bolezni: vključno z boleznimi srca, kapi, raka, sladkorne bolezni, kroničnimi pljučnimi boleznimi in duševnimi motnjami so skupaj z nasiljem in s poškodbami odgovorne za več kot 70 % vseh smrti po svetu. Osem od desetih umrlih se pojavlja v državah z nizkim in s srednjim dohodkom. Posledice teh bolezni presegajo zmogljivosti zdravstvenega sistema in rešitve zahtevajo več kot sistem, ki le preprečuje in obravnava bolezni.
- Promocija zdravja v vseh življenjskih obdobjih: WHO spodbuja dobro zdravje skozi vsa življenjska obdobja, pri čemer upošteva potrebo po reševanju okoljskih tveganj in socialnih dejavnikov zdravja (razlike med spoloma, enakost in človekove pravice). V okviru programa Razvojni cilji tisočletja si prizadeva za zmanjševanje razlik med državami in znotraj njih.
- Nalezljive bolezni: WHO sodeluje z državami za povečanje in ohranjanje dostopa do preventive, zdravljenja in nege za HIV, tuberkulozo, malarijo in zapostavljene tropske bolezni. Na tem področju je bilo storjenega veliko napredka, vendar je še vedno veliko dela.

- Pripravljenost, nadzor in odziv: v nujnih primerih operativna vloga WHO vključuje vodenje in usklajevanje odzivanja na področju zdravja v podporo državam, oceno tveganja, opredelitev prednostnih nalog in določanje strategij ter spremljanje zdravstvenega stanja. WHO pomaga državam, da okrepijo svoje ključne nacionalne zmogljivosti za upravljanje s tveganji in z nevarnostmi, ki ogrožajo zdravstveno varnost ljudi.
- Podjetniške storitve: zagotavljajo in omogočajo, da funkcije, orodja in sredstva naredijo delo organizacije mogoče. Npr. sklic vodstvenih organov držav članic za oblikovanje politik; pravne ekipe, ki svetujejo pri mednarodnih pogodbah; komunikacija med osebjem, s čimer se širijo zdravstvene informacije; človeški viri so najboljši izvedenci za javno zdravje na svetu in gradbene storitve, ki zagotavljajo prostor in orodje za okoli 7.000 zaposlenih (World Health Organization 2016).

WHO je v svojem zadnjem poročilu novembra 2015 objavila, da je bila akcija cepljenja otrok uspešna v vseh iraških provincah. WHO je za izbruh kolere predala zdravila in poslala v mesto medicinsko opremo in pohištvo za opremo bolnišnic in klinik. Prizadevala si je za izboljšanje dostopa do sekundarnih zdravstvenih storitev notranje razseljenih oseb v provinci Duhok. Delovna skupina pod vodstvom Ministrstva za zdravje še naprej spremlja situacijo, glede pojava kolere v državi. WHO je v različnih provincah po Iraku zagotovila zdravila, medicinske pripomočke in opremo (ultrazvočni aparat, inkubatorji, laboratorijski stroji, zobozdravstveni stoli itd.). Predstavniki WHO in Direktorata za preventivno zdravstveno varstvo so se sestali na delovnem sestanku, da bi si izmenjali informacije o izbruhu kolere v državi. WHO naj bi za svoje aktivnosti potrebovala od junija do decembra 2015 22.5 milijonov \$, da bi pomagala 5.63 milijonov ljudem, dobila pa je 14.1 milijonov \$ denarnih sredstev (World Health Organization 2015, 1–4).

ACTED

Agencija za tehnično sodelovanje in razvoj (*Agency for Technical Cooperation and Development* – ACTED) je bila ustanovljena leta 1993 in predstavlja drugo francosko nevladno organizacijo, ki zagotavlja takojšno humanitarno pomoč za tiste, ki jo nujno potrebujejo in varuje dostojanstvo ljudi ter ustvarja dolgoročne možnosti za trajnostno rast in izpolnjevanje potenciala ljudi. Gre za neodvisno, zasebno in neprofitno organizacijo, ki spoštuje strogo politično in versko nepristranskost ter deluje po načelih nediskriminacije, preglednosti in odgovornosti. Cilji ACTED so: odziv na humanitarne krize in izgradnja odpornosti, vključujoča in trajnostna rast, učinkovito vodenje in podpora izgradnji civilne družbe po vsem svetu z

vlaganjem v ljudi in njihove potenciale. Ukvarja se z reševanjem življenj in s podporo ljudem pri zadovoljevanju njihovih potreb na težko dostopnih mestih. Razvija in izvaja programe, ki ciljajo na najbolj ranljivo prebivalstvo, ki trpi zaradi konflikta (naravne nesreče ali socialno-ekonomske stiske). Pomembna je dolgoročna podpora, saj lahko le-ta zmanjša krog revščine in prispeva k razvoju prebivalstva. V sodelovanju z več francoskimi, evropskimi in mednarodnimi partnerji je zavezana k spodbujanju in razvijanju inovativnih pristopov in pobud, humanitarnim načelom, novim oblikam solidarnosti ter konvergenco med zasebnimi in javnimi akterji ter nevladnimi organizacijami s severa in z juga. Njeno delovanje zajema več vidikov humanitarne in razvojne krize z multidisciplinarnim pristopom. Področja delovanja ACTED so: nujna zaščita, varnost hrane, spodbujanje zdravja, izobraževanje in usposabljanje, gospodarski razvoj, institucionalna podpora in promocija kulture (Agency for Technical Cooperation and Development 2016a).

ACTED je v Iraku prisotna od leta 2003 in zagotavlja humanitarno pomoč za ranljive skupine prebivalstva. Od leta 2007 je bila prisotna v iraškem Kurdistanu, kjer si je najprej prizadevala za izgradnjo zmogljivosti organizacij civilne družbe. Od konca leta 2012 v Iraku izvaja oceno, ki se je sprva nanašala na humanitarni odziv na sirsko begunsko vprašanje v iraškem Kurdistanu, od začetka krize notranjega razseljevanja pa je podprla UNHCR, OCHA, USAID pri oblikovanju medsektorske ocene, s poudarkom na beguncih v iraškem Kurdistanu in na dostopnih območjih. Od začetka leta 2013 pa se je odzvala na begunsko krizo z zagotavljanjem hrane, upravljanjem taborišč in varstvom otrok. Je ena prvih humanitarnih akterjev, ki se je ukvarjala z množičnimi premiki iz Mosula v juniju 2014, njeno delo pa se je nanašalo na zadovoljevanje osnovnih potreb razseljenih oseb, ki prebivajo v severnem in južnem Iraku (Agency for Technical Cooperation and Development 2016b).

ACTED v okviru svojih pristojnosti zagotavlja, da imajo migranti dostop do hrane, zato je v 12 iraških provincah po severnem in južnem Iraku razdelila hrano in kupone. Za sirske begunce in notranje razseljene ljudi je prav tako zagotovila (na pobudo UNICEF in WFP) pomoč v obliki paketov s hrano in s kuponi za živila, ki jih lahko unovčijo v trgovini v taborišču, ki predstavljajo le začasno rešitev za razseljene družine. ACTED je zagotovila vodo, sanitarije in higieno ter zavetja za notranje razseljene v Duhok, Dijala v severnem Iraku in Wasit na jugu Iraka. ACTED je bila odgovorna tudi za upravljanje taborišč notranje razseljenih ljudi v provincah Erbil in Duhok. Od konca leta 2014 zagotavlja denarno pomoč za notranje razseljene osebe, predvsem ranljivim družinam, kar lajša možnost nakupa živilskih in neživilskih proizvodov (obleka, higienski artikli, odeje). ACTED je z zagotavljanjem manjših zagonskih sredstev v taboriščih podprla razvoj malega gospodarstva. V taboriščih je izvajala tudi varstvo

in psihosocialno pomoč za otroke, kot je npr. rekreacija in neizobraževalne dejavnosti, ki se izvajajo v otrokom prijaznih prostorih. Odgovorna je tudi za boljše obveščanje humanitarne skupnosti, kjer izvaja primerjalne ocene notranje razseljenih oseb, sirskih beguncev in gostiteljskih skupnosti v kampu in zunaj njega v iraškem Kurdistanu in južnih provincah v Iraku. Ocene se nanašajo na kazalnike, kot so varnost preskrbe s hrano, zdravje, zatočišče, izobraževanje in preživetje, strateško in sektorsko načrtovanje (Prav tam).

IRC

Mednarodni odbor za reševanje (*International Rescue Committee – IRC*) se odziva na najhujše humanitarne krize po svetu in pomaga obnoviti zdravje, varnost, izobraževanje, gospodarsko blaginjo in pomoč ljudem, ki jih je prizadel konflikt ali nesreča. Člani IRC so se zavezali, da bodo v roku 72 ur po nesreči organizirali zdravstveno oskrbo, distribucijo denarja in zagotovili čisto vodo. To predstavlja nove načine dela, nove priprave za soočanje s krizo in nova partnerstva z zasebnim sektorjem. Ekipe za pomoč so razširili, tako da se lahko v nujnih primerih odzovejo štiri. Osebe IRC si vsakodnevno prizadeva za izgradnjo boljših programov (International Rescue Committee 2016a).

IRC je bila ena od prvih agencij za prvo pomoč in podporo sirskim beguncem v Iraku. Upravljala je begunsko taborišče Arbat, v katerem je bilo več kot 6.000 sirskih beguncev. Zagotavlja storitve za ženske, izobraževanje za otroke ter dostop do čiste vode in sanitarij. IRC si prizadeva tudi za zadovoljevanje nujnih potreb iraških družin, ki so zbežale iz kurdske regije v Iraku in centralnega Iraka. Organizacija dela za zaščito človekovih pravic in dobro počutje tistih, ki so prizadeti zaradi večletne vojne in sektaškega nasilja. Nudi brezplačno pravno pomoč in informiranje ter svetovanje o pravicah. Skrbi za to, da razseljeni iraški in sirski otroci ostanejo v šoli, z usklajevanjem dodatnih razredov v preobremenjenem lokalnem sistemu. IRC ima pod svojim okriljem usposobljene učitelje in skupine staršev, da v okviru svojih sposobnosti pomagajo otrokom, ki so travmatizirani zaradi nasilja. Z zagotavljanjem ključnih zdravil podpira centre za javno zdravje ter si prizadeva zaposliti dodatne zdravnike in medicinske sestre za oskrbo novih bolnikov. Organizacija nudi denarno pomoč razseljenim družinam po vsej centralni regiji ter ponuja znanje in usposabljanje za sirsko in iraško mladino (International Rescue Committee 2016b).

DRC

Danski svet za begunce (*Danish Refugee Council – DRC*) trenutno izvaja širok spekter dejavnosti za ljudi in skupnosti, ki so jih prizadeli konflikti. Posamezni sektorji delovanja DRC:

- zavetje in neživilski proizvodi: zagotavljanje zasilnih zavetišč, v nujnih primerih denarne subvencije, sanacija stanovanjskih objektov in distribucija neživil;
- varnost preskrbe s hrano: zagotavljanje hrane v sili ali programi bonov za hrano;
- usposabljanje in razvoj zmogljivosti na področju kmetijstva in kmetijske subvencije;
- zaščita: zavzemati se za pravice razseljenih oseb pri njihovih migracijah, pobude za zaščito otrok, individualna pomoč za zaščito, ki temelji na ranljivosti, pravna pomoč, premoženjske pravice, preprečevanje spolnega nasilja, registracijske storitve za notranje razseljene in begunce, spremljanje o pravicah in ozaveščanje;
- dohodek generacije: poslovno usposabljanje ter razvoj malih in srednjih podjetij, poslovne donacije, poklicno usposabljanje, mikro posojila, varčevanje in druge;
- usklajevanje in operativne storitve: usklajevanje in upravljanje taborišč za begunce in notranje razseljene osebe, humanitarne študije in raziskave, razvoj zmogljivosti, usposabljanje in podpora lokalnim nevladnim organizacijam, napotitev strokovnjakov za operacije ZN v sili po vsem svetu;
- storitve in struktura skupnosti: zagotavljanje fizične infrastrukture, kot so ceste, mostovi, namakalni sistemi in drugi objekti v skupnosti; usposabljanje skupin za upravljanje infrastrukture, financiranje načrtov skupnosti, pobude za zmanjševanje tveganja nesreč na ravni skupnosti;
- mine: ročno in mehansko odstranjevanje min, oddaljenost od nekdanjih bojnih območij, izobraževanje za prizadete skupnosti – s posebnim poudarkom na otrocih, odstranjevanje eksplozivov in uničevanje zalog, nacionalne institucije za razminiranje;
- zmanjševanje oboroženega nasilja: izobraževanje v postopkih za varno shranjevanje in varno rokovanje z orožjem malega kalibra in lahkega strelnega orožja, krepitev zmogljivosti institucij za varnost, obvladovanje konfliktov na lokalni ravni in na ravni skupnosti;
- voda, saniteta in higiena: oskrba z vodo v sili, obveščanje in izobraževanje o higieni, izgradnja kanalizacije in vodnjakov, čiščenje vode;
- izobraževanje: nepovratna sredstva za izobraževanje, podpora in pomoč učiteljem, zagotavljanje šolskega materiala in sanacija šolskih objektov (Danish Refugee Council 2016).

V začetku leta 2014 se je IS zavzela Anbar in kriza se je razširila na več drugih pokrajin, vključno z Dijala, Babil, Saladin, Kirkuk in Nineva. Zaradi dolgotrajnega nasilja je v Iraku prišlo do ogromnega premika prebivalstva. Ljudje, ki bežijo pred konfliktom, potrebujejo prost

prehod na območja, kjer lahko najdejo varnost; hkrati mora biti humanitarna akcija hitra, zato je zagotavljanje hrane, vode in zavetja ključno. Na terenu obstaja veliko organizacij, humanitarni odziv je vse bolj organiziran, vendar je dostop do prizadetih območij in manjšin še vedno velik izziv za agencije za pomoč. Reševalne ekipe DRC so v Erbilu in Duhoku v sodelovanju z ZN in lokalnimi oblastmi skupaj razdelile higienske komplete in živilske pakete ter ustekleničeno vodo za približno 14.700 posameznikov. Distribucija je potekala tudi v Zumar, Sinjar in Bajet. Skoraj 46.800 novo razseljenih oseb se je iz Mosula in Anbarja preselilo v Bagdad. Zaradi zaostrenih varnostnih razmer in sektaških napetosti so se nekatere družine večkrat selile. Od marca 2014 je DRC začela izvajati projekt spremljanja notranje razseljenih oseb v zgoščenih soseskah Bagdada. 1.392 ljudi je potrebovalo posebno pomoč in zaščito. DRC je zagotovila tudi denarno pomoč in napotnice za družine z zelo kritičnimi potrebami, kot je pomanjkanje ustreznih identifikacijskih dokumentov, s katerimi bi omogočili proces registracije. Več kot 67.700 \$ je bilo izplačanih zelo ranljivim družinam in še dodatno 100 jih je dobilo dodatno pravno, zdravstveno in psihosocialno pomoč od partnerskih organizacij, vključno z IRC, Mercy Hands in Dari. DRC se je zavzemala za spodbujanje pravic notranje razseljenih oseb ter za dostop do zaposlitvenih priložnosti za ženske in mlade (Danish Refugee Council 2016).

DRC je deloval v iraškem Kurdistanu, kjer je od začetka leta 2013 skrbel za sirske begunce, predvsem v obliki nujne pomoči in programov trajnih rešitev. Od januarja do avgusta 2014 je pomoč DRC dobilo 9.274 beguncev. Hkrati je izboljšal razmere bivanja v zatočiščih za begunce (voda, elektrika, kanalizacije še ni), kar naj bi vplivalo na kakovost življenja beguncev. Skupaj 65 beguncev je bilo vključenih v delo za denar, kot je pomoč pri čiščenju, spodbujanje higiene in izobraževanje, testiranje kakovosti vode in namestitvev točk za zbiranje smeti. Od februarja do junija 2014 je DRC razdelil 205.635 litrov goriva na populacijo 8.110 posameznikov. Zaposlovanje prek posredovanja zaposlitve in razvoj malih podjetij podpira trajno strategijo in rešitev za sirske begunce v provincah Duhok in Erbil. Po raziskavi iz leta 2013 naj bi bilo 30 % sirskih gospodinjstev, ki si ne more privoščiti osnovnih potreb in 50 % jih je imelo izposojen denar; medtem ko ima le 5 % sirskih beguncev (žensk) dostop do zaposlitve, zato bo to v prihodnosti predstavljalo velik problem za gospodinjstva. V okviru DRC so razdelili nepovratna sredstva za razvoj malih podjetij in poiskali zaposlitev nekaterim beguncem. V okviru te intervencije je bilo upravičenih 80 % Sircev in 20 % ranljivih iraških družin. DRC je v južnih provincah Dijala, Nissan, Basra in Bagdad zaključil zadnjo fazo poklicnega usposabljanja za 510 prizadetih ljudi. Izvedli so usposabljanje tudi za razvoj in upravljanje malih podjetij. Zagotovili so računalnike, tiskalnike, šivalne stroje, frizersko opremo, stroje za

varjenje in električno opremo v skupni vrednosti 318.000 \$. Projekt sta financirala avstralska vlada in DRC, v sodelovanju z iraškim ministrstvom za delo in socialne zadeve. DRC je pri svojem delovanju v Iraku sodelovala s številnimi organizacijami: Dansko ministrstvo za zunanje zadeve, avstralska vlada, DFID, UNICEF, UNHCR in druge (Danish Refugee Council 2016).

NRC

Norveški svet za begunce (*Norwegian Refugee Council* – NRC) je samostojna, humanitarna, neprofitna in nevladna organizacija, ki zagotavlja pomoč, zaščito in trajno rešitev za begunce in notranje razseljene osebe po vsem svetu (Norwegian Refugee Council 2016). NRC sodeluje v Iraku z UNICEF in WFP ter je del mehanizma za hitro odzivanje, ki mu omogoča, da doseže najbolj ranljive in mobilne populacije ter jim nudi nujno reševalno pomoč. Hkrati zagotavlja tudi denarno pomoč, da bi ljudem omogočil kritje njihovih osnovnih potreb. Pomembno vlogo ima pri zavetiščih v Kurdistanu, kjer pomaga pri nastanitvah beguncev tako v kampu kot zunaj njega. NRC je bil eden od prvih pri vzpostavitvi izobraževanja v izrednih razmerah, zato izvaja programe v številnih taboriščih notranje razseljenih oseb v iraškem Kurdistanu. Leta 2014 je bilo v program vključenih 3.216 upravičencev (Norwegian Refugee Council 2015).

NRC v Iraku izvaja svoje aktivnosti od leta 2010, svoje programe je posodobil tako, da se lahko sooča z obsežnimi krizami. Najprej se je organizacija ukvarjala s taborišči in z zaščito, kasneje pa se je fokusirala na preprečevanje nasilja na podlagi spola. V organizaciji deluje 294 članov, ki so razdeljeni med uradi v Erbilu, Dohuk, Kirkuku in Bagdadu. NRC je nadgradil zavetišča v taboriščih in zunaj taborišč, je eden glavnih akterjev, ki v iraškem Kurdistanu podpira sanacijo zavetišč. NRC izvaja programe z vodo in s sanitarijami tako v kampu kot izven taborišča, kot so urbana območja. NRC je bila vpletena pri zagonu več taborov, prizadevala si je, da bi bile razmere za begunce in notranje razseljene osebe bolj znosne.

V začetku leta 2015 je NRC ustanovil program za informiranje, svetovanje in pravno pomoč za reševanje vprašanj povezanih s stanovanji, z zemljišči in lastnino. NRC si prizadeva za spoštovanje humanitarnih načel in minimalnih standardov na ravni humanitarnih skupnosti, v katerih živijo begunci in notranje razseljene osebe. Program nasilje zaradi spola zagotavlja, da bodo potrebe žensk, moških, fantov in deklet upoštevani v vseh fazah v sili. V begunskih taboriščih je ustanovil centre za ozaveščanje prebivalstva, ki pomagajo skupinam, ki jim grozi nasilje na podlagi spola. NRC je del mehanizma za hitro ukrepanje, kjer skupaj z UNICEF in WFP poskuša zagotoviti najbolj nujno reševalno pomoč za najbolj ranljive in mobilne

prebivalce. NRC se bo tudi v prihodnje osredotočal na najbolj ranljive ljudi na težko dostopnih mestih. To bo mogoče doseči z razvojem močne strategije dostopa in s programskim načrtom ter z izvajanjem obstoječih programov. NRC se bo usmeril na nova področja. Cilj je, da je NRC vedno pripravljen za delo v novem okolju, kar bo zahtevalo več načrtovanja glede dostopa in vzpostavitev lokalnih partnerstev v Iraku. NRC se bo tudi v letu 2015 zavzemal za trajne rešitve izrednih razmer in nepredvidljivih dogodkov. Danes je eden glavnih finančnih akterjev v Iraku in tudi v letu 2015 si bo prizadeval za nove načine distribucije denarja za razseljene osebe. Za leto 2016 bo njegov proračun znašal 38 milijonov \$ (Norwegian Refugee Council 2016).

Islamic Relief

Islamska pomoč (*Islamic Relief* – IR) je neodvisna humanitarna in razvojna organizacija, ki je od prejema prve donacije leta 1984 pomagala milijonom najrevnejših in najbolj ranljivim ljudem na svetu. Njihova inspiracija izhaja iz islamske vere, ki nalaga tistim, ki imajo vsega v izobilju, da pomagajo tistim, ki imajo manj sreče – ne glede na raso, politično pripadnost, spol ali prepričanje. Organizacija pomaga revnim ljudem, da imajo dostop do osnovnih storitev, vključno z vodo in s sanitarijami, z izobraževanjem in zdravstvenim varstvom. Nudi trajne poti iz revščine s pomočjo trajnostnih shem preživljanja. Njen integriran pristop k razvoju spreminja skupnosti po vsem svetu. Organizacija je sestavljena iz nacionalnih uradov, pridruženih partnerjev in terenskih pisarn. Pri svojem delovanju spoštujejo vrednote: iskrenost, odličnost, sočutje, skrbništvo in socialno pravičnost. IR sodeluje z drugimi skupnostmi, da okrepi svojo odpornost na nesreče in zagotavlja bistveno nujno pomoč, ko pride do nesreče (Islamic Relief 2016).

IR dela v Iraku že več kot deset let in je ena redkih agencij za pomoč, ki je nadaljevala delo tako med kot po vojni leta 2003. Osebe IR je izvedlo več različnih projektov od zagotavljanja vode in sanitarij, zdravstva, izobraževanja, pomoči sirotam in upravljanja begunskih taborov. Trenutno je 3 milijone razseljenih Iračanov in okoli 250.000 registriranih sirskih beguncev v Iraku. Mnogi od teh živijo v zelo slabih razmerah, prihod zime pa je razmere še zaostril. IR je razdelila peči, odeje, žimnice, blazine ter otroška oblačila in čevlje. Begunci v taboriščih so zaradi mraza bolj dovzetni za bolezni, kot sta prehlad in gripa. To zimo naj bi IR dosegla 45.000 ljudi, ki so notranje razseljeni ali so begunci v Iraku (Islamic Relief 2015).

IDMC

Center za opazovanje notranjih migracij (*Internal Displacement Monitoring Centre – IDMC*) je vodilni vir informacij in analiz na področju notranjih razselitev po vsem svetu. Od leta 1998 je bila njihova vloga priznana in potrjena z resolucijami Generalne skupščine ZN. IDMC igra edinstveno vlogo pri spremljanju in analiziranju notranje razseljenih ljudi znotraj lastne države ter vplivanju na politiko in ukrepe vlad, agencij ZN, donatorjev, mednarodnih in nevladnih organizacij. IDMC je del norveškega sveta za begunce, neodvisne in nevladne humanitarne organizacije. Aktivnosti organizacije:

- spremljanje in analiziranje notranje razseljenih ljudi zaradi spopadov, nasilja, kršitev človekovih pravic in naravnih nesreč, še posebej:
  - obseg in novi trendi razseljevanja po vsem svetu,
  - ovire za trajno rešitev problema preseljevanja (dejavniki tveganja, politika, pravni in institucionalni okviri za zaščito ljudi, ki jim grozi preselitev),
  - nacionalni organi, donatorske vlade in nosilci odločanja zagotavljajo neodvisne informacije in analize s področja humanitarne dejavnosti in
  - uporaba dokazov, znanja in partnerstev za zaščito ljudi, ki so razseljeni ali jim grozi razseljevanje.

IDMC pri svoji neodvisni analizi sodeluje s številnimi partnerji iz lokalne in globalne ravni. To vključuje vlade in oblasti, ZN in medvladne organizacije, Rdeči križ in Rdeči polmesec, organizacije civilne družbe in akademske institucije. Kaj je notranje preseljevanje? Po definiciji ZN je notranje preseljevanje premik, v katerem so osebe ali skupine oseb prisiljene ali morajo pobegniti in zapustiti svoje domove ali kraje običajnega prebivališča, zlasti kot posledica ali v izogib posledic oboroženih spopadov, situacij splošnega nasilja, kršitev človekovih pravic ali fizičnih ali človeških nesreč in ki niso prestopile mednarodno priznane državne meje (Internal Displacement Monitoring Centre 2016).

Leta 2013 je bilo 2.1 milijonov ljudi razseljenih v Iraku, kar vključuje 1.1 milijona razseljenih ljudi zaradi sektaškega nasilja leta 2006 in vsaj 1 milijon notranje razseljenih iz prejšnjih selitev in novih migracij, ki niso bili registrirani s strani oblasti. Po poročanju IOM je skoraj 11.800 ljudi zapustilo svoje domove, do največjega premika pa je prišlo v provinci Anbar, kjer se je varnostna situacija hitro poslabšala. Do preseljevanja je prišlo tudi v Bagdadu in južnem mestu Basra ter v podeželskih naseljih z mešano sunitško-šiitsko populacijo v North Hilla, Dijala, Thi-Qar in Nineva. V decembru 2013 je bilo po ocenah Ministrstva za migracije in razseljenost ter Kurdskega direktorata za razseljenost in migracije registriranih 954.000 oseb, v primerjavi z 1.1 milijona v decembru 2012. Čeprav se je več kot 26.700 družin v letu 2013 vrnilo v svoje domove, je vprašanje, v kolikšni meri podatki s strani vlade odražajo resnično

stanje na terenu. IDMC ocenjuje, da je skupna številka veliko večja, saj je veliko notranje razseljenih oseb, ki se ne morejo ali ne želijo registrirati pri oblasteh. Glede na IOM si vsaj 87 % notranje razseljenih oseb želi vključiti v lokalno integracijo, vendar vladna politika ponuja finančne spodbude za tiste, ki se strinjajo s tem, da se odjavijo kot notranje razseljene osebe. Raziskave IDMC kažejo, da mnogi uporabljajo njihovo finančno podporo kot začasno olajšanje in ne za financiranje njihove vrnitve v kraj izvora. Neregistrirane notranje razseljene osebe nimajo možnosti za najem ali nakup nepremičnine, zaposlitve, volitev, registracije v šolah, zdravstva in drugih storitev. Povečanemu tveganju so izpostavljene razseljene ženske in dekleta, predvsem zaradi nasilja na podlagi spola in malo možnosti za preživetje. Izpolnjevanje osnovnih potreb notranje razseljenih oseb v Iraku v sedanjih varnostnih razmerah in z manj sredstvi se je izkazal za velik izziv humanitarne skupnosti. Notranje razseljene osebe in gostiteljske skupnosti prepoznajo izboljšanje življenjskih pogojev v neformalnih naseljih. V aprilu 2013 so se UNHCR in njegovi partnerji dogovorili, da podprejo razvoj druge faze spremenjenega načrta preseljevanja s strani Ministrstva za migracije in razseljenost. Projekt se je začel leta 2012 in je poskušal združiti politiko vključevanja, preživetja, zaposlitvene možnosti in programe za trajne rešitve. UN-HABITAT je pomagal vladi pri zagotavljanju 2 milijona stanovanjskih enot in služb za ranljive skupnosti (Internal Displacement Monitoring Centre 2013).

7 ZAKLJUČEK

Krovno vprašanje, ki se nam pri magistrskem delu zastavlja je, ali pojav Islamske države v Iraku postavlja pod vprašaj državnost Iraka. V okviru pristojnosti države se največ ukvarjamo s problematiko varnosti, v zvezi s tem pa zastavljamo naslednji hipotezi.

1. Islamska država s širjenjem svojega vpliva na Bližnjem vzhodu ogroža nacionalno varnost Iraka.

Republika Irak je parlamentarna demokracija, ki je bila postopoma uvedena po ameriški invaziji leta 2003, ko je prišlo do prevrata na oblasti – konec vladavine Sadama Huseina. Na oblasti je nenehno potekal boj med suniti in šiiti, ki je dosegel vrhunec v letih 2006–2007. Sektaško nasilje je še vedno ena od ovir za stabilno demokratično vlado. Sistem vladanja v Iraku je veliko bolj pluralističen in odprt. Irak se še vedno ukvarja s perečim vprašanjem glede statusa iraškega Kurdistanu, ki si prizadeva za izvedbo referenduma za neodvisnost.

Al Kajda predstavlja mrežo terorističnih organizacij oz. celic, s katerimi širi svoj globalni vpliv. Ključni cilji Al Kajde se fokusirajo na Američane in njihov vpliv v muslimanskih državah, uničenje Izraela in rušenje vseh prozahodnih diktatur na Bližnjem vzhodu. V Iraku deluje pod okriljem IS in predstavlja velik dejavnik destabilizacije države in širše regije. AQI se je borila proti državni oblasti in političnemu sistemu, predvsem zaradi ekonomske marginaliziranosti sunitov in njihove politične izključenosti iz predvsem šiitske vladne koalicije. Po letu 2005 se je usmerila proti drugim državam. Po koncu ameriške invazije (leta 2011) so Američani pustili uničeno državo, neusposobljene in neučinkovite varnostne sile, nedelujoč parlament in odprta vprašanja glede delitve naftnega bogastva ter še vedno speče celice islamskih skrajnežev. Spopadi v državi so se nadaljevali, tarče so predstavljali šiiti, varnostne sile ter novinarji in politične institucije.

IS se je razvila iz nekdanje Organizacije monoteizma in džihada, ki jo je leta 1999 ustanovil al Zarkavi. Leta 2004 je al Zarkavi obljubil zvestobo Al Kajdi, zato se je skupina preimenovala v AQI. Leta 2006 se je povezala z drugimi uporniškimi skupinami v MSC, ki je kasneje ustanovil ISI (vodja Bagdadi). Ko se je leta 2013 ISI razširil na Sirijo se je organizacija preimenovala v ISIL, junija 2014 oz. po ustanovitvi kalifata, pa je postala znana pod imenom IS. Še danes obstajajo težave pri razumevanju pojma IS, predvsem zaradi spremenljive narave koncepta, zaradi česar prihaja do nejasnosti in zmede glede njegove uporabe.

Na območjih pod nadzorom IS je prišlo do uvedbe stroge različice islamskega prava, začeli so pobirati davke in organizirali so osnovne storitve (policija, zdravstvo in izobraževanje). Šole so zamenjali z verskimi institucijami, v katerih so potekali tečaji za pridobivanje novih rekrutov. IS je bila odgovorna za številne kršitve, saj je izvajala spolno nasilje – prišlo je tudi do kršitev človekovih pravic, etničnega čiščenja in vojnih zločinov. Organizacija se je financirala z odkupninami od ugrabitev, s kraji avtomobilov, z ugrabitvami tovornjakov in s ponarejanjem. Finančna sredstva naj bi dobivala tudi iz prostovoljnih prispevkov bogatih donatorjev iz zalivskih držav – Katarja, Savdske Arabije in Kuvajta. IS izvaja nadzor nad vrsto industrijskih in poslovnih dejavnosti, nad naravnimi viri in blagom, kot je nafta, kmetijski proizvodi in minerali. S ciljem vzpostavitve upravnega in civilnega nadzora nad zasedenim območjem pobira davke od različnih gospodarskih dejavnosti. Po ocenah analitikov gre za najbogatejšo teroristično organizacijo na svetu, zato je mednarodna finančna skupnost že sprejela ukrepe, s katerimi bi IS odrezali od njenih kanalov financiranja.

IS še vedno obstaja in se širi – to kar je potrebno za izpolnjevanje njenega temeljnega cilja, in sicer vzpostavitev islamskega kalifata. Širitve IS je potrebna tudi za strateške namene tako za jedro IS in njene podružnice. Brez širitve IS preneha obstajati. Zunaj svojega ozemlja v Iraku in Siriji predstavlja IS v Libiji najbolj resno grožnjo regionalni in mednarodni varnosti. Njene franšize v Libiji so bile spretne pri izvajanju notranjih in zunanjih dejavnosti – nadzor nad tihotapskimi potmi in energetske infrastrukturo. Libija predstavlja tudi izhodišče za napade na sosednje države (predvsem Tunizijo). IS je pridobila zvestobo drugih nasilnih skrajnih skupin – kot so Boko Haram v Nigeriji, Al Šababa v Somaliji in Ansar Bei tal Maqdis na Sinaju – ki so predstavljale resno grožnjo v svojih regijah. Druge podružnice IS so v Jemnu in Afganistanu, ki so bile sestavljene iz lokalnega prebivalstva nasilnih skrajnih borcev in so nastale na podlagi spodbude IS v Iraku in Siriji. Najnižjo stopnjo nevarnosti predstavljajo ohlapno povezane podružnice IS v Alžiriji, Bangladešu, Maleziji, Indoneziji in na Filipinih. Kljub temu da te skupine nimajo operativnih zmogljivosti večjih podružnic, so še vedno nevarne.

V letu 2014 je konflikt dosegel najvišjo stopnjo intenzivnosti, saj je IS pridobila precejšna ozemlja v zahodnem in severnem Iraku, in sicer v provincah al Anbar, Dijala, Babil, Ninava in Salah ad Din. V letu 2014 je bilo največ ubitih civilistov in ranjenih. Več kot 2,75 milijona ljudi je bilo notranje razseljenih. Ustanovitev kalifata je pomenila versko, politično in vojaško oblast nad vsemi muslimani po svetu. IS je zavzela mesta: Ramadi, Faludža, al Qaim, Kubaisa, al Wafa, Samara, Tikrit in Mosul, kasneje pa še Zumar, Sinjar in Wana. V novembru 2015 je bila IS usmerjena na Irak in Sirijo, vendar je zagrozila, da bo prestopila meje Jordanije, Libanona in Palestine. V svoj kalifat hoče vključiti tudi Izrael, Ciper in južni del Turčije. Pod delnim ali popolnim nadzorom IS naj bi živelo 8 milijonov ljudi, po ocenah Rdečega križa pa več kot 10 milijonov. Po ameriških ocenah naj bi se v vrstah IS borilo do 31.000 borcev. V decembru 2015 je IS izgubila od 30 do 37 % od tega, kar je imela pod svojim nadzorom v avgustu 2014.

Leta 2015 se je obseg kalifata IS zmanjšal za 12.800 km² od skupno 78.000 km², kar je predstavljalo neto izgubo 14 %. Džihadaska skupina še naprej izgublja ozemlje v Iraku in Siriji, potem ko se je bila prisiljena umakniti iz ključnih oporišč v Palmyra in Faludža. V prvi polovici leta 2016 je IS izgubila 12 % ozemlja, ki ga ima v Iraku in Siriji. Od 4. julija 2016 IS še naprej obvladuje približno 68.300 km² v Iraku in Siriji. V mesecu maju 2016 je Pentagon sporočil, da je IS izgubila okoli 45 % ozemlja v Iraku. Kalifat IS se krči in postaja vse bolj jasno, da je projekt upravljanja spodletel, zato se je skupina preusmerila na uporništvu. Kljub temu obstaja nevarnost za povečanje napadov z množičnimi žrtvami in s sabotажami gospodarske infrastrukture tako v Iraku kot Siriji in tudi v Evropi. IS je utrpel finančno izgubo, saj so se njegovi prihodki iz okoli 80 milijonov \$ na mesec sredi leta 2015, do marca 2016, zmanjšali na 56 milijonov \$. IS, ki se je soočala z ozemeljskimi izgubami in s pritiski, je v juliju 2016 objavila video, v katerem naj bi zahtevala nadzor nad 35 pokrajinami, vključno z 19 v Siriji in Iraku.

Irak se sooča z resnimi težavami glede zagotavljanja varnosti in stabilnosti v državi. IS predstavlja pomemben – vendar ne edini – dejavnik destabilizacije v Iraku, ki s svojim obstojem in z delovanjem ogroža nacionalno varnost države. IS ima na območjih, ki jih nadzira, delno stabilizirano upravljanje. IS predstavlja resnično grožnjo, nenazadnje za tiste, ki živijo pod njeno prevlado. IS je ekspanzivna po svoji naravi – učinkovito in uspešno je rekrutirala tuje borce, med katerimi predstavljajo potencialne grožnje tisti, ki se vrnejo v avtohtone države (tudi v Evropi). Vedno bolj je uspešna, kar je posledica predvsem sporne in nefunkcionalne politike arabskega sveta. Irak težko zagotavlja lastno nacionalno varnost, saj se varnostne institucije niso sposobne soočiti z grožnjo terorizma brez pomoči tujih sil. Irak mora v prihodnosti zagotoviti učinkovito delovanje političnega sistema, oblikovati ustrezno usposobljene

varnostne sile ter zmanjšati zanašanje na druge države in mednarodne organizacije, da bi preprečil nadaljnje širjenje IS tako v državi sami kot v širši regiji. Samo vojaško posredovanje proti organizaciji ne bo dovolj, potrebno je uporabiti tudi druga sredstva (politična, diplomatska, pravna, ekonomska ipd.). Irak mora sprejeti svoj del odgovornosti pri reševanju težav, povezanih z zagotavljanjem nacionalne in regionalne varnosti na območju Bližnjega vzhoda.

2. Ukrepi proti Islamski državi so predvsem odgovornost iraške vlade, pri čemer naj ji mednarodna skupnost pomaga.

Država Irak se je v zadnjih letih soočala z nenehnim bojevanjem, naraščajočo begunsko krizo, s pojavom sektaštva in z nasilnim širjenjem IS. V zadnjem desetletju so Iraci dosegli določen napredek, saj je vlada sprejela ustavo in so se redno izvajale volitve za parlament in deželne vlade. Vladajoče institucije so še vedno šibke, prisotni sta korupcija in revščina. Zaradi naraščajoče grožnje, ki jo predstavlja IS, in nasilja so se bili ameriški vojaški svetovalci leta 2014 prisiljeni vrniti v državo (po tem, ko so se umaknili leta 2011). Demokracija v Iraku ni izvedljiva zaradi napačno določenih meja Iraci nimajo občutka pripadnosti, ker se je Irak soočal z dolgo zgodovino zatiranja, zaradi zaostrenih odnosov s sosedskimi državami in neenakosti glede spola.

Sektaško nasilje je še danes ena od glavnih ovir za stabilno demokratično vlado, kljub temu si je iraška vlada prizadevala za uvedbo sektaških kvot, ki bi popravila razmerje med suniti in šiiti v državi. Sistem vladanja v Iraku je veliko bolj pluralističen in odprt, vendar je otežen zaradi medsebojnega nezaupanja med rivalskimi političnimi skupinami. Od leta 2014 dalje je predsednik vlade Haider al-Abadi, ki je v državi zaradi trajnega nezadovoljstva začel program reform. Predsednik države je Džalal Talabani.

Iraška vlada je poleti 2015 sprejela nekatere ukrepe, s čimer se je grožnja IS zmanjšala. V državi je prišlo do velikih demonstracij, zato je Abadi predlagal sveženj reform za odpravo vsesplošnega nezadovoljstva prebivalcev, zaradi korupcije in neučinkovitosti javnih služb. EU je podprla prizadevanja iraške vlade in je posebej izpostavila spoštovanje človekovih pravic in temeljnih svoboščin, vključno s spoštovanjem verskih in etničnih manjšin ter ranljivih skupin iraške družbe (ženske, otroci in razseljene osebe). Irak ni bil sposoben sam zavzeti ozemlja, ki je bilo pod nadzorom IS in zaščititi svojega prebivalstva ter kritične infrastrukture, zato je iraška vlada zaprosila za pomoč ZDA in koalicijo držav. ZDA in Madžarska sta IA ponudile opremo in oborožitev, pomoč so obljubile tudi Danska, Nemčija, Češka in Hrvaška. IA je imela na voljo tudi premalo finančnih sredstev, saj se je zaradi padca cen nafte zmanjšal proračun iraške vlade.

Srednji vzhod in Zahod sta izrazila skupen interes med vsemi mednarodnimi in regionalnimi akterji, da se oslabi in porazi IS. Številne evropske vlade so se pridružile ZDA in regionalnim akterjem pri izvajanju vojaških operacij proti IS v Iraku. Večina regionalnih akterjev se strinja, da IS predstavlja jasno grožnjo njihovim interesom. Jordanija in Libija sta najbolj dovzetni za napade s strani IS zaradi svojih poroznih meja s Sirijo in z Irakom ter ideološke povezanosti marginaliziranih sunitških prebivalcev v obeh državah. Zaradi pritoka beguncev iz Sirije in Iraka v Jordanijo, Libanon in Turčijo, so se države soočale s humanitarnimi stroški konflikta z IS. Savdska Arabija in druge manjše države Sveta za sodelovanje v Zalivu (*Gulf Cooperation Council states*), kot sta Kuvajt in Katar, so želele preprečiti finančno podporo, ki je prihajala iz njihovih ozemelj v roke skupinam povezanih z IS. IS predstavlja skupno grožnjo (posredno ali neposredno) za interese vseh regionalnih akterjev, kljub temu pa se politike za soočanje s to nevarnostjo bistveno razlikujejo med seboj.

Egipt in Izrael sta razglasili, da IS zanju predstavlja ekstremistično grožnjo, zato je potrebno obračunati z Muslimansko bratovščino in s sovražniki Hamasa. Jordanija in Savdska Arabija sta uvedli novo protiteroristično zakonodajo o nevarnosti, kot jo predstavlja IS (kot se je to zgodilo v Evropi), s ciljem, da bi zmanjšali politična nesoglasja in ekstremizem. Iran in Savdska Arabija sta sprejeli skupno strategijo boja proti IS, da bi ohranili stabilnost v regiji in preprečili podporo skrajnejšem na svojem ozemlju. Tako sodelovanje med domačimi in regionalnimi akterji (brez vojaškega posredovanja Zahoda) predstavlja več možnosti za uspeh. Pojavlja se nevarno vprašanje o tem, ali je mogoče soočiti prevladujoče regionalne akterje in zahodne politike ter oblikovati širše soglasje. Libanon predstavlja izolirano nepravilnost v regiji.

Varnostna strategija Teherana (Iran) ima tudi politično razsežnost, saj vključuje vlado v Bagdadu in šiitske lokalne skupine. IS predstavlja osrednjo grožnjo za Teheran, saj spodkopava regionalne varnostne interese Irana. Iran želi zaščititi položaj svojih zaveznikov v Iraku, Siriji in Libanonu, zaradi nevarnosti, ki prihajajo iz ZDA, Izraela in Savdske Arabije. Iran je priznal, da vojaški odziv ne more premagati IS, brez ustrezne politične rešitve sektaških delitev. Prvi korak v tej smeri je bila zahteva po odstranitvi iraškega predsednika vlade Nouri al-Malikija, katerega je zamenjal Haider al-Abadi.

IS je preko medijev sporočila, da ne bodo nasprotovali Izraelu vsaj do leta 2017, ker se ti morajo ukvarjati s šiiti, Jazidi in drugimi. Izraelski premier Benjamin Netanjahu je formalno prepovedal IS in sprejel vrsto protiterorističnih ukrepov proti njej, kljub temu da IS ni predstavljal jasne in prisotne nevarnosti za državo. Izrael je igral obrobno vlogo v koaliciji za vojaško delovanje v Iraku pod vodstvom ZDA. Za zdaj Izrael aktivno pozdravlja vojaško

prerazporeditev ZDA v regiji, kot je določeno v strategiji ZDA za boj proti IS, čeprav po mnenju Bele hiše ne naredi dovolj.

Ker je IS prevzela Mosul v začetku junija 2014 in razglasila islamski kalifat na sirske in iraškem ozemlju, so bili Jordanci zaskrbljeni, da bodo naslednji. Jordanska vlada je kot odgovor za napredovanje IS napotila na 180 km dolgo mejo z Irakom približno 100 pripadnikov Posebnih enot, katerim se je pridružilo še 1.000 ameriških vojakov. Vprašanje glede udeležbe Jordanije v koaliciji proti IS pod vodstvom ZDA, je precej kritično. Jordanija ne bi smela iti v boj le z vojaškimi sredstvi, ampak bi morala tudi podpirati politični proces v Iraku, ki poskuša obravnavati temeljne vzroke, ki so privedli do vzpona radikalnih skupin, kot je IS.

Vzpon IS je nevaren za Kurde v regiji, saj lahko izniči težko pridobljeno varnost KRG v Iraku, zato je KRG vse bolj odvisna od zunanjih sil. IS je vplivala tudi na rivalstva med Kurdi samimi, ker je podprla PKK (Abdulah Ocalan) in ne KDP (Masoud Barzani). Na strani PKK sta se pojavili Stranka demokratične unije (*Democratic Union Party – PYD*) in Ljudske obrambne enote (*People's Defense Units – YPG*), ki sta bili politično in vojaško usklajeni s PKK. Bili sta zaščitnici Kurdov. Barzani je konec oktobra 2015 organiziral srečanje v Kobane, saj je videl priložnost za zblíževanje interesov v boju zoper IS med ZDA, Turčijo, KRG in YPG. Ankara je bila tarča kritik, ker je blokirala kurdske borce in dobave znotraj Turčije, da bi prečkali mejo s Kobane in podprli YPG. Po približno štiridesetih dneh spopadov v Kobane, se je Turčija strinjala, da 150 iraških Kurdov pešmerg dovoli dobavo orožja in streliva za podporo YPG. Redko sodelovanje med YPG in iraškimi kurdske kopenskimi borci, ki jih podpirajo ameriški zračni napadi, naj bi zaustavilo napredovanje IS v Kobane.

Katar je v nerodni situaciji: ne sooča se z isto varnostno grožnjo glede IS kot drugi regionalni akterji. Neposredna nevarnost za Katar je nizka, saj gre za majhno državo, oddaljeno od Sirije in Iraka in v katerem varnostne službe spremljajo vse gibanje na svojem ozemlju. Obtožbe (glede financiranja IS) proti Katarju s strani njegovih sosedov ter zaveznikov v Evropi in ZDA predstavljajo nevarnost za njegov globalni položaj in blagovno znamko, ki je bila uveljavljena v zadnjem desetletju. Država se sooča z mednarodnimi pritiski zaradi obtožb o podkupovanju glede organizacije nogometnega prvenstva leta 2022 in izrabi begunske delovne sile za gradnjo stadionov in infrastrukture za tekmovanje.

Savdska Arabija je zagotovila, da ima na voljo edinstveno znanje, strokovnost in zakonitost za učinkovito vodenje prizadevanj za poraz IS. Zagovarjala je stališče, da se je potrebno v boju zoper ekstremizem boriti na lokalni ravni, kar je pripeljalo do neke vrste spora z ZDA. Prepričana je, da mora zračnim napadom slediti pomembna politika, da bodo ukrepi resnično učinkoviti. Kraljevina je impresiven primer države, ki se bori proti terorizmu z različnimi

sredstvi (materialni in obveščevalni), njene strategije boja proti terorizmu se štejejo kot ene izmed najbolj izpopolnjenih in učinkovitih na svetu.

Turčija se je kot edina muslimanska država članica Nata, na vrhu Zahodnega vojaškega zavezništva septembra 2014 dogovorila za boj proti IS; vendar ni naknadno podpisala deklaracije v Jeddah z ZDA, zalivskimi državami, Egiptom, Libanonom, Jordanijo in Irakom. Obstajajo dokazi, da IS zbira sredstva preko verskih središč, dobrodelnih organizacij in društev ter preko spleta zaposluje borce zlasti iz revnih predelov Istanbula in obrobnih delov države, predvsem kurdskega vzhoda. Turški mediji so poročali, da je v celoti v boj odšlo okoli 3.000 ljudi, vendar analitiki menijo, da je ta številka pretirana. Turška politika je pod večjim nadzorom, predvsem Washington in njegovi zahodni zavezniki izvajajo pritisk glede vprašanj o varnosti na mejah in prodaji nafte.

Evropa je postala tarča kritik, ker naj bi se prepočasi in neučinkovito odzvala na nedavne krize. Pet držav članic EU (Francija, VB, Belgija, Danska in Nizozemska) se je odločilo, da se pridružijo ZDA, ki vodijo zračne napade proti IS. V evropskih državah obstaja nevarnost, da IS rekrutira muslimane, ki se nato vrnejo domov in izvedejo teroristična dejanja. ZDA so poudarile, da ne morejo nadomestiti arabskih partnerjev pri zagotavljanju varnosti njihove regije. EU igra obrobno vlogo, saj je evropski prispevek za kampanjo v Iraku predstavljal 15 odstotkov od 500-ih zračnih napadov. Evropejci se ne bi smeli počutiti dolžne, da so vključeni v enaki meri kot so ZDA, saj imajo ZDA konec koncev drugačno notranjo politiko, ki je manj ranljiva. Grožnja mora biti obravnavana zelo resno, ampak evropske države so preživele niz terorističnih akcij v zadnjih letih brez kakršne koli produktivne reakcije. Vključevanje evropskih vlad v zračne napade bo težko do konca. Tisti, ki so vpleteni naj bi omejili svoje delovanje, tako v obsegu in času, ter prepustili vojaško posredovanje ZDA in regionalnim državam, ki so bolj neposredno prizadete. Najbolje kar Evropejci lahko storijo je, da prepoznajo in sprejmejo svojo odgovornost.

EU in Irak sta sprejela vrsto dokumentov, na podlagi katerih poteka sodelovanje med akterjema na različnih področjih. Od leta 2003 EU zagotavlja tudi humanitarno pomoč, ki poteka v okviru sodelovanja z mednarodnimi in s humanitarnimi nevladnimi organizacijami. Za EU predstavlja težavo naraščanje muslimanske populacije, zato so bili sprejeti mehanizmi, ki omejujejo oz. preprečujejo dotok evropskih džihadistov s strani IS. EU v svoji politiki do Iraka najostreje obsoja sistematične kršitve človekovih pravic in zlorabe ter kršitve mednarodnega prava, zato si bo tudi v prihodnosti prizadevala za sprejetje bolj nujnih ukrepov. Zaveda se, da je potrebno najti ustrezno politično rešitev, da vojaško posredovanje kot tako ne zadostuje.

V okviru Komisije je bil v decembru 2015 oblikovan ECHO – projekt za humanitarno pomoč in civilno zaščito. Zaradi stopnjevanega konflikta je zaščita civilistov eden od glavnih izzivov, vendar je nudenje pomoči prizadetemu prebivalstvu ovirano. Iraška kriza ostaja ena od najhujših humanitarnih kriz na svetu, dodatno pa situacijo slabšajo že tako omejena humanitarna sredstva.

DFID je vodilna britanska humanitarna organizacija, ki se ukvarja z reševanjem življenj ljudi, ki so ogroženi zaradi širjenja IS. DFID si prizadeva prek ZN in zaupanja vrednih partnerjev za zagotavljanje zdravstvene oskrbe, čiste vode, sanitarij, zatočišč, denarne pomoči in druge bistvene potrebe Iračanov.

ZN so leta 2001 sprejeli resolucijo, v kateri so se vse države zavezale, da bodo sodelovale pri preprečevanju in zatiranju financiranja terorizma. VS je v resoluciji poudaril, sprejeti decembra 2013, da se države članice strinjajo, da terorizem predstavlja eno izmed najhujših groženj mednarodnemu miru in varnosti. V avgustu 2014 je VS ZN sprejel resolucijo, v kateri je pozval vse države članice, da sprejmejo ukrepe za prekinitev toka tujih borcev, financiranja in druge oblike podpore islamskih skrajnih skupin v Siriji in Iraku. VS ZN je v avgustu leta 2015 sprejel resolucijo, kjer je najostreje obsodil teroristična dejanja kot grožnjo miru in stabilnosti v Iraku ter izrazil trdno odločenost za boj proti terorizmu; ZN so razglasili najvišjo stopnjo izrednih razmer v Iraku. V decembru 2015 je VS ZN sprejel resolucijo, katere cilj je onemogočiti financiranje IS, ki večji del dohodkov dobi s prodajo nafte in starin, plačil odkupnin in drugih kriminalnih dejavnosti. V Resoluciji 2253 je VS ZN poudaril, da lahko IS premagajo le s trajnim in celovitim pristopom, ki vključuje aktivno udeležbo vseh držav ter mednarodnih in regionalnih organizacij.

OCHA je agencija ZN za koordinacijo humanitarne pomoči. Njeno poslanstvo je mobilizacija in koordinacija učinkovite humanitarne akcije v sodelovanju z nacionalnimi in mednarodnimi akterji, da bi ublažili trpljenje ljudi v nesrečah in izrednih razmerah. V okviru svojih pristojnosti je sprejela Strateški plan (2014–2017), ki se osredotoča na dva cilja: izboljšanje humanitarne akcije sedanjih kriz po svetu in povečanje učinkovitosti prizadevanj, ki se ukvarjajo z novimi partnerji. V decembru 2015 je izdala poročilo, kjer je opozorila na redno kršenje človekovih pravic in mednarodnega humanitarnega prava.

Nato je oblikoval program za razvoj učinkovitih oboroženih sil, v okviru katerega je bilo v obdobju 2004–2011 usposobljenih več kot 5.000 vojaškega in 10.000 policijskega osebja v Iraku. Uspeli so oblikovati varnostne sile, ki štejejo več kot 900.000 mož in so sposobne zagotoviti varnost v državi, kar pa ne velja za obrambo iraških meja, zračnega prostora in

teritorialnih voda. Nato je na pobudo iraške vlade oblikoval misijo za urjenje, usposabljanje, mentoriranje ter opremljanje in koordiniranje oboroženih sil v Iraku. Misija se je končala 31. decembra 2011, vendar je Nato tudi po tem datumu razvijal dolgoročne odnose z Irakom v okviru strukturnega sodelovanja.

ICRC je največja humanitarna organizacija na svetu. Njegova naloga je, da lajša trpljenje ljudi, zaščiti življenja in zdravje ter podpira človekovo dostojanstvo, zlasti v oboroženih spopadih in drugih nujnih primerih. ICRC je bil v Iraku prisoten že med vojno in po vojni. Do sedaj je zagotavljal pitno vodo, oskrboval bolnišnice in ranjence, vzpostavil namakalni sistem in centralno električno napeljavo ter omogočal stike med ločenimi družinskimi člani in obiskovanje vojnih ujetnikov. Dne 6. maja 2004 je v javnost prišla novica o tem, da je ICRC že prej vedel za mučenje iraških zapornikov in opozarjal na njihove zlorabe.

UNICEF je vodilna humanitarna in razvojna agencija na svetu, ki se zavzema za pravice vsakega otroka. Otrokove pravice se začnejo z varnim zavetjem, s prehrano, z zaščito pred nesrečo in s konfliktom ter nemotenim življenjskim ciklom (skrb za rojstvo otrok, čisto vodo, sanitarije, zdravstveno varstvo in izobraževanje). UNICEF je v januarju 2016 objavil mesečno poročilo o humanitarni situaciji v Iraku med 1. in 31. januarjem 2016. Ocenjuje, da se je število ljudi, ki potrebujejo pomoč, povečalo na 10 milijonov. V letu 2016 naj bi bilo število ljudi v stiski med 11 in 13 milijonov (Reliefweb 2016).

Postavljeni hipotezi se zato delno potrdita. Na vprašanje o državnosti Iraka je težko enoznačno odgovoriti. Irak je primarno odgovoren za zaščito svojih prebivalcev, vendar je zaradi njegove neučinkovitosti sekundarno odgovornost prevzela mednarodna skupnost, ki je oblikovala in sprejela vrsto ukrepov za reševanje nastalih razmer v državi. Iraška vlada je sicer dokaj pozno sprejela določene ukrepe za boj proti terorizmu, vendar so se izkazali za pomanjkljive in neučinkovite. V reševanje nastale situacije so se vključile regionalne sile in mednarodne organizacije, ki so v okviru svojih pristojnosti pomagale Iraku v boju proti IS. Poleg vojaške akcije so poudarile pomembnost oblikovanja ustrezne politične rešitve, ki bi zmanjšala oz. odpravila grožnjo terorizma v državi sami in širši regiji. IS bo tudi v prihodnje predstavljala velik dejavnik destabilizacije na nacionalni, regionalni in mednarodni ravni.

7 LITERATURA

1. About News. 2014. *Current Situation in Iraq*. Dostopno prek: <http://middleeast.about.com/od/ira1/tp/Current-Situation-In-Iraq.htm> (17. februar 2016).
2. Agency for Technical Cooperation and Development. 2016a. *About us*. Dostopno prek: <http://www.acted.org/en/about-us> (7. marec 2016).
3. --- 2016b. *Iraq*. Dostopno prek: <http://www.acted.org/en/iraq> (7. marec 2016).
4. Aljazeera. 2014. *Iraqi Kurds say siege of Mount Sinjar broken*. Dostopno prek: <http://www.aljazeera.com/news/middleeast/2014/12/kurds-retake-ground-from-isil-iraq-20141218171223624837.html> (28. avgust 2015).
5. Allison, Thomas. 2009. *Iraq reconstruction, Business opportunities in Iraq*. Dostopno prek: <http://buyusa.gov/pittsburgh/businessiraq.html> (10. marec 2016).
6. Al Monitor. 2015. *The Islamic State's Organizational Structure one year in*. Dostopno prek: <http://www.almonitor.com/pulse/security/2015/07/islamicstatecaliphateministriesarmiessyriairaq.htm#> (5. september 2015).
7. --- 2016. *Is Iraqi Kurdistan splitting apart...again?* Dostopno prek: <http://www.almonitor.com/pulse/originals/2015/09/iraqkurdistanregionsplittingapart.html> (19. februar 2016).
8. Arabic Media. 2007. *Iraq History*. Dostopno prek: http://arabicmedia.com/iraq_history.htm (12. april 2016).
9. Arroyo Grande High School. 2017. *The modern State Concept: Past, Present and Future*. Dostopno prek: <http://www.aghseagles.org/> (10. marec 2017).
10. Atwan, Abdel Bari. 2008. *The Secret History of Al Qaeda*. Los Angeles: University of California Press.
11. Baylis, John in Steve Smith. 2001. *The Globalization of World Politics*. New York: Oxford Press Inc.
12. *BBC News*. 2010a. Suicide attack kills Iraqi army recruits in Baghdad. Dostopno prek: <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-10995421> (28. avgust 2015).
13. --- 2010b. Gunman attack Iraqi central bank. Dostopno prek: <http://www.bbc.com/news/10304652> (28. avgust 2015).
14. --- 2013. Profile: Syria's al-Nusra Front. Dostopno prek: <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-18048033> (28. avgust 2015).

15. --- 2014a. Iraq Crisis: Mosul dam recaptured from militants – Obama. Dostopno prek: <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-28833519> (28. avgust 2015).
16. --- 2014b. Profile: Nouri Maliki. Dostopno prek: <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-11733715> (10. marec 2016).
17. --- 2015a. Iraq profile – timeline. Dostopno prek: <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-14546763> (28. avgust 2015).
18. --- 2015b. Islamic State moves in on al-Qaeda turf. Dostopno prek: <http://www.bbc.com/news/world-31064300> (4. september 2015).
19. --- 2015c. Iransko-iraška vojna 1980–88. Dostopno prek: http://www.bbc.co.uk/special_021210_saddam/war_breaks.shtml (18. maj 2015).
20. --- 2015č. Iraq profile – overview. Dostopno prek: <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-14544541> (16. marec 2016).
21. --- 2015d. Iransko-iraška vojna 1980–88: Premirje in dolgovi avgust 1988. Dostopno prek: http://www.bbc.co.uk/slovene/special_021210_saddam/truce.html (18. maj 2015).
22. --- 2015e. Islamic State: Where key countries stand. Dostopno prek: <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-29074514> (4. september 2015).
23. --- 2015f. Nigeria profile – Timeline. Dostopno prek: <http://www.bbc.com/news/world-africa-13951696> (5. september 2015).
24. --- 2015g. Saudis announce Islamic anti-terrorism coalition. Dostopno prek: <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-35099318> (24. februar 2016).
25. --- 2016. Iraqi Kurdistan profile. Dostopno prek: <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-28147263> (18. februar 2016).
26. Bender, Jeremy in Michael Kelley B. 2015. The Sentence Should Cause a lot Concern About Iran Taking over Irak. *Business Insider*, 17. marec. Dostopno prek: <http://www.businessinsider.com/concern-about-iran-take-over-iraq-2015-3> (15. avgust 2015).
27. Berghe, Pierre L. Van. 1992. Moderna država: oblikovalka nacije ali uničevalka nacij. *Teorija in praksa* 29 (11–12): 1070–1079.
28. Berger, Jonathon. 2014. The Islamic State vs. Al Qaeda. *Foreign Policy*, 2. september. Dostopno prek: <http://foreignpolicy.com/2014/09/02/the-islamic-state-vs-al-qaeda/> (18. februar 2016).

29. Berkowitz, Morton in Beck, P.G. 1965. *American National Security*. New York: Free Press.
30. Borden, Deja. 2015. *Coalition Support growing for build partner capacity effort in Iraq*. Dostopno prek: <http://www.centcom.mil/en/news/articles/coalition-support-growing-forbuild-partner-capacity-effort-in-iraq> (29. avgust 2015).
31. Brisard, Jean-Charles in Damien Martinez. 2014. *Islamic State: The Economy-Based Terrorist Funding*. Thomson Reuters Accelus, 12. oktober. Dostopno prek: <https://risk.thomsonreuters.com/infographic/islamic-state-how-worlds-richestterrorist-organization-funds-its-operations> (18. avgust 2015).
32. British Parliament. 2015. *ISIS/Daesh: the military response in Iraq and Syria*. Dostopno prek: <http://researchbriefings.parliament.uk/ResearchBriefing/Summary/SN06995> (24. februar 2016).
33. Bueno, Christopher. 2012. *Origin of State*. Dostopno prek: <https://hubpages.com/politics/Origin-of-State> (7.marec 2017).
34. Bunzel, Cole. 2015. *From Paper State to Caliphate: The Ideology of the Islamic State*. Dostopno prek: <http://www.brookings.edu/research/papers/2015/03/ideologyofislamic-state> (4. september 2015).
35. Buzan, Barry. 1983. *People, State and Fear: The National Security Problem in International Relations*. Brighton: Wheatsheaf Books.
36. --- 1991. *People, State and Fear: An Agenda for International Security Studies in the Post-Cold War Era*. London: Harvester.
37. Byman, Daniel. 2011. *The History of Al Qaeda*. Brookings, 1. september. Dostopno prek: <https://www.brookings.edu/opinions/the-history-of-al-qaeda/> (21. februar 2017).
38. ---2015. *Comparing Al Qaeda and ISIS: Different Goals, Different Targets*. Brookings, 29. april. Dostopno prek: <https://www.brookings.edu/testimonies/comparing-al-qaeda-andisisdifferentgoalsdifferent-targets/> (4. september 2015).
39. CBN News. 2016. *History of Iraq*. Dostopno prek: <http://news.abs-cbn.com/special-pages/search?q=history+Iraq> (1. marec 2016).
40. Center for Strategic and International Studies. 2008. *The Report of the Independent Commission on the Security Forces in Iraq*. Dostopno prek: <http://csis.org/program/independent-commission-security-forces-iraq> (14. marec 2016).
41. *Chicago Tribune*. 2015. *President Obama: Fight against Islamic State group will take time*. Dostopno prek: <http://www.chicagotribune.com/news/nationworld/ct-obama-islamic-state-fight-20150929-story.html> (1. marec 2016).

42. Children's Rights and Emergency Relief Organization. 2016. *About UNICEF*. Dostopno prek: <http://www.unicef.org/whatwedo/> (5. marec 2016).
43. Christopher, Paul, Colin P. Clarke in Beth Grill. 2015. *What Works Best When Building Partner Capacity and Under What Circumstances?* Dostopno prek: <http://www.rand.org/pubs/monographs/MG1253z1.html> (29. avgust 2015).
44. CIA The World Factbook. 2002. *Iraq CIA Factsheet*. Dostopno prek: <http://www.iwar.org.uk/news-archive/iraq/iraq-cia-factbook-2002.htm>
45. ---2016. *Iraq: Country study*. Dostopno prek: <http://www.cia.gov/cia/publications/factbook/geos/iz.html> (11. maj 2016).
46. *CNN News*. 2011. Timeline: Osama bin Laden, over the years. Dostopno prek: http://articles.cnn.com/2011-05-02/world/bin.laden.timeline_1_bin-laden-grouposama-bin-king-abdul-aziz-university?s=PM:WORLD (5. maj 2015).
47. --- 2016. ISIS Fast Facts. Dostopno prek: <http://edition.cnn.com/2014/08/08/world/isis-fast-facts/> (21. februar 2016).
48. Cockburn, Patrick. 2015. Turkey conflict wit Kurds: Was approving air strikes against PKK America's worst error in the Middle East since the Iraq War? *Independent*, 26. julij. Dostopno prek: <http://www.independent.co.uk/news/world/middle-east/turkey-conflict-with-kurds-was-approving-air-strikes-against-the-pkk-americas-worst-error-in-the-10417381.html> (29 avgust 2016).
49. Cooper, Helene. 2014. Obama Enlists 9 Allies to Help in the Battle Against ISIS. *New York Times*, 5. september. Dostopno prek: http://www.nytimes.com/2014/09/06/world/middleeast/us-and-allies-form-coalition-against-isis.html?_r=0 (28. avgust 2015).
50. Cuderman, Ajda. 2003. Prihodnost mednarodnih organizacij. *Diplomsko delo*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
51. Čuček, Tina. 2003. *Kurdsko vprašanje v Iraku*. Dostopno prek: <http://www.24ur.com/novice/svet/kurdsko-vprasanje-v-iraku.html> (17. februar 2016).
52. Čufar Mujakič, Martin. 2012. Iransko-iraška vojna. *Diplomsko delo*. Maribor: Fakulteta za varnostne vede.
53. Daily News. 2015. *Lavrov says Russia is ready to cooperate with Kurds against ISIL*. Dostopno prek: <http://www.hurriyetdailynews.com/lavrov-says-russiaisreadytocoo per atewithkurdsagainstisil.aspx?PageID=238&NID=92916&NewsCatID=352> (24. februar 2016).
54. Danish Refugee Council. 2014. *News Bulletin – Iraq*. Dostopno prek: <https://drc.dk/where-we-work/middle-east-and-north-africa/iraq> (8. marec 2016).

55. *Defense Industry Daily*. 2005. Rebuilt T-72 Tanks for the Iraqi Army. Dostopno prek: <http://www.defenseindustrydaily.com/rebuilt-t72-tanks-for-the-iraqi-army-0556/> (14. marec 2016).
56. Department for International Development. 2015. *Iraq Crisis Response Summary*. Dostopno prek: <https://www.gov.uk/government/publications/iraqcrisisukhumanitarianresponsefactsheet> (5. marec 2016).
57. --- 2016. *About us*. Dostopno prek: <https://www.gov.uk/government/organisations/departmentforinternationaldevelopment/about> (6. marec 2016).
58. Dhiman, Col S.C. 2015. *Islamic State of Iraq and Syria (ISIS) Reconciliation, Democracy and Terror*. New Delhi: Neha Publishers & Distributors.
59. Dinan, Stephen. 2014. President who vowed to end war, now seeks sweeping power to expand it. *The Washington Times*, 9. december. Dostopno prek: <http://www.washingtontimes.com/news/2014/dec/9/obamaasksexpansivewaragainstislamic-state/?page=all> (5. september 2015).
60. Dixit, Rajat. 2013. *Origin and Evolution of International Relations*. Dostopno prek: <https://www.slideshare.net/RAJATDIXIT2/origin-and-evolution-of-international-relations> (25. marec 2017).
61. *Dnevnik*. 2014a. Zveza Nato napovedala konec misije urjenja v Iraku (12. december). Dostopno prek: <https://www.dnevnik.si/1042494800> (2. marec 2016).
62. --- 2014b. Iraške varnostne sile bodo potrebovale tujo pomoč (4. julij). Dostopno prek: <https://www.dnevnik.si/1042673106> (14. marec 2016).
63. Edmonds, Martin. 1988. *Armed Services and Society*. Leicester: Leicester University Press.
64. Encyclopaedia Britannica. 2015. *Al Qaeda in Iraq*. Dostopno prek: <https://www.britannica.com/topic/al-Qaeda-in-Iraq> (22. februar 2017).
65. --- 2015. *Iraq economy*. Dostopno prek: <https://www.britannica.com/place/Iraq/Baghdad#toc22942> (8. april 2016).
66. ---2016. *State monopoly on violence*. Dostopno prek: <http://www.britannica.com/topic/state-monopoly-on-violence> (19. februar 2016).
67. ---2017. *International Relations*. Dostopno prek: <https://www.britannica.com/topic/international-relations> (25. marec 2017).
68. European Commission. 2014. *ECHO Factsheet Iraq*. Dostopno prek: http://ec.europa.eu/echo/factsheets_en (3. marec 2016).

69. --- 2016. *Civil Protection*. Dostopno prek: http://ec.europa.eu/echo/what/civilprotection_en (6. marec 2016).
70. European Union External Action Service. 2015. *Delegation of European Union of Iraq*. Dostopno prek: https://eeas.europa.eu/delegations/iraq_en (18. februar 2016).
71. ---2016. *EU Relation with Iraq*. Dostopno prek: http://eeas.europa.eu/iraq/index_en.htm (25. februar 2016).
72. Evropski parlament. 2015. *Predlog Resolucije o humanitarni krizi v Iraku in Siriji, zlasti v zvezi z Islamsko državo*, sprejeta 9. februar. Dostopno prek: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=//EP//TEXT+MOTION+B820150138+0+DOC+XML+V0//SL> (29. februar 2016).
73. --- 2016. *Zalivske države, Iran, Irak in Jemen*. Dostopno prek: http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/sl/displayFtu.html?ftuId=FTU_6.6.4.ht_ml (29. februar 2016).
74. Ferris, Elisabeth in Melanie Teff. 2015. The overlooked humanitarian crisis in Iraq: The need to address disparities. *Brookings*, 28. april. Dostopno prek: <http://www.brookings.edu/blogs/markaz/posts/2015/04/28iraqdisplacedrefugeehumanitarian-islamic-state-violence> (2. marec 2016).
75. Forbes. 2015. *Abu Bakr al-Baghdadi*. Dostopno prek: <http://www.forbes.com/profile/abu-bakr-al-baghdadi/> (10. avgust 2015).
76. *Fox News*. 2015. Islamic State bigger threat than Al Qaeda, FBI chief says. Dostopno prek: <http://www.foxnews.com/politics/2015/07/23/islamic-state-bigger-threat-thana-l-qaeda-fbi-chief-says/> (20. avgust 2015).
77. *France Diplomatie*. 2015. International Conference on Peace and Security in Iraq (Paris, September 15, 2014). Dostopno prek: <http://www.diplomatie.gouv.fr/en/countryfiles/iraq304/events2526/article/international-conference-on-peace> (28. avgust 2015).
78. Frangos, Thaedra. 2015. Financing Methodologies of the Islamic State in Iraq and the Levant. *Linkendin*, 10. junij. Dostopno prek: <https://www.linkedin.com/pulse/call-drops-may-delay-spectrum-auction-uptick-rural-demand-venugopal> (5. september 2015).
79. Global Firepower. 2016. *Iraq Military Strength*. Dostopno prek: http://www.globalfirepower.com/country-military-strength-detail.asp?country_id=iraq (14. marec 2016).
80. Global Security. 2015. *Islamic State of Iraq*. Dostopno prek: <http://www.globalsecurity.org/military/world/para/aqi.htm> (24. avgust 2015).

81. ---2016. Iraqi Army. Dostopno prek: <http://www.globalsecurity.org/military/world/iraq/ia.htm> (12. april 2016).
82. Grizold, Anton. 1998. *Nacionalna in mednarodna varnost: Iz obramboslovnih raziskav III*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
83. --- 1999. *Evropska varnost*. Ljubljana: TIP.
84. Grizold, Anton in Bojko Bučar. 2011. Izzivi sodobne varnosti: od nacionalne in mednarodne do človekove varnosti. *Teorija in praksa* 48 (4): 827–51.
85. Hale, Thomas. 2014. A short history of the Kurds. *The World News*, 17. oktober. Dostopno prek: <http://blogs.ft.com/the-world/2014/10/a-short-history-of-the-kurds/> (29. avgust 2016).
86. Hayes, Laura, Borgna Brunner in Beth Rowen. 2016. *Al-Qaeda*. Dostopno prek: <http://www.infoplease.com/spot/al-qaeda-terrorism.html> (21. februar 2017).
87. Hawramy, Fazel, Mohamed Salaw in Luke Harding. 2014. Inside Islamic State's oil empire: how captured oilfields fuel Isis insurgency. *The Guardian*, 19. november. Dostopno prek: <http://www.theguardian.com/world/2014/nov/19/-sp-islamic-state-oil-empire-iraq-isis> (5. september 2015).
88. Heidelberg Institute for International Conflict Research. 2014. *Conflict Barometer 2013*. Germany: Heidelberg.
89. --- 2014. *Conflict Barometer 2014*. Germany: Heidelberg.
90. Holmes, Kim. 2017. *What is National Security?* Dostopno prek: <http://index.heritage.org/military/2015/important-essays-analysis/national-security/> (25. marec 2017).
91. Hubbard, Ben. 2014. The Franchising of Al Qaeda. *The New York Times*, 25. januar. Dostopno prek: https://www.nytimes.com/2014/01/26/sunday-review/the-franchising-of-al-qaeda.html?_r=0 (21. februar 2017).
92. Humanitarian Response Plan. 2016. *Iraq*. Dostopno prek: <http://www.unocha.org/iraq> (2. marec 2016).
93. Humud, Carla E in Kenneth Katzman. 2015. *Congressional Research Report*. Dostopno prek: https://www.fas.org/sgp/crs/mideast/RS21_968.pdf (29. februar 2016).
94. Humud, Carla E., Robert Pirog in Liana Rosen. 2015. *Congressional Research Report*. Dostopno prek: <https://www.fas.org/sgp/crs/terror/R43980.pdf> (17. avgust 2015).
95. Index Mundi. 2015. *Iraq – Country Profile 2014*. Dostopno prek: <http://www.indexmundi.com/iraq/> (9. september 2015).

96. Institute for the Study of War. 2015. *Operation Phantom Phoenix*. Dostopno prek: <http://www.understandingwar.org/operation/operation-phantom-phoenix> (28. avgust 2015).
97. Institute of Study of War. 2017. *Al-Qaeda in Iraq*. Dostopno prek: <http://www.understandingwar.org/al-qaeda-iraq> (21. februar 2017).
98. Internal Displacement Monitoring Centre. 2013. *Iraq: Internal displacement in brief*. Dostopno prek: <http://www.internal-displacement.org/middle-east-and-north-africa/iraq/summary> (9. marec 2016).
99. --- 2016. *About IDCM*. Dostopno prek: <http://www.internal-displacement.org/about-us> (9. marec 2016).
100. International Commission on Intervention and State Sovereignty. 2001. *Responsibility to Protect*. Dostopno prek: <http://www.cfr.org/humanitarian/intervention/international-commission-intervention-state-sovereignty-responsibility-protect-report/p24228> (20. marec 2016).
101. International Committee of the Red Cross. 2013. *The Movement*. Dostopno prek: <https://www.icrc.org/eng/who-we-are/movement/overview-the-movement.htm> (5. marec 2016).
102. --- 2016. *Iraq*. Dostopno prek: <https://www.icrc.org/en/where-we-work/middle-east/iraq> (2. marec 2016).
103. International Organization for Migration. 2015. *IOM Appeals for Funding as Iraq Displacement Exceeds Three Million*. Dostopno prek: <http://www.iom.int/news/iom-appeals-funding-iraq-displacement-exceeds-three-million> (5. marec 2016).
104. --- 2016. *About IOM*. Dostopno prek: <http://www.iom.int/about-iom> (7. marec 2016). International Rescue Committee. 2016a. *IRC 2020*. Dostopno prek: <http://www.rescue.org/irc2020> (7. marec 2016).
105. --- 2016b. *Iraq crisis: the IRC in Iraq*. Dostopno prek: <http://www.rescue.org/iraq> (8. marec 2016).
106. International Relations. 2017. *Contending Perspectives: How To Think About International Relations Theoretically*. Dostopno prek: <http://www.wwnorton.com/college/polisci/essentials-of-international-relations5/ch/03/summary.aspx> (5. marec 2017).
107. International Terrorist Symbols Database. 2015. *Terrorism*. Dostopno prek: http://archive.adl.org/terrorism/symbols/al_qaeda_iraq.asp (11. maj 2016).

108. Investopedia. 2016. *Conflict Theory Definition*. Dostopno prek: <http://www.investopedia.com/terms/c/conflict-theory.asp> (19. februar 2016).
109. Islamic Relief. 2015. *Islamic Relief Iraq*. Dostopno prek: <http://ir-iraq.org/> (8. marec 2016).
110. --- 2016. *Vision, Mission and Values*. Dostopno prek: <http://www.islamicrelief.org/about-us/> (8. marec 2016).
111. ITV News. 2016. United Nations: »Staggering« violence against civilians by Islamic State in Iraq. Dostopno prek: <http://www.itv.com/news/2016-01-19/un-documents-staggering-violence-against-civilians-by-islamic-state-in-iraq/> (29. februar 2015).
112. Johnson, Kevin. 2015. Eight Years after 9/11, al-Qaeda is weakened but still a threat. *ABC News*, 5. avgust. Dostopno prek: <http://www.abcnews.go.com/Politics/years-911-al-qaedaweakenedthreat/story?id=8521585> (5. september 2015).
113. Johnson, David. 2015. *Means Matter: Competent Ground Forces and the Fight against ISIL*. Dostopno prek: <http://warontherocks.com/2015/03/means-matter-competent-ground-forces-and-the-fight-against-isil/2/> (31. maj 2015).
114. Jordan, Amos in William Taylor. 1981. *American National Security*. Baltimore: The Johns Hopkins University Press.
115. Kajtazović, Tamara. 2014. Neprimerno poimenovanje islamskih skrajnežev. *Mladina*, 15. september. Dostopno prek: <http://www.mladina.si/160254/neprimer-no-poimenovanjeislamskih-skrajnezev/> (19. maj 2015).
116. Karba, Dejan. 2016. Skrivnostna napotitev specialcev SV med pešmerge. *Dnevnik*, 8. september. Dostopno prek: <https://www.dnevnik.si/1042750695/slovenija/skrivnostna-napotitev-specialcev-sv-med-pesmerge> (11. marec 2017).
117. Karim, Ammar. 2014. *US strikes Islamic State jihadists near Baghdad for the first time*. Dostopno prek: <http://news.yahoo.com/us-first-air-strike-near-baghdadofficial233126082.html> (28. avgust 2015).
118. Khatib, Lina. 2015. The Islamic State's Strategy: Lasting and Expanding. *Carnegie Middle East Center*, 29. junij. Dostopno prek: <http://carnegiemec.org/2015/06/29/islamic-state-s-strategy-lasting-and-expanding/ib5x> (10. marec 2016).
119. Knific, Anže. 2014. Kaj lahko pričakujemo od ameriške koalicije proti ISIS? *Revija Obramba*, 18. september. Dostopno prek: <http://www.obramba.com/novice/kaj-lahko-pricakujemo-od-ameriske-koalicije-proti-isis/> (18. februar 2017).

120. ---2015a. Nafta ni več glavni vir dohodka Islamske države. *Revija obramba*, 4. februar. Dostopno prek: <http://www.obramba.com/novice/nafta-ni-vec-glavni-vir-dohodka-islamske-drzave/> (13. avgust 2015).
121. --- 2015b. Iraška vojska bo dobila 250 oklepnih vozil MRAP iz ameriških zalog v Kuvajtu. *Revija Obramba*, 8. januar. Dostopno prek: <http://www.obramba.com/novice/kopno/iraska-vojska-bo-dobila-250-oklepnih-vozil-mrap-iz-ameriskih-zalog-v-kuvajtu/> (10. februar 2016).
122. Knights, Michael. 2014. What Iraq's Kurdish Peshmerga Really Need? *The Washington Instute*, 7. avgust. Dostopno prek: <http://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/view/what-iraqs-kurdish-peshmerga-really-need> (10. marec 2016).
123. Kolednik, Katja. 2014. *Verska struktura Iraka in njeni družbeni učinki*. Diplomsko delo. Ljubljana: Filozofska fakulteta.
124. Lead Inspector General for Overseases Contingency Operations. 2014. *Operation Inherent Resolve*. Dostopno prek: www.dodig.mil/IGInformation/archives/L_OCO_OIR_Oct2015.pdf (29. maj 2015).
125. Lister, Charles. 2014. *Islamic State Senior Leadership: Who's Who*. Dostopno prek: https://www.google.si/search?q=Islamic+state+of+iraq+leadership&ie=utf8&oe=utf&gws_rd=cr&ei=RxjrVbDIJoLxapavhrAD. pdf (5. september 2015).
126. Logurato, Brett. 2014. US Conduct Air Strike in Iraq. *Business Insider*, 8. avgust. Dostopno prek: <http://www.businessinsider.com/us-air-strike-in-iraq-isis-2014-8> (30. maj 2015).
127. Lovec, Marko. 2008. *Moderna med trgom in državo*. Diplomsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
128. Majcen, Sonja. 2006. *Suverenost v procesu globalizacije*. Diplomsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
129. Malešič, Marjan. 2004. Environmental Security: A Case of Slovenia. V. *Defense and the Environment: Effective Scientific Communication*, ur. Katarina Machutova, John J. Barich III and Ronald A. Kreizenbeck. London: Kluwer Academic Publishers.
130. Maritain, Jacques. 2002. *Človek in država*. Ljubljana: Študentska založba.
131. McCormick, Ty. 2014. Al Qaeda Core: A Short history. *Foreign Policy*, 17. marec. Dostopno prek: <http://foreignpolicy.com/2014/03/17/al-qaeda-core-a-short-history/> (18. Februar 2017).

132. Mekina, Igor. 2014. Zapletena in absurdna situacija. *Mladina.si*, 14. junij. Dostopno prek: <http://www.mladina.si/157583/zapletena-in-absurdna-situacija/> (27. avgust 2015).
133. Merriam Webster. 2017. *International Relations*. Dostopno prek: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/international%20relations> (25. marec 2017).
134. Morris, Loveday. 2014. Hundreds of Iraqi soldiers missing or stranded after attack on army camp. *The Washington Post*, 21. september. Dostopno prek: https://www.washingtonpost.com/world/hundreds-of-iraqi-soldiers-missing-or-stranded-after-chaotic-withdrawal/2014/09/21/3504db94-d941-4840-937f4c2b6f8427c1_story.html (4. september 2015).
135. National Consortium for the Study of Terrorism and Responses to Terrorism. 2014. *The Islamic State of Iraq and Levant: Branding, Leadership Culture and Lethal Attraction*. Baltimore: University of Maryland.
136. National Counterterrorism Center. 2015. *Al Qaeda in Iraq*. Dostopno prek: <http://www.nctc.gov/site/groups/aqi.html> (6. maj 2016).
137. North Atlantic Treaty Organization. 2015. *NATO's assistance to Iraq*. Dostopno prek: http://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_51978.htm (2. marec 2016).
138. --- 2016. *Secretary General in Baghdad: NATO stands with Iraq in the fight against extremism*. Dostopno prek: http://www.nato.int/cps/en/natohq/news_128720.htm (2. marec 2016).
139. Norwegian Refugee Council. 2015. *Syria and Iraq Crisis*. Dostopno prek: <http://www.nrc.no/> (8. marec 2016).
140. --- 2016. *NRC's Country Programme in Iraq*. Dostopno prek: <http://www.nrc.no/iraq#.Vt7MnkBvxPc> (8. marec 2016).
141. Odar, Vlado. 2010. *Mednarodna varnost in sodobno pomorsko piratstvo*. Magistrsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
142. Office of Inspector General. 2014. *Lead Inspector General for Overseas Contingency Operations*. Dostopno prek: <https://oig.state.gov/lig-oco> (10. marec 2016).
143. Palmer, Elizabeth. 2014. ISIS Encroaches on Ultimate Prize in Iraq. *CBS News*, 10. oktober. Dostopno prek: <http://www.cbsnews.com/news/isis-within-8-miles-of-baghdad-airport-and-armed-with-manpads/> (29. februar 2016).
144. Paraszczuk, Joanna. 2015. The ISIS Economy: Crushing Taxes and High Unemployment. *The Atlantic*, 2. september. Dostopno prek: <http://www.theatlantic.com>

- com/international/archive/2015/09/isis-territorytaxesrecruitment-syria /403426/ (5. september 2015).
145. Pierini, Marc. 2014. The European Union Must Face the Islamic State. *Carnegie Europe*, 2. oktober. Dostopno prek: <http://carnegieeurope.eu/publications/?fa=56821> (26. februar 2016).
146. Pitamic, Leonid. 1927. *Država*. Ljubljana: Ljubljanski zvon.
147. --- 1996. *Država*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
148. *Politikis*. 2014a. Zaveznitvo NATO ne bo posredovalo v Iraku. Dostopno prek: <http://www.politikis.si/?p=131960> (2. marec 2016).
149. --- 2014b. Iraške sile v boj proti islamskim skrajnejem. Dostopno prek: <http://www.politikis.si/?p=132113> (13. marec 2016).
150. --- 2014c. Vedno več evropskih držav namenja orožje za boj proti Islamski državi. Dostopno prek: <http://www.politikis.si/?p=138069> (14. marec 2016).
151. Political Science Notes. 2017. *Maxist Theory of State: Definition, Origin and 2 Models*. Dostopno prek: <http://www.politicalsciencenotes.com/theories-of-state/marxist-theory-of-state-definition-origin-and-2-models/769> (7. marec 2017).
152. Pollman, Mina. 2015. In Iraq, Australian PM Doubles Down on Fight Against Islamic State. *The Diplomat*, 17. januar. Dostopno prek: <http://thediplomat.com/2015/01/in-iraq-australian-pm-doubles-down-on-fight-against-islamic-state/> (24. februar 2016).
153. Prezelj, Iztok. 2001a. Grožnje varnosti, varnostna tveganja in izzivi v sodobni družbi: razreševanje nekaterih terminoloških dilem. *Teorija in praksa* 38 (1): 127–141.
154. --- 2001b. Vojaško ogrožanje nacionalne in mednarodne varnosti po koncu hladne vojne. *Teorija in praksa* 38 (5): 848–860.
155. Ramzy, Baroud. 2011. Iraq War's Lessons Lost on US. *Antiwar News*, 29. oktober. Dostopno prek: <http://original.antiwar.com/ramzy-baroud/2011/10/28/iraq-war-s-lessons-lost-on-us/> (29. februar 2016).
156. Rančigaj, Katja. 2010. *Informacijska varnostna kultura v državni upravi*. Magistrsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
157. Rebernik, Tanja. 2007. *Obeti slovenskih podjetij s povojno obnovo Iraka*. Diplomsko delo. Maribor: Ekonomsko-poslovna fakulteta Maribor.
158. *Renton*. 2014. Po Iraku pustoši ISIS, ki je hujša od Al Kajde. Dostopno prek: <http://www.renton.si/po-iraku-pustosi-isis-ki-je-hujsa-od-alkajde/?shared=email&msg=fail> (18. februar 2017).

159. Repovž, Grega. 2016. Vrnitev v Irak. *Mladina*, 5. februar. Dostopno prek: <http://www.mladina.si/172304/vrnitev-v-irak/> (22. julij 2016).
160. *Revija Nato*. 2004. Pomoč pri stabilizaciji Iraka. Dostopno prek: <http://www.nato.int/docu/review/2004/issue3/slovene/art2.html> (2. marec 2016).
161. Rojko, Katarina. 2008. *Zveza Nato v boju zoper mednarodni terorizem*. Magistrsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
162. Romm, Joseph J. 1993. *Defining National Security: The Nonmilitary Aspects*. New York: Council on Foreign Relations Press.
163. *Rtvslo*. 2010. Vojna brez zmagovalca in z več kot milijon žrtvami. Dostopno prek: <http://www.rtvslo.si/svet/vojna-brez-zmagovalca-in-z-vec-kot-milijonzrtvami/239862> (18. maj 2015).
164. --- 2015a. Bojevniki Islamske države – strah in trepet Bližnjega vzhoda. Dostopno prek: http://www.rtvslo.si/?c_mod=pda&op=view&id=345658 (11. maj 2015).
165. --- 2015b. Za osvoboditev Mosula bo iraška vojska potrebovala tudi pomoč Kurdov. Dostopno prek: <http://www.rtvslo.si/svet/za-osvoboditev-mosula-bo-iraška-vojskapotrebovala-tudi-pomoc-kurdov/382235> (13. marec 2016).
166. --- 2015c. Iraška vojska pregnala borce IS-ja iz strateškega mesta Dur. Dostopno prek: <https://www.rtvslo.si/svet/iraska-vojska-pregnala-borce-is-ja-izstrateškegamesta-dur/359946> (15. marec 2016).
167. --- 2015č. Irak v obsežne reforme proti korupciji in za manjšo javno porabo. Dostopno prek: <http://www.rtvslo.si/svet/irak-v-obsežne-reforme-proti-korupciji-in-za-manjšo-javnoporabo/371396> (29. februar 2016).
168. Sage Publication. 2016. *Modern state*. Dostopno prek: <http://college.cqpress.com/sites/droguservis/Home/chapter2.aspx> (19. februar 2016).
169. Saltman, Erin Marie in Charlie Winter. 2014. *Islamic State: The Changing Face of Modern Jihadism*. Dostopno prek: <http://www.quilliamfoundation.org/wp/wpcontent/uploads/publications/free/islamicstate-the-changing-faceofmodernjihadism.pdf> (4. maj 2015).
170. Schmitt, Eric. 2015. Islamic State or al-Qaeda? U.S. officials differ on which is the bigger threat. *The Dallas Morning News*, 4. avgust. Dostopno prek: <http://www.dallasnews.com/news/localnews/20150804islamicstateoralqaedau.s.offici-differ-on-which-is-the-biggest-threat.ece> (5. september 2015).

171. Security Council. 2001. *Security Council Unanimously Adopts Wide-Ranging Anti-Terrorism Resolution: Calls for Suppressing Financing, Improving International Cooperation*. Dostopno prek: <http://www.un.org/press/en/2001/sc7158.doc.htm> (1. marec 2016).
172. --- 2014. *Security Council Adopts Resolution 2170 (2014) Condemning Gross, Widespread Abuse of Human Rights by Extermist Groups in Iraq, Syria*. Dostopno prek: <http://www.un.org/press/en/2014/sc11520.doc.htm> (1. marec 2016).
173. Security Council Report. 2015. *Middle East – Iraq*. Dostopno prek: http://www.securitycouncilreport.org/monthly-forecast/2015-02/iraq_8.php?print=true (18. avgust 2015).
174. Shadid, Anthony. 2010a. Church Attack Seen as Strike at Iraq's Core. *New York Times*, 1. november. Dostopno prek: <http://www.nytimes.com/2010/11/02/world/middleeast/02iraq.html> (28. avgust 2015).
175. ---2010b. Iraqi Insurgent Group Names New Leaders. *The New York Times*, 16. maj. Dostopno prek: http://atwar.blogs.nytimes.com/2010/05/16/iraqi-insurgent-group-names-new-leaders/?_r=0 (5. september 2015).
176. Sillis, David. 1968. *International Encyclopedia of Social Sciences*. New York: The Macmillan Company and The Free Press.
177. Simoniti, Iztok. 1999. *Nicola Matteucci: Novoveška država*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
178. Slovenska tiskovna agencija.2014. *Nato ne bo posredoval v Iraku*. Dostopno prek: <https://www.sta.si/2020118/nato-ne-bo-posredoval-v-iraku?> (18. februar 2017).
179. --- 2015. Kaj sploh je Islamska država? *Večer.si*, 17. november. Dostopno prek: <http://www.vecer.com/clanek/201511176158247> (10. marec 2015).
180. --- 2016. *Kurdistan: Iraški kurdski voditelj za razpis referendum o državnosti*. Dostopno prek: <http://www.reporter.si/svet/kurdistan-ira%C5%A1ki-kurdski-voditelj-za-razpis-referenduma-o-dr%C5%BEavnosti/58755> (19. februar 2016).
181. Skarelič, Ana. 2008. *Suverenost in multilateralna diplomacija*. Diplomsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
182. Slaughter, Anne-Marie. 2011. International Relations, Principal Theories. V *Max Planck Encyclopedia of Public International Law*, ur. Wolfrum, R. London: Oxford University Press.
183. Slovar slovenskega knjižnega jezika. *Suverenost*. Dostopno prek: http://bos.zrc-sazu.si/cgi/a03.exe?name=sskj_testa&expression=ge=suverenost (12. april 2016).

184. Sly, Liz. 2014. Al-Qaeda force captures Fallujah amid rise in violence in Iraq. *The Washington Post*, 3. januar. Dostopno prek: https://www.washingtonpost.com/world/al-qaeda-force-captures-fallujah-amid-rise-in-violence-in-iraq/2014/01/03/8abaeb2a-74aa-11e3-8def-a33011492df2_story.html (3. september 2015).
185. Spencer, Richard. 2016. Iraqi runs out of money to take on Islamic State. *The Telegraph*, 13. marec. Dostopno prek: <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/middleeast/iraq/12192238/Iraq-runs-out-of-money-to-take-on-Islamic-State.html> (16. marec 2016).
186. Stanford Encyclopedia of Philosophy. 2016. *Sovereignty*. Dostopno prek: <https://plato.stanford.edu/entries/sovereignty/> (25. marec 2017).
187. Stanford University. 2015. *The Islamic State*. Dostopno prek: <http://web.stanford.edu/group/mappingmilitants/cgi-bin/groups/view/1> (24. avgust 2015).
188. Starr, Barbara. 2015. U.S. officials say 6.000 ISIS fighters killed in battles. *CNN Politics*, 22. januar. Dostopno prek: <http://edition.cnn.com/2015/01/22/politics/us-officials-say-6000-isis-fighters-killed-in-battles/> (5. september 2015).
189. Stein, Shimon. 2016. *The European Union and Rise of the Islamic State*. Israel: The Institute for National Security Studies.
190. Stewart, Scott. 2012. *Defining Al Qaeda*. Dostopno prek: <http://www.stratfor.com/weekly/defining-al-qaeda> (5. maj 2015).
191. Svete, Uroš. 2005. *Varnost v informacijski družbi*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
192. *The Atlantic*. 2012. How strong is al Qaeda Today, really? Dostopno prek: <http://www.theatlantic.com/international/archive/2012/05/how-strong-is-al-qaeda-today-really/256609/> (25. maj 2015).
193. *The Conversation*. 2015. Islamic State vs. al-Qaeda: a rivalry that dates back to old personality clashes. Dostopno prek: <http://theconversation.com/islamic-state-vs-al-qaeda-a-rivalry-that-dates-back-to-old-personality-clashes-43893> (5. september 2015).
194. *The Economist*. 2015. Ever closer to independence. Dostopno prek: <http://www.economist.com/news/international/21644167-iraq-skurds-are-independent-all-they-must-play-their-cards-cleverly-if-they> (19. februar 2016).
195. *The Guardian*. 2015. United Nations adopts plan to attack Islamic State's funding. Dostopno prek: <http://www.theguardian.com/world/2015/dec/17/united-nations-plan-islamic-state-funding-terrorist-group-al-qaeda> (29. februar 2016).

196. *The History Guy*. 2015. The Wars of Iraq. Dostopno prek: http://www.historyguy.com/wars_of_iraq.html#.V8UocDX-ZrI (19. maj 2015).
197. *The Independent*. 2014. Who are Isis? The rise of the Islamic State in Iraq and the Levant. Dostopno prek: <http://www.independent.co.uk/news/world/middle-east/who-are-isis-the-rise-of-the-islamic-state-in-iraq-and-the-levant-9541421.html> (24. avgust 2015).
198. The Jewish Virtual Library. 2016. *The Islamic State: International Response*. Dostopno prek: <http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/Terrorism/ISISint.html> (24. februar 2016).
199. *The Middle East Media Research Institute*. 2016. Dostopno prek: <https://www.memri.org/> (20. marec 2016).
200. *The Telegraph*. 2015. Islamic State: Where do its fighters come from? Dostopno prek: <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/islamicstate/11660487/Islamic-State-one-year-on-Where-do-its-fighters-come-from.html> (15. marec 2016).
201. The United Nations Refugee Agency. 2016. *UNHCR country operations profile – Iraq*. Dostopno prek: <http://www.unhcr.org/pages/49e486426.html> (5. marec 2016).
202. The World Bank. 2015. *Iraq overview*. Dostopno prek: <http://www.worldbank.org/en/country/iraq/overview> (20. februar 2016).
203. Thompson, Nick in Atika Scubert. 2015. The anatomy of ISIS: How the »Islamic State« is run, from oil to beheadings. *CNN News*, 14. januar. Dostopno prek: <http://edition.cnn.com/2014/09/18/world/meast/isis-syria-iraq-hierarchy/> (10. avgust 2015).
204. *Times*. 2014. Kdo so zglasni borci ISIL-a, preokrutni celo za Al Kaido? Dostopno prek: <http://www.times.si/svet/kaj-je-kalifat-in-kaksna-bo-usoda-iraka2-da-f3336a9ede80767b2.html> (19. maj 2015).
205. United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs. 2016. *Humanitarian Financing – Overview*. Dostopno prek: <http://www.unocha.org/what-we-do/humanitarian-financing/overview> (5. marec 2016).
206. United States Agency for International Development. 2016. *Iraq*. Dostopno prek: <https://www.usaid.gov/crisis/iraq> (3. marec 2016).
207. United States Department of Defense. 2008. *Coalition Team Helps Streamline Iraqi Army Development*. Dostopno prek: http://archive.defense.gov/news/news_article.aspx?id=49617 (11. marec 2016).

208. --- 2015. *Operation Inherent Resolve: Targeted Operations against ISIL Terrorist*. Dostopno prek: http://www.defense.gov/home/features/2014/0814_iraq/ (31. maj 2015).
209. United States Department of State. 2005. *United Nations Security Council Resolution 1624*. Dostopno prek: <http://www.state.gov/j/ct/rls/other/un/65761.htm> (1. marec 2016).
210. United States Legal. 2015. *National Security Law and Legal Definition*. Dostopno prek: <http://definitions.uslegal.com/n/national-security/> (10. marec 2016).
211. Uppsala Conflict Data Program Encyclopedia. 2013. *Conflict Barometer 2013*. Dostopno prek: <http://www.ucdp.uu.se/gpdatabase/gpcountry.php?id=77&regionSelect=10MiddEast> (11. maj 2015).
212. Valenčič, Erik. 2007. Kurdi: Narod brez države, zgodovina in upanje. *Mladina.si*, 12. julij. Dostopno prek: <http://www.mladina.si/101006/guenther-deschner-kurdi-narod-brez-drzave-zgodovina-in-upanje/> (17. februar 2016).
213. Vilfan, Sergij. 1992. *Uvod v pravno zgodovino*. Ljubljana: Zveza zgodovinskih društev Slovenije.
214. Vovk, Tina. 2014. Za skrajneže v Iraku bombe, za prebivalce pomoč. *Siol.net*, 31. avgust. Dostopno prek: <http://siol.net/novice/svet/za-skrajneze-v-iraku-bombe-za-prebivalce-pomoc-28292> (18. februar 2016).
215. Zachary, Laub. 2016. The Islamic State. *Council on Foreign Relations*, 10. avgust. Dostopno prek: <http://www.cfr.org/iraq/islamic-state/p14811> (15. avgust 2016).
216. Waever, Ole, Buzan, Barry, Kelstrup, Morten in Pierre Lemaitre, ur. 1993. *Identity, Migration and the New Security Agenda in Europe*. New York: St. Martin's Press.
217. Wander, Andrew. 2008. A history of terror: Al-Qaeda 1988–1990. *The Guardian*, 13. julij. Dostopno prek: <https://www.theguardian.com/world/2008/jul/13/history.alqaida> (21. februar 2017).
218. Weaver, Anne Mary. 2006. The Short, Violent Life of Abu Musab al-Zarkawi. *The Atlantic*, 10. julij. Dostopno prek: <http://www.theatlantic.com/magazine/archive/2006/07/theshortviolentlifeofabumusab-al-zarqawi/304983/> (5. september 2015).
219. White House. 2016. *National Security Council*. Dostopno prek: <https://www.whitehouse.gov/administration/eop/nsc/> (10. marec 2016).

220. Whitman, Elizabeth. 2015. Iraq ISIS Battle: 30 Police Killed in Ramadi, Iraqi City Under Assault From Islamic State. *International Business Times*, 27. april. Dostopno prek: <http://www.ibtimes.com/iraq-isis-battle-30-police-killed-ramadi-iraqi-city-under-assaultislamic-state-1897854> (3. september 2015).
221. Wikipedia. 2016a. *Kurdistan*. Dostopno prek: <https://sl.wikipedia.org/wiki/?curid=401747> (18. februar 2017).
222. ---2016b. *Iransko-iraška vojna*. Dostopno prek: https://sl.wikipedia.org/wiki/Iransko-ira%C5%A1ka_vojna? (18. februar 2017).
223. Wolf, Nataša. 2005. *Univerzalnost človekovih pravic in tradicionalna konfucijska miselnost*. Diplomsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
224. Wood, Graeme. 2015. What ISIS Really Wants? *The Atlantic*, 25. marec. Dostopno prek: <http://www.theatlantic.com/magazine/archive/2015/03/whatisreallywants/38498/> (5. september 2015).
225. World Food Programme. 2016a. *Country: Iraq*. Dostopno prek: <https://www.wfp.org/situation-reports/iraq> (5. marec 2016).
226. --- 2016b. *Bulletin 15 – February 2016*. Dostopno prek: <https://www.wfp.org/content/iraq-mvam-monitoring> (5. marec 2016).
227. World Health Organization. 2015. *Situation Report Number 31*. Dostopno prek: <http://www.who.int/hac/crises/irq/en/> (5. marec 2016).
228. --- 2016. *What we do*. Dostopno prek: <http://www.who.int/about/what-we-do/en/> (7. marec 2016).